อนุสรณ์งานฌาปนกิจ

นายยงยศ ปฏิพิมพาคม

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๑

294.3144
อ231ย
ฉ.2

#2267

อนุสรณ์งานฌาปนกิจ
นายยงยศ ปฏิพิมพาคม

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๑

หนังสืออนุสรณ์นายยงยศ ปฏิพิมพาคม เล่มนี้ เจ้าภาพได้รับความเมตตาจาก **คุณวงษ์ ช่อวิเชียร** ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้โปรดให้จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นบรรณาการในงานฌาปนกิจศพนายยงยศ ปฏิพิมพาคม เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย.

เลขหมู่ 294.3144
0231ข
ฉ.2
เลขทะเบียน 013521
11415

รำลึกพระคุณ

เจ้าภาพขอกราบขอบพระทัย และกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง แด่ท่าน เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช ประธานกรรมการมูลนิธิ ก.ศ.ม. ที่ได้ทรงพระเมตตาอนุญาตให้พิมพ์หนังสือเรื่อง "แสงธรรม" ของมูลนิธิ ก.ศ.ม.

ท่านเจ้าคุณปัญญานันทมุนี เจ้าอาวาสวัดชลประทานราษฎร์รังสฤษดิ์ ที่ได้โปรดเมตตาอนุญาตให้พิมพ์หนังสือเรื่อง "พ่อเตือนลูก"

คุณประสงค์ อิศรภักดี ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย ที่ได้โปรดเมตตาอนุญาตให้พิมพ์หนังสือเรื่อง "มารยาทในสังคม"

คำนำ

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ นายยงยศ ปฏิพิมพาคม ที่เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม คุณวัลยา ปฏิพิมพาคม เจ้าภาพซึ่งเป็นมารดา ได้มาติดต่อขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง "แสงธรรม" ของมูลนิธิ ก.ศ.ม. ต่อข้าพเจ้า เพื่อพิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการที่ระลึกในงาน และเพื่อเป็นธรรมวิชาทานอุทิศส่วนกุศลแก่บุตรผู้ล่วงลับไปแล้ว ข้าพเจ้ายินดีอนุญาตและขออนุโมทนา ด้วยเห็นว่าหนังสือเรื่องแสงธรรมนี้ จะได้แพร่หลายอำนวยประโยชน์แก่ผู้รักธรรมและแสวงหาความฉลาดในธรรม จะได้นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่ตนโดยควรแก่ความสามารถที่จะพึงปฏิบัติได้

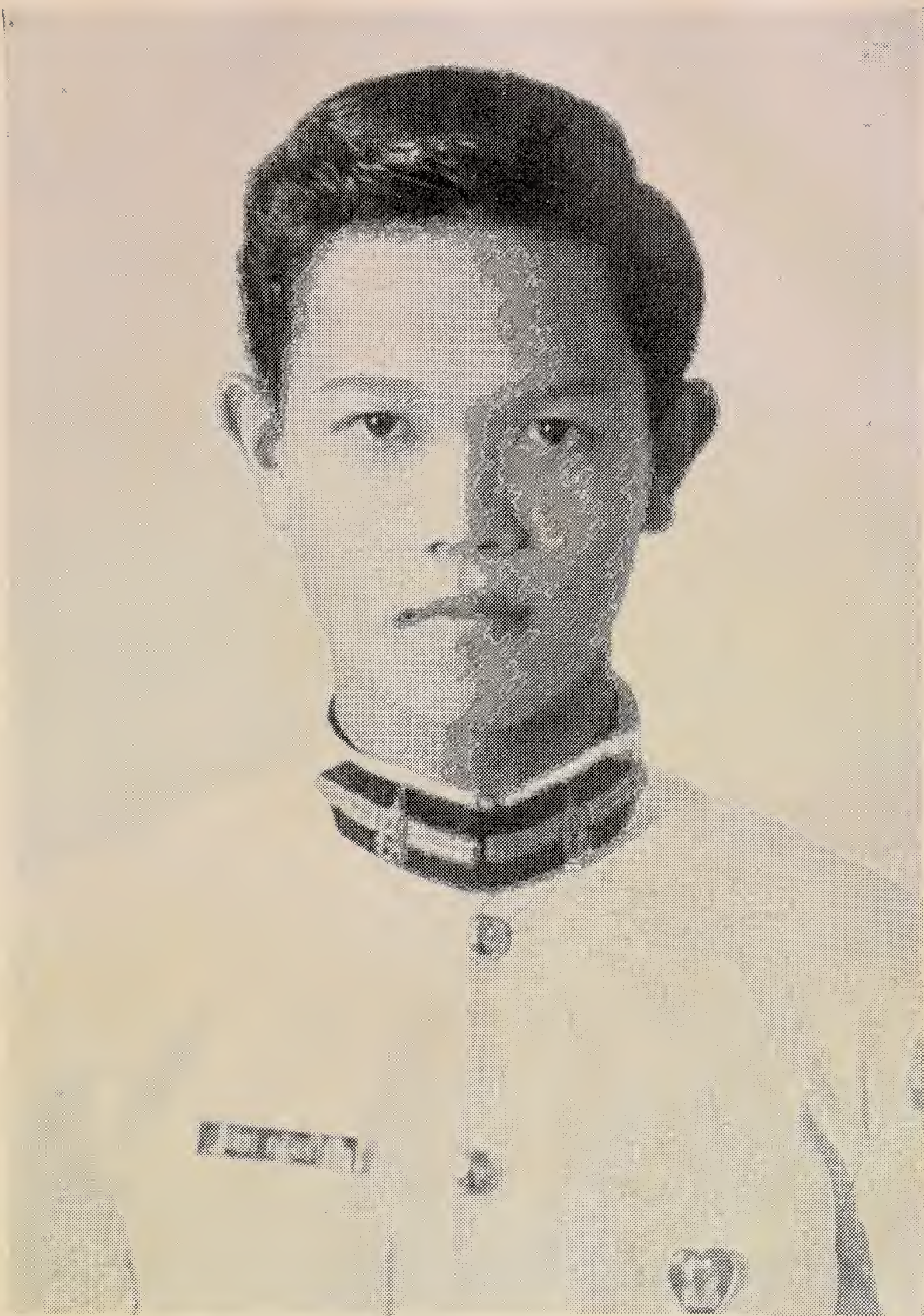
ขอกุศลอันเกิดแต่ธรรมวิชาทานอุทิศนี้ จงเป็นอุปถัมภกะปัจจัยอำนวยอิฏฐวิบากสมบัติมนุญผลอันเป็นที่เจริญใจแก่นายยงยศ ปฏิพิมพาคม โดยควรแก่ฐานะ ในสัมปรายภพทุกประการ ทุกเมื่อ เทอญ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

ประธานกรรมการมูลนิธิ ก.ศ.ม.

วัดมกุฏกษัตริยาราม

๑๘ มิถุนายน ๒๕๑๑

นายยงยศ ปฏิพิมพาคม

ชาตะ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๙๑

มตะ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑

ประวัติ

ยงยศ ปฏิพิมพาคม เกิดเมื่อวันพุธ ที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นบุตรชายคนเดียวของนายเกียรติศักดิ์ ปฏิพิมพาคม และนางวัลยา (ฤทธิ์สรไกร) ปฏิพิมพาคม ยงยศ ฯ เกิดที่บ้านพักนายอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ขณะที่คุณพ่อรับราชการเป็นนายอำเภออยู่ ณ ที่นั้น

ยงยศ ฯ เป็นขวัญใจของคุณพ่อ คุณแม่ ญาติพี่น้อง มิตรสหาย และบรรดาผู้รู้จักคุ้นเคยทุกคน เพราะเป็นเด็กดี มีนิสัยอ่อนโยนว่าง่าย ไม่ดื้อดึง เชื่อฟังเคารพนับถือผู้ใหญ่ มีอารมณ์สนุกสนานรื่นเริง ช่างพูด หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีความโอบอ้อมอารี เมตตาสงสารคนยากจน สามารถเข้ากับคนได้ทุกชั้นด้วยความสนิทสนมเป็นกันเอง และเป็นผู้มีอัธยาศัยอันดี จึงเป็นที่พอใจรักใคร่แก่บุคคลที่รู้จักพบปะโดยทั่วไป

เมื่อยงยศ ฯ มีอายุได้ ๓ เดือนเศษ คุณพ่อได้เดินทางย้ายจากจังหวัดชัยภูมิไปรับราชการเป็นนายอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ยงยศ ฯ ได้เข้าเรียน ในโรงเรียน อนุบาล ประจำ อำเภอ สูงเนิน เมื่อ อายุได้ ประมาณ ๓ ขวบ โดยมีครูและเพื่อนผู้สูงวัยกว่าเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแล ยงยศ ฯ ขยันไปโรงเรียน ชอบเรียนหนังสือและชอบคบหาสมาคมกับเพื่อน ๆ มาตั้งแต่เด็ก ยงยศ ฯ มีน้องหญิงคนหนึ่งอายุอ่อนกว่า ๒ ปีเศษ ชื่อองค์อร ปฏิพิมพาคม เกิดที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ต่อมาคุณพ่อย้ายไปรับราชการที่อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ คุณพ่อคุณแม่เห็นว่าการโยกย้ายสถานที่เรียนของลูกบ่อย ๆ ทำให้ลูก ๆ ไม่ได้รับการศึกษาติดต่อกันและจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

ทางที่ดีต้องให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนประจำสักแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีชั้นสูงสุดถึงมัธยมปีที่ ๘ (ม.ศ. ๕) และได้เห็นว่าวชิราวุธวิทยาลัยเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในการอบรมเด็กให้มีความประพฤติเรียบร้อย สามารถเข้าสังคมได้ รักหมู่คณะ มีผลการเรียนดี มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และสอนวิชาพิเศษคือดนตรีด้วย จึงตั้งใจว่าจะต้องให้ลูกได้เข้าศึกษาเล่าเรียนในวชิราวุธวิทยาลัยให้จงได้ แต่วชิราวุธวิทยาลัยรับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๓ ขึ้นไป จึงได้ฝากเข้าอยู่ประจำโรงเรียนคุณครูเนี้ยน สโรชมาน ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ คุณครูเนี้ยน ฯ รับสอนเด็กเล็ก ๆ ตั้งแต่ชั้นเตรียม ๑ เตรียม ๒ จนถึงชั้นประถมปีที่ ๒ ขณะนั้นคุณครูเนี้ยน ฯ สอนอยู่กับบ้านที่บ้านพักครูวชิราวุธวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นส่วนหนึ่งของคณะเด็กเล็ก ๓ หรือคณะสราญรมย์ในปัจจุบันนี้ เมื่อนำมาฝากเรียนกับคุณครูเนี้ยน ฯ นั้น ยงยศ ฯ มีอายุเพียง ๔ ขวบเศษ และเมื่อยงยศ ฯ สอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๒ แล้ว คุณครูเนี้ยน ฯ ได้นำเข้าสมัครสอบคัดเลือกเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ ๓ ในวชิราวุธวิทยาลัยได้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ นับว่ายงยศ ฯ เป็นคนมีโชคดีมากที่สามารถสอบเข้ารับการศึกษาอบรมในสถานศึกษาอันดีเด่นด้วยเกียรติ และชื่อเสียงแห่งนี้ สมดังเจตจำนงของคุณพ่อและคุณแม่ แต่ในระยะเวลาอันใกล้เคียงกันนั้นเอง ยงยศ ฯ ก็ต้องประสบกับความเศร้าโศกเสียใจอย่างสุดซึ้งที่คุณพ่อที่รักอันเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรได้ถึงแก่กรรมไป ยงยศ ฯ ต้องกำพร้าพ่อเมื่ออายุ ๘ ขวบเศษ เมื่ออายุได้ ๙ ขวบเศษ ยงยศ ฯ จึงได้บรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาที่วัดปากน้ำ อำเภอภาษีเจริญ เพื่ออุทิศ

ส่วนกุศลให้คุณพ่อเกียรติศักดิ์ ปฏิพิมพาคม, คุณตาหลวงฤทธิ์สรไกร และคุณยายหวาน ฤทธิ์สรไกรด้วย

ยงยศ ฯ เป็นนักเรียนประจำในวชิราวุธวิทยาลัยตลอดเวลา ๑๑ ปี จนถึงชั้น ม.ศ. ๕ อันเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน ยงยศ ฯ รักโรงเรียน รักเพื่อน รักครูบาอาจารย์ และมีความภาคภูมิใจในความเป็นลูกวชิราวุธอันแท้จริงเป็นอย่างยิ่ง ยงยศ ฯ ชอบเล่นกีฬากลางแจ้ง เช่น รักบี้ และฟุตบอลล์ เป็นนักรักบี้และฟุตบอลล์ทั้งรุ่นเล็กและรุ่นกลางของคณะดุสิต เล่นดนตรีประจำวงปี่สก๊อตของโรงเรียน และเป็นหัวหน้าคนหนึ่งในคณะดุสิต งานอดิเรกของยงยศ ฯ คือ ชอบสะสมแสตมป์ รูปภาพหน้าปกหนังสือพิมพ์ และภาพจากหนังสือต่าง ๆ เก็บรวบรวมไว้เป็นเล่ม ๆ อย่างเรียบร้อย ในระหว่างปิดภาคเรียนภาคปลาย ยงยศ ฯ ตั้งหน้าตั้งตาเรียนพิเศษอย่างจริงจัง มิได้ปล่อยเวลาว่างให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ และ ได้ไปเรียนภาษาอังกฤษ ที่ศูนย์สอน ภาษา อังกฤษ ของ ดร. เฉลา ฯ เพื่อเตรียมตัวไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ แต่อนาคตอันน่าจะแจ่มใสรุ่งเรืองของยงยศ ฯ ต้องมาสิ้นสุดลงด้วยประสบอุบัติเหตุร้ายแรงถึงแก่สิ้นชีวิตเสียก่อน ในขณะที่เดินทางกลับจากหัวหินกับเพื่อน ๆ รวม ๖ คน ที่เขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี โดยรถยนต์คันที่ไปได้ชนรถยนต์บรรทุก เหตุเกิดเมื่อวันเสาร์ ที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๑๑ เวลา ๒๑.๓๐ น. ยงยศ ฯ หน้าผากด้านซ้ายแตก กระโหลกศีรษะยุบ ไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาลจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ เวลา ๒.๐๐ น. สิริรวมอายุได้ ๑๙ ปี ๘ เดือน ๒ วัน

การจากไปโดยไม่มีวันกลับของยงยศ ฯ ได้นำความเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้งมาให้คุณแม่ น้อง ญาติมิตร ตลอดทั้งคณาจารย์และบุคคลที่รู้จักทุกคน โดยไม่มีใครเลยที่จะไม่กล่าวขวัญรำลึกถึงคุณงามความดีของยงยศ ฯ ด้วยความอาลัยรักและเสียดายที่ยงยศ ฯ มาด่วนจากไปเสียก่อนเวลาอันควรเช่นนี้

เนื่องจากยงยศ ฯ เป็นผู้ประกอบแต่กรรมดี อันควร แก่การสรรเสริญตลอดมา เดชะอำนาจแห่งกุศลผลบุญดังกล่าว คงจักนำดวงวิญญาณของยงยศ ปฏิพิมพาคม ไปสู่สุคติยังสัมปรายภพโน้นแล้ว

พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

"สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส"

ขอขอบพระคุณท่านที่เคารพและมิตรสหายทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมในการบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจครั้งนี้ หากมีความบกพร่องด้วยประการใดก็ดี ขอได้โปรดอภัยด้วย

เจ้าภาพ

๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๑

หัวหน้าคณะดุสิต วชิราวุธวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๑๐ – ๒๕๑๑

ตั้งศพบำเพ็ญกุศลสัตมวารและบรรจุศพ

เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๑๑

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

[illegible]

១២៥៧ [illegible]

[illegible]

ทำบุญครบรอบ ๕๐ วัน

เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๑

ณ วัดมกุฎกษัตริยาราม

ถ่ายกับคุณพ่อ คุณแม่ที่จังหวัดชัยภูมิ เมื่ออายุ ๓ เดือนเศษ

ถ่ายกับน้องที่อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี เมื่ออายุได้ ๔ ขวบ

อายุ ๙ ปี

ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ

เมื่อวันที่ ๑๔ สิหาคม ๒๕๐๐

อายุ ๙ ปีเศษ

อุปสมบทเป็นสามเณร ณ วัดปากน้ำภาษีเจริญ

อุทิศกุศลให้คุณพ่อ

แสดงกิจกรรมเครื่องเคลือบดินเผาถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดพระเนตรในงานพระราชทานประกาศนียบัตรประจำปีของวชิราวุธวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗

หัวหน้าทีมรักบี้ฟุตบอลรุ่นกลางชนะเลิศ

พ.ศ. ๒๕๐๙

ถ่ายเมื่อ มีนาคม ๒๕๑๑

คำไว้อาลัย

ไว้อาลัยแก่ยงยศ ปฏิพิมพาคม

ยงยศ ปฏิพิมพาคม เข้ามาศึกษาในวชิราวุธวิทยาลัยตั้งแต่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เริ่มเรียนตั้งแต่ประถมปีที่ ๓ และเลื่อนขึ้นมาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เวลาอยู่ในโรงเรียนยงยศทำตัวเป็นที่รักใคร่ชอบพอของนักเรียนทั่วไป เมื่อมาด่วนจากโลกไปในวัยรุ่นเช่นนี้ จึงเป็นที่น่าเสียดายแก่ครูอาจารย์ และบรรดาเพื่อนร่วมโรงเรียนเป็นอย่างมาก

ยงยศนับว่าเป็นผู้เคราะห์ดีคนหนึ่ง เพราะมีบิดามารดาที่มีใจเข้มแข็ง มองเห็นการณ์ไกล ส่งเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนกินนอนเช่นวชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนนี้ไม่เหมือนโรงเรียนอื่น เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กไทย ไม่ใช่ให้แต่ความรู้ทางวิชาด้านเดียว เพราะพระองค์ทรงถือว่าการมีแต่วิชาความรู้อย่างเดียว ไม่ใช่การศึกษาที่สมบูรณ์ ความรู้ทางวิชาเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของการศึกษา การที่จะให้มีการศึกษาสมบูรณ์ จำเป็นต้องมีความรู้ด้านอื่นอีกเช่นด้านจิตใจเป็นต้น มาอบรมประกอบด้วย

การอบรมในด้านจิตใจนี้ โรงเรียนกินนอนมีทางทำได้มากกว่าโรงเรียนที่ไม่กินนอน ในโรงเรียนกินนอนมีนักเรียนรวมอยู่ด้วยกันมาก ถ้าผู้ที่เข้ามารับการอบรมเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัว ทำตัวเอาเปรียบเพื่อนฝูงเสมอไปแล้ว ก็เข้ากับใครไม่ได้ หรือเป็นผู้ที่มีนิสัยเกกมะเหรกเกเร ย่อมจะหาเพื่อนได้ยาก ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย ความเป็นอยู่ในสถาน

ศึกษาจะไม่ราบรื่น จะไม่มีความสุข ฉะนั้นผู้ที่เข้ามารับการศึกษาจะต้องปรับปรุงตัวและแก้นิสัยอันบกพร่องของตัวเสีย จึงจะประสบความสุขกายสบายใจ

ยงยศเวลาอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัย ได้กระทำตัวให้เป็นที่พอใจแก่สังคมของโรงเรียน ดัดแปลงแก้นิสัยของตัวให้สังคมไม่รังเกียจได้ จึงเป็นที่เสียดายแก่เพื่อนฝูงทั่วไป ในเมื่อต้องมาจากกันไปโดยไม่มีวันได้มาพบกันอีก

จุดประสงค์ในการอบรมของวชิราวุธวิทยาลัย คือสอนให้นักเรียนรู้จักตรากตรำ มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าผจญซึ่งหน้า มีความอดทน รักหมู่รักคณะ รู้จักรวมกำลังและประสานงานให้เกิดผลดีแก่ส่วนรวม วางตัวตามฐานะของตัว ปกครองตัวเองได้ มีศีลธรรมซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับใช้และใช้คน ทำตนไม่เป็นที่รังเกียจแก่สังคม ยงยศได้รับการอบรมมาดังข้างต้นนี้ แต่ยังไม่ทันมีโอกาสจะแสดง ก็ต้องจากไปเสีย จึงเป็นที่น่าเสียดายยิ่งนัก

พระยาภรตราชา

ผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัย

บ้านซอยกลาง

๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๑

ยงยศ....ยงยศ....หลานไม่ได้มาที่บ้านลุงนานแล้วนะ

ครั้งสุดท้ายเมื่อปีกลายนี้ที่บ้านลุงมีการเลี้ยง ลุงจำได้ว่ายงยศมากับน้องจิ๋ม รวมทั้งแม่ของหลานด้วย มาสนุกเฮฮากันระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ........พี่ ๆ ของหลานก็รักและเอ็นดูต่างปฏิบัติซึ่งกันและกันราวกับยงยศเป็นลูกของลุงเอง ลุงมองดูด้วยความปลื้มใจ.........เพราะไม่มีใครอีกแล้ว....พ่อของหลานก็รีบหนีจากหลานไปตั้งแต่หลานอายุยังไม่ถึง ๑๐ ขวบ ลุงมองหลานแล้วทำให้ลุงต้องแอบถอนใจบ่อย ๆ เพราะเค้าหน้าของหลานก็คือน้องร่วมสายโลหิตกับลุง ที่จากไปอย่างไม่มีวันกลับนั่นเอง

ลุงเฝ้าดูความเติบโตของหลานด้วยความภาคภูมิใจ ถึงแม้จะไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกันนัก ลุงก็ได้แต่ฟังข่าวจากพี่ ๆ น้อง ๆ เล่าให้ลุงฟังบ้าง แม่ของหลานมาเล่าบ้าง....ตอนนี้ยงยศเล่นรักบี้แล้วนะ กล้ามเนื้อที่ขาเป็นมัด ๆ ...ยงยศเป่าปี่เดินแถว .... ไปในงานพิธี .... บางครั้งก็คอยชะเง้อดูในโทรภาพบ้าง....ไหน....ยงยศ.... อยู่ไหน ....คนไหน ... คนโน้นไงคะคุณพ่อเดินอยู่ตรงกลางแถวน่ะ โน่นเดินไปแล้วค่ะ....เสียงพี่ ๆ เขาบอกลุงด้วยความตื่นเต้น

....ยงยศ........ ปีนี้ลุงยังไม่ได้เห็นหน้าเลยนะ .... ทำไมไม่มาหาลุงบ้าง...ไม่ได้มาหาลุงนานแล้วนะ...คงหลับตาเห็นใบหน้าของหลานเท่านั้น ฟังแม่ของหลานเล่าให้ฟังว่า ปีนี้ยงยศสอบ มศ. ๕ เรียบร้อยแล้วจะให้เข้าสมัครสอบเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ลุงก็บอกว่าดีแล้ว ให้แทนพ่อ

เขาสักคนก็ดี ให้มีเชื้อไว้แทนสืบสกุลต่อไป....ลุงกำชับแม่ของหลานหนักหนาว่า หมั่นดูไว้ให้ดีนะ อย่าปล่อยให้ยงยศไปเที่ยวกับเพื่อนฝูงมากนัก.... เพราะได้ทราบข่าวว่าชอบไปเที่ยวกับเพื่อนบ่อย ๆ เป็นมื้อเป็นคราวก็คงไม่เป็นไร อย่าบ่อยนักจะไม่ดี เดี๋ยวพลาดพลั้งเป็นอะไรไปจะลำบากทีหลัง....

....วันนั้นเป็นวันจันทร์ตอนเช้าลุงกำลังจะไปทำงานตามปกติ มีโทรศัพท์ทางไกลมาว่า มีคนทางกรุงเทพ ฯ จะพูดด้วย

"....คุณพ่อพูดใช่ไหมคะ....อ๊อดพูดค่ะ"

"ว่าอย่างไง เรื่องอะไร อ๊อด"

"คุณยศเสีย ๆ แล้วค่ะ รถชนกันที่เพชรบุรี" เสียงสะอื้นมาตามสายโทรศัพท์

ลุงหันไปบอกกับป้าของหลานซึ่งมาคอยยืนฟังอยู่ด้วย....ลุงพูดไม่ออก เพราะเหมือนมีก้อนอะไรมาจุกที่คอ พอบอกป้าให้รู้ ป้ากำลังยืนอยู่ต้องค่อย ๆ ทรุดนั่ง ตาเบิกโพลงด้วยความตกใจ ลุงต้องรีบไปหายาหอมมาด่วน

ลุงกับป้าพูดไม่ได้ ต่างคนต่างไม่พูดได้แต่มองหน้ากัน น้ำตาไหลจากตาของป้าเป็นทาง... ยงยศเอ๋ย ลุงไม่ได้เห็นมานานแล้ว ......ทำไมหลานช่างเป็นคนอาภัพเช่นนี้หนอ ...ยงยศจากลุงไปแล้ว........จากไปอย่างไม่มีวันกลับ ความตายเป็นของที่ไม่มีใครจะหลีกเลี่ยง แต่ว่า ยงยศของลุงนี้ยังไม่สมควรแก่กาลและวัย........ใคร ๆ ก็ยังหวังที่จะดูความเจริญของหลานต่อไปอีก....แต่แล้วพระพรหมแห่งเบื้องบนก็ทรงลิขิตชีวิตของหลานไว้เพียงเท่านี้

....ยงยศอยู่ไหน....มาฟังลุงพูดบ้าง.... ชาตินี้หลานเป็นหลานของลุงไม่ทันไรหลานก็จากไป....พวกพี่ ๆ น้อง ๆ เขาก็คิดถึงหลาน บ่นถึงหลาน เพราะหลานมีแต่ความดีอย่างเดียว ชีวิตหลานยังไม่เคยทำความชั่วเลย....ยงยศ ...หลานรัก ขอให้หลานรับรู้ไว้ด้วยว่า ยังมีลุงของหลานอีกคนหนึ่งที่ยังระลึกและอาลัยต่อหลานผู้อาภัพคนนี้ .... ขอให้เทพเจ้าจงโปรดนำวิญญาณหลานรักของลุงไปสู่ ณ ดินแดนแห่งความสุข อันมิมีความสิ้นสุดและเหือดหายชั่วนิจนิรันดร.

จากลุงของหลาน

พ.ต.อ. ชัยยงค์ ปฏิพิมพาคม

อาลัยลูกรัก

วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ เป็นวันที่แม่ได้รับความเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้งที่ลูกยงยศ ลูกชายคนแรกคนเดียวของแม่ได้จากไปโดยไม่มีวันกลับ ความเสียดายอาลัยรักลูกไม่มีสิ่งใดจักเปรียบได้ ลูกเป็นสุดที่รักดังดวงใจ เมื่อคุณป๋าของลูกได้จากเราแม่ลูกไปเมื่อ ๑๑ ปีก่อนแล้วนั้น ลูกก็เสมือนหนึ่งเป็นตัวแทน เป็นเพื่อน เป็นกำลังใจ เป็นสายใยที่ยึดเหนี่ยวให้แม่มีมานะที่จะต่อสู้กับชีวิตด้วยความหวังเพื่อลูกทั้งสองต่อไป

แม่เฝ้าคอยดูความเจริญเติบโตของลูก และเลี้ยงดูลูกมาด้วยความทะนุถนอมกังวลและห่วงใย ลูกเป็นผู้ชาย แม่หวังว่าลูกจะได้เป็นหลักที่พึ่งแห่งครอบครัวเรา ๓ คน แม่ลูก ซึ่งขาดผู้นำและผู้คุ้มครองไปตั้งแต่ลูกยังเล็ก บัดนี้ ลูกกำลังจะเป็นหลักให้แม่ให้น้องได้พึ่งพาอาศัย ฝากผีฝากไข้ ยามมีทุกข์เดือดร้อนก็ยังได้ปรึกษาหารือกันพอเป็นที่เสื่อมคลายทุกข์ แต่แล้วลูกก็มีอันเป็นให้พลัดพรากจากแม่ไปเสียอีก ประดุจดวงประทีปดวงใหม่ของแม่ต้องสิ้นแสงดับไปเสียแล้ว แม่ไม่เคยคาดคิดเลยว่าจะมีประสพการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับลูกรักของแม่ หากมีโอกาสให้แลกเปลี่ยนชีวิตกันได้ แม่ยินดีสละชีวิตของแม่แทนเพื่อชีวิตของลูกรักได้ดำรงอยู่ต่อไปจนกว่าจะถึงวัยอันควรแก่การละไปจากโลกนี้ แต่แม่ไม่มีโอกาสที่จักทำได้เช่นนั้น แม้แต่เพียงการช่วยเหลือรักษาพยาบาลลูก การที่ต้องเสียลูกไปครั้งนี้ ได้ยังความทุกข์โทมนัสอันใหญ่หลวงมาสู่แม่สุดที่จักพรรณนา เพราะกระทันหันเกินกว่าที่แม่จะเตรียมใจรับเหตุการณ์อันนี้ได้

แม้จะยึดพระธรรมเป็นที่พึ่งแล้ว แม่ก็ยังไม่สามารถระงับใจไม่ให้คิดถึงลูกได้ทุกลมหายใจเข้าออกได้แต่เรียกร้องหาลูก ชีวิตลูกมีความหมาย มีความสำคัญแก่แม่และน้องยิ่งนัก ไม่มีสิ่งใดในโลกที่จักหามาทดแทนชีวิตลูกได้ ชีวิตเราแม่ลูกได้อยู่ร่วมกันน้อยเหลือเกิน เพราะหวังที่จะให้ลูกมีอนาคตอันรุ่งเรือง แม่จึงจำเป็นต้องส่งลูกมาอยู่โรงเรียนประจำตั้งแต่เล็ก ลูกอยู่ประจำวชิราวุธวิทยาลัยตั้งแต่ชั้นต่ำสุดของโรงเรียน (ป. ๓) จนถึงชั้นสูงสุดของโรงเรียนคือ ม.ศ. ๕ พอออกจากโรงเรียนมาให้แม่ชื่นชมได้ไม่กี่วันลูกก็จากไป ก่อนจากกันในวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๑ ซึ่งลูกได้ขออนุญาตแม่ในการไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ ครั้งนี้ หน้าตาลูกยังแจ่มใสสดชื่นไม่มีเศร้าหมอง ลูกขอไป ๓ วัน ครั้นถึงกำหนดวันกลับแม่ก็ตั้งตาเฝ้ารอคอยด้วยความเป็นห่วงตลอดทั้งคืน แต่แล้วลูกก็กลับมาหาแม่เพียงในความฝันเท่านั้น ซึ่งแม่ก็ไม่ได้สังหรณ์ใจว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นกับลูก

ตอนเช้าวันนั้นประมาณ ๘.๓๐ น. แม่ทราบข่าวร้ายจากศรีเขตเพื่อนของลูกว่า รถยนต์คันที่เพื่อน ๆ กับลูกไปด้วยกันได้ประสบอุบัติเหตุชนกับรถยนต์บรรทุกที่จังหวัดเพชรบุรี พอทราบเช่นนั้นแม่มือเท้าอ่อนหัวใจอ่อนเปลี้ยไปหมด แต่แม่ก็ยังหวังอยู่ว่าลูกคงยังไม่เป็นอะไร ลูกมาไม่ได้เพราะอาจบาดเจ็บอยู่ ด้วยความเป็นห่วง แม้ว่าลูกจะเป็นอย่างไรและอยู่ที่ไหนก็ตาม แม่ก็ต้องไปหาไปดูลูก ไปรับลูกมารักษาพยาบาลกันจนสุดความสามารถของหมอ แม่รีบออกเดินทางทันทีโดยได้รับความกรุณา

จากคุณนาวาตรี บริสุทธิ์ ร.น. และคุณถาวร จันทรไทย ได้กรุณาให้ยืมรถยนต์พร้อมทั้งคนขับเพื่อเดินทางไปโรงพยาบาลเพชรบุรีโดยด่วน

แม่ไปถึงโรงพยาบาลเพชรบุรีประมาณ ๑๑ น. เศษ ก็ได้ทราบจากคนในโรงพยาบาลว่า ผู้บาดเจ็บคนหนึ่งพึ่งเสียชีวิตไปเมื่อเวลา ๒.๐๐ น. นี้เอง ชื่อยงยศ แม่แทบไม่เชื่อหูของตัวเอง และไม่อยากเชื่อว่าคำบอกเล่าที่ได้รับพึ่งนั้นจะเป็นความจริง พอดีพบเพื่อนลูก ๒ คน เพื่อนลูกยืนยันว่าเป็นความจริง แม่หัวใจผ่อหมดเรี่ยวแรงที่จะเดินไปได้อีก อนิจจาลูกรักของแม่ แม่มาช้าไม่ทันได้เห็นใจลูก ไม่มีวาสนาจะได้เลี้ยงลูกได้ชื่นชมลูกอีกต่อไปแล้ว แม่ไปขอดูลูก ณ ที่เก็บศพ ทันทีที่ได้เห็นร่างลูกอันสุดรักสุดถนอมของแม่นอนนิ่งปราศจากลมหายใจอยู่ต่อหน้าขณะนั้นแล้ว หัวใจแม่แทบจะขาด ความหวังทุกประการในชีวิตของแม่และน้องของลูกต้องสลายลงแล้วโดยสิ้นเชิง ณ ที่นั้นมีแต่เสียงร่ำไห้ถึงลูกด้วยความรักและอาลัย กรรมอันใดหนอที่มาพรากเราแม่ลูกต้องจากกันก่อนถึงวัยอันควร และใครเล่าจะเคราะห์ร้ายและผิดหวังตลอดมาเช่นแม่นี้ เวลานั้นสติเลื่อนลอยความรู้สึกอ้างว้างเหมือนตกอยู่ในความฝัน ด้วยเหตุที่ความทุกข์โทมนัสอันแสนสาหัสได้เข้าครอบงำจิตใจจนไม่สามารถจะคิดจะจัดทำอะไรต่อไปได้ ถ้าไม่ได้ผู้มีพระคุณคือ คุณถาวร จันทรไทย (หัวหน้าฝ่ายบัญชี) คุณสุชาย สุบรรณพงศ์ (รองหัวหน้าฝ่ายบัญชี) และคุณอนุ ไสยจิต (หัวหน้าฝ่ายการค้า) แห่งบริษัทสหสามัคคีค้าสัตว์ จำกัด ได้กรุณา

ช่วยเหลือจัดให้แล้ว แม่คงไม่สามารถนำลูกกลับกรุงเทพ ฯ ได้ทันสวดพระอภิธรรมในคืนวันนั้นเป็นแน่ เมื่อแม่ น้อง คุณป้าถวิลวัลย์ ท่านผู้มีพระคุณดังกล่าวแล้วและเพื่อน ๆ ของลูกได้รับลูกมาถึงวัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นเวลา ๒๑.๓๐ น. ได้พบอาจารย์อุดม รักตประจิต ผู้กำกับคณะดุสิต อาจารย์อรุณ แสนโกศิก ผู้กำกับคณะจิตรลดาและคุณแม่บ้าน ครูอาจารย์พร้อมกับเพื่อน ๆ ของลูกจำนวนมากได้มารอคอยรับและรดน้ำศพลูกอย่างพร้อมเพรียงกัน กว่าจะเสร็จพิธีการตลอดจนสวดอภิธรรมจบก็เป็นเวลา ๒๔.๐๐ น. แล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ จัดขึ้นโดยกระทันหันแต่ก็สำเร็จเรียบร้อยถูกต้องครบถ้วนตามพิธีทุกประการในคืนนั้น แม้วิญญาณลูกได้เห็นหรือล่วงรู้ได้ก็คงรู้สึกปลื้มปีติ และตื้นตันซาบซึ้งใจเช่นเดียวกันกับแม่ ภาพที่ได้เห็นจะติดตรึงตราจารึกไว้ในความทรงจำของแม่ อย่างไม่มีวันลืมตราบชั่วชีวิต ทั้งนี้นับว่าเป็นบุญของลูกโดยแท้ที่ท่านทั้งหลายที่เคารพนับถือ ญาติมิตร คณาจารย์ ตลอดทั้งเพื่อนของลูก และบรรดาผู้ที่รู้จักเอ็นดูรักใคร่ลูก ได้มีจิตเมตตาช่วยเหลืออย่างเต็มที่โดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยและความสิ้นเปลืองเงินเลย การสวดอภิธรรมทั้ง ๗ คืน การทำบุญ ๗ วัน และพิธีบรรจุศพได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีเกียรติยิ่ง อาจารย์จิต พึ่งประดิษฐ์ รองผู้บังคับการและผู้กำกับคณะพญาไท ได้กรุณามาเป็นประธานร่วมในการทำบุญ ๗ วันและบรรจุศพด้วย แม่รู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีน้ำใจเมตตาปรานี มาให้เกียรติแก่ลูกมากมายเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อเสร็จงานแล้วเพื่อน ๆ ของลูกยังได้แสดง

ความเห็นใจแม่ ด้วยการผลัดเปลี่ยนกันมานอนเป็นเพื่อนที่บ้านคืนละหลายคนจนถึงวันเปิดภาคเรียนอีกด้วย ดังนี้ หากลูกมีญาณวิถีใดอันจักทราบได้ลูกคงไม่เว้น ที่จักขอบพระคุณ ท่านทั้งหลาย ด้วยการบันดาลความสุขความเจริญให้แก่ทุกท่านเป็นการตอบแทนด้วย

โดยปกติลูกเป็นคนมีจิตใจดี เห็นใจผู้อื่น กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ เมตตากรุณาต่อเด็กและคนยากจน รักญาติพี่น้อง รักเพื่อน สามารถชักนำเพื่อนที่ต่างสถานศึกษากันให้รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกัน ไม่มีจิตใจอาฆาตพยาบาทใคร สามารถประสานสามัคคีระหว่างเพื่อน ญาติพี่น้องและคนรู้จักได้ดี เป็นคนรู้จักเกรงใจคน รู้จักเด็กรู้จักผู้ใหญ่ ไม่ล่วงล้ำก้ำเกิน ไม่เคยทำให้ผู้ใดเดือดร้อนหรือเจ็บช้ำน้ำใจตลอดทั้งกาย วาจาใจ จึงปรากฏว่ามีแต่คนรักใคร่เอ็นดูลูก พากันกล่าวขวัญถึงลูกด้วยความอาลัยรักระลึกถึงและเสียดายตลอดมาจนบัดนี้

ลูกรักและเกรงใจแม่ เมื่อแม่ประสงค์จะให้ลูกทำสิ่งใดอย่างไร ลูกจะไม่ขัดใจแม้เป็นสิ่งที่ยากที่ลูกจักทำตามได้ แต่ลูกก็ตั้งหน้าตั้งตาทำไปโดยไม่ย่อท้อ ลูกรักน้อง และเป็นห่วงน้อง คอยดูแลน้องแทนแม่สมกับที่เป็นพี่ชาย แม้วันที่ลูกจะจากไป ลูกก็ยังสั่งเพื่อน ๆ ให้คอยดูแลน้องของลูกแทนตัว แม่นึกถึงและจำลูกได้ทุกอิริยาบถ เห็นสิ่งใดที่ลูกชอบและเคยใช้เคยรับประทานแม่ยิ่งคิดถึง แม่ไปเยี่ยมลูกที่สุสานทุกวัน อธิษฐานขอให้ลูกเป็นสุขในสุคติ หากชาติหน้ามีจริงขอให้มาเกิดเป็นลูกแม่และอย่าให้มีเหตุต้องพรากจากกันก่อนถึงกาลและวัยอันสมควรเลย กรรมใดหากมีก็ขอให้ระงับหมดสิ้นไปเพียงชาตินี้เถิด

ทุกวันนี้แม่มิได้เว้นการทำบุญกุศลส่งให้ลูก แม่ตั้งใจที่จะสร้างบุญกุศลเพื่อลูกตลอดไปจนเต็มความสามารถที่แม่จักทำได้ บุญกุศลใดที่แม่ทำแล้วและจักทำต่อไปแม่ขอยกให้ลูกทั้งหมด ขอให้วิญญาณของลูกจงได้รับด้วยเถิด และโดยที่ลูกได้ประกอบแต่กรรมดีตลอดมาชั่วชีวิตอันสั้นของลูกนี้ ขอให้กุศลผลบุญนั้นประกอบกันกับกุศลที่แม่ น้อง ครูอาจารย์ท่านที่เคารพนับถือ ญาติมิตร และเพื่อน ๆ ของลูกได้ร่วมกันจัดทำให้ลูก จงเป็นทิพยสมบัติ เป็นผลานิสงส์อันยิ่งใหญ่แก่ลูก เป็นเครื่องเชิดชูดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของลูกให้ไปสู่สุคติและจงมีความสุขในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

จากแม่ที่รักลูกเสมอไป

วัลยา ปฏิพิมพาคม

ไว้อาลัย

แด่...... **หลานยงยศ ปฏิพิมพาคม**

การสูญเสียหลานไปอย่างกระทันหัน ทำให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจ เสียดายและอาลัยรักกับญาติมิตรอย่างสุดซึ้ง ทำให้ระลึกถึงภาพหลานเมื่อ ๑๐ ปีก่อน ขณะนั้นหลานมีอายุเพียง ๘ ขวบเศษ ก็ต้องสูญเสียพ่อไป เหลือแต่แม่และน้องสาว อยู่กันเพียง ๓ คนแม่ลูกเท่านั้น หลานเป็นแบบพิมพ์ขนาดเล็กของพ่อ จึงได้รับความเวทนา สงสาร ความเอ็นดู จากท่านผู้ใหญ่ของพ่อ ทำให้แม่ของหลานได้ประกอบอาชีพตามคุณวุฒิ มี กำลัง ส่งเสีย หลาน ให้ได้ เล่าเรียน ในโรงเรียนที่ดี สืบต่อมาจน เติบใหญ่ หลานก็ยิ่งถอดแบบจากพ่อไปทุกส่วน ทั้งรูปร่าง ท่วงทีวาจาและนิสัย ความเป็นคนมีใจเมตตา ชอบช่วยเหลือผู้อื่นทั้งทุกข์และสุข ความรื่นเริง แจ่มใสโอบอ้อมอารี ทำให้หลานมีเพื่อนมาก ทั้งที่มีชีวิตอยู่กับโรงเรียนประจำมาตลอด ๑๕ ปี เดือนหนึ่งตามปกติกลับบ้านได้เพียงครั้งเดียว แต่เพื่อนต่างโรงเรียนก็มีไม่น้อยกว่าเพื่อนร่วมโรงเรียน ทั้งสามารถทำให้เพื่อนเหล่านี้ มีความรักใคร่สนิทสนมกันได้โดยไม่ถือชั้นวรรณะด้วย และด้วยการวางตัวเสมือนเป็นบุตรของบิดามารดาของเพื่อน จึงทำให้เกิดความเศร้าสลดเสียใจในการจากไปขึ้นแก่บุคคลทุกวัยที่รู้จักหลาน ทั้งยังเป็นสิ่งประสานสามัคคีขจัดความขุ่นข้องหมองใจให้สิ้นไปด้วย ภาพเพื่อน

หลานร้องไห้น้ำตาไหลอาบหน้า ทำให้ประจักษ์ชัดว่า หลานเป็นที่รักของเพื่อนเพียงใด ภาพหลาน ๆ ทั้งโตและเล็กที่ไปร่วมงานศพด้วยความเศร้าหมองทุกคืนแม้ฝนฟ้าจะตก ก็เพราะรัก "พี่ยศ"

ความสงสารน้อง (แม่ของหลาน) ความเสียดายหลานที่มาหมดอายุเพียง ๑๙ ปี ไม่ได้อยู่ดำรงวงศ์ตระกูลแทนพ่อสมดังที่ญาติมิตรตั้งปณิธานไว้เมื่อ ๑๐ ปีก่อน ทำให้ตื้นตันใจจนไม่สามารถจะเขียนได้เท่าที่รู้สึก ทั้งมักจะเผลอตัวว่า "หลานยังอยู่ ยังไม่ตาย" อยู่ไม่ได้เมื่อได้เห็นหนังสือและเครื่องใช้ของหลาน เห็นสถานที่ที่หลานเคยนั่ง นอน ยืน เดิน อยู่ ประกอบกับหลานเป็นเด็กที่ไม่ทำตัวห่างเหินกับผู้ใหญ่ มักจะมาไต่ถามถึงพ่ออยู่เสมอ บางครั้งก็ถามว่า "โตเท่าหรือยัง" แม้เมื่ออยู่ต่างจังหวัด หลานก็พาเพื่อนฝูงไปพักอยู่ด้วยครั้งละหลาย ๆ คน ขนาดต้องหุงข้าวหม้อใหญ่เลี้ยง แต่ไม่เคยปรากฏเลยว่าหลานและเพื่อน ๆ พากันไปยิงนกตกปลา อย่างเด็กวัยเดียวกัน

ด้วยผลกรรมดีที่หลานได้กระทำไว้ ทำให้การจัดงานศพเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปราศจากอุปสรรคทั้งปวง นับเป็นเกียรติประวัติที่ควรภาคภูมิใจยิ่ง ที่หลานได้รับฟัง พระธรรมเทศนาจาก องค์ สมเด็จพระ-สังฆราชในวันทำบุญบรรจุศพ

และด้วยความเมตตาของมารดาของเพื่อนรุ่นน้อง ซึ่งหลานได้แสดงความมีน้ำใจเอื้ออาทร เมื่อเพื่อนมีทุกข์เดือดร้อนและเจ็บป่วยไว้

ได้ตอบสนองให้เห็นทันตา ด้วยการได้รับความช่วยเหลือมาตั้งแต่จัดรถไปรับศพหลานถึงโรงพยาบาลเพชรบุรีด้วยตนเอง ทั้งที่กำลังป่วยอยู่เป็นต้นมาจนถึงการทำบุญ ๗ วันและบรรจุศพ ซึ่งป้ามั่นใจว่าความกตัญญูรู้คุณคนของหลาน คงกระทำให้หลานรำลึกและคิดตอบสนองพระคุณของคุณอาถาวร หัวหน้าฝ่ายบัญชีบริษัทสหสามัคคีค้าสัตว์ จำกัด อยู่แล้ว

และโดยเฉพาะอาจารย์อุดม รักตประจิต ผู้กำกับคณะดุสิตของหลาน อาจารย์อรุณ แสนโกศิก ผู้กำกับคณะจิตรลดา ตลอดจนคณะครูอาจารย์ได้สละเวลามานั่งรอรับศพตั้งแต่ ๑๘.๐๐ น. จนถึง ๒๑.๓๐ น. ทั้งได้กรุณารับเป็นเจ้าภาพด้วยผู้หนึ่งตลอดเวลาตั้งศพมา และในวันประชุมเพลิงศพ ในขณะนี้หลานก็กำลังอยู่ท่ามกลางความสวยงามของดอกไม้ที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความเมตตาปรานีของอาจารย์อุดม รักตประจิต อยู่แล้ว

ในด้านเพื่อนฝูงก็เช่นกัน ป้าได้เห็นความรักใคร่ ความอาลัยรักและความเสียสละของเพื่อนที่มีต่อหลานแล้วก็เกิดความปลื้มปิติใจแทนตลอด ๗ คืน ๖ วันทุกคนไม่เคยขาด แม้ว่าจะเปียกฝนและอดนอนเพียงใด เช้าขึ้นก็ได้พบเพื่อน ๆ เปลี่ยนกันมาจัดดอกไม้และเฝ้าหลานอยู่ตลอดทั้งวัน บางคนอยู่ไกลถึงภูเก็ต เชียงราย เชียงใหม่ หนองคาย ขอนแก่น กาญจนบุรี ก็อุตส่าห์เดินทางมา ทำให้แม่ของหลานอบอุ่นใจขึ้นเมื่อได้พบปะพูดจาไต่ถามถึงหลานขณะที่อยู่โรงเรียนกับเพื่อน ๆ จึงนับว่าหลานมีบุญที่มีเพื่อนฝูงมากทำให้ไม่เกิดความเงียบเหงาวังเวงใจ

ขอให้วิญญาณของหลานจงรับรู้เถิดว่า ครู-อาจารย์-ญาติ-มิตร มีความรักห่วงใยและหวังดีต่อหลานทุกคน วิญญาณของหลานสิงสถิตอยู่ ณ สถานวิมานใดขอจงได้รับความสุขในฐานที่มาดีและไปดี และด้วยคุณความดีที่หลานได้สร้างสมไว้คงจะไปสนองให้วิญญาณของหลานดำเนินไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเป็นแน่นอนและจะอยู่เป็นเครื่องชูเกียรติตระกูลต่อไปโดยไม่ดับสูญ.

จากป้า

ถวิลวัลย์ ฤทธิ์สรไกร

แด่พี่ยศที่รัก

เราสามคนแม่ลูก ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาด้วยความว้าเหว่ หลังจากที่เราขาดพ่อหัวหน้าครอบครัวไปอย่างไม่มีวันกลับ เมื่อ ๑๑ ปีมานี้ ครั้งนั้น น้องยังจำได้อย่างแม่นยำ ท่านนอนตาเบิกโพลงคล้ายกับว่าห่วงลูกทั้งสอง น้องแอบร้องไห้ด้วยความอาลัยรัก และตั้งแต่นั้นมา น้องก็เริ่มอิจฉาเพื่อน ๆ ที่เขามีทั้งพ่อและแม่ที่คอยห่วงใยใกล้ชิดตลอดเวลา

เราสองคนพี่น้องรักกันมาก เพราะต่างก็รู้สึกดีว่าเราขาดพ่อ มีแต่แม่ที่คอยเลี้ยงดูเราอย่างทะนุถนอมและทำงานหนักเพื่อเรา พี่ยศเป็นทั้งพี่, เพื่อนผู้เอาใจใส่ดูแลคุ้มครองน้องประหนึ่งพ่ออย่างไม่บกพร่อง แต่เดี๋ยวนี้พี่ยศมาจากเราไปเสียแล้ว เสมือนหนึ่งน้องต้องขาดทั้งพ่อและพี่ที่แสนดี มันทารุณจิตใจอย่างที่สุด น้องจะลืมได้อย่างไรเล่า ในเมื่อ........ วันนั้น เป็นวันที่น้องต้องสูญเสียพี่ชายคนเดียวไปอย่างไม่มีวันกลับ

ก้าวแรกที่น้องไปถึงโรงพยาบาลเพชรบุรี น้องรู้สึกวังเวงใจอย่างประหลาด พอทราบข่าวว่าพี่ยศสิ้นใจไปแล้วตั้งแต่สองนาฬิกา ความรู้สึกในขณะนั้นทั้งเศร้าเสียดาย และไม่เชื่อว่าจะเป็นความจริงไปได้ ทันทีที่น้องไปถึงห้องเก็บศพ น้องเห็นพี่ยศนอนสงบนิ่งอยู่ในท่าสบาย ดวงตาปิดสนิท น้องแทบไม่เชื่อสายตาตนเอง นี่หรือ พี่ยศที่เคยกระเซ้าเย้าแหย่เล่นด้วยกันมา น้องไม่สามารถจะยืนดูอยู่ได้นาน สมองมึนงง เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน น้องพยายามคิดว่าพี่ยศเพียงแต่หลับไป ....

แต่แล้วน้องก็หนีความจริงไปไม่พ้น บัดนี้....ไม่มีแล้วพี่ชายที่เคยปกป้องคุ้มครองน้อง ไม่มีใครแล้วที่จะเข้าใจน้องได้ดีเท่าพี่ยศ พี่ยศจากเราไปและมีความสุขแล้ว คงทิ้งแต่เราสองคนแม่ลูกให้ผจญโลกต่อไปตามลำพัง

น้องขอตั้งจิตอธิษฐาน ขออำนาจกุศลผลบุญและกรรมดีที่พี่ยศได้ประกอบไว้ จงเป็นผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพี่ยศได้สิงสถิต ณ ทิพยวิมานและประสบสุขในสัมปรายภพ หากชาติหน้ามีจริงน้องขอให้ได้ร่วมเกิดเป็นน้องของพี่ยศทุกชาติไป.

องค์อร ปฏิพิมพาคม

อาลัยหลานยงยศ

ไม่คิดเลยว่า หลานยงยศจะอายุสั้นอย่างนี้ เสียดายอนาคต เสียดายความรักความหวังของคุณแม่ที่รักของหลาน ของญาติและของเพื่อน ยิ่งได้เห็นความพร้อมเพรียง ความมีน้ำใจของครูอาจารย์และเพื่อนในคืนที่อาบน้ำศพแล้ว ยิ่งทำให้เกิดความเสียดายเป็นหลายเท่าทวีคูณ อาพยายามเอาธรรมะเข้าข่มก็ยังคิดเถียงอยู่ในใจอยู่นั่นเองว่า อายุยังไม่สมควรตายเลยจนนิดเดียว

แต่จะอย่างไรก็ดีวันนี้เป็นวันเผาศพหลานยงยศ ธรรมย่อมชนะในที่สุด จึงขอตั้งจิตอธิษฐานให้วิญญาณของหลานยงยศไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเถิด.

อา ถาวร จันทรไทย

๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๑

แด่..... คนดีที่สวรรค์ต้องการ

การมรณกรรมของหลานยงยศ ปฏิพิมพาคม ทำให้น้าทุกคนมีความสลดใจเป็นอย่างยิ่ง น้าไม่เคยคิดเลยว่าหลานจะต้องจากไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ไม่ได้ทันสั่งเสีย ไม่มีใครได้ทันเห็นใจ ....น้ำตาของน้าที่หลั่งออกมาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าหลานเป็นเด็กดีและเป็นสุดที่รักของน้าเพียงใด ความดีของหลาน น้าไม่สามารถบรรยายออกมาเป็นตัวอักษรได้ เพราะมันตื้นตันใจไปหมด ชีวิตของหลานน่าจะอยู่ไปให้นาน........นานกว่านี้ เพื่อจะได้เป็นกำลังของประเทศชาติ ช่วยพัฒนาชาติ เป็นที่พึ่งของแม่และน้อง เป็นที่ชื่นชมยินดีของน้า........แต่สวรรค์มาพรากหลานไปจากแม่ น้อง และน้าเร็วเกินไป จากไปจนชั่วนิจนิรันดร ถึงแม้ว่าหลานจะจากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ แต่ในส่วนลึกของหัวใจ น้ายังคิด........คิดอยู่เสมอว่าหลานยังอยู่ ยังไม่ตายไปจากความคิดคำนึงของน้า....น้าขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของหลานจงไปสู่สุคติภพ และขอให้ได้มาเกิดเป็นน้าและหลานกันอีกในชาติหน้าทุกชาติไป.

จาก.... น้าของหลาน

ยงยศ ปฏิพิมพาคม เป็นผลิตผลชิ้นหนึ่งของผมที่ถูกนักเลงดีชุบมือเปิบเอาไปกินเสียก่อนเช่นเคย เด็กที่ผมปั้นขึ้นมาพอจะเป็นชิ้นเป็นอันที่จะอวดคุณภาพกับเขาได้ ถ้าไม่โดนนักเลงโรงเรียนที่ดีแต่มี ม.ศ. ปลายคอยรับแต่เด็กที่คนอื่นเขาลงทุนลงแรงฝึกแทบล้มประดาตาย ในชั้น ม.ศ. ต้นเป็นอย่างดีแล้วชุบมือเปิบเอาไปกินก็ต้องท่านท้าวมัจจุราชนี่แหละชิงเอาไปเสียก่อนเสมอ ผมมันคนมีกิเลสหนาตัดสงสารไม่ขาด ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่านี่แหละธรรมดาโลก ของดีย่อมมีผู้ต้องการ Those whom the gods love die young ก็อดที่จะอาลัยอาวรณ์ไม่ได้ มีอย่างที่ไหน เราอุตส่าห์ทะนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงมาปั้นมาตั้งแต่เล็กตั้งแต่น้อย พอจะเป็นมรรคเป็นผล เพื่อนแย่งเอาไปกินเสียนี่ มันน่าเจ็บใจ ผมไม่อยากจะเขียนคำไว้อาลัยผู้ที่ผมรักต้องมีอันพลัดพรากจากไปอย่างไม่มีวันกลับมาอย่างนี้เลย เพราะผมไม่มีฝีมือการเขียนดีพอที่จะระบายความรู้สึกที่ลึกล้ำของหัวใจออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้อย่างหมดจดประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง ผมคิดว่าไม่มี ภาษาพูด หรือภาษาเขียนใด ๆ ที่จะ กล่าวถึง ความรู้สึก บางอย่างเช่นความรักความอาลัยอย่างสุดซึ้งออกมาตีแผ่ให้เห็นสภาพอันแท้จริงของความรู้สึกเช่นนั้นได้เลย และการเขียนหรือการพูดจากหัวใจนั้นมักขาดสมอง เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะทำให้ปรากฏแก่สาธารณชนนัก แต่ผมไม่อาจจะขัดคำขอร้องได้ ก็จำต้องเขียนและเขียนด้วยหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักอาลัยยงยศอย่างสุดแสนที่จะพรรณนา หากประโยชน์ใดจะพึงมีจากข้อเขียนนี้บ้างผมก็ขออุทิศเป็นส่วนกุศลให้แก่ยงยศ แต่ถ้าไม่ถูกใจใครก็ขอให้ตำหนิติเตียนผมแต่ผู้เดียวเถิด

คุณวัลยาได้ส่งยงยศ ปฏิพิมพาคม ผู้เป็นบุตรชายคนเดียวเข้าอยู่วชิราวุธวิทยาลัยตั้งแต่อายุของยงยศได้ ๘ ขวบ ผมเป็นคนหนึ่งที่มีหน้าที่อบรมบ่มนิสัยให้แก่ยงยศตั้งแต่ต้นเริ่มเข้าเรียน ผมออกจะได้เปรียบในการปฏิบัติหน้าที่นี้สำหรับตัวยงยศ เพราะผมรู้จักพื้นฐานทางครอบครัวของเธอมาก่อนแล้วเป็นอย่างดี เรื่องการได้รู้ประวัติพื้นฐานทางครอบครัวของเด็กนั้น ถ้าเราทราบละเอียดเท่าไรก็จะเป็นประโยชน์และสะดวกต่อการพิจารณาอบรมสั่งสอนความประพฤติและอัธยาศัยของเด็กได้มากเท่านั้น ผมได้รู้จักคุ้นเคยกับญาติผู้ใหญ่ของเธอคือคุณหลวงฤทธิ์สรไกรคุณตาของเธอ คุณถวิลวัลย์ ฤทธิ์สรไกร คุณป้าของเธอมานมนานแล้วตั้งแต่เมื่อครั้งผมเรียนหนังสืออยู่ที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๔๗๕ ยิ่งกว่านั้นคุณวัลยาคุณแม่ของเธอยังเป็นเพื่อนนักเรียนกับภรรยาของผมอีกด้วย ยงยศเกิดจากครอบครัวที่มีพื้นฐานดี เป็นที่มั่นใจว่าความไม่ดีทางพันธุกรรม (Heredity) นั้นตัดทิ้งได้ เป็นอันว่าไม่มีการพิจารณาถึงพฤติกรรม (Behaviour) ของคนนั้นย่อมจะพิจารณาได้จากที่มา ๒ ประการคือทางพันธุกรรม (Heredity) หนึ่ง กับสิ่งแวดล้อม (Environment) หนึ่ง เมื่อผมทราบประวัติทางครอบครัวแล้วเช่นนี้ผมก็หมดความกังวลในเรื่องพันธุกรรม หน้าที่ของผมก็อยู่ที่ให้สิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เธอเพียงประการเดียว นั่นก็คือการให้การอบรมสั่งสอนในหน้าที่ของผู้กำกับคณะ แนวการอบรมเด็กของผมนั้น ก่อนอื่นผมกำหนดใจของผมไว้ก่อนว่า "Boys will be boys" เด็กอ่านว่าเด็ก เหมือนกับ

ธรรมดาอ่านว่าธรรมดา ผมไม่คิดว่าเด็กคือผู้ใหญ่ตัวเล็ก ซึ่งเป็นการผิดธรรมดา เด็กจะต้องมีภาวะอย่างเด็ก ฉะนั้นการอบรมสั่งสอนเด็กจะต้องระลึกเสมอว่าเราสั่งสอนเด็ก ไม่ใช่สั่งสอนผู้ใหญ่ จะพูดจะสอนอะไรแก่ก็ต้องพูดต้องสอนด้วยคำง่าย ๆ ตรงไปตรงมา เว้ากันซื่อ ๆ จะพูดว่าเธอจะต้องรักเกียรติ วินัย กล้าหาญ หรือจงทำดี มีศีลธรรม ถือความสัตย์ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง กับเด็กอายุ ๘-๙ ขวบนั้นเป็นการเมื่อยปากเสียเวลาเปล่า พูดให้ปากเปียกปากแฉะก็ไม่ได้ผล ความจริงคนเราอยากจะเป็นคนดีด้วยกันทุกคน ไม่มีใครต้องการเป็นคนชั่ว และผมยังเคารพหลักที่ว่า "ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนสุจริต" อยู่เสมอ แต่เขาต้องตกไปเป็นคนชั่ว คนไม่ดีนั้น เพราะเขาขาดการฝึกที่ถูกต้อง นี่เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง เรามุ่งสอนเขาถึงเรื่องความหมายของถ้อยคำ วัตถุประสงค์ของเรื่อง อุดมคติของเรื่องแล้วก็พิจารณาถ้อยคำโวหารกันว่าของใครจะไพเราะเพราะพริ้ง ชวนให้หลงใหลเชื่อถือได้กว่ากัน ผมเห็นที่ไหน ๆ ก็สอนให้ละเว้นความชั่ว ทำความดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ให้สามัคคี ให้กตัญญูกตเวที ไม่อิจฉาริษยากันทั่วบ้านทั่วเมือง แต่ผมก็ยังเห็นว่าผลที่ได้นั้นไม่ได้ส่วนสัมพันธ์กับทุนและแรง ที่ทุ่มเทสอนกันเลย ฉะนั้นผมจึงไม่พยายามที่จะสอนทฤษฎีหรือหลักวิชาอย่างพร่ำเพรื่อต่อชีวิตของเด็ก ผมนิยมหลักปฏิบัติ นี่จึงเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ผมไม่ใช่นักเขียนและนักพูด เมื่อได้กำหนดใจว่า "Boys will be boys" ดังกล่าวแล้ว ขั้นต่อไปผมก็ฝึกฝนเด็กให้ได้ผลอย่างจริงจังเพียง ๓ ข้อนี้เท่านั้น คือ

๑. ต้องเชื่อฟังคำสั่ง เด็กจะต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนตนอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ครูอาจารย์ หัวหน้าและผู้ที่มีวุฒิสูงกว่าตน ผู้ใหญ่ย่อมจะมีประสพการณ์ของชีวิตมาแล้ว เด็กย่อมสู้ผู้ใหญ่ไม่ได้ในข้อนี้ ฉะนั้นเมื่อผู้ใหญ่สั่งสอนอะไรแล้วบางทีเด็กมองไม่เห็นว่าทำไม หรือเพราะเหตุไรจึงต้องทำเช่นนั้นแต่เด็กก็ต้องทำตามก่อน อย่าปล่อยให้เด็กละเมิดหรือฝ่าฝืนคำสั่ง เมื่อสั่งสอนอย่างไรต้องให้นักเรียนหรือเด็กปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ และจะต้องคอยติดตามผลว่าเด็กทำตามคำสั่งหรือไม่ อย่ายอมให้เด็กละเลยต่อคำแนะนำสั่งสอนและตักเตือนที่เราให้ไว้เป็นอันขาด ข้อนี้ถือเป็นกฎที่สำคัญที่สุดที่จะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด

๒. ต้องฝึกให้เด็กพูดความจริง อย่าให้พูดโป้ปดมดเท็จ ผมพบเด็กทุกวันนี้ร้อยเกือบทั้งร้อยมีสันดานโกหก ผมอยากจะขอร้องท่านผู้ใหญ่ทั้งหลายได้โปรดช่วยกันแก้ไขเรื่องนี้ โปรดอย่าถือว่าเป็นเรื่องไม่มีความสำคัญ เพราะการโกหกย่อมเป็นสาเหตุที่จะทำให้ความชั่วอื่น ๆ ตามมาอีกมากมายหลายอย่าง และเป็นผลร้ายแก่สังคมมาก คนเราปล่อยตัวตามสัญชาตญาณจนละเลยต่อธรรมะ เราแก้ตัวเพื่อให้พ้นโทษพ้นภัยนอกจากแก้ตัวแล้วบางทีก็โทษนั่นโทษนี่ ซัดทอดกันให้วุ่นไป ทั้ง ๆ ที่เป็นความผิดของตน น้อยคนนักที่ทำผิดแล้วจะสารภาพผิด แม้แต่ผู้ใหญ่ก็เหมือนกัน ที่เห็นกันเสมอก็คือ คนขับรถยนต์ชนคนแล้วจะปรากฏเสมอว่าไม่ยอมรับผิด และซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้น หนีเลย เพราะกลัว

จะถูกลงโทษ เราจะต้องฝึกให้เด็กพูดความจริง และถือความสัตย์เป็นชีวิตจิตใจ สมดังสุภาษิตที่ว่า

เสียสินสงวนศักดิ์ไว้ วงศ์หงษ์
เสียศักดิ์สู้ประสงค์ สิ่งรู้
เสียรู้เร่งดำรง ความสัตย์ ไว้นา
เสียสัตย์อย่าเสียสู้ ชีพม้วยมรณา

๓. รักษากาย, วาจาให้สะอาด รักษาความสะอาดทางกายตลอดจนเครื่องแต่งกาย, ร่างกาย, ที่อยู่, ที่กิน, ที่นอน, ไม่ให้สกปรกโสโครก สำหรับวาจาอย่าให้พูดคำหยาบชั่วช้าลามก สบถ สาบาน ฝึกให้เป็นคนรักความสะอาด เกลียดชังความสกปรกโสโครก เมื่อเด็กได้รับการฝึกฝนให้ตนเป็นคนมีความสะอาดกาย สะอาดวาจาแล้ว ก็ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องใจ เพราะกายกับวาจาเป็นการแสดงให้รู้ว่าจิตใจเป็นอย่างไร ถ้ากายสะอาด วาจาสะอาดก็แสดงว่าใจสะอาด เพราะ "กรรมเป็นเครื่องส่อเจตนา" แล้วก็จะไม่เกิดความเสียหายแก่ตนเอง แก่ผู้อื่นและแก่ส่วนรวมไปในตัว ทั้งตนเองก็จะเป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดด้วยสมลักษณะของผู้เจริญ

นี่เป็นหลักง่าย ๆ ที่ผมสอนเด็ก และเป็นหลักที่ผมเห็นว่าบุคคลใดที่มีคุณธรรม ๓ ประการแล้วย่อมได้ชื่อว่า เป็นบุคคล ที่มีระบบความคิดและคำพูดที่ดีที่สุดแล้ว

ยงยศ ปฏิพิมพาคม ในขณะถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ นั้น เขาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมตามที่ผมกล่าวมาแล้วนั้นทุกประการ

ยงยศกำลังอยู่ในชั้นสูงสุดของวชิราวุธวิทยาลัย กำลังเป็นชายหนุ่มที่มีลักษณะผึ่งผาย ซื่อตรง มีความสัตย์ มีนิสัยและความคิดบริสุทธิ์สะอาด และเธอจะต้องเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติ ในอนาคต โดยปราศจากข้อสงสัย หากมัจจุราชไม่ด่วนชิงเอาตัวเธอไปเสียก่อน ผมเชื่อแน่ว่าในขณะนี้เธอได้สู่สุคติ ณ สัมปรายภพนั้นแล้วเหมือนกัน

จิต พึ่งประดิษฐ์

ไว้อาลัยยงยศ

คนเราจะเลือกเกิดเองไม่ได้ แม้เวลาจะตายก็ยังเลือกไม่ได้อีก ฉะนั้น เมื่อได้เกิดมาแล้วก็จงสรรค์สร้างแต่กุศลกรรมเอาไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อถึงเวลาจะตายเราจะได้ไม่รู้สึกหวาดหวั่น เพราะเป็นการตายที่เราได้กำไรไว้แล้ว

ในชีวิตของยงยศ ได้พยายามทำความดีเสมอมา ควรจะมีโอกาสได้สร้างคุณความดีไว้ในโลกมากกว่านี้ แต่ยงยศไม่มีโอกาส ยงยศบุญน้อยในแง่นี้

ข้าพเจ้าขออธิษฐานให้ ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของยงยศ จงประสบสุขในสัมปรายภพชั่วนิรันดร์

อุดม รักตประจิต

เมื่อได้ทราบว่ายงยศ ปฏิพิมพาคม จากไปในขณะที่ยังเป็นนักเรียน ป้าครูรู้สึกใจหาย ตื้นตันและสงสารคุณแม่ของยงยศเป็นอย่างยิ่ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะครั้งหนึ่งเมื่อยงยศอายุได้ ๔ ปี ๘ เดือน คุณแม่ของเธอได้นำมาฝากป้าครูให้เลี้ยงดูอย่างป้าเลี้ยงหลาน และสอนหนังสือด้วย ป้าครูไม่เต็มใจรับเพราะอายุยงยศยังน้อยไม่เข้าเกณฑ์ที่จะรับได้ แต่เมื่อเสียอ้อนวอนของคุณแม่เธอไม่ได้ก็รับไว้ทดลองดูก่อน ปรากฏว่ายงยศสามารถช่วยตัวเองได้ และเรียนหนังสือได้ด้วย

คุณสมบัติที่ยงยศมีประจำใจอยู่เสมอคือความโอบอ้อมอารี เพื่อนทำอะไรยงยศชอบช่วย ถ้ายงยศมีของอะไรชอบแบ่งให้เพื่อน ยิ่งเพื่อนรุ่นน้องด้วยแล้ว ยงยศจะทำตัวเป็นเพื่อนที่ดี เอาธุระดูแลทุกข์สุข เช่นป้องกันการถูกรังแกจากเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นของธรรมดาของเด็ก ๆ ที่อยู่รวมกัน ยงยศอยู่กับป้าครูได้ ๓ ปีเศษ ก็สอบคัดเลือกเข้าวชิราวุธได้ นับเป็นการจากไปที่ป้าครูยินดี แต่การจากไปคราวนี้ป้าครูเศร้าใจ และสงสารมาก ขอวิญญาณยงยศจงไปสู่ความสงบในภพหน้า

เนื้อน สโรชมาน

ยงยศเข้าเรียนในวชิราวุธวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ฉะนั้นแทบจะกล่าวได้ว่าในระยะหลังนี้ ยงยศมีเวลาอยู่โรงเรียนมากกว่าอยู่บ้าน ผมรู้จักยงยศอย่างใกล้ชิดเมื่อยงยศมาเล่นรักบี้ ฯ อยู่สนามหน้า คือ สนามข้างหอประชุมโรงเรียน จากการที่มาอยู่สนามหน้าทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับรักบี้ ฯ มากขึ้นและในภาย หลังยงยศ ได้เป็น กำลังสำคัญ ของคณะดุสิต เป็นผู้ฝึกสอนนักรักบี้ ฯ ของคณะ ทั้งรุ่นเล็กและรุ่นกลางตลอดมา นอกจากนี้ยังได้ทำ ประโยชน์ให้ โรงเรียนในด้านดนตรี โดย อยู่ ในวงปี่ สก๊อต ยงยศเป็นที่รักของเพื่อน ๆ และเด็กในคณะจนได้รับ ความไว้วางใจจากผู้กำกับคณะให้เป็นหัวหน้าคนหนึ่งของคณะ การที่ยงยศมาเสียชีวิตกระทันหันเช่นนี้ย่อมเป็นที่เศร้าและน่าเสียดายอย่างยิ่ง ขอให้ดวงวิญญาณของยงยศจงเป็นสุขและจงได้คุ้มครองคุณแม่และน้องให้เป็นสุขสมบูรณ์ด้วย.

อรุณ แสนโกศิก

อาลัย

การจากไปของยงยศ ปฏิพิมพาคม เป็นการจากไปจากโลกไม่มีวันกลับมาอีก นับว่าเป็นการจากไปสู่สุคติภพ ซึ่งยังความทุกข์เศร้าโศกการอาลัยถึงให้กับผู้ที่เป็นมารดา ครูบาอาจารย์ มิตรสหาย ญาติพี่น้องอย่างที่ทุกคนไม่ได้คาดคิดไว้ก่อน ยงยศอายุยังน้อยมากสำหรับการอยู่ในโลกนี้ แต่ก็นับว่าเป็นบุญที่เขามาใช้กรรมในชาตินี้หมดแล้ว เขาจากไปอยู่ภพอื่น ซึ่งจะสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าโลกนี้ ข้าพเจ้าต้องคิดเช่นนี้ เพื่อจะได้ไม่ทุกข์และห่วงใยผู้ที่จากไปสู่สุคติภพ

การจากไปของยงยศคราวนี้ ข้าพเจ้าได้พบเขาครั้งสุดท้ายเมื่อปิดภาคเรียน หลังจากการสอบ ม.ศ. ๕ เสร็จแล้ว เพราะเขาได้มาลาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้ถามถึงความรู้สึกเมื่อสอบ เขาตอบว่าแย่ครับแล้วก็ยิ้ม ยงยศเป็นคนร่าเริง แจ่มใส และสุภาพ มีความกตัญญูต่อผู้ใหญ่เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ลืมตัวว่า อยู่ชั้นสูงสุดของโรงเรียน กับครูที่เคยสอนมาเมื่อเด็ก ๆ เขาก็เคารพนับถือเช่นเคย เมื่อพบก็แสดงคารวะและยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายด้วยดีเสมอ ข้าพเจ้ายังเคยนำไปชมและยกตัวอย่างความเสมอต้นเสมอปลายต่อครูให้รุ่นน้องฟังเสมอ นับว่าเป็นนิสัยที่ดีที่ควรนำมากล่าวในที่นี้ ซึ่งเด็กหนุ่มส่วนมากมักจะลืมตัวคิดว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ครูที่เคยสอนมาไม่มีความหมาย

นอกจากนั้นยงยงได้ช่วยข้าพเจ้าเมื่อครั้งสุดท้าย เมื่อคราวงานวชิราวุธปี ๒๕๑๑ ข้าพเจ้าค่อนข้างมีอายุแล้ว ยงยศเป็นคนหนึ่งที่ช่วย ให้ความสะดวก ด้วยความยินดีมิได้มีความรังเกียจ ข้าพเจ้ายังจำได้และชื่นชม

ว่าเขาเป็นคนมีความกตัญญูสมกับเป็นลูกวชิราวุธมาตลอดเวลา ๑๐ ปีเต็ม เขาเป็นเด็กหนุ่มที่ยึดพระบรมราโชบาย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า "จะไม่เป็นเด็กที่เปรียบเสมือนตำราเดินได้" แต่ "เป็นเด็กหนุ่มที่เพียบพร้อมไปด้วยความเป็นลูกผู้ชายโดยสมบูรณ์" ดังนั้นเขาจึงมีความสามารถทุกอย่างที่โรงเรียนได้อบรมให้ จึงนับว่าการจากไปคราวนี้ ยังความอาลัยให้แก่ครูอาจารย์ มิตรสหายในวชิราวุธเป็นอย่างมาก ถ้าหากเขายังไม่ถึงคราวจะจากพวกเราไปเขายังมีโอกาสได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้อีกมาก นี่ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าความตายเป็นอนิจจัง ไม่ใช่เป็นเด็กแล้วไม่ตายหรือไม่ใช่แก่แล้วต้องตาย

ธรรมดาเกิดมาทุกรูปนาม
เราท่านก็คงตายตามกันไป
ถึงบุตรธิดาเราเยาว์ชีวิต
เมื่อถึงพรหมลิขิตไม่อยู่ได้
ถึงมาตรแม้นดินฟ้าคงคาลัย
เพลิงกาพผลาญไหม้ก็แหลกลง

ในวาระนี้ ข้าพเจ้าในนามของคณะครูขอเดชะกุศลบุญราศีที่ได้สร้างสมไว้ จึงขอตั้งจิตอธิษฐาน อุทิศส่วนกุศล จงเป็นผลดลบันดาลให้วิญญาณ อันผ่องใสของ ยงยศ ปฏิพิมพาคม จงไปสู่สุคติวิสัย ใน สัมปรายภพนั้นเทอญ ฯ

มณี พรหมประพัฒน์

วชิราวุธวิทยาลัย

อาลัยศิษย์

"ยงยศ" เธอเป็นศิษย์รักยิ่งของครู เธอจากไปแล้วไม่มีวันกลับ ญาติมิตรร้องไห้อาลัย คิดถึงเธอมากฉันใด ครูก็ร้องไห้ อาลัยคิดถึงเธอเป็นทวีคูณ ครูมิสามารถจะพรรณนา ความรู้สึกของครูที่มีต่อเธอออกมาได้ดังใจนึก แต่ขอให้เธอจงรู้เถิดว่าชื่อ "ยงยศ ปฏิพิมพาคม" ยังอยู่ในความทรงจำของครูเสมอ และในโอกาสสุดท้ายนี้ครูขอให้วิญญาณของเธอจงไปสู่สุคติเถิด

จิตรา หิรัญบูรณะ

อาลัยศิษย์

ครูไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่า ลูกศิษย์ของครูที่ครูพร่ำเรียกว่า "พี่ยศ" เมื่อเวลาที่ลูกศิษย์จะง่วงเหงาหาวนอนให้ตื่นขึ้นมารับความรู้ จะจากครูไปอย่างปัจจุบันทันด่วน เมื่อคิดขึ้นมาครั้งไรก็อดใจหายไม่ได้ ครูยังคิดถึงความเป็นคนมีอารมณ์เย็นของพี่ยศอยู่เสมอ และการรู้จักสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ หรือต่อครูบาอาจารย์ของพี่ยศอยู่เสมอ ครูยังจำได้ติดตาถึงคราวที่พี่ยศ เข้ามาคุกเข่าข้าง ๆ เก้าอี้ครูพร้อมกับพูดว่า "อาจารย์ครับ ความจริงผมอยากดูหนังสือเพื่อให้สอบได้ แต่มันเป็นยังไงก็ไม่ทราบครับ คือว่าจะดูจริง ๆ มันไม่ได้สักที" ครูสอนพี่ยศมาตั้งแต่เด็ก ๆ จนกระทั่งโต นิสัยของพี่ยศก็คงเส้นคงวา มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาหรืออารยธรรมสมัยใหม่เลย การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ "พี่ยศ" นี้

ครูขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และเดชะกุศลบุญราศีที่ "พี่ยศ" ได้สร้างสะสมไว้ในชาตินี้ จงเป็นผลสนอง และดลบันดาลให้ ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ "พี่ยศ" จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทญ

ประวิทย์ จันทร์เจอบุญ

รู้สึกเสียใจมากเมื่อได้รับข่าวการจากไปของเธอ โดยเพื่อนของเธอคนหนึ่งไปบอกที่บ้าน ไม่อยากจะเชื่อว่าเธอจากไปแล้วจริง ๆ เพราะภาพที่เคยได้สอน ได้พูดคุยกัน ยังติดตาอยู่เสมอ ตัวเธอเองเป็นคนร่าเริงรักสนุก วางตัวดี จึงเป็นที่รักของครูทุก ๆ คน ถึงแม้ว่าบางครั้งจะเกเรไปบ้าง ก็ตามวิสัยของเด็กผู้ชาย

ในโอกาสนี้ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ช่วยดลบันดาลให้วิญญาณของเธอจงไปสู่สุคติภพเถิด

สมลักษณ์ สุวรรณวงศ์

คำไว้อาลัย

แด่

ยงยศ ปฏิพิมพาคม

ปลายเดือน สิงหาคม ๒๕๑๐ ภรรยาข้าพเจ้าเข้ารักษาตัว ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงเรียนหยุดเทอม บุตรทุกคนได้ผลัดเปลี่ยนเข้าช่วยปฏิบัติเอาใจใส่มารดาด้วยดีทั่วกัน เพื่อนของลูก ๆ แต่ละคนก็ได้หมั่นพากันมาเยี่ยม ยงยศ ปฏิพิมพาคม เพื่อนบุตรชายได้มาเยี่ยมและเอาใจใส่ปฏิบัติใกล้ชิดด้วยน้ำใจงาม เมื่อบุตรข้าพเจ้ามีธุระเดินทางร่วมกับคณะโรงเรียน ๑๐ กว่าวัน เธอรับอาสาทำหน้าที่แทนด้วยดี แต่เช้าถึงค่ำทุกวัน ด้วยความสนิทสนมเป็นกันเอง (จึงรักและเมตตาเหมือนบุตร) เธอเป็นสุภาพบุรุษสุภาพเรียบร้อย พูดไพเราะชวนให้นิยมเมตตา มีอารมณ์สนุก

ด้วยความใกล้ชิดและน้ำใจงามคุณความดีของเธอปรากฏแก่ใจให้เห็นคุณลักษณะเป็นคนรักโรงเรียนรักครูบาอาจารย์ รักเพื่อนรักหมู่คณะเทิดทูนบูชาคุณแม่เหมือนเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิแห่งชีวิต เธอเล่าว่าในชีวิตผมและน้องหญิง โชคดีที่ได้เป็นลูกคุณแม่ที่ประเสริฐที่สุด ดีที่สุด สามารถที่สุด คุณพ่อผมถึงแก่กรรมแต่ผมอายุยังเยาว์ คุณแม่ได้ทำหน้าที่พ่อหน้าที่แม่ได้อย่างประเสริฐและสำคัญ ส่งผมให้เรียนในวชิราวุธวิทยาลัย ส่งน้องให้เรียนประจำโรงเรียนวัฒนา คุณแม่มีอาชีพเป็นทนายความ (ธรรมศาสตร์บัณฑิต) รับว่าความทั่วราชอาณาจักร คุณแม่มีอาชีพที่เป็นภาระหนักมาก แต่ก็มีเวลาแบ่งไว้เอาใจใส่ผมและน้องอย่างเหลือเฟือ ถนอมผมและน้อง

เหมือนไข่ในหิน เธอเป็นลูกประเสริฐยอดกตัญญู เมื่อพูดถึงเพื่อน ๆ เธอเล่าว่าโรงเรียนตั้งให้เป็นหัวหน้า ควบคุมดูแลว่ากล่าวตักเตือนพวกเพื่อน ๆ และพวกรุ่นน้อง ๆ พวกรุ่นน้อง ๆ กลัวเกรง เชื่อฟังดี แต่เจ้าพวกรุ่นเพื่อน ๆ นี้มันสำคัญนัก สำคัญผิดเอามาก ๆ มันนึกว่าเขาตั้งให้ผมเป็นคนรับใช้พวกมัน เป็นขี้ปากพวกมัน ผมเกรงใจมันก็ช่วยเหลือเจ้าพวกชอบใช้ปากไม่ชอบใช้มือแก้รำคาญ แต่เจ้าพวกนี้หลายคนมีสันดานไม่ดี มันมีความกำเริบยิ่งนัก ไม่รู้เด็กรู้ผู้ใหญ่ ชอบใช้หัวหน้า ไม่รู้บาปรู้กรรม พูดแล้วก็ชำเลืองมาทางบุตรชายข้าพเจ้าแล้วก็หัวเราะกัน เรื่องขำ ๆ และสำคัญ ๆ เกี่ยวกับเพื่อน ๆ มีอีกเป็นอันมาก เธอเป็นกัลยาณมิตรของเพื่อน เพื่อนทุกคนรักน้ำใจงาม และถือเอาความเป็นสุภาพบุรุษของเธอทำรุ่มร่ามล่วงเกินใช้สอย เธอนอกจากเป็นเลือดดีแห่งตระกูลจากคุณพ่อคุณแม่ที่สุดประเสริฐ เธอได้ครูอบรมกล่อมเกลา แต่เยาว์จนใหญ่ จาก "วชิราวุธวิทยาลัย" หล่อหลอมให้เธอเป็นลูกผู้ชายที่งามสง่า สมศักดิ์ชายชาตรี เธอเป็นที่รักนับถือของเพื่อน เป็นที่รักเมตตาของครูบาอาจารย์ ผู้กำกับคณะเห็นความสามารถและความดี จึงตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะ เป็นเกียรติเพียงพอและสำคัญ ที่เพื่อน ๆ และพวกรุ่นน้อง ครูบาอาจารย์จะต้องรู้ถ้าใครได้เป็นหัวหน้าคือคนดีที่สุดเข้มแข็งที่สุด เชื่อถือได้ เป็นบุคคลที่น่านับถือที่สุด

ข่าวกระทันหันทราบก่อนเที่ยงวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ อุบัติเหตุรถยนต์ได้ปลิดชีพคนดี ลูกวชิราวุธวิทยาลัย ชั้นหัวหน้า ความเสียใจอย่างสุดซึ้ง พร้อมทั้งน้ำตาอันไม่เคยยอมหลั่งออกมาง่าย ๆ ได้หลั่งให้ "ยศ" ให้ลูกยงยศ ปฏิพิมพาคม คนซื่อคนดีของโรงเรียนของครูบาอาจารย์

กัลยาณมิตรของเพื่อนทุกคน ลูกที่แสนดีอยู่ในโอวาท ยอดกตัญญูของคุณแม่ทุกคนในครอบครัว ข้าพเจ้าได้หลั่งน้ำตาให้ "ยศ" ลูกยงยศ หลั่งให้แก่น้ำใจงาม คุณธรรมสูงของเธอที่ทุกคนรู้จัก

เป็นที่แน่นอน เธอเป็นคนที่ดีที่สุด ในสายตาของพ่อแม่ ญาติ เพื่อน ครูบาอาจารย์ และบุคคลที่เธอเคารพนับถือ เธอเข้าใกล้ใคร เสน่ห์ความดี ความซื่อ คุณธรรมสูงของเธอเป็นเมตตามหานิยม เธอมาด่วนจากไป ทิ้งความอาลัยรักให้เหลือไปอีกนาน รู้จักเธอจริง ๆ ๙ เดือน คุณงามความดี น้ำใจงามของเธอเป็นที่ประทับใจ ให้แก่ครอบครัวข้าพเจ้าตลอดชีวิตนี้ที่ทุกคนจะไม่มีวันลืม "ยศ" ลูก ยงยศ ปฏิพิมพาคม คนซื่อคนดีคนน้ำใจงามคุณธรรมสูง จะแผ่ส่วนกุศลให้แก่เธอตลอดไป คติของเธอแน่นอนต้องเป็น สุคติโลกสวรรค์ แสนสุขยิ่งกว่าดีกว่าโลกมนุษย์ชาติหน้าภพหน้าและทุกภพทุกชาติ เธอก็ได้มาเกิดเป็นลูกยอดกตัญญูและแสนดีของคุณแม่ (คุณวัลยา ปฏิพิมพาคม) แน่นอน ทุกภพทุกชาติไป

ร่างกายเป็นส่วนรูปธรรมย่อมย่อยยับแตกสลายเป็น ดิน น้ำ ลม ไฟ เหมือนกันทุกคน แต่นามธรรมคือ จิตและวิญญาณไม่ได้สูญ คงไปสู่รูปใหม่ในกายทิพย์แห่ง "เทพ" คอยตามพิทักษ์คุณแม่และน้อง ญาติ เพื่อน ครูอาจารย์ เขาอยู่ในทิพย์กายเห็นการกระทำของใคร ๆ แต่เราเป็นมนุษย์จะเห็นเขาในร่างเก่า ตามจิตสำนึกเดินตามสภาวธรรม

ความตายแห่งชีวิตสังขารเป็นกฎที่แท้แน่นอนของโลกจะต้องหมุนมาถึงทุกรูปทุกตัวคน และสรรพสัตว์ทั้งมวลในโลก พระบรมศาสดารู้แจ้งชัด เห็นจริงด้วยพระปัญญาคุณ จึงทรงสอนให้มนุษย์ตั้งอยู่ในความ

ไม่ประมาท บำเพ็ญทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย หมั่นพิจารณาชีวิตสังขาร อย่ามัวลุ่มหลงแต่สมบัติโลกด้วยปัญญา จงแสวงหาที่พึ่งคือสมบัติธรรม นักปราชญ์ผู้รู้แจ้งธรรมและตำราธรรมที่นักปราชญ์ได้นิพนธ์ไว้มีเป็นอันมาก ถ้าได้ค้นคว้าศึกษา เพื่อรู้เพื่อปฏิบัติเอาตัวรอด เพื่อสุคติโลก สวรรค์ และไปสู่ทางบรมสุข ย่อมได้เสวยผลแห่งวิมุติสุข รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ผู้ไม่ประมาท แข่งเวลาแสวงหาสมบัติโลก ประกอบอาชีพในทางโลก แข่งแสวงหาธรรมะ ค้นคว้าธรรมะ สอดส่องธรรม จะได้เห็นได้รู้แจ้งของจริง เป็น สันทิฏฐิโก เห็นเองรู้เอง คายกิเลสแห่งโลก โลภะ (ราคะ) โทสะ โมหะให้เบาบาง สร้างเมตตามโนธรรมให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งปวง แผ่ให้กว้างไกลออกไป จะพบทางผ่องแผ้วแห่งดวงจิตที่สุขแสนสุข และยึดหลักยอดคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาคือ

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺต ปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ

ไม่ทำบาปทั้งปวง (ทำกรรมชั่ว) ๑ ทำกุศลให้ถึงพร้อม (ทำความดี) ๑ ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ๑ ทั้งสามนี้เป็นยอดคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา

เยือน พรหมพจน์

ในฐานะที่ยงยศเป็นเพื่อนร่วมรุ่นที่ ๓๙ ของวชิราวุธวิทยาลัยที่สนิทที่สุดคนหนึ่ง พวกเรารู้สึกมีความเสียดายอย่างมากในการจากไปของยงยศซึ่งไม่มีวันจะกลับมาอีก ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลายตลอดจนการใกล้ชิดสนิทสนม ซึ่งเมื่อคิดเทียบดูแล้ว ยงยศและพวกเรา มีชีวิตนักเรียนประจำร่วมกันมากกว่าญาติพี่น้องเสียอีกย่อมจะเป็นความโศกเศร้าอย่างสูงแก่พวกเรา เพราะการสูญเสียเพื่อนที่ดีพร้อมคนนี้ไปเสียแล้ว

พวกเราได้เริ่มรู้จักยงยศมาตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ นั่นหมายถึงเมื่อราว ๆ ๑๐ ปี ล่วงมาแล้ว ยงยศเป็นคนร่างเล็กแต่ใจกว้างมานานแล้ว ในการเขียนคำไว้อาลัยยงยศนี้ทำให้พวกเรามีความสดชื่นอยู่บ้าง เมื่อเราหวนระลึกถึงความหลังครั้งที่เราเคยใช้ชีวิตนักเรียนประจำร่วมกันมา ในบางขณะเวลาว่าง ๆ เมื่อพวกเราหยิบเอา Friendships หรือรูปของยงยศในครั้งที่เขาเซ็นไว้ให้ พวกเราจะหวนคิดไปถึงในอดีตซึ่งไม่มีวันจะกลับมา บางครั้งพวกเราจะเสียน้ำตาให้กับความคิดถึงยงยศ เพราะความสงสารและความรวดเร็วเกินไปนี่เอง สาเหตุที่พวกเรากล่าวว่าเพื่อนแท้นั้นหายากเพราะว่ายงยศนั้นเป็นเพื่อนแท้ของพวกเราตั้งแต่คบหาสมาคมกันมา เพื่อน ๆ จะไม่เคยช้ำใจหรือเสียใจเพราะการกระทำของเพื่อนคนนี้ ยงยศเป็นคนเกรงใจเพื่อน ไม่เอาแต่อารมณ์ตัวเอง สิ่งใดที่เห็นว่าจะเอาเปรียบ หรือข่มเหงน้ำใจเพื่อน ยงยศจะไม่ทำ แต่ถึงกระนั้น เพื่อน ๆ ก็ยังทำให้ยงยศเสียใจในบางครั้ง แต่ยงยศไม่เคยติดใจ เคียดแค้นหรือโกรธใคร ดังนั้นยงยศจึงมีแต่เพื่อน ไม่เคยมีศัตรูสักคนเดียว เพื่อนทุก ๆ คนเรียกชื่อเล่นยงยศว่า "เส็ง" ในครั้งที่เราอยู่ด้วยกันมา ยงยศเป็นคนดี

เสียเหลือเกิน ดีสำหรับคนทุกชั้น ผู้ที่รู้จักคุ้นเคยหรือคณาจารย์ก็ดี ยงยศให้ความนับถือตลอดจนแสดงความเมตตาเผื่อแผ่ช่วยเหลือเป็นอย่างดี จึงเป็นที่รักของครูบาอาจารย์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าผู้ใหญ่ที่ดี ยงยศเป็นที่ติดอกติดใจของคุณพ่อคุณแม่ของเพื่อน ๆ เสมอ เพราะยงยศเป็นคนพูดเก่ง ร่าเริงและสนุกสนาน สำหรับเพื่อนฝูงยงยศจะให้ความร่วมมือจัดการหรือเป็นธุระในเรื่องทุกเรื่องของเพื่อน ๆ อย่างเต็มความรู้ความสามารถด้วยความบริสุทธิใจโดยมิได้หวังผลตอบแทนอย่างใดเลย

ทุกคนจำความเป็นไปในอดีตได้ดี ยงยศมีความเป็นสุภาพบุรุษอย่างเต็มตัว และเป็นตัวอย่างนักเรียนวชิราวุธที่ดี ครั้งนั้นเราจะเห็นยงยศแต่งตัววชิราวุธเต็มยศ พร้อมด้วยบิสก๊อตคู่ชีพของเขาเดินผ่านใครก็จะทักทายเพื่อนฝูงอย่างไม่เคอะเขิน เราจะเห็น Fly half ของทีมคณะดุสิตเล่นรักบี้ในสนามอย่างใจเย็นและใช้ความคิดแข่งกับเพื่อนฝูง พวกเราทุกคนเห็นด้วยตาว่ายงยศเป็นคนที่มีความพยายามเล่าเรียน ไม่เคยท้อถอยต่อการศึกษา แม้ว่าบางครั้งการศึกษาทำให้เพื่อนเราคนนี้เสียใจบางครั้ง แต่ยงยศก็ต่อสู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อน ๆ คณะดุสิตซึ่งสนิทเป็นพิเศษกับยงยศจะเห็นน้ำใจความเป็นเพื่อนของยงยศได้ดีที่สุด ยามเช้าเราเคยตื่นนอนพร้อมกัน อาบน้ำด้วยกันและเดินไปเล่าเรียนกัน พอบ่ายก็เลิกเรียนและต่อจากนั้นก็เล่นกีฬาร่วมกัน พอเย็นรับประทานอาหารเสร็จ เราก็จะทำการบ้านร่วมกัน คุยกันในบางโอกาส พอกลางคืนเราก็เดินเข้าห้องนอนพร้อมกัน ทำให้ยากแก่การลืมทีเดียว และแล้ววันที่ทุกคนจะลืมเสียไม่ได้คือในวันอาทิตย์ที่ ๒๗ ตอนสามทุ่มของเดือนเมษายน เพื่อน

ทุกคนก็ทราบข่าวการจากไปไม่มีวันกลับของยงยศ และทวีไทย ด้วยอุบัติเหตุ ซึ่งทุกคนแทบจะไม่เชื่อเลยว่าจะเป็นไปได้ ต่อเมื่อการยืนยันมีมากขึ้นทุกคนจึงเชื่อ และพร้อมที่จะไปรดน้ำศพเพื่อจะได้เห็นหน้าเพื่อนครั้งสุดท้าย

การที่ยงยศสิ้นชีวิตในเวลาอันรวดเร็ว และยังไม่ถึงวัยอันสมควรเช่นนี้ ย่อมยังความสลด และความเสียดายอย่างยิ่งแก่ครอบครัวญาติมิตรและเพื่อน ๆ ในวชิราวุธร่วมกัน ขอเดชกุศลบุญ กุศลกรรม คุณงามความดีและไมตรีจิตที่ยงยศได้บำเพ็ญไว้ รวมทั้งญาติมิตรสหายอุทิศให้ ขอจงเป็นผลสนองรองรับและดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ผุดผ่องของยงยศเพื่อนรัก จงไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพนั้น เทอญ

นักเรียนรุ่น ๓๙ (๒๕๐๙) วชิราวุธวิทยาลัย

กาพย์ยานี ๑๑

โอ้เพื่อนไกลไปลับ ไม่ยอมกลับมาดับขันธ์
แสนเศร้าร้าวจาบัลย์ สุดครวญคร่ำช้ำดวงใจ
ไม่ควรมาด่วนจาก ไม่ควรพรากจากเราไป
บ่ถึงอายุขัย แสนอาลัยมาวายชนม์
มัจจุราชยากหยั่งรู้ แม่ค้ำชูยิ่งกมล
รักลูกยิ่งกว่าตน ทนทุกข์ยากลำบากกาย
แต่เล็กจนเติบใหญ่ ถนอมใฝ่รักมิคลาย
ยามนี้ชีวีวาย ครวญร่ำไห้บ่มิขาดใจ
ญาติมิตรครูอาจารย์ ต่างร้าวรานมิรู้หาย
ยามเขาจากเราไป สุดระทมตรมฤดี
เฝ้าคิดและปลอบตน ชีวิตชนม์บนปฐพี
ย่อมเกิดและดับมี บ่เที่ยงแท้แลแน่นอน
ทนกลั้นกันแสงไห้ โอ้หทัยสุดอาวรณ์
ก็เพื่อนมาจากจร สู่ตะกอนดอนแดนไกล
เสียงโศกวิโยคศัลย์ พร่ำรำพันจากดวงใจ
ด้วยรักและอาลัย เพื่อนมาไกลมิกลับคืน
กรรมดีที่เพื่อนสร้าง อย่ารู้ร้างขอยั่งยืน
สู่ภพสุขรมย์รื่น ณ เมืองแมนแคว้นพิมาน
พวกเราอยู่ข้างหลัง หวังทำดีทุกวันวาร
ชาติหน้าคงพบพาน ได้เกิดมาเป็นเพื่อนกัน

เพื่อนนักเรียน ม.ศ. ๕ รุ่น ๔๐

วชิราวุธวิทยาลัย

เมื่อคืนวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๑๑ ได้มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบนท้องถนนหลวงแห่งหนึ่งที่จังหวัดเพชรบุรี เหตุการณ์เช่นนี้ เราอาจจะไม่รู้สึกเศร้าใจ หรือแปลกใจอะไรมากนัก เพราะมันอาจจะเกิดขึ้นได้ทุกวันเวลา แต่เหตุการณ์ในคืนนี้ทำให้เพื่อนที่รักของเราทั้งสองต้องจากไปอย่างไม่มีวันกลับ โดยไม่มีใครเลยแม้แต่คนเดียวจะคิดถึงว่าวันจากไปของเพื่อนรักของเรา จะมาถึงเร็ววันเช่นนี้

"รถชนกัน เส็งตายแล้ว" "ยงยศตายแล้ว" ประโยคนี้ถูกบอกต่อ ๆ กันไปอย่างรวดเร็ว แทบไม่มีใครอยากจะเชื่อว่ามันจะเป็นความจริง เป็นไปได้หรือ เส็งตายเสียแล้ว....โธ่ ก็เมื่อไม่นานมานี้ เรายังเห็นเส็งอยู่กับเรา เส็งกับเรายังดูหนังสือด้วยกัน เส็งยังหัวเราะ เส็งยังร่าเริง เส็งยังเป็น "พี่เส็ง" ที่น้อง ๆ ทุกคนเคารพ เส็งยังเป็น "ไอ้เส็ง" ที่เพื่อน ๆ รัก เส็งยังเป็น "ยงยศ" คนโปรดของครูอาจารย์ บัดนี้ ไม่มีเส็งอยู่ในโลกนี้แล้วหรือ

เราทุกคนทราบดีว่า สิ้นปีนี้ เส็งก็จะต้องจากเราไป เพราะเขาจะได้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้แล้ว เรายังชื่นชมในการจากไปครั้งนี้ของเขา เพราะเขาจะไปดี ไปเพื่อสร้างอนาคตของเขาให้สดใสดังที่เขาตั้งใจไว้ ในห้องของเส็ง เส็งยังเขียนไว้บนฝาผนังว่า "ลาก่อน.... เพื่อนรัก เราคงพบกันอีกในอนาคต" ซึ่งเราไม่มีโอกาสพบเส็งอีกแล้ว เพราะเส็งได้สิ้นสุดอนาคตของเขาเสียแล้ว มีแต่อดีต ซึ่งจะต้องฝังใจพวกเราลูกดุสิตทุกคนไปนานเท่านาน

แม้บัดนี้เหตุการณ์ในวันนั้น ได้ผ่านมานานพอสมควร พอที่จะทำให้เราแน่ใจได้ว่า ไม่มีปาฏิหาริย์ใด ๆ จะช่วยให้เส็งของเรากลับคืนมาได้

ถึงกระนั้นพวกเราก็ยังหวังว่า สักวันหนึ่ง เส็งคงจะกลับมาพบกับเราอีก เส็งคงจะมาอยู่กับเราเช่นเคย เรายังจำรอยยิ้มของเส็งได้ดี รอยยิ้มที่เต็มไปด้วยความสุข แววตาที่เปล่งออกมาซึ่งความร่าเริง เส็งเป็นมิตรกับทุกคนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ เส็งไม่เคยมีเรื่องกับใคร เส็งไม่เคยมีศัตรู ถึงแม้เส็งจะเป็นคนรักสนุกก็จริง แต่การงานในตำแหน่งหัวหน้าที่เส็งได้รับ ไม่เคยบกพร่อง เรายังเสียดายเส็งไม่วาย แต่เส็งก็จากพวกเราไปแล้ว และก็จากไปอย่างไม่มีวันกลับเสียด้วย ด้วยกุศลกรรมที่เส็งได้ทำมาในชาตินี้ ได้โปรดนำวิญญาณอันสงบสุขของเส็งไปสู่ปรภพด้วยเถิด ถ้าชาติหน้ามีจริง พวกเราและเส็งคงจะได้อยู่ร่วมกันอีก.

เพื่อนนักเรียนคณะดุสิต

แด่ ยงยศ....

นิจจาเอ๋ยเคยเห็นทุกเย็นเช้า
ไฉนเจ้าเพื่อนข้าฯ มาด่วนหนี
การจากไปของเพื่อนในครั้งนี้
มันเหลือที่จะร้องร่ำทำให้คืน
ถ้าเพื่อนอยู่หนใดในไตรภพ
ให้สงบสุขเถิดอย่าเหิดหาย
ให้เกิดใหม่ท่ามกลางมิตรสหาย
ใจมั่นหมายชาติหน้ามาพบกัน

นักเรียนคณะผู้บังคับการ

ยงยศ เป็นเพื่อนร่วมโรงเรียนเดียวกับข้าพเจ้ามาตั้งแต่ปีใดข้าพเจ้าไม่ทราบแน่ชัด แต่เพียง ๓-๔ ปีที่ข้าพเจ้าได้รู้จักกับเขาในฐานะนักเรียนอาวุโสของคณะดุสิต และเพื่อนนักเรียนร่วมชั้นเดียวกัน ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าและยงยศจะอยู่กันคนละคณะ และมิได้เรียนร่วมห้องเดียวกันก็ตาม ยงยศก็เป็นเพื่อนที่ดีของพวกเราทุกคนตลอดมา พวกเราทุกคนยังจำได้ถึงวันสุดท้ายของการสอบไล่ ม.ศ. ๕ ยงยศพูดคุยกับพวกเราถึงการสอบที่ผ่านมาตลอดทางจากสนามสอบถึงโรงเรียน ด้วยความร่าเริงและความมั่นใจ พวกเราแม้แต่ข้าพเจ้าเอง มิได้นึกเฉลียวใจเลยแม้แต่น้อยว่าวันนั้นเวลานั้นจวบจนยงยศ และ ข้าพเจ้าได้จากกันที่หน้าประตูโรงเรียนจะเป็นโอกาสสุดท้ายที่ข้าพเจ้าจะได้พบเขาอีกจนตลอดชีวิต

เช้าวันอาทิตย์ที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ เวลาประมาณ ๐๒.๐๐ น. เป็นตอนที่ยงยศจากข้าพเจ้าและพวกเราไป โดยไม่มีวันกลับ ต่อไปนี้พวกเราจะไม่มียงยศ เพื่อนผู้เต็มไปด้วยความร่าเริง รักสนุก เราจะไม่ได้เห็นกิริยาท่าทางของเขาเมื่อหยอกล้อกับพวกเรา และจะไม่มีแม้แต่เสียงหัวเราะที่เต็มไปด้วยอารมณ์ขันของเขาอีก คงมีแต่เพียงชื่อและมโนภาพในอดีตของเขาเท่านั้นที่ยังคงประดับจิตใจของพวกเราทุกคน ในนามของคณะจิตรลดา และเพื่อนร่วมโรงเรียนทุกคน ขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้ง ในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของยงยศ ขอดวงวิญญาณของเพื่อนรักจงอยู่ด้วยความสงบ และขอจงรับความรักอย่างสุดซึ้งจากพวกเราทุกคน.

จากเพื่อนคณะจิตรลดา

เส็ง.....

พวกเราเองหงอยเหงาเฝ้าโหยหา
คิดถึงเส็งเพื่อนรักตลอดมา
อนิจจาไม่น่าจะจากจร

เส็งเป็นเพื่อนหัวเราะของพวกเรา
มีความเศร้าครั้งใดช่วยไถ่ถอน
ทั้งดนตรีกีฬาไม่อาทร
เส็งไม่หย่อนน้อยหน้าไปกว่าใคร

เส็งมีเพื่อนมากมายเพราะใจกว้าง
ทำทุกทางที่ดีมิสงสัย
ยอดเพื่อนแท้ของชาวพญาไท
กายจากไปใจอยู่คู่เคียงกัน

ขอวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกทิศา
ช่วยนำพาเส็งไปในสรวงสวรรค์
ให้ผันโศกพบสุขทุกคืนวัน
เราจะหมั่นทำบุญช่วยจุนเจือ.

จากเพื่อนคณะพญาไท

คำจารึกแด่ ยงยศ ปฏิพิมพาคม เพื่อนผู้จากไป

"เพื่อนบ้าน"

ดวงเอ๋ยดวงจิต　ลืมสนิทกิจการงานทั้งหลาย
ย่อมละชีพเคยสุขสนุกสบาย　เคยเสียดายเคยวิตกเคยปกครอง
ละถิ่นที่สำราญเบิกบานจิต　ซึ่งเคยคิดใฝ่เฝ้าเป็นเจ้าของ
หมดวิตกหมดเสียดายหมดหมายปอง　ไม่ผันหลังเหลียวมองด้วยซ้ำเอย

ดวงเอ๋ยดวงวิญญาณ　เมื่อยามลาญละพรากไปจากขันธ์
ปองแต่ให้ญาติมิตรสนิทกัน　คล่าวน้ำตาต่างบรรณาการไป
ธรรมดาพาคนึงไปถึงหลุม　หรือที่ชุมเพลิงเผาเฝ้าร้องไห้
คิดถึงกาลก่อนเก่ายิ่งเศร้าใจ　ตามวิสัยธรรมดาเกิดมาเอย

สกุลเอ๋ยสกุลสูง　ชักจูงจิตฟูชูศักดิ์ศรี
อำนาจนำความสง่าอ่าอินทรีย์　ความงามนำให้มีไมตรีกัน
ความร่ำรวยอวยสุขให้ทุกอย่าง　เหล่านี้ต่างรอตายทำลายขันธ์
วิถีแห่งเกียรติยศทั้งหมดนั้น　แต่ล้วนผันมาประจบหลุมศพเอย

ความเอ๋ยความรู้　เป็นเครื่องชูชี้ทางสว่างไสว
หมดโอกาสที่จะชี้ต่อนี้ไป　ละห่วงใยอยากรู้ลงสู่ดิน
อันความยากหากให้ไร้ศึกษา　ย่นปัญญาความรู้อยู่แต่ถิ่น
หมดทุกข์ขลุกแต่กิจคิดหากิน　กระแสวิญญาณงันเพียงนั้นเอย

น้ำเอ๋ยน้ำใจ
ล้วนสุภาพผ่องใสด้วยไมตรี
คุณนี้นำชำร่วยอวยสนอง
คือห่วงใยยั่วหยัดอัสสุชล

ศพเอ๋ยศพนี้
มีแต่คนรักล้นพ้นประมาณ
เสียงประกาศเกียรติเอิกเกริกลั่น
อุทิศสิ่งซึ่งสร้างในทางบุญ

แต่เอ๋ยแต่นี้
เป็นหมดที่อุปถัมภ์คิดนำพา
เขาจะมีดีชั่วติดตัวไป
เรารู้ได้แต่ประวัติปัจจุบัน

ซึ่งเนาในร่างกายผู้ตายนี้
อีกโอบอ้อมอารีมีในคน
บำเหน็จมองมูลมากวิบากผล
จากฝูงคนผู้ใฝ่อาลัยเอย

คุณความดีขึ้นชื่อระบือขาน
จึงมีการจารึกบันทึกคุณ
เกษมสันต์ผู้ตายมิคลายสูญ
ของผู้นั้นผู้นี้แก่ผีเอย

เป็นหมดที่ใฝ่จิตริษยา
เป็นนับว่า "อโหสิกรรม" กัน
เป็นวิสัยกรรมแต่งและแสร้งสรรค์
ซึ่งทิ้งอยู่คู่กันกับนามเอย

จาก ...... "รำพึงในป่าช้า"
ของพระยาอุปกิตศิลปสาร
แก้ไขเปลี่ยนแปลง โดย ประภัสร์ ใจเด็ด

คำไว้อาลัย

ยงยศ ปฏิพิมพาคม เป็นเพื่อนที่ชอบพอ รักใคร่และสนิทสนมกับข้าพเจ้ามาก นับเป็นเวลานานทีเดียว และในขณะเดียวกันยศก็เป็นมิตรที่ดีของเพื่อน ๆ ทุกคนเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนรุ่นพี่ รุ่นราวคราวเดียวหรือรุ่นน้อง ยศให้ความเป็นกันเองกับเพื่อน ๆ เสมอมา ข้าพเจ้าอยู่ร่วม ร.ร. กินนอนกับยศมานาน ทำให้รู้จักนิสัยใจคอของยศดี ยศเป็นคนเอาการเองาน สุขุม มีเหตุผล รักหมู่รักคณะ ฉะนั้นกิจการงานของ ร.ร. หรือคณะก็ดี ยศได้พยายามทุ่มทุนทุ่มแรงเพื่องานนั้น ๆ เสมอและก็แน่ละงานนั้นก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุกประการ ดังที่ได้ประจักษ์แก่เพื่อน ๆ ทุกคนมาแล้ว นอกจากนั้นแล้วยศยังอยู่ในโอวาทของคุณแม่ญาติพี่น้อง ตลอดจนคุณครูบาอาจารย์เสมอ

จากการที่ยศต้องมาจากข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ไปอย่างไม่มีวันกลับนั้น ยังความเศร้าโศกเสียใจ และเป็นที่อาลัยแก่ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ เป็นอันมาก ถึงกระนั้นก็ตามข้าพเจ้าก็ไม่อาจจะลืมยศเพื่อนรักไปจากความทรงจำของข้าพเจ้าได้อย่างแน่นอน

ขออำนาจกุศลบุญราศีทักษิณานุปทาน ซึ่งบรรดาญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้จงเป็นผลาปัจจัยอำนวยให้ยศ ประสบแต่อิฐวิบูลมนูญผลถึงซึ่งสุคติและทิพยสมบัติตามควรแก่ฐานะในสัมปรายภพทุกประการเทอญ

เกียรติเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

วันที่ ๒๙ เมษายน เวลาบ่าย ๓ โมง เป็นวันที่เศร้าที่สุดในชีวิต เมื่อได้รับข่าวการตายของเพื่อนจากโทรเลข ข้อความในโทรเลขมีอยู่ว่า "เส็งแท่มรถคว่ำตาย ศพอยู่ที่วัดมงกุฏ รีบมาด่วน" อ่านโทรเลขจบยังไม่แน่ใจเลยว่าจะเป็นเรื่องจริง แน่ใจต่อเมื่อเห็นศพ ๒ ศพ ตั้งคู่กันอยู่ที่วัด........

ไม่น่าเลยที่เส็งต้องจากไปเร็วถึงเพียงนี้ เส็งยังอายุน้อยมาก อนาคตของเส็งคงจะก้าวไปไกล ถ้าไม่เสียชีวิตเสียก่อน เส็งคงได้ชดใช้กรรมไปหมดสิ้นแล้ว ส่วนเรายังต้องชดใช้กรรมต่อไปอีก ....ในยามสนุก ก็อดคิดถึงเพื่อนสุดที่รักไม่ได้ และก็เช่นเดียวกัน ในยามทุกข์ คำว่า เส็ง และเหยง เป็นชื่อที่เรียกกันติดปาก ระหว่างเพื่อนฝูง และพวกเพื่อนนักเรียนรุ่นน้อง ๆ เมื่อมีเส็งจะขาดเหยงได้อย่างไร แต่เดี๋ยวนี้เส็งได้จากไปเสียแล้ว คงเหลือไว้แต่ความเศร้า ความคิดถึง และความห่วงใย เหยงอยากให้เส็งกลับมาเหลือเกิน มาอยู่ด้วยกันในสภาพเดิม แต่มันเป็นไปไม่ได้ น้ำตาแห่งความเป็นเพื่อนได้ไหลออกมา เมื่อเห็นร่างอันไร้วิญญาณของเพื่อน ตั้งเคียงคู่กันในศาลา ๗ ณ วัดมงกุฎ ความรู้สึกตอนนั้นมันบอกไม่ถูกเลย ความเป็นเพื่อนของเราทั้งสอง เส็งก็คงรู้แล้ว "หากมีญาณวิถีใดที่ทำให้เส็งรู้ถึงความหวังดีของเหยง" เหยงก็จะดีใจมาก........เส็งจ๋า โถเพื่อนรักไม่น่าด่วนจากไปเลย ถ้าเส็งบาดเจ็บถึง

ทุพพลภาพ เหยงก็จะไม่รังเกียจที่จะเป็นเพื่อนและคอยช่วยเหลือ ดูแลทุกข์สุข ตลอดไป.... ...

ด้วยผลกรรมแห่งความดีของเส็งที่สร้างมาแต่ชาตินี้ ได้สิ้นสุดลง เหยงขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของเส็ง ไปสู่สุคติด้วย เทอญ

นพดล วิบูลมงคล
(*เหยง*)

เช้าวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ เวลาประมาณ ๖.๓๐ น. ได้มีเสียงโทรศัพท์ดังขึ้นที่บ้านข้าพเจ้า ๆ ก็ไปรับ ตอนแรกนึกว่าเพื่อน ๆ จะโทรมาชวนไปเที่ยว แต่มันเป็นไปได้หรือ โทรศัพท์นี้เจ้าแม่ (คุณแม่ของทวีไทย) ได้โทรมาบอกข่าวร้ายแก่ข้าพเจ้าว่า "รถที่ไปเที่ยวหัวหินได้เกิดอุบัติเหตุ มีคนเสียชีวิตหนึ่งคน แต่ไม่ทราบว่าเป็นใคร" ข้าพเจ้าได้ฟังดังนั้นก็ตะลึง แล้วเจ้าแม่ได้บอกกับข้าพเจ้าว่าช่วยไปบอกบ้านคนที่ไปให้ด้วย ข้าพเจ้าก็รับคำโดยเร็ว

ข้าพเจ้ารู้จักบ้านคนที่ไปเพียง ๒ คน คือยงยศ กับวัลลภ ข้าพเจ้าได้ตรงไปบอกที่บ้านยงยศเป็นแห่งแรก พอไปถึงบ้านคุณแม่ของยงยศยังคุยกับข้าพเจ้าถึงเรื่องการสอบไล่ ม.ศ. ๕ ข้าพเจ้าก็บอกว่าแย่ครับ แล้วยังถามถึงยงยศเลยว่า เจอบ้างไหมเพราะยงยศไปเที่ยวหัวหิน ข้าพเจ้าเลยบอกว่ารถที่ไปได้รับอุบัติเหตุชนกันที่เพชรบุรีแล้วมีคนเสียชีวิตหนึ่งคน คุณแม่ยงยศเลยถามว่ายงยศเป็นอะไรหรือเปล่า ข้าพเจ้าบอกว่าคงได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย คุณแม่ยงยศเป็นห่วงมากเลยไปเพชรบุรีกับข้าพเจ้าทันทีเลยและไปแวะที่บ้านวัลลภ ได้บอกกับนิมิตร (จก) ซึ่งอยู่ด้วยกัน เขายังไม่เชื่อหาว่าข้าพเจ้าโกหก ตลอดทางคุณแม่ยงยศและข้าพเจ้าได้สวดมนต์ภาวนาขออย่าให้ยงยศเป็นอะไรเลย พอไปถึงก็ทราบว่ามีคนเสียชีวิต ๒ คน คือยงยศและทวีไทย ข้าพเจ้าแทบไม่เชื่อเลยว่าเพื่อนที่ดีที่สุดของข้าพเจ้าจะจากไป ข้าพเจ้าได้ไปที่ห้องดับจิต และได้เห็นสภาพของเพื่อนที่ดีนอนอยู่โดยหลับตาสนิท ข้าพเจ้าคิดว่ายงยศเพียงแต่จะหลับไปเท่านั้น แต่ยศเขาหลับไปอย่างที่ไม่มีวันจะกลับมาอีกเลย

ยศกับข้าพเจ้ารู้จักกันมาเป็นเวลา ๙ ปี ตั้งแต่คณะคล. ๓ แล้ว ก็เข้ามาคณะดุสิตด้วยกันอีก ตลอดเวลา ๙ ปีนี้ เราได้เล่น เรียน กิน นอน ด้วยกันตลอดมา ข้าพเจ้าไม่คิดเลยว่ายศจะมีอายุน้อยเพียงนี้ ถ้าหากยศยังไม่ตาย เราคงจะได้ทำอะไรด้วยกันอีกมากมาย

ในที่สุดแห่งกุศลกรรมนี้ ขอให้ดวงวิญญาณของยศเพื่อนรักที่สุดของจ้อยจงไปสู่สุคติสัมปรายภพด้วยเทอญ ถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้ยศและจ้อยได้เกิดเป็นเพื่อนร่วมโรงเรียนและร่วมคณะเดียวกันอีก

ศรีเขต ศิริวรรณ

ยศเพื่อนรัก

คำว่า "เพื่อน" ของเรามีความหมายต่อเราเพียงไหน เราแน่ใจว่านอกจากลูกวชิราวุธด้วยกันแล้วคงไม่มีใครเข้าใจลึกซึ้ง ถึงคำว่าเพื่อนเช่นพวกเรานัก เพื่อนรัก....สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตของเราก็คือเพื่อน เราอาจจะหาเพื่อน เป็นร้อยเป็นพันได้ ถ้าเราต้องการ เพียงแต่เพื่อนเท่านั้น แต่เราจะหาเพื่อนที่เป็นทั้งเพื่อนแท้และเพื่อนตายได้สักสิบคนก็ยากนัก และยศก็เป็นหนึ่งในจำนวนที่หายากนี้

เพื่อนรัก....ชีวิตของเพื่อนสั้นเหลือเกิน สั้นจนเราแทบไม่อยากเชื่อว่ายศจากพวกเราไปแล้วจริง ๆ ความดีของเพื่อน....แน่ละมันไม่มีจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ นอกเสียจากในความทรงจำของเราที่คงไม่มีวันลืม "น้ำใจ" ของเพื่อนอย่างแน่นอน

เพื่อนรัก....เพื่อนเกิดมาเพื่อเป็นคนเสียสละโดยแท้จริง แม้กระทั่งความสุขบางอย่างของยศยังถูกเรารบกวนเนื่องจากความเป็นคนเสียสละอยู่บ่อย ๆ สิ่งที่เราจำได้แม่นยำที่สุดก็คือขณะที่เราเรียนอยู่ในชั้น ม.ศ. ๕ เรายอมรับว่าตอนท่องหนังสือดึก ๆ เราไม่กล้าขึ้นนอนคนเดียว และเพื่อนที่คอยเดินขึ้นมาส่งเรานอนเกือบทุกคืนก็คือยศนี่เอง

เพื่อนรัก .... เมื่อครั้งแม่เราไม่สบายอยู่โรงพยาบาลตอนปิดเทอม ยศอุตส่าห์ไปคอยดูแลแม่เราทุกวันและเกือบตลอดวัน เมื่อเราไม่สบายใน

โรงเรียนก็ยศอีกนั้นแหละที่เป็นห่วงเรามากที่สุด เราได้แต่คิดว่าสักวันหนึ่งเราคงได้ตอบแทนยศบ้าง หากว่าวันนั้นมันไม่มีเสียแล้ว ต่อนี้ไปเราก็คงไม่มีใครมาเป็นเพื่อนที่ยศเป็น........

เพื่อนจากไปแล้ว ขอให้ไปดีเถิดเพื่อนรัก.

ด้วยความอาลัยอย่างยิ่งจากเพื่อนของยงยศ

สรยุตม์ พรหมพจน์

อาลัยเพื่อน

ไม่มีความเศร้าอันใดจะเท่ากับการที่ได้เสียเพื่อนรักไปสักคนหนึ่ง เปรียบเสมือนหัวใจได้ถูกตัดขาดไปจากร่างเสียแล้ว ทำไมเส็งถึงจากไปเร็วนัก และไม่ได้ร่ำลากันบ้างเลย เส็งปล่อยให้เพื่อนต้องทนอยู่ในโลกที่ไม่มีเส็ง และใครเล่าที่จะได้พูดจาหยอกล้อกันเหมือนดังเดิม ทำอย่างไรจึงจะได้เห็นรอยยิ้มของเส็ง ซึ่งน่ารักสำหรับทุกคน และจะทำอย่างไรจึงจะได้ยินคำพูดของเส็ง ซึ่งเราเคยพูดกันมาตั้งแต่เมื่อ ๑๖ ปีก่อนโน้น สมัยที่เรายังเป็นเด็กที่อ่านหนังสือไม่ออก เดี๋ยวนี้ไม่มีอีกแล้ว มีทางเดียวเท่านั้น คือความฝันที่จะยังเป็นทางเดียวที่จะได้เห็นเส็ง และจะได้เห็นความเป็นอยู่ของเขาในความหลัง และเมื่อนึกถึงความหลังขึ้นมาทีไรน้ำตาจะต้องไหลออกมาทุกที ให้นึกน้อยใจในวาสนาของเราที่ได้อยู่ร่วมกันน้อยเกินไป โธ่ ! เส็ง เพื่อนรัก อีกไม่นานหรอก เราคงจะได้อยู่ร่วมกันอีก ชาตินี้เรามีกรรมมากจึงได้อยู่ด้วยกันน้อย

ขอให้เส็งจงไปสู่ที่ชอบ ๆ เถิด แล้วเพื่อนของเส็งคนนี้จะตามไป โลกนี้ไม่มีความสุขเสียแล้ว

วานิช ทองชื่นจิตต์

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เส้งเพื่อนรัก

เวลานี้ลื้ออยู่ที่ไหน อยู่ใกล้ ๆ อั๊วหรือว่าไกลกันจนสุดขอบฟ้า อั๊วขอให้ลื้อรับรู้ไว้ด้วยว่า อั๊วสุดแสนที่จะเสียดายเพื่อนที่มีนิสัยดี ๆ อย่างลื้อ ไม่ควรที่จะตายตั้งแต่อายุยังน้อยเลย อย่าให้อั๊วบรรยายมากนักเลยนะ น้ำตา.... ของอั๊วมันพลอยจะไหลไปด้วย ถึงแม้ลื้อจะอยู่ ณ แห่งหนตำบลใดก็ตาม อั๊วขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดบันดาลให้ลื้อเป็นสุข ๆ เถิด ชาติหน้ามีจริง ขอให้เราได้เกิดมาเป็นเพื่อนกันทุกชาติไปด้วยเถิด

บุญเลิศ ศรีเจริญ

แด่ยงยศ หรือเส็ง ของเพื่อน ๆ

เช้าวันที่ ๒๘ เมษายน จ้อยได้วิ่งหน้าตาตื่นมาบอกกับข้าพเจ้าที่บ้านว่า รถที่เพื่อน ๆ ไปเที่ยวหัวหินนั้นได้ชนกับรถบรรทุกที่เพชรบุรีและมีคนตาย ๑ คน ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ จึงถามซ้ำไปว่าจริงหรือ อย่าพูดล้อเล่นน่า จ้อยบอกจริง ๆ แล้วให้รีบตามไปโรงพยาบาลเพชรบุรี เพราะรถคอยอยู่แล้ววิ่งออกไป ข้าพเจ้าหายจากตกตะลึงก็รีบจับรถไปเพชรบุรีทันที ในขณะที่นั่งไปในรถข้าพเจ้าเดาไม่ออกเลยว่าใน ๖ คนที่ไปใครจะจากข้าพเจ้าไป ทันทีที่ข้าพเจ้าถึงโรงพยาบาลเพชรบุรีก็เจอจ้อย และจ้อยได้บอกว่า "เฮ้ย! จก เส็ง แท่ม เสียแล้ว" ข้าพเจ้าถึงกับตะลึง เข่าอ่อนไปทันทีและพูดอะไรไม่ออก ได้แต่มองหน้าซึ่งกันและกัน เพราะข้าพเจ้านึกว่าคงจะบาดเจ็บเท่านั้น แต่ในที่สุดเส็งก็จากข้าพเจ้าและพวกเพื่อน ๆ ไปจริง ๆ

หวนคิดย้อนไปถึงเมื่อขณะที่เส็งศึกษาอยู่ในวชิราวุธวิทยาลัย เส็งเป็นผู้ที่รักเพื่อนฝูงพวกพ้องอย่างแท้จริง อุปนิสัยของเส็งชอบสนุกน่าคบ ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร ด้วยเหตุนี้ทำให้เพื่อน ๆ รักเส็งมาก

แต่แล้วอนิจจา จู่ ๆ พวกเราต่างก็ได้รับข่าวอันน่าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง คือเส็งเพื่อนที่แสนดีของเราได้จากเราไปแล้ว ทิ้งแต่ความอาลัยอาวรณ์ให้แก่พวกเราทั้งหลาย เหตุการณ์ในอดีตที่เราเคยอยู่ร่วมกันมา เล่นด้วยกัน ย่อมไม่มีวันเกิดขึ้นอีก

สุดท้าย ข้าพเจ้าขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของเส็งจงไปสู่สุคติ และบุญกุศลใดที่ข้าพเจ้าได้สร้างสมไว้ ขออุทิศส่วนกุศลแก่เส็งเพื่อนรัก

ดินจะกลบลบกายวายสังขาร
ไฟจะผลาญเผาซากสิ้นสาบสูญ
แต่ความดีมีอยู่คู่ค้ำคูณ
ช่วยเทิดทูนแทนซากที่จากไป

นิมิตร คล้ายปรีชา (จก)

แด่ วิญญาณ ของ ยงยศ เพื่อนรัก

วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ เป็นวันที่ข้าพเจ้าได้สูญเสียเพื่อนสุดที่รักไปอย่างไม่มีวันกลับ ย่อมยังความวิปโยคโศกเศร้าอาลัยอาวรณ์แก่มารดา ญาติมิตร ครูอาจารย์ และเพื่อนโดยทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง การจากไปของยงยศครั้งนี้ บางเวลาก็เผลอไป คล้าย ๆ กับว่าการที่เพื่อนจากไปนั้นเป็นเรื่องของความฝัน แม้จะรู้ดีว่าชีวิตและสังขารเป็นสิ่งไม่เที่ยง การตายเป็นของธรรมดาสำหรับสัตว์โลก เมื่อเกิดมาและก็ต้องตาย พลัดพรากจากของรักของหวงแหนโดยทั่วหน้ากันหมด บุคคลจะจนหรือร่ำรวยมั่งคั่ง และประกอบด้วยยศฐาบรรดาศักดิ์อันสูงส่งเพียงใดก็ตาม ก็ไม่สามารถหนีหลักแห่งความตายไปได้ การจากไปของยงยศซึ่งเป็นไปตามกฎธรรมดา แต่ข้าพเจ้าก็อดเสียดายไม่ได้ที่ขาดยงยศที่ซึ่งเป็นที่รัก

อย่างไรก็ดี แม้ว่าร่างกายอันเป็นรูปธรรมของยงยศได้ถึงแก่การย่อยยับดับสูญไปแล้วก็ตาม แต่เกียรติคุณและชื่อเสียงอันเป็นนามธรรมของยงยศยังคงอยู่ เพราะขณะที่มีชีวิตอยู่นั้น ยงยศเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งอดทน กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว และซื่อตรงต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี และทั้งที่เป็นผู้มีอุปนิสัยมักน้อย เยือกเย็นสุขุม และรักเหตุผลและให้ความสนิทสนมกับผู้ที่คบค้าสมาคมด้วยทุกคนเป็นอย่างดี ไม่เคยคิดแก่งแย่งหรือเอารัดเอาเปรียบเพื่อนฝูงเลยแม้แต่น้อย ใจกว้างเสมอสำหรับเพื่อน ๆ นักเรียนรุ่นน้องทุกคน และให้ความช่วยเหลือทุกคนที่เดือดร้อน เป็นบุคคลที่ควรสรรเสริญและเอาเป็นเยี่ยงอย่างอันดีต่อไปสมกับที่มีเลือดของลูกวชิราวุธอยู่เต็มตัวทีเดียว

แม้ว่ายงยศจะจากข้าพเจ้าและเพื่อนไปก็ตาม และถ้ายงยศมีญาณวิถีอันใดที่จะทราบได้ ยงยศคงจะทราบดีถึงความรักและความอาลัยอาวรณ์อย่างลึกซึ้งของบรรดาเพื่อน ๆ ที่เหลือไว้แต่ความว้าเหว่และเงียบเหงา "รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ นชีรติ" รูปคือร่างกายของนรชนทั้งหลาย ผู้มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมดับสูญ แต่ชื่อเสียงและวงศ์ตระกูลย่อมหาดับสูญไม่

แด่ยงยศ ด้วยความรักและอาลัย

วิรินทร์ จุลโลบล

เรือนจาก ๑๑ คน

ในสมัยครั้งกระนั้น สภาพเรือนจากหรือคณะดุสิต สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อญี่ปุ่นกรีฑาทัพยกพลขึ้นบก และเข้ามาในกรุงเทพ ฯ ได้เอาโรงเรียนเราเป็นที่อยู่ชั่วคราว พวกญี่ปุ่นสร้างเรือนจากซึ่งอยู่โดดเดี่ยวกลางแจ้งเป็นแนวยาวไว้สำหรับใช้คุมขังพวกเชลยผิวขาว ครั้นเมื่อสงครามสงบ คณะดุสิตเดิมถูกลูกระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งทำให้เสียหาย ไม่สามารถใช้เป็นที่อยู่ได้ ทางโรงเรียนจึงได้ย้ายนักเรียนคณะดุสิตทั้งคณะมาอยู่ที่เรือนจากหมด ครั้นต่อมาทางโรงเรียนได้สร้างตึกเพชรรัตน์ เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕ อาคารหลังนี้ สมเด็จภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา ทรงบริจาคเงินสร้างขึ้น เพื่ออุทิศส่วนกุศลทูนเกล้า ฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อสร้างอาคารหลังนี้ขึ้นจึงจำเป็นที่จะต้องรื้อคณะออกไปบางส่วน ทำให้ตัวคณะกับเรือนผู้กำกับคณะต้องแยกจากกัน นักเรียนรุ่นที่แยกออกไปกับเรือนผู้กำกับเป็นจำนวน ๑๑ คน ที่ยังตกค้างอยู่ซึ่งทั้ง ๑๑ คนก็ล้วนแต่มาจากคณะเด็กเล็ก ๓ (สราญรมย์) ๑๐ คน และคณะนันทอุทยานอีก ๑ คน ผู้ที่มารวมกันก็มีนามดังต่อไปนี้

๑.	วีรศักดิ์ อิศรเสนา ณ อยุธยา	เด็กเล็ก ๓
๒.	นิมิตร คล้ายปรีชา	,,
๓.	อภิศักดิ์ เภกะสุต	,,
๔.	เขจร ศิริวรรณ	,,

๕. นพพร บัณฑรนนทกะ เด็กเล็ก ๓
๖. ศักดา เอี่ยมแก้ว ,,
๗. อดิศักดิ์ เหมอยู่ ,,
๘. ศิริพงษ์ หอมนาน ,,
๙. ยงยศ ปฏิพิมพาคม ,,
๑๐. บุณยรัตน์ แย้มงามเหลือ ,,
๑๑. อัจฉริย์ ยุกตะนันทน์ เด็กเล็ก ๒

ดินแดนที่พวกเพื่อน ๆ ในรุ่นเดียวกัน (รุ่น ๓๙) พากันอิจฉาไปตาม ๆ กัน ทุกคนอยากมาอยู่ พวกเรานับว่าเป็นพวกสุดท้ายที่มีวาสนาอยู่ในดุสิตเรือนจาก ซึ่งชนรุ่นหลังต่อมาไม่มีโอกาสอยู่กันอีกแล้ว เราคุยได้เต็มปากว่า พวกรุ่นเราอยู่เรือนจากกันเป็นปีสุดท้ายจริง ๆ เรือนจากที่หลังคามุงด้วยใบจากแต่ก็ทำให้เรามีความสุขได้ ๑ ปีเต็ม ๆ วันดีคืนดีก็ได้มีโอกาสนอนดูดวงดาวบนท้องฟ้า แต่ถ้าโชคดีหนักกว่านั้นก็เห็นจะเป็นการนอนอาบน้ำฝน เส็งก็เป็นหนึ่งในจำนวนผู้โชคดีที่เคยอาบน้ำฝนที่โปรยปรายลงมาเหนือมุ้งของเส็งเอง สภาพเรือนจากโดยทั่วไป เรือนจากก็แทบจะพังทรุดลงมาเมื่อไรก็ไม่มีใครทราบล่วงหน้าได้เลย เสาบางต้นก็ถูกปลวกกัดกินจนกร่อน แต่ก็สามารถรับน้ำหนักนักเรียนทั้งคณะได้เรื่อยมา ชีวิตเรือนจากมีทั้งความสุข ความทุกข์ระคนกันไป ได้รู้จักความเป็นนักเรียนประจำดีขึ้น ลูกวชิราวุธจะต้องต่อสู้กับประสพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องจดจำไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่

แต่.....อนิจจา ความรักระหว่างเพื่อน ๆ กับเส็งก็ต้องมีอันเป็นไปอย่างไม่มีวันที่จะเรียกมันกลับคืนมาได้อีกแล้ว จากอุบัติเหตุเพียงครั้งเดียวที่ดึงเอาวิญญาณอันบริสุทธิ์ของเพื่อนที่รักยิ่งให้จากไป การจากไปของเส็งได้นำเอาความโศกเศร้ามาสู่คุณแม่ น้อง ญาติมิตร ครูบาอาจารย์ และบรรดาเพื่อนฝูงที่สนิทและรักใคร่เป็นอันมาก ความใกล้ชิดกันมาเป็นเวลานาน ๆ ทำให้เราลืมเส็งเพื่อนที่แสนดีต่อเราทุก ๆ คนไม่ได้ ความสัมพันธ์กันมาในอดีตยังคงเหลือไว้แต่เพียงความทรงจำ ที่จะเตือนความจำของเราเท่านั้น ภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ทุกอิริยาบถต่าง ๆ ของเส็งทำให้เราทุกคนจะคิดถึงและจดจำเส็งไปอีกนานแสนนาน โดยปกติเส็งเป็นคนที่มีอารมณ์เย็น ซึ่งเป็นนิสัย และ สัญญลักษณ์ของคนไทย ที่รักแต่ความสงบ ความมีอารมณ์เย็นของเส็งทำให้เราทุกคนชอบที่จะแหย่ให้เส็งโกรธ แต่เส็งไม่เคยเลยที่จะแสดงความโกรธ อย่างดีก็เพียงทำเป็นโมโห ดังนั้นเพื่อน ๆ จึงรักใคร่เส็งมาก นิสัยจิตใจของเส็งไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย ตั้งแต่ขณะเป็นเด็กเล็กมาจนกระทั่งเป็นนักเรียนชั้นสูงสุดของโรงเรียนด้วยกัน ในเรื่องการเรียนเส็งเป็นบุคคลที่จัดว่าขยันคนหนึ่ง เส็งมีความชำนาญในวิชาท่อง นอนดึกเป็นประจำทุกคืน และมักจะเป็นคนปิดประตู หน้าต่างเองเสมอ บางทีเมื่อเวลาใกล้สอบเส็งมักจะนอนเฉพาะตอนเช้าเท่านั้นเป็นคนที่อดนอนเก่งที่สุด

แต่ อนิจจา ชีวิตทุกชีวิตที่เกิดมาในโลกเป็นของไม่แน่นอน มีร้อนก็ต้องมีเย็นแก้ ฉันใดก็ดี มีเกิดก็ย่อมมีตาย แต่จะตายเร็วตายช้าเท่านั้นเองเป็นของธรรมดา ไม่มีผู้ใดจะฝืนพรหมลิขิตของกฎธรรมชาติได้ ฉะนั้นขอให้บุญกุศลและความดีอันทำจากใจอันบริสุทธิ์ของเส็งที่ได้ประกอบ

แต่ความดีในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของเสงจงไปสู่สุคติเถิด เส็งเพื่อนรัก ถ้าชาติหน้ามีจริง เราทั้งสองจะต้องมาเป็นเพื่อนกันใหม่นะเส็งเพื่อนรัก

เพื่อนจะเกิดชาติใดในมนุษย์
ให้บริสุทธิ์สมจิตที่คิดหมาย
ทั้งทุกข์โศกโรคภัยอย่าใกล้กราย
แสนสบายบริบูรณ์ประยูรวงศ์
ทั้งโลโภโทโสและโมหะ
ให้ชนะใจได้อย่าใหลหลง
ขอฟุ้งเฟื่องเรืองวิชาปัญญายง
ทั้งให้ทรงศีลขันธ์ในสันดาน
อีกสองหญิงสิ่งร้ายแลชายชั่ว
อย่าเมามัวหมายรักสมัครสมาน
ขอสมหวังตั้งประโยชน์โพธิญาณ
ตราบนิพพานภาคหน้าให้ถาวร

เชิญวิญญาณเพื่อนสู่ปทุมชาติ
สู่พระบาทพุทธองค์ผู้ทรงสอน
เสพสุขชั้นอมรินทร์อินทร์อมร
ถ้าแน่นอนชาติหน้ามาพบกัน.

บุณยรัตน์ แย้มงามเหลือ

อาลัยเพื่อน

วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๑ เป็นวันอาทิตย์ เวลาเย็นเป็นเวลาที่หัวใจของข้าพเจ้าแทบจะหยุดเต้น เมื่อข้าพเจ้าได้รับโทรศัพท์และมีเสียงพูดว่า "ไปวัดธาตุทอง เพื่อนที่ไปหัวหินประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ๒ คน ให้ข้าพเจ้าไปที่วัดด่วน" ข้าพเจ้าวางหูโทรศัพท์พร้อมกับรีบแต่งตัวโดยเร็ว เวลานั้นจิตใจของข้าพเจ้าแทบจะไม่อยู่กับเนื้อกับตัว พอไปถึงวัดข้าพเจ้าก็เที่ยวเดินหาศาลาที่นำศพมาสวดพระอภิธรรม แต่ก็หามีศพที่ข้าพเจ้ารู้จักไม่ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกโมโหว่ามีคนโทรศัพท์มาหลอกเสียแล้ว แต่อีกใจทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจที่ไม่มีเพื่อนข้าพเจ้าคนใดเป็นอันตราย แต่ในจิตใจของข้าพเจ้ารู้สึกคล้ายมีอะไรมาดลใจให้ข้าพเจ้าเดินไปถามแผนกติดต่อฌาปนกิจ และข้าพเจ้าได้ถามพระรูปหนึ่งว่า มีใครมาติดต่อเกี่ยวกับศพที่ประสบอุบัติเหตุไหม พระท่านก็บอกว่ามี และก็เปิดดูรายชื่อและก็บอกว่ามีอยู่ ๒ คน ชื่อนายยงยศ ปฏิพิมพาคม กับ นายทวีไทย สนิทวงศ์ ฯ ข้าพเจ้าได้ยิน หัวใจของข้าพเจ้าแทบหยุดเต้น ในความรู้สึกของข้าพเจ้าขณะนั้นมันงงไปหมด และถ้าคนอื่นมาบอกข้าพเจ้าจะไม่เชื่อเป็นอันขาด แต่นี่เป็นพระสงฆ์ที่ข้าพเจ้าเคารพ ข้าพเจ้าจึงเชื่อ และข้าพเจ้าถามต่อไปว่า ศพจะนำมาที่วัดกี่โมง พระท่านตอบว่าเขามาติดต่อตั้งแต่เช้า แต่รู้สึกว่าเขาจะย้ายไปวัดมกุฏแล้ว ข้าพเจ้ารีบเดินทางไปวัดมกุฏโดยเร็ว และเที่ยวเดินดูทุกศาลาเพื่อที่จะหาศพที่มาตั้งสวดพระ-อภิธรรมก็ไม่มี ข้าพเจ้าจึงไปแผนกฌาปนกิจ จึงทราบว่ารถจากวัดเพิ่ง

จะเดินทางไปโรงพยาบาลเพชรบุรีเพื่อรับศพ กว่าจะมาถึงกรุงเทพ ฯ ก็คงจะดึกเพราะตอนนั้นเป็นเวลา ๑๕.๓๐ นาฬิกา ข้าพเจ้าก็รอพร้อมกับเพื่อน ๆ อีกเป็นจำนวนมากมาย จนถึงประมาณ ๔ ทุ่มครึ่ง รถทางวัดก็มา พร้อมกับศพ ๒ ศพ และคืนนั้นก็มีการรดน้ำศพยงยศ หรือ "เส็ง" ที่พวกเพื่อน ๆ เรียก

การจากไปของ "เส็ง" ครั้งนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจมากที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้าขณะนี้ ข้าพเจ้าต้องการที่จะทำให้เหมือนกับฝันร้ายถ้าหากข้าพเจ้าทำได้ และข้าพเจ้าขอว่ามัจจุราชที่ไม่มีความยุติธรรมเลยที่มาทำให้เพื่อนรักของข้าพเจ้าที่เป็นคนดีมาจากไปอย่างชนิดที่ไม่ควรจะเกิดขึ้นในขณะนี้ ข้าพเจ้าขอให้เพื่อนรักของข้าพเจ้าจงไปสู่ที่ดีที่งาม

วีรศักดิ์ อิศรเสนา ณ อยุธยา

ชั่วชีวิตมิคิดลืม

อินทรวิเชียรฉันท์

ดวงจิตจะปลิดปลง ฤ จะคงบ่โหยไห้
มิ่งมิตรสนิทใจ คระไลกษัยพลัน

ใครเล่าจะเคยคิด ยุวมิตรจะจากกัน
เคยกินและนอนครัน สิมิทุกข์และสุขใจ

คราวนี้มิมีเพื่อน ฤ จะเลือนจะลืมได้
ซึ่งอยู่ ณ ทรวงใน สิจะหายก็วายปราณ

ขอคุณพระช่วยดล ผลิผลกะวิญญาณ
ของเพื่อนสิสำราญ นิรทุกข์ลุสุขเทอญ

ฐานิศร์ สอนชุ่มเสียง

“เศร้าเหลือเมื่อเพื่อนจาก”

ดังสายอสนีที่ฟ้าฟาด
อาจพิฆาตสิ่งปรากฏให้หมดสิ้น
สุดอาดูรพูนเพิ่มในดวงจินต์
เมื่อได้ยินเพื่อนถูกปลิดชีวิตรอน

เหมือนฝันนึกถึงวันที่เคยพบ
นับแต่นี้มิครบครันดังวันก่อน
ขาดแต่เพื่อนโอ้เพื่อน เพื่อนอาวรณ์
โอ้สุดถอนสุดห้ามความอาลัย

ณ บัดนี้จะมีเพียงความหลัง
และความหวังจะได้สบในภพใหม่
ได้เป็นเพื่อนเตือนจิตตลอดไป
ตราบโลกจะประลัยไม่จากกัน

ขอคุณรัตนตรัยใหญ่ไพศาล
ดลวิญญาณเพื่อนสถิตสรวงสวรรค์
บุญรักษาผาสุกทุกคืนวัน
ให้เพื่อนนั้นสุขสันต์นิรันดร์เทอญ

จาก ๖ สหาย แห่งคณะดุสิต

แสงธรรม

คติธรรมของมูลนิธิส่งเสริมการศาสนาและมนุษยธรรม

ก. ศ. ม.

คติธรรมของมูลนิธิส่งเสริมการศาสนาและมนุษยธรรม

ก. ศ. ม.

แสงธรรม

เจ้าภาพ ร่วมกับ มูลนิธิ ส่ง เสริม การ ศาสนา และ มนุษยธรรม (ก.ศ.ม.) ขอเสนอคติธรรม (จากรายการแสงธรรม ซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ท.ท.ท.) ซึ่งเปรียบเสมือนแสงประทีปประจำใจ อันจะนำชีวิตของท่าน ไปสู่ความสุข ความจริญ........

ชีวิตกับความหวัง (ของสารประทีป)

คนที่มีความหวังมากท่านว่ามีทุกข์มาก คือเวลาผิดหวังที่ตนหวังไว้มากก็ทุกข์มากทีเดียว ผู้ที่มีความหวังน้อยย่อมจะทุกข์น้อย เพราะเวลาผิดหวังนั้นผิดน้อย ผู้ที่ไม่ค่อยหวังหรือไม่มีหวังเลยก็ไม่ทุกข์ เพราะมันไม่มีความผิดหวัง แต่คนเรานั้นจะอยู่โดยปราศจากความหวังเสียก็ไม่ได้ ชีวิตที่ปราศจากความหวังเป็นชีวิตที่แห้งแล้ง เราต้องอยู่กันด้วยความหวัง เมื่อชีวิตอยู่ได้ด้วยความหวัง เช่นนั้นเราจะหนีทุกข์กันได้อย่างไร เพราะทำอะไรก็ทำไปด้วย ความหวังอัน โพลงพลุ่งและเมื่อทำ ไปด้วยความหวังก็ต้องมีผิดหวังแล้วมันก็ต้องทุกข์ เรื่องของปุถุชนเป็นอย่างนี้แหละ สิ่งทั้งหลายในโลกเป็นอนิจจังไม่แน่นอน หวังจะได้กลับไม่ได้ หวังว่าจะไม่ได้กลับได้ ที่เป็นสุขกลับเป็นทุกข์ มันเป็นอย่างนี้เสมอ เพราะฉะนั้นเพื่อให้ความทุกข์ของเราน้อยลงหน่อย ชีวิตประจำวันควรจะเป็น

ชีวิตง่าย ๆ ชีวิตง่าย ๆ คืออย่างไร คืออยู่อย่างง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันจนเกินไป กินอย่างง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันจนเกินควร หากเรามีชีวิตง่าย ๆ อย่างนี้แล้ว ทุกข์ก็ย่อมจะน้อย ถ้ามีชีวิตยาก ๆ เช่นกินยาก อยู่ยาก นอนยากอย่างนี้ก็ลำบาก ชีวิตที่ยากทุกข์มาก ชีวิตที่ง่ายทุกข์น้อย

อยู่ในโลกต้องมีพวกพ้อง

คนเราไม่ใช่จะพึ่งตัวเองได้เสมอไป คนมั่งมีก็มีเวลายากจนได้ คนแข็งแรงก็มีเวลาเจ็บไข้ได้ คนฉลาดถ้ามีโรคภัยไข้เจ็บเช่นเป็นโรคอัมพาตหรือโรคเส้นประสาทพิการก็ช่วยตัวเองไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่ทะนงตนว่าจะไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นจึงเป็นความประมาท คนเราเกิดมาแล้วมีแก่ มีเจ็บ มีตาย มีเปลี่ยนแปลงจะทะนงตนว่ามีพวกพ้อง มีบริษัท มีบริวารมาก ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นก็ผิด เพราะคนเรานั้นต้องพึ่งแรงกัน พึ่งทรัพย์กัน พึ่งปัญญาความคิดกัน คนเดียวจะมีพร้อมทุกอย่างไม่ได้ เพราะฉะนั้นในทางปฏิบัติจึงควรจะต้องถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไม่ทำอะไรเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น ควรนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมควรนึกถึงความเสื่อมเสียซึ่งอาจเกิดขึ้นแก่หมู่คณะเพราะการกระทำของตน ควรสร้างความรัก ความนับถือให้มีในตนเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของตนเองและของส่วนรวมด้วย ยึดหลักธรรมภาษิตที่ว่า

อันบ้านเรือนใหญ่โตรโหฐาน
มีเสาคานหลายต้นจึงทนไหว
เกิดเป็นคนอยู่เดียวก็เปลี่ยวใจ
ต้องอาศัยพวกพ้องพี่น้องนา

คนประเสริฐ

คนดีนั้นหาง่าย แต่คนประเสริฐหายาก คนดีมีประเภทต่าง ๆ กันมากมาย บางคนก็ดีอย่างนี้ บางคนก็ดีอย่างนั้น ใครมีความดีอยู่ในตัวคนละอย่างสองอย่าง หรือมากอย่าง เราก็เรียกกันว่าเป็นคนดี เพราะเขามีดีจริง ๆ แต่ความดีของคนนั้นมีดีไม่ครบ เช่นความรู้ดี แต่ความประพฤติไม่ดี ความประพฤติดีแต่ความรอบรู้ไม่ดี บางคนขยันทำงานดีแต่พูดโกหกเก่ง บางคนพูดจาซื่อสัตย์เป็นหลักฐานดีแต่ขี้เกียจทำงาน รวมความแล้วยังมีดีไม่ครบนั่นเอง คนประเภทดังกล่าวยังไม่ได้ชื่อว่าเป็นคนประเสริฐเพราะยังมีดีไม่พร้อม คนประเสริฐนั้นเป็นคนมีดีพร้อมเลย คือดีทั้งความรู้ความประพฤติและดีทั้งการกระทำ คนทั่วไปที่ได้รับการศึกษาพอสมควรแล้วต่างรู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี อะไรควรประพฤติ อะไรควรงดเว้น แต่จะหาคนที่ประพฤติได้จริง ๆ ตามที่รู้นั้นมีไม่มากนัก เช่นการดื่มสุรา การเล่นการพนันเป็นต้น ส่วนมากเราก็รู้ว่าเป็นความไม่ดี แต่ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นการไม่ดีนั่นแหละ ก็ยังเล่นยังดื่มกันอยู่เช่นนี้ แม้จะมีดีอยู่บ้างตรงที่รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่วแต่ก็ยังประพฤติไม่ได้ จึงไม่จัดว่าคนพวกนี้เป็นคนประเสริฐ ส่วนผู้ใดรู้ว่าความดีความชั่วเป็นอย่างไรแล้วเลิกละความชั่วได้จริง ทำความดีได้จริง คนเช่นนี้แหละได้ชื่อว่าเป็นคนประเสริฐในหมู่คนทั้งหลาย เปรียบเหมือนเพชรเม็ดงามก้อนใหญ่ที่ตกอยู่ท่ามกลางก้อนหินก้อนกรวดฉะนั้น

พรสวรรค์

เมื่อทำงานไม่สำเร็จหรือทำงานสู้คนอื่นเขาไม่ได้ก็อย่าเพิ่งท้อแท้หรือบ่นว่าเราไม่มีพรสวรรค์ ความจริงในตัวของเรามีเครื่องมือที่นับว่าเป็นพรสวรรค์ครบทุกอย่าง ร่างกายของเราทุกส่วนที่ธรรมชาติสร้างให้มา พร้อมอยู่เสมอที่จะทำงานเมื่อเราต้องการจะทำ นี่คือพรสวรรค์อันประเสริฐที่เกิดมาพร้อมกับตัวเราละ แต่ที่บางคนเอาไปใช้ไม่บังเกิดผลก็เพราะไม่รู้จักใช้หรือใช้ไม่ถูกทาง เช่นปากมีไว้สำหรับพูดเมื่อพูดดีมีเหตุผล อ่อนน้อมผู้ที่ควรอ่อนน้อม สรรเสริญผู้ที่ควรสรรเสริญเป็นต้นก็ย่อมเป็นที่รักของคนทั่วไป แต่ถ้าพูดไม่เป็น หรือพูดเป็นแต่ไม่ถูกกาละเทศะก็ไม่บังเกิดผล เช่นสรรเสริญคนที่ไม่ควรสรรเสริญ ยกย่องคนที่ไม่ควรยกย่อง หรือบางทีต้องการจะพูดยอแต่มันเกินความจริงไปก็ไม่เกิดประโยชน์ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจะว่าปากของเราไม่มีพรสวรรค์พูดสู้คนอื่นเขาไม่ได้อย่างไรได้ นี่คือตัวอย่างของการรู้จักใช้คำพูด แม้ร่างกายส่วนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าใช้เป็นก็เกิดประโยชน์ ถ้าใช้ไม่เป็นก็ไม่เกิดประโยชน์ หรือบางทีอาจเกิดโทษด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นถ้าท่านทำงานไม่สำเร็จหรือบังเกิดผลสู้คนอื่นเขาไม่ได้ ก็อย่าไปนึกว่าเราไม่มีพรสวรรค์เลย ความจริง พรสวรรค์เป็นสิ่งที่เราทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยคุณธรรมทางพระศาสนาเช่น ความพากเพียร ความพยายาม ความอดทน ความตั้งใจจริงเป็นต้น เมื่อท่านถึงพร้อมด้วยคุณธรรมเหล่านี้นั่นแหละ พรสวรรค์จะบังเกิดแก่ท่านอย่างแน่นอน

ความตั้งใจจริง

ทุกคนเมื่อจะทำสิ่งใดก็หวังผล คือความสำเร็จด้วยกันทุกคน ความตั้งใจจริงเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จ พระพุทธองค์เมื่อก่อนจะบำเพ็ญเพียรแสวงหาโมกขธรรม ได้ประทับนั่งที่โคนต้นโพธิ์ ทรงอธิษฐานจิตว่า ถ้ามิได้บรรลุธรรมวิเศษเพียงใดจะไม่ลุกขึ้นเพียงนั้น แม้ว่าร่างกายจะซูบผอมเหลือแต่หนังหุ้มกระดูกก็ตาม พระพุทธจริยาตอนนี้เป็นข้อที่ผู้ประกอบการงานทั้งหลาย ควรจะดำเนินตามพระบาทยุคลเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าจะทำการสิ่งใดถ้าขาดความตั้งใจจริงเสียแล้วย่อมสำเร็จได้ยาก ถึงแม้จะสำเร็จก็ได้ผลไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย กระพร่องกระแพร่งเต็มที กำลังใจมีความจำเป็นในการทำงานไม่น้อยไปกว่ากำลังกาย ถ้ากำลังใจไม่เข้มแข็งแน่วแน่ เกิดความท้อถอยเสียในระหว่างการทำงานก็ย่อหย่อนล่าช้า ถ้ากำลังใจตกมาก ๆ บางทีงานอาจหยุดชะงักหรืออาจเลิกเสียกลางคันก็ได้ เพราะฉะนั้นความตั้งใจจริงจึงเป็นคุณธรรมที่จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในกิจการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

อย่าเอาแต่ใจ

การทำอะไรเอาแต่ใจเป็นลักษณะของคนเห็นแก่ตัว ประการหนึ่ง ดังนั้นเมื่อจะทำอะไรต้องนึกถึงใจผู้อื่นด้วยว่า ที่เราทำลงไปนี้จะก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นด้วยหรือไม่ ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา เรารักสุขเกลียดทุกข์อย่างไร ผู้อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์เช่นเดียวกับเรา จึงไม่ควรเอาแต่

ใจของเราเป็นใหญ่ ควรนึกเสมอว่าคนเรานั้นต่างก็มีภาระหนักด้วยกันทุกคน มีภาระหนักที่จะต้องบริหารรักษาชีวิตให้เป็นไปด้วยดี การที่ผู้อื่นเขาสละเวลามาทำอะไรให้เราก็เป็นสิ่งที่เราควรจะขอบใจเขา ถึงแม้บางครั้งอาจไม่ถูกใจเรา และการที่เขาทำแล้วไม่ถูกใจเรานั้น ก็ควรจะนึกว่าที่เขาทำไม่ถูกนั้นน่ะ เป็นเพราะว่าเราพูดให้เขาไม่เข้าใจก็เป็นได้ ไม่ควรจะไปโกรธเขาซึ่งทำให้ใจเราขุ่นมัว เป็นการขาดทุน เป็นการก่อทุกข์ให้แก่ตัวเอง เพราะฉะนั้นเวลาโกรธผู้อื่นที่ทำอะไรไม่ถูกใจ เราก็ควรนึกถึงอุทานธรรมภาษิตที่ว่า

พูดไปเขาไม่รู้กลับขู่เขา
ว่าโง่เง่างมเงอะเซอะนักหนา
ตัวของเราทำไมไม่โกรธา
ว่าพูดจาให้เขาไม่เข้าใจ

พิจารณาตนเอง

ตามปกติคนเรามักมีความเห็นเข้าข้างตนเสมอ ถึงแม้ตนจะมีความบกพร่องก็พยายามปกปิดไว้ และในขณะเดียวกันก็ชอบมองความบกพร่องของคนอื่น ซึ่งบางทีก็เป็นความบกพร่องเพียงเล็กน้อย แต่มองเห็นเป็นความบกพร่องที่มากมายใหญ่โตเข้าทำนองที่ว่า โทษคนอื่นมองเห็นเป็นภูเขา โทษของเราแลไม่เห็นเท่าเส้นขน เพราะเหตุที่มองไม่เห็นข้อบกพร่องของตัวนี่เอง จึงกลายเป็นคนที่มีความบกพร่องอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่มีโอกาสที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเอง เพราะฉะนั้นผู้ที่หวัง

ความเจริญแก่ตนจึงควรได้หมั่นตรวจตราดูตนเองอยู่เสมอ หากพบข้อบกพร่องก็พยายามแก้ไขเสีย ถ้าทุกคนต่างก็พยายามทำดังนี้ เชื่อว่าการมองกันในแง่ร้ายก็จะค่อยหมดไป สังคมจะอยู่เย็นเป็นสุขขึ้นอีกมาก ผู้ที่รู้ตัวบกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไขตนเองนั้น ทางพระสรรเสริญว่าเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ ดังอุทานธรรมคำกลอนที่ว่า....ผู้ใดชั่วรู้ตัวแล้วกลับจิต ไม่ถือผิดงมโง่โดยมหันต์ ควรจะชมว่าสมเป็นคนธรรม์ รู้ผ่อนผันกลับตนเป็นคนตรง

กลับตัว

พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า ผู้ใดเป็นพาลและรู้ตัวว่าเป็นพาล ผู้นั้นอาจเป็นบัณฑิตได้ ผู้ใดเป็นพาล แต่สำคัญตนว่าเป็นบัณฑิต ผู้นั้นจัดว่าเป็นพาลแท้ จากพระพุทธภาษิตบทนี้ทำให้เราได้คิดว่า ธรรมดาของสามัญชนนั้นอาจทำผิดได้ด้วยกันทุกคน แต่ผลของการทำผิดนั้นแตกต่างกันคือบางคนทำผิดแล้วไม่รู้สึกตัวว่าทำผิด ยังสำคัญตนว่าทำถูก ใครจะแนะนำตักเตือนอย่างไรไม่ยอมฟังทั้งสิ้น คนอย่างนี้จึงต้องเป็นพาลอยู่ตลอดไปเพราะไม่มีโอกาสจะกลับตนเป็นคนดีได้ ส่วนผู้ใดไม่เป็นเช่นนั้น ทำผิดแล้วยอมรับผิดตั้งใจกลับตัว คนเช่นนี้ย่อมมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่มีซ้ำเติมคนผิด แต่ให้โอกาสและให้กำลังใจคนทุกคนที่แม้ในขั้นต้นจะเสียมาก่อน ถ้าต้องการกลับตัวเป็นคนดีทางพระพุทธศาสนาก็ส่งเสริม พระเถระบางองค์ในพระพุทธศาสนา เช่น พระองคุลิมาล ก็เคยเป็นโจรใจดำอำมหิตมาก่อน

ภายหลังได้ฟังธรรมะ ของพระพุทธองค์ ก็กลับตัว เลิกละ ความ ชั่ว ได้อย่างเด็ดขาด ในที่สุดก็กลายเป็นคนดีที่โลกบูชา และยกชีวะประวัติของท่านมาเป็นตัวอย่างในการสำนึกผิดแล้วกลับตัว อยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นการกลับตัว จึงเป็นความดีที่พระสรรเสริญนักหนา

ผู้ทำลาย

ในคนหนึ่ง ๆ ย่อมมีทั้งผู้สร้างและผู้ทำลายอยู่ร่วมกัน ยามใดจิตใจเป็นปกติย่อมทำหน้าที่เป็นผู้สร้าง คือสร้างทั้งสิ่งของเครื่องใช้ และสร้างความสุขให้แก่จิตใจ นอกจากนั้นยังสร้างคุณความดีจนมีผู้นิยมสรรเสริญไปทั่ว แต่ยามใดที่จิตใจไม่เป็นปกติ เช่นกระทบอารมณ์อันไม่เป็นที่พอใจจนเกิดโกรธขึ้นมา ย่อมประพฤติเป็นผู้ทำลาย เริ่มต้นทำลายสิ่งของก่อน ของบางอย่างอุตส่าห์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความยากเย็นและนานวัน แต่พอโกรธขึ้นมาวูบเดียวก็ทำลายเสียจนเสียหายใช้การไม่ได้ ในชั่วพริบตา นอกจากนั้นก็ทำลายคุณงามความดีของตัวเอง ด้วยการสำแดงความเหี้ยมโหด หยาบช้าอันเคยซ่อนไว้มิดชิดให้ปรากฏ ทำให้ผู้เคยชมต้องตำหนิและชิงชัง ไม่แต่เท่านั้น ยังอาจทำลาย และทำร้ายกระทั่งผู้ที่เป็นที่รักอย่างสุดซึ้ง เช่นบุตร ภรรยา แม้แต่ตัวเองก็อาจทำลายได้ ดังมีตัวอย่างปรากฏอยู่มากมาย จงพยายามเลี้ยงแต่ผู้สร้างเถิด เพื่อความราบรื่นของชีวิต อย่าเลี้ยงผู้ทำลายไว้ให้เติบโตในตัวเราเลย เพราะจะทำให้ต้องเสียใจอย่างสุดแสนในภายหลัง เมื่อโกรธก็จงรู้ตัวว่า บัดนี้ผู้ทำลายกำลังจะมีอำนาจเหนือตนแล้ว อย่ายอมตกไปอยู่ในอำนาจของมัน เพราะจะต้องถูกมันทำลายทุกอย่าง อันยากที่จะให้คืนดีได้ในภายหลัง

บทเรียนจากชีวิตของตนเอง

การคิดถึงชีวิตแต่หนหลังในอดีตที่ล่วงมาแล้ว จะทำให้เกิดแง่คิดเป็นคติสอนใจในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตของคนเราไม่เหมือนกัน บางคนมีชีวิตในอดีตผ่านพ้นมาได้ด้วยความขมขื่น เพราะต้องต่อสู้กับความทุกข์ยาก ผจญกับความลำบากอย่างแสนเข็ญ แต่ภายหลังกลับประคองตัวของตัวขึ้นมาได้ ด้วยเรี่ยวแรงสติปัญญาของตนเอง จนมั่นใจได้ว่าจะไม่ต้องประสบกับความคับแค้นเช่นนั้นต่อไป เขาย่อมจะภาคภูมิตนเองว่า เพราะความตั้งใจจริง พยายามจริง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง จึงพยุงตัวให้เป็นอยู่ได้และเจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับ ส่วนบางคนเมื่อย้อนมองตัวเองแต่ครั้งอดีต ซึ่งเคยรุ่งโรจน์มาแล้วแต่ปัจจุบันต้องตกต่ำเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็ควรปลอบใจตนเองว่า โลกเป็นสภาพไม่แน่นอน ทุกอย่างหาความเที่ยงแท้ไม่ได้แม้แต่ตัวของตัวเองก็ยังไม่เที่ยง สมบัติเป็นสภาพคู่กับวิบัติ ความเจริญเป็นสิ่งคู่กับความเสื่อมเช่นนี้ ชีวิตต้องปรับปรุงเพื่อให้ดำเนินต่อไปด้วยความผาสุก เพื่อมิให้เสื่อมโทรมต่ำต้อย เพื่อให้รุ่งเรืองกว่าที่เป็นอยู่ด้วย เกิดมาเป็นคนนั้นต้องอดทนให้ถึงที่สุด อย่าท้อแท้ใจง่าย ๆ แม้เรื่องของโลกมันช่างน่าเบื่อหน่ายน่าระอาใจเหลือกำลังก็ตาม ความริเริ่มตั้งใจหนึ่ง ความพยายาม คือทำตามที่ตั้งใจไว้หนึ่ง จังหวะ คือทำงานให้เหมาะเจาะถูกโอกาสหนึ่ง และความไม่ประมาทคือไม่ลืมตัวเองหนึ่ง ทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นคุณธรรมที่จะพยุงให้ผู้ที่อยู่ในฐานะต้อยต่ำ ปราศจากสมบัติ ให้

เจริญรุ่งเรืองและรักษาผู้ที่รุ่งโรจน์อยู่แล้วมิให้ต้องตกต่ำในภายหลัง เพราะคนเรา ถ้าไม่ลืมตัวเองเสียอย่างเดียว ย่อมคุ้มครองตัวได้ในที่ทุกสถาน การไม่ลืมตัวเองต้องคิดถึงอดีตบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดคติ สำหรับ เป็นกำลังใจและสอนตัวเองดังกล่าวมาแล้ว

เมตตาจิต

โลกนี้ถ้าขาดเมตตาเสียอย่างเดียว คงจะเกิดเดือดร้อนวุ่นวายจนบอกไม่ถูก ลูก ถ้าไม่ได้รับความเมตตาเสียสละจากพ่อแม่คงไม่อาจมีชีวิตรอดมาได้ ญาติพี่น้องถ้าไม่ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็ยากที่จะสร้างความเจริญได้ ถ้าไม่ต่างคนต่างเสียสละซึ่งกันแล้วก็คบกันไม่ได้นาน ผู้ใหญ่ถ้าไม่ช่วยเหลือผู้น้อยก็หาคนใช้ยาก ผู้น้อยถ้าไม่ได้อนุเคราะห์จากผู้ใหญ่ก็ขาดผู้สนับสนุนให้เจริญ คนแก่เฒ่าถ้าไม่ได้รับการปฏิบัติจากลูกหลาน ก็มีความลำบาก คนพิการทุพพลภาพทำมาหากินช่วยตัวเองไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับเมตตาจิตจากผู้ใจบุญทั้งหลาย ก็ได้รับความลำบาก ที่เราต้องตั้งองค์การหรือมูลนิธิต่าง ๆ ทางสังคมสงเคราะห์ขึ้นช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ก็ล้วนตั้งขึ้นด้วยเมตตาจิตของผู้ใจบุญทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเมตตาจึงเป็นมนุษยธรรมซึ่งทุกคนจะขาดเสียมิได้ พระพุทธองค์ตรัสว่าเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก ถ้าโลกขาดเมตตาเสียเมื่อใด เมื่อนั้นย่อมเกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย เมตตานอกจากเป็นเครื่องพยุงโลกไว้มิให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายแล้ว ยังเป็นคุณธรรมที่จะช่วยป้องกันมิให้เกิด

ความริษยาแก่งแย่งชิงดี ทำลายล้างผลาญซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ควรมีสติสัมปชัญญะไว้เสมอ

สติความระลึกได้ คือระลึกได้ก่อนทำ พูด คิด เป็นเครื่องยับยั้งจิตมิให้ทำการโดยผลุนผลัน ขาดการพิจารณาว่าควรหรือไม่ควรอย่างไร เป็นปัจจัยให้ใช้สัมปชัญญะ คือปัญญาที่รู้จักพิจารณาเหตุผลก่อนว่าการที่จะทำ คำที่จะพูดนี้เป็นการดี เป็นเหตุแห่งความสุขความเจริญ หรือเป็นการชั่ว เป็นเหตุแห่งความเสื่อมแล้ว ย่อมงดเว้นเสียได้ ไม่ทำไม่พูด ด้วยเหตุนี้ การที่ทำคำที่พูดมีสติสัมปชัญญะควบคุมจึงไม่มีทางผิดทางเสียหาย มีแต่ทางถูกทางชอบ สติเป็นธรรมยั้งจิตให้คิดถึงทางดีทางเสียก่อนแต่จะทำอะไรลงไป คุมจิตในเวลากำลังทำ กำลังพูด กำลังคิดมิให้บกพร่องผิดพลาด ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย คนทำอะไรผิดพลาดบกพร่องขาดเกินก็เพราะขาดสติสัมปชัญญะ บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะดีย่อมมีจิตใจหนักแน่นมั่นคง ทนได้ต่ออารมณ์ที่มากวนใจให้ยุ่งเหยิงสามารถรักษาจิตของตนให้เป็นปกติอยู่ได้ ไม่มีอาการขึ้นลงด้วยอำนาจความยินดียินร้าย เพราะการรู้จักพิจารณาคุณโทษของอารมณ์ต่าง ๆ ให้เห็นแจ้งตามเป็นจริง ฉะนั้นสติสัมปชัญญะจึงเป็นคุณธรรมที่ควรมีประจำอยู่เสมอ

อย่าทำลายตัวเอง

ใครก็ตามที่ทำชั่วด้วยกายวาจาใจแล้ว ผู้นั้นได้ชื่อว่าทำลายตนเอง และทำอย่างรุนแรงอย่างไม่มีทางแก้ไขด้วย เพราะบาปที่ตนทำเองย่อมทำตนให้เศร้าหมองเอง การทำลายที่มาจากผู้อื่นเสียอีกยังมีทางป้องกันและแก้ไข ทั้งบาปก็ไม่มีแก่ผู้ถูกกระทำ ส่วนการทำลายตนเองนั้นถ้าตนไม่ป้องกันและแก้ไขเองแล้ว ก็ไม่มีใครที่จะช่วยแก้ไขได้ ทั้งถ้ากระทำเข้าแล้วบาปก็จะตกแก่ตนด้วย นับว่าขาดทุน ๒ ขั้น ตัวอย่างเช่นความโกรธ ความโกรธเป็นอารมณ์ที่บั่นทอนและทำลายความสุขอย่างมหันต์ ผู้ที่ปล่อยใจให้โกรธจึงชื่อว่าทำลายตนเอง และทำให้ตนไร้ความสุข พราหมณ์ผู้หนึ่งเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วก็กราบทูลถามว่า คนฆ่าอะไรเสียได้จึงจะมีความสุข พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ฆ่าความโกรธเสียซิพราหมณ์ ความสุขเป็นยอดปรารถนาของคนทุกคน จึงควรทำเหตุแห่งความสุขด้วยวิธีไม่ทำลายตนเอง วิธีนี้แล เป็นวิธีหาความสุขที่ประเสริฐสุด

หลงไป

ยกเว้นพระพุทธองค์ของเราเสียแล้ว ใครบ้างหนอในโลกกลมนี้จะไม่ลืมเสียเลย จริงอยู่ท่านอาจจะไม่ลืมในข้อที่ว่าเราเป็นชาย เป็นหญิง เป็นลูกชาวนาหรือว่าลูกเจ้าขุนมูลนายเป็นต้น แต่ยังมีสิ่งอื่นอีกหลายอย่างที่เราพากันลืมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเราพากันลืมว่า เราแต่ละคนนี้ไม่ใช่ตัวเราที่แท้จริง เป็นเพียงสมมุติเท่านั้น เราลืมตรงนี้ ลืมแล้วก็หลง ๆ แล้วก็ทำให้เกิดการยึดถือ เช่นยึดถือว่านี่เรานั่นคนอื่น คนรักของเรา แล้ว

คำว่าของเรา ๆ นี่ละคือวิถีทางที่จะนำท่านไปสู่ความทุกข์กาย คือความยากลำบาก และความทุกข์ใจคือความหงุดหงิดเศร้าโศก ท่านอาจจะยังไม่เชื่อว่ามันทุกข์ได้ยังไง ขณะนี้ท่านอาจจะมีคนรักอยู่คนหนึ่ง แล้วท่านก็ถือว่านั่นเป็นคนรักของเรา แล้วเมื่อคนรักที่ว่านั้นเกิดไปมีคนรักใหม่หรือไม่ก็เกิดตายไปเสีย แล้วท่านจะรู้สึกยังไง แน่นอน ท่านจะต้องโศกเศร้าเสียใจถึงกับร้องไห้ ทานข้าวไม่อร่อย นอนก็ไม่หลับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะอะไร เพราะคำว่าของเราที่ท่านยึดถือเพราะลืมไปนั้นเอง เมื่อเราไม่ลืม ไม่หลง ไม่ยึดถือว่านี่เรานี่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา แล้วท่านจะไม่ทุกข์กายทุกข์ใจ ท่านจะได้รับแต่ความสุขที่ใครต่อใครไม่ได้รับกัน.

ความเชื่อง่าย

ปรกติคนที่มีใจลำเอียงหรือขาดความยุติธรรม มักจะเชื่อง่าย เช่นพอมีคนอื่นมาเล่าอะไรให้ฟังก็เชื่อเลย โดยมิได้พิจารณาเหตุผลและข้อเท็จจริง ถ้ายิ่งเรื่องที่เล่าเป็นเรื่องราวของคนที่ไม่ถูกกันด้วยแล้ว ก็ปลงใจเชื่อในทันที แม้แต่เรื่องกลาง ๆ คือไม่ใช่เป็นเรื่องของคนที่เราเกลียดหรือว่าเรารัก แต่เป็นเรื่องของคนที่เราไม่รู้จักกันเลย เช่นอ่านข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นต้น พออ่านจบก็มักจะยึดถือเอาเป็นจริงทีเดียว ซึ่งบางทีอาจจะเป็นข่าวสับสนยังไม่ได้ข้อเท็จจริงก็ได้ ดังปรากฏว่ามีการแก้ข่าวกันอยู่บ่อย ๆ เพราะฉะนั้นในทางศาสนาจึงได้สอนเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อนี้ไว้มาก เช่นสอนว่า อย่าเชื่อข่าวลือ อย่าเชื่อหนังสือ อย่าเชื่อผู้พูดว่าเป็นคนที่ควรเชื่อได้ อย่าเชื่อโดยการเดา อย่าเชื่อโดยการเก็งความจริงเป็นต้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าจะไม่ให้เชื่อตามตัวอย่างที่

กล่าวมาแล้วโดยประการทั้งปวง ท่านเพียงสอนให้พิจารณาเหตุผลดูให้ดีเสียก่อนแล้วจึงเชื่อเท่านั้น หมายความว่าอย่าด่วนเชื่อทันทีทันควันในเมื่อได้ยินได้ฟังหรือว่าได้ทราบข่าว ควรใช้ความคิดประกอบบ้าง เพราะฉะนั้นคำสอนเรื่องไม่ให้เชื่ออะไรง่าย ๆ นี้ จึงเป็นคุณธรรมที่จะป้องกันมิให้หลงผิดได้เป็นอย่างยิ่ง.

ทุกคนมีดี

ผู้ที่เคยฟังเคยอ่านพุทธประวัติ คงจะเคยผ่านชื่อของแพทย์ประจำพระพุทธองค์ที่มีนามว่า ชีวกโกมารภัท ท่านผู้นี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นแพทย์ที่มีความรู้เยี่ยมยอดและชำนาญในการรักษาโรคทุกอย่างของคนเป็นอย่างดีเลิศ จนได้ถวายตัวเป็นแพทย์ประจำพระพุทธองค์ตลอดชีพ ตอนที่ชีวกโกมารภัทไปศึกษาวิชาแพทย์กับอาจารย์ทิษาปาโมกข์ ได้เรียนเรื่องสรรพคุณยามาอย่างละเอียดลออ กระทั่งเข้าใจว่า ต้นไม้ทุกอย่างทุกชนิดล้วนมีสรรพคุณใช้เป็นยาได้ทั้งสิ้น ไม่มีต้นไม้อะไรเลยที่จะใช้เป็นยาไม่ได้ เพราะความชำนาญในเรื่องสรรพคุณยานี่เอง หมอชีวกโกมารภัทจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นแพทย์ที่มีความรู้ยอดเยี่ยมที่สุดในยุคนั้น จากประวัติของหมอชีวกโกมารภัทตอนนี้ ทำให้เราได้แง่คิดว่า คนเรานี่ถ้าจะมองในแง่หนึ่งก็เปรียบเหมือนต้นไม้ เพราะมีความดีซ่อนอยู่ในตัวต่าง ๆ กัน ต้นไม้บางชนิดใช้รากเป็นยา แต่บางต้นก็ใช้แก่นบ้าง เปลือกบ้าง ผลบ้าง ดอกบ้าง หรือใบบ้างเป็นเครื่องยา คนก็เช่นกัน มีดีไม่เหมือนกัน โดยบางคนดีในทางพูด บางคนดีทางทำหรือบางคนดีที่ซื่อสัตย์กล้าหาญ กตัญญูอดทนสงบเสงี่ยมเป็นต้น ผู้ที่ต้องปกครองคนหรือมี

งานเกี่ยวข้องกับคนทั่วไป ต้องทำตัวคล้ายแพทย์ คือรู้จักค่ารู้จักความดีของคนว่าคน ๆ นี้มีค่าอยู่ตรงไหน หรือมีความดียังไงแล้วเลือกใช้ผู้นั้นให้ถูกต้อง มองในแง่ดีของเขาเสมือนแพทย์ผู้รู้จักเลือกประโยชน์จากต้นไม้ทำยาฉะนั้น คนมีค่าไม่เหมือนกันและต่างคนก็มีดีไปคนละอย่าง เพราะฉะนั้นการรู้จักมองคนให้เห็นแง่ดีของเขาแล้วจัดงานให้ทำให้ถูกอัธยาสัยของเขา ความสามารถของเขา จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้ที่เกี่ยวกับการทำงานโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ผู้ที่มีหน้าที่ในการทำงานโดยทั่วไป เช่น ผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารงานแล้ว จะเป็นประโยชน์อย่างมากทีเดียว.

ผู้ทวนกระแส

ในหนังสือปฐมสมโพธิ ท่านพรรณนาความตอนที่พระพุทธองค์จะได้ตรัสรู้ มีความย่อ ๆ ว่า เช้าวันนั้น พระพุทธองค์ทรงรับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดาหนึ่งถาด เสวยเสร็จแล้วก็ลอยถาดเสียที่แม่น้ำเนรัญชรา อัศจรรย์ที่ถาดนั้นหาลอยตามกระแสน้ำลงไปไม่ กลับลอยทวนหวนย้อนน้ำขึ้นไป ในวันนั้นเองพระองค์ทรงบำเพ็ญสมาธิแน่วแน่จนจิตของพระองค์สงบนิ่ง จึงเกิดปัญญาแจ่มแจ้งได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ก่อนรุ่งอรุณของวันใหม่ ในความตอนพระพุทธองค์ทรงลอยถาดนี้มีคติแก่ผู้สนใจ กล่าวคือ ธรรมดาของทุกอย่างมักจะลอยตามกระแสน้ำ ที่จะลอยทวนน้ำขึ้นไปเป็นไม่มี แต่น้ำพระทัยของพระพุทธองค์แตกต่างกว่าสามัญสัตว์ คือ มิได้ลุ่มหลงลอยไปตามกระแสของกิเลส มีรักชอบชังหลงเป็นต้น กลับไหลทวนย้อนกระแสของกิเลสนั้น ๆ เพื่อพ้นจากความทุกข์

ทั้งปวง เพราะผู้ที่หักใจ ยับยั้งใจ ข่มใจไว้ได้ไม่ให้กิเลสครอบงำใจไว้ในอำนาจ ย่อมเป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระ สามารถที่จะพ้นอำนาจของกิเลสอยู่ตลอดเวลา ถูกชักให้รักให้ชอบไปตามอำนาจของราคะบ้าง โลภะบ้าง ลอยตามอำนาจของโทษะบ้าง หลงใหลไปตามอำนาจของโมหะบ้าง ถูกกิเลสครอบงำเป็นประจำหมดอิสระไม่เป็นตัวของตัวเอง จึงต้องทุกข์ต้องลำบาก ต้องเดือดร้อนและวุ่นวายตาม ๆ กัน และไม่รู้ความจริงในเรื่องนี้ เมื่อประสบเรื่องราวยุ่งยากต่าง ๆ มักจะเข้าใจว่าเพราะคนนั้นคนนี้กระทำให้ ความจริงกิเลสต่างหากทั้งในตัวของตนและในตัวผู้อื่นบันดาลให้เป็นไป ถ้าไม่รู้จักทวนกระแสกิเลสแล้วก็ย่อมวนเวียนด้วยทุกข์ยากเดือดร้อนเช่นนี้ตลอดไปอีกชั่วกาลนาน วิธีทวนกระแสกิเลสคือ ต้องรู้สึกตนเองก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด กำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด ว่ามีความเป็นอิสระอยู่ที่จิตเราหรือเปล่า หรือจิตเรากำลังถูกความโลภความโกรธความหลงครอบงำอยู่ อย่าปล่อยให้ใจตกไปอยู่ในอำนาจของกิเลสนั้น ๆ โดยไม่ให้กิเลสบัญชาให้เราต้องทำตาม แต่ทำตามที่ถูกที่ควร โดยเป็นตัวของตัวเองเช่นนี้ เรียกว่าทวนกระแสกิเลส ผู้มีอิสระเป็นตัวของตัวเองย่อมผ่อนคลายความทุกข์ ความเดือดร้อน ความวุ่นวายต่าง ๆ ได้ จนมีความสงบจิตเป็นที่สุด ผิดกว่าผู้ต้องลอยตามกระแสของกิเลสซึ่งยากจะหาความสงบในชีวิตได้.

ความแข่งดี

การแข่งดี ไม่ได้หมายถึงว่าการแข่งกันทำความดี แต่หมายถึงการแย่งกันดี เป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง มีแข่งดีกันที่

ไหนก็มักจะมีความอิจฉาริษยา การใส่ร้ายป้ายสี การใช้เล่ห์กลมารยาเข้าไปแทรกอยู่ด้วย ที่ได้มาด้วยการใช้เล่ห์เหลี่ยมแข่งขันกันนั้นมักจะรักษาดีนั้นไว้ไม่ได้ เพราะเป็นความดีที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความไม่ดี อันที่จริงถ้าเรามีดีแล้วไม่ต้องไปแข่งขันแย่งดีกับใคร เพราะความดีย่อมส่งเสริมความดี ถ้าทำดีถึงขนาดแล้ว ถึงคราวจะได้ดีเอง ถ้ามีดีไม่ถึงขนาดแล้วแม้จะแข่งขันแย่งดีกันยังไงก็หวังจะเอาดีไม่ได้ แม้จะได้ก็อยู่ไม่ได้นานและเป็นความดีที่อวดใครไม่ได้ต้องปกปิดไว้ คนทั้งหลายเขามีแต่ปกปิดความชั่ว แต่นี่ต้องปกปิดความดี ถ้าขืนเปิดเผยใคร ๆ เขาก็จะรู้ว่าเป็นความดีที่จอมปลอม รู้ไปถึงไหนก็อับอายขายหน้าไปถึงนั่น แม้ตนเองนึกถึงขึ้นมาครั้งใดก็เศร้าหมองใจทุกครั้งไป คนที่มีดีแต่อวดใครไม่ได้จะเกิดความภาคภูมิใจอย่างไร ดังนั้นทางพระศาสนาจึงสอนมิให้แข่งดีกัน การแข่งดีกันนอกจากจะไม่ได้ดีแล้ว ความดีเก่า ๆ ที่เคยมีอยู่แล้วยังจะพลอยถูกทำลายไปอีก ยิ่งกว่านี้ การแข่งดีกันยังเป็นการสร้างศัตรูเวรภัยให้แก่ตัวเองอีกด้วย เพราะฉะนั้นถ้าใครอยากดี ก็ควรต่างคนต่างทำดีเอาเองดีกว่าไปแก่งแย่งชิงดีกัน จะเศร้าหมองใจภายหลัง.

ปัญหาชีวิต

เรื่องของชีวิตเป็นปัญหาที่เราขบคิดกันทุกคืนทุกวัน บางคนยิ่งคิดเท่าไหร่ก็ยิ่งรู้สึกว่าชีวิตของตนนี่ช่างมืดมนเสียจริง ๆ แล้วก็ตัดช่องน้อยแต่พอตัว โดยไปคิดเสียว่านั่นเป็นวิธีการที่จะหลีกหนีเสียจากความทุกข์ทั้งปวง หรือว่าสิ้นทุกข์ มีคนเป็นอันมากที่คิดเช่นนี้ เราจึงได้ยินได้ฟัง แล้วก็ได้อ่านเรื่องราวจากหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ การทำเช่น

นั้นใช่ว่าจะเป็นการแก้ทุกข์ที่ถูกวิธี เป็นเพียงย้ายทุกข์เท่านั้น เหมือนสุนัขเป็นโรคเรื้อนเข้าใจว่าสถานที่นี้คันเหลือเกิน ก็วิ่งไปหาที่นอนใหม่ก็คันอีก วิ่งพล่านไปพล่านมาก็โทษสถานที่ทุกแห่ง สถานที่นี่ก็คัน สถานที่โน่นก็คัน หาได้นึกแก้ไขที่ตนเองไม่ คนที่คิดทำลายตัวเองก็เช่นกัน ไปโทษอย่างโน้นโทษอย่างนี้ไม่มองดูตัวของตัวเอง อะไรที่ก่อตัวไว้ อะไรเป็นปมชีวิตที่ตนเองขมวดไว้ จงแก้ จงสะสางเหตุที่ก่อหรือปมที่ขมวดไว้ พิจารณาดูที่เหตุผลแล้วค่อย ๆ แก้ อย่าลืมว่าทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อเกิดขึ้นได้ก็ต้องดับไป แต่สำคัญที่เราพยายามที่จะหาวิธีดับหรือไม่เท่านั้น อย่าใจเร็วด่วนได้โดยไปตัดสินปัญหาชีวิตเอาง่าย ๆ เพราะบางสิ่งบางอย่างเราต้องการเวลาเหมือนกัน วันนี้แก้ไม่ได้ พรุ่งนี้ก็ยังมีอีก ขอให้เราพยายามแก้ไขเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างไม่เกินความพยายามของเราไปได้ หากเรื่องนั้นเป็นเรื่องใหญ่เราก็ต้องอาศัยความอดทนพยายามมากยิ่งขึ้น เพื่อจะแก้สิ่งที่เราเป็นทุกข์ ข้อสำคัญขอให้เราแก้ให้ถูกปมของความยุ่งเหยิงนั้น แล้วเราจะเป็นผู้สลัดความทุกข์นั้นได้ มรสุมทำให้ทะเลปั่นป่วนได้ฉันใด มรสุมชีวิตก็ทำให้ชีวิตปั่นป่วนได้ฉันนั้น แต่หลังจากมรสุมผ่านพ้นไปแล้วทะเลก็ราบเรียบ ชีวิตของคนเราก็เช่นกัน เมื่อมีทุกข์ได้ก็ย่อมมีสุขได้เช่นเดียวกัน.

ความวิตกกังวล

ความวิตกกังวล คือการเอาใจไปจดจ่อไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเป็นห่วงกังวลอยู่กับเรื่องนั้น ถ้ามีเรื่องวิตกกังวลหลายเรื่อง จิตใจก็ฟุ้งซ่านมากเพิ่มขึ้น ทำให้จิตใจไม่เป็นอิสระ สีหน้าหม่นหมอง จิตใจไม่เบิก

บานสดชื่น จะไปไหนมาไหน จะพักผ่อนหย่อนใจก็คิดถึง วิตกกังวลห่วงใยอยู่แต่เรื่องนั้นตลอดเวลา จะทำอะไรก็ไม่เป็นอันทำ แม้พยายามทำก็ทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร ถ้าปล่อยความวิตกกังวลนี้ไว้นานจะทำให้เสียสุขภาพจิต ความจำเสื่อม สมองมึนชา มีอาการซึมเซาเงื่องหงอย หนักเข้ากลายเป็นคนมีทุกข์อยู่ไม่สร่างซา ความวิตกกังวลมีสาเหตุจากความไม่รู้จักปล่อยวางอารมณ์ จัดระเบียบจิตใจไม่ถูก ไม่อาจแยกได้ว่า ขณะไหนใครควรเอาใจไปไว้ที่ไหน ขณะใดควรปล่อยวางอะไร เรื่องไหนควรคิดก่อน เรื่องไหนควรคิดทีหลัง ถ้าหากจัดระเบียบจิตใจได้ถูกต้องแล้ว ความวิตกกังวลจะค่อย ๆ หายไป อนึ่งความวิตกกังวลนี้ มักจะเป็นทุกข์กินเปล่าเสียเป็นส่วนมาก บางครั้งยังไม่ประสบทุกข์จริง ๆ เลย แต่ก็คิดวิตกกังวลไปล่วงหน้าก่อน คิดกลัวอย่างนั้น คิดกลัวอย่างนี้ คิดเป็นห่วงความเป็นไปในอนาคตในตอนแก่ตอนเฒ่าจะไม่มีใครเลี้ยงดูบ้าง คิดถึงความเจ็บไข้ได้ป่วย กลัวจะไม่มีใครพยาบาลรักษาบ้าง แล้วก็คิดอะไรต่ออะไรอีกร้อยแปด ความจริงเรื่องนั้นๆเป็นเหตุการณ์ที่ยังมาไม่ถึงไม่ควรจะเก็บเอามาวิตกกังวลให้เป็นทุกข์เปล่า ๆ เพราะฉะนั้น ทางพระจึงสอนให้หัดปล่อยวางเสียบ้าง อย่าหาอะไรมาบรรทุกจิตใจให้มันหนักและเป็นทุกข์โดยไม่จำเป็น การหัดใจให้ปล่อยวางนี้อาจทำไม่ได้ง่ายนัก แต่ถ้าทำได้จะสบายใจมากทีเดียว.

เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้า

โบราณสอนว่า เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้า หมายความว่า ยามจำเป็นต้องเข้าป่าดงพงพีซึ่งรกชัฏจำต้องมีมีดพร้าอาวุธติดตัวไปด้วย เพื่อช่วย

ถางทางซึ่งรกรุงรังเช่นกิ่งไม้ เถาวัลย์ เป็นต้น ให้สัญจรได้โดยสะดวก เรื่องนี้ถ้ามาเทียบกับข้อปฏิบัติให้เป็นธรรมะ ก็พอได้ข้อปฏิบัติว่า คนทุกคนเหมือนผู้เข้าป่า เพราะโลกที่เราอยู่นี้รกชัฏไปด้วยสิ่งรุงรัง มีรัก โลภ โกรธ หลง เป็นต้น ผู้เข้าป่าถ้าไม่มีมีดพร้าอาวุธติดตัว ย่อมต้องวนหลงไหลในสังสารวัฏฏ์ซึ่งคล้ายป่ากว้าง ยากที่จะถากถางให้เห็นทางออก คือพ้นไปเสียจากทางทุกข์ได้ สติอุปมาดังอาวุธมีลักษณะให้คนรู้สึกตัวไม่ประมาท คนรู้สึกตัว คือไม่ลืมตัวเมื่อกระทบอารมณ์อันเย้ายวนให้รักให้ชอบก็ดี ยั่วยวนให้โกรธเคืองก็ดี ชักนำให้ลุ่มหลงก็ดี ย่อมยั้งคิดและยับยั้งชั่งใจเสียได้ ไม่ปล่อยใจให้เคลิ้มตามอารมณ์นั้น ๆ ผิดกว่าคนประมาทที่ขาดสติลืมตัวเอง เพราะคล้ายมีม่านป่ามาบังขวางหน้าจนไม่เห็นทางออก จะต้องหลงวนเวียนอยู่ในกองทุกข์ตลอดกาล สติจึงเป็นธรรมะที่ควรปฏิบัติโดยทั่วกัน เพราะทุกคนคล้ายอยู่ในป่าโดยอยู่ในเรื่องของโลกซึ่งเต็มไปด้วยอารมณ์กิเลสสารพัดอย่าง ไหน ๆ เมื่อเข้าป่าก็อย่าลืมมีดพร้าอาวุธ คือต้องมีสติกำกับใจตนเพื่อเป็นเครื่องมือแหวกม่านอันขวางหน้า ให้เห็นทางปฏิบัติเพื่อพ้นจากทุกข์ทั้งปวงเสียได้ฉะนั้น

ความรู้จักรับผิดชอบ

การทำงานต้องรู้จักรับผิดชอบ คนที่ทำงานโดยไม่รู้จักรับผิดชอบนั้น แม้จะมีความรู้มากมายเพียงใดก็มักทำงานไม่ก้าวหน้า เพราะเขาถือว่าเขาทำงานตามหน้าที่ ส่วนผลจะปรากฏเป็นอย่างไรเขาไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ ทำ ๆ แล้วก็ปล่อยไปตามเรื่อง ไม่ได้ติดตามดูว่าที่ทำนั้นจะได้ผลมากน้อยเพียงไร ถ้าบังเอิญงานนั้นจะบังเกิดผลดีขึ้น เขาจะถือ

โอกาสรวบรวมความดีความชอบอันนั้นว่า เป็นความสามารถและเป็นความเอาใจใส่ของเขาเอง ถ้าหากงานนั้นผิดพลาดไปก็จะปัดความผิดให้คนอื่น ผู้มีลักษณะเช่นนี้ ถ้าเป็นผู้น้อยผู้ใหญ่จะไม่ชอบเพราะไว้วางใจไม่ได้ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อยก็จะไม่ชอบเช่นเดียวกัน เพราะถือเอาเป็นที่พึ่งไม่ได้ ถ้าจะมอบหมายให้บริหารงาน งานก็ไม่ก้าวหน้า ดีไม่ดีอาจไม่รอดเสียด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นการทำงานปัญหาเรื่องการรับผิดชอบจึงมีความสำคัญมาก สถานที่ทำงานต่าง ๆ ที่เขาต้องจัดงานเป็นแผนก ๆ ก็เพราะต้องการจะให้ผู้ทำงานแบ่งกันรับผิดชอบเป็นเรื่อง ๆ ไปคล้าย ๆ กับตนเป็นเจ้าของงานทีเดียว จะได้ติดตามผลงานที่ทำนั้นว่าดีไม่ดีอย่างไร ไม่ดีจะได้แก้ไขเสียใหม่ ถ้าดีอยู่แล้วก็พยายามทำให้ดียิ่งขึ้น แต่บางคนไม่เป็นเช่นนี้ คอยแต่จะคอยความชอบอย่างเดียว ส่วนความผิดนั้นไม่ยอมรับรู้ ผู้มีลักษณะเช่นนี้ยากที่จะมีความเจริญได้ ดังนั้นการฝึกหัดตนให้เป็นคนรู้จักหน้าที่ รู้จักความรับผิดชอบในการงานที่ได้รับมอบหมาย พยายามทำงานให้เต็มความสามารถ จะเป็นทางที่นำตนไปสู่ความเจริญได้ดีทางหนึ่ง.

ความทุกข์ไม่เที่ยง

พระพุทธองค์ตรัสว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อมีเกิดก็ต้องมีดับ อารมณ์ร้ายต่าง ๆ ที่ผ่านมาในชีวิตนั้นก็มีเกิดมีดับเช่นเดียวกัน จะสังเกตได้ว่าในตอนแรกเราประสบความผิดหวัง ฟังคำนินทา ของหาย หรือประสบความวิปโยคอย่างอื่น เช่นมีคนที่รักพลัดพรากตายจากไปหรือว่าต้องสูญเสียสิ่งอื่น ๆ อันเป็นที่รัก ในระยะแรก ๆ ก็จะรู้สึกทุกข์โทมนัสใจมาก

บางทีถึงกับร้องไห้พิไรรำพัน กินไม่ได้นอนไม่หลับหน้าตาโศกเศร้า ร่างกายซูบผอม เพราะรู้สึกว่าโลกนี้ช่างทารุณโหดร้ายเสียเหลือเกิน แต่ว่าพอเหตุการณ์นั้นผ่านพ้นไปแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง จิตใจจะค่อย ๆ คลายความทุกข์ไปทีละน้อย ๆ ยิ่งนานวันความทุกข์ก็จางลงหมดไปทุกที ต่อจากนั้นชั่วเวลาอีกไม่นานนักความทุกข์ระทมใจนั้นก็จะหายไปในที่สุด จิตใจก็เป็นปรกติ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ความทุกข์ก็มีเกิดมีดับได้เช่นเดียวกับสิ่งอื่น ๆ ไม่มีความทุกข์อันใดที่จะยั่งยืนอยู่ตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นเมื่อถึงคราวประสบความทุกข์ก็ควรจะมีกำลังใจเข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับมัน ขอให้คิดเสียว่าเราฝันร้ายก็แล้วกัน หัดคิดถึงกฎธรรมดาที่ว่า สิ่งทั้งหลายเมื่อเกิดได้ก็ต้องดับได้ ความทุกข์ก็เช่นกันมันก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืนเหมือนสิ่งทั้งหลายเกิดได้ก็ต้องดับได้เช่นเดียวกัน ในที่สุดของความทุกข์ท่านบอกว่ามีความสุขคอยอยู่ เพราะฉะนั้น ในขณะที่เรากำลังประสบความทุกข์อยู่นั้น ถ้าจะถือว่าเรากำลังเดินทางไปสู่ความสุขแล้ว จะทำให้เรามีกำลังใจเข้มแข็งอดทนขึ้นอีกมากทีเดียว

อย่าลำเอียง

เมื่อเอ่ยถึงคำว่าลำเอียง คงไม่มีใครชอบเลยสักคนเดียว ทุกคนย่อมต้องการความยุติธรรมด้วยกันทั้งนั้น แต่ความลำเอียงนี้แปลกอยู่ คือถ้าลำเอียงเป็นประโยชน์แก่ตนหรือพวกพ้องของตนแล้ว มักไม่ค่อยจะมีความรู้สึกกัน เว้นแต่ผู้มีใจเป็นธรรมจริง ๆ เท่านั้น ถ้าในทางตรงกันข้าม คือตนหรือพวกพ้องของตน ไม่ได้รับความยุติธรรมแล้ว ดูเห็นได้ง่ายเหลือเกิน บางคนก็คิดไปว่าคนทั้งโลกดูจะหาความยุติธรรมได้ยากเต็มที และ

ดูเหมือนว่าใคร ๆ ก็ดูจะร้ายหรือว่าเป็นศัตรูกับตนไปเสียทั้งนั้น เพราะฉะนั้นความลำเอียงนี้ จึงเป็นความขมขื่นของผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรมเป็นอย่างยิ่ง ในทางสังคม ผู้ใดให้ความไม่เป็นธรรมแก่คนอื่น ผู้นั้นมักได้รับความไม่เป็นธรรมตอบสนองเช่นเดียวกัน ดังนั้นในทางปฏิบัติ เราจึงไม่ควรให้ความไม่เป็นธรรมแก่ผู้อื่นโดยคิดถึงใจเขาใจเรา ถ้าเราถูกคนอื่นให้ความไม่ยุติธรรมแก่เราบ้าง เราจะรู้สึกเดือดร้อนเพียงไร คนอื่นเขาไม่ชอบฉันใด เราก็ไม่ชอบฉันนั้น ถ้าทุกคนมีความรู้สึกเช่นนี้แล้ว เชื่อว่าการริษยากลั่นแกล้งชิงดีชิงเด่นกันในวงการทั่วไป จะลดน้อยลงเป็นแน่.

ความยอม

ความยอมคือการรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว เป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการครองชีวิต ในการทำงานร่วมกับคนอื่นอาจมีบางโอกาสที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ถ้าต่างคนต่างแข็งเข้าหากันแล้วเรื่องก็ตกลงกันไม่ได้ พระพุทธองค์ตรัสสอนถึงเรื่องทิฐิสามัญญตา ...ความเป็น ผู้มีความเห็นตรงกันไว้ก็เพื่อจะให้ทุกคนได้ปรับปรุงความเห็นของตัวให้เข้ากับคนอื่นเขาได้นั่นเอง ความเชื่อมั่นของตนน่ะเป็นความคิดที่ประเสริฐ แต่บางครั้งก็ต้องพิจารณาดูว่าความคิดของเรานั้นมันถูก มีเหตุผลดีตรงกับความคิดเห็นของคนส่วนมากหรือเปล่า ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าของเรามีเหตุผลสู้ของคนอื่นเขาไม่ได้ก็ควรจะลดหย่อนผ่อนตามเขาเสีย เพราะคนส่วนมากเขา

ต้องการเช่นนั้น ถึงแม้ว่าความเห็นของเราจะดีกว่าของคนอื่น แต่เมื่อส่วนมากเขาไม่เห็นด้วย ถ้าเรายอมเขาแล้วก็ไม่เกิดเสียหายอะไรมากนัก ในกรณีเช่นนี้ก็ควรยอมเขาไปก่อนดีกว่า ความคิดที่ดี ความเห็นที่ถูกต้องย่อมไม่ตาย เอาไว้เมื่อโอกาสเหมาะจังหวะให้แล้ว เขาจะต้องมาพึ่งความคิดของเราแล้ว เมื่อนั้นแหละเขาจะเห็นความสำคัญของเราละ เพราะฉะนั้นความยอมหรือว่าอนุวัติตามคนอื่น การรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวในกาละอันสมควร จึงเป็นคุณธรรมที่จะช่วยป้องกันมิให้เกิดความแตกร้าวกันขึ้นในหมู่มิตรสหาย และผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี.

ทางชีวิต

ทางคือที่ ๆ สัญจรนั้นมีอยู่หลายสาย เช่นสถลมารคทางบก ชลมารคทางน้ำ อากาศมารคทางอากาศ ผู้เดินทางไปทางบกก็ต้องใช้รถใช้เกวียนเป็นต้น เป็นพาหนะ จะเดินทางไปทางน้ำก็ต้องใช้เรือแพเป็นพาหนะ แต่ถ้าจะไปทางอากาศสมัยนี้เครื่องบินก็เป็นพาหนะที่สะดวกอย่างยิ่ง ที่กล่าวมานี้ก็เฉพาะทางในทางโลก ยังมีทางอีกประเภทหนึ่งเรียกว่าทางชีวิต อันทุกคนจะต้องเดินทางไปทั้งนั้น ทางชีวิตได้แก่ที่ซึ่งจะต้องไปต่อไป เพราะชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกระแสของวัฏฏะซึ่งจะไปในทางใดแล้วแต่กรรมที่ทุกคนกระทำไว้ กรรมเป็นเรื่องแยกให้ผู้กระทำต้องไปในทางนั้น ๆ เอง กล่าวคือ มนุษย์มรรคทางมนุษย์ คือการกำเนิดเป็นมนุษย์ต่อไปอีกนั้นจะไปได้โดยบำเพ็ญมนุษยธรรม ได้แก่

รักษากุศลกรรมบถ ๑๐ หรือศีล ๕ ให้เคร่งครัด คุณธรรมดังกล่าวนี้ จะเป็นพาหนะนำไปสู่ทางมนุษย์ติดต่อไป ปัทมัตทางสวรรค์ คือการกำเนิดไปสู่คติธรรมนี้ จะไปได้แต่โดยบำเพ็ญทางธรรมก็ได้แก่มีหิริละอายแก่บาปทุจริต โอตตัปปะ เกรงกลัวต่อบาปทุจริตและมีความเสียสละช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ด้วยน้ำใจอันงามเป็นต้น จะเป็นพาหนะนำไปสู่ทางสวรรค์ได้อริยมรรค ทางนรกคือการกำเนิดในอบายภูมิ ทางนี้ไปได้โดยทางประพฤติชั่วช้า หยาบคายทุจริต ไร้มนุษยธรรมและไม่มีความเมตตาปรานีเป็นต้น อกุศลที่ประพฤตินั้น ๆ คล้ายเป็นพาหนะที่จะนำไปสู่ทางนรกต่อไป อริยมรรคคือทางพระอริยะคือพระนิพพาน ทางนี้ไปได้ด้วยการปฏิบัติตนตามมรรคแปดประการ เริ่มตั้งแต่สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบเป็นเบื้องต้น จนถึงสัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบเป็นปริโยสาน มัจฉิมะปฐานี้เป็นพาหนะนำไปสู่ทางอริยะ ทางชีวิตย่อ ๆ ก็มีเพียง ๔ สาย แต่ละสาย ๆ ล้วนมีข้อปฏิบัติแตกต่างกัน อันเสมือนเป็นพาหนะนำไปสู่ทางนั้น ๆ ทุกท่านผู้เดินทางตอไปควรเลือกทางและกำหนดข้อปฏิบัติ อันเป็นพาหนะไปสู่ทางต่าง ๆ ที่ต้องไปตามปรารถนาเถิด.

ความขยันเข้มแข็ง

การมีพัศดุเครื่องใช้ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ ถ้ามีเครื่องบริโภคอย่างเพียงพอแก่ความต้องการแล้ว ความสะดวกสบายก็เกิดขึ้น ครอบครัวแต่ละครอบครัวก็เป็นสังคม ๆ หนึ่งมีพ่อบ้านเป็นหัวหน้า ครอบ

ครัวนั้น ๆ มีความสุขสมบูรณ์ได้ก็ต่อเนื่องมาจากพ่อบ้านเป็นคนขยันมานะอดทน ทำหน้าที่ของตนไม่บกพร่อง พ่อบ้านเปรียบเหมือนนายท้ายเรือ ถ้าถือท้ายไม่ดีเรือก็อาจประสบอันตราย หรือมิฉะนั้นก็ต้องวิ่งคดไปคดมา ถึงที่หมายปลายทางล่าช้ากว่าปกติ ถ้าพ่อบ้านเป็นคนเข้มแข็งขยันหมั่นเพียร อดทนในการผ่าพ้นอุปสรรคต่าง ๆ บุคคลในบ้านก็พลอยเข้มแข็งไปด้วย ถ้าพ่อบ้านเป็นคนอ่อนแอบุคคลในบ้านก็พลอยอ่อนแอไปด้วย เพราะฉะนั้นพ่อบ้านจึงเปรียบเสมือนนายท้ายเรือที่ต้องรับผิดชอบจากคนที่ลงเรือลำเดียวกัน จะต้องเป็นผู้นำที่ดีมีความอดทนในการผ่าพ้นอุปสรรค มีความบากบั่นไม่ย่อท้อในการทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อบำรุงกันให้มีความสุขในครอบครัว มีจิตใจเข้มแข็งในเมื่อประสบอันตราย เมื่อพ่อบ้านเป็นคนเข้มแข็ง ขยันและอดทนเช่นนี้แล้ว เชื่อว่าการดำเนินชีวิตคงจะไม่ลำบากเดือดร้อนอะไรมากนัก.

ความสำนึกในพระคุณ

เราเกิดมาในโลกจะอยู่ตามลำพังคนเดียวไม่ได้ จำต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ทั้งในด้านกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังความคิด เราได้รับอุปการะจากผู้ใด เราเรียกผู้นั้นว่าผู้มีพระคุณ ผู้ใดช่วยเหลือให้อุปการะแก่เรา เราควรเทิดทูนบุญคุณของผู้นั้นไว้ แม้แต่เขาจะช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย เช่นเราเดินหลงทาง มีผู้เมตตามาช่วยบอกทางที่ถูกให้ แม้เพียงเท่านี้ก็ไม่ควรลืม ผู้ไม่ลืมอุปการะที่ผู้อื่นมีแก่ตน ทางพระท่าน

กล่าวว่าจะเป็นผู้เจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญและไมตรี แต่ถ้าผู้ใดลืมบุญคุณของผู้อื่นหรือลบหลู่บุญคุณของผู้มีอุปการะ ท่านว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ต่ำต้อย ทำความดีไม่ขึ้น แม้จะพยายามขวนขวายอย่างไรก็ต้องมีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา หรือมิฉะนั้นคนอื่นก็มองไม่เห็นความดีที่ทำ คล้ายกับเป็นคนปิดทองหลังพระ ทำความดีเท่าไหร่ก็ไม่มีใครมองเห็น เป็นคนอาภัพอยู่ตลอดกาล ความลบหลู่บุญคุณของผู้มีพระคุณนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เนรคุณ ความเนรคุณเป็นตัวกาลกิณีที่คอยทำลายความดีอื่น ๆ ที่ทำไว้ มิให้ปรากฏผล คือมันมาคอยขัดขวางมิให้ได้ดีนั่นเอง การงานอื่น ๆ แม้จะดีหมด เช่นเป็นคนขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ต่อหน้าที่ดี ทำงานเรียบร้อยไม่บกพร่อง แต่ถ้าปรากฏว่าเป็นคนเนรคุณแล้วก็อย่าหวังว่าจะได้ดีเลย เพราะใครเขาจะมาสนับสนุนยกย่อง ถ้าเขาจะช่วยเหลือยกย่อง เขาก็กลัวจะเนรคุณเขาเข้าอีก ความเนรคุณนี้เป็นตัวการบ่อนทำลายความดีอย่างร้ายกาจ เพราะฉะนั้นทางพระจึงสอนให้รู้จักมีความกตัญญูเทิดทูนพระคุณของผู้ที่มีอุปการะไว้ แล้วความดีอันนี้จะช่วยสนับสนุนความดีอื่น ๆ ให้ปรากฏโดยไม่ต้องบ่นว่าทำดีไม่ขึ้นหรือวิ่งเต้นหาความดีจากผู้อื่นแต่อย่างใด.

ความเห็นใจ

คำว่าเห็นใจ เป็นกริยารู้สึกว่าเอาใจเขาใส่ใจเรา คือมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นบ้างในเมื่อผู้นั้นประสบเคราะห์กรรมก็ดี ประสบความทุกข์

ร้อนลำบากก็ดี แม้แต่มีเหตุกระทบกระเทือนให้ต้องเดือดร้อน เมื่อทราบแล้วไม่นิ่งดูดายหรือเฉยเมยเสีย พยายามช่วยเหลือบัดเป่าความทุกข์ยากเดือดร้อนแก่เขาเท่าที่จะช่วยได้ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่ามีความเห็นใจผู้อื่น เป็นการกระทำ ที่มิต้องลงทุนออกแรงอะไรมากนัก แม้จะช่วยอะไรเขาด้านอื่นไม่ได้เลย เพียงแต่แสดงน้ำใจให้เขารู้ว่าตนพลอยโศกเศร้าเสียใจในเหตุที่เขาต้องกระทบกระเทือนเท่านั้นเอง ย่อมเป็นที่ประทับใจของผู้นั้นว่า ยังมีผู้เหลียวแลเอาใจใส่แก่เขาอยู่ จะทำให้เขาเกิดความซาบซึ้งและมีความรักนับถืออย่างแนบแน่นสนิทได้ เรื่องของคนที่ต้องอยู่ด้วยกันหรือว่ามีการงานอันเนื่องกันจำต้องรู้จักช่วยเหลือแก่กันตามหน้าที่ ซึ่งเกี่ยวข้อง เมื่อช่วยอย่างอื่นเขาไม่ได้ก็ขอแต่เพียงหัดเป็นผู้เห็นใจผู้อื่นบ้าง เพราะไม่ต้องใช้ทุนรอนเกี่ยวกับทรัพย์สินเลยเพียงแต่ให้น้ำใจไมตรีเท่านั้น และการให้ทำนองนี้เข้าลักษณะเสียเพื่อได้ คือเสียแต่นิดหน่อย แต่ได้รับความรักความนับถือ ความคุ้นเคยเพิ่มเติมกว่าเก่าอย่างมาก เป็นคนจึงไม่ควรทำตัวเป็นคนคับแคบแม้จะให้อะไรแก่ผู้อื่นไม่ได้เลย ก็ควรจะให้ความเห็นใจแก่เขาบ้าง เพื่อจะได้รับความเห็นใจจากเขาตอบแทนในภายหลัง.

บทเรียนจากไก่

พอสว่าง แม่ไก่ลุกขึ้นยืนหลังจากกกลูกเล็ก ๆ ไว้ใต้ปีกมาตลอดคืน แล้วออกหากินโดยคุ้ยเขี่ยหาอาหารให้ลูก ลูกไก่น้อย ๆ คอยวิ่ง

รับเหยื่อจากแม่ อิ่มหนำทั่วกัน พอชักเหนื่อย พักกันสักที แม่ไก่ก็ล้มตัวปล่อยให้ลูก ๆ วิ่งเข้าไปซุกใต้ปีก ลูกไก่กำลังซนบางตัวแทนที่จะพักกลับวิ่งเตลิดชักจะไกลแม่ กาเหยี่ยวบินผ่านมา แม่ไก่แสนห่วงร้องเรียกให้ลูกหลบเข้ามาใกล้ ๆ เมื่อเห็นว่าไม่มีอันตรายท้องลูกชักจะพร่องลงก็ออกหากินใหม่ต่อไปจนจะค่ำได้เวลาพักนอน ก็เรียกลูกเข้าไปอยู่ใต้ปีกโดยแม่ไก่กกให้ลูกหลับอย่างสบายตลอดคืน นี่คือความรักของแม่ แม่ไก่ก็ย่อมลำบากในการเลี้ยงลูกของมัน จนลูกทั้งหมดเติบใหญ่ปีกกล้าขาแข็งหากินเองได้แล้วนั่นแหละจึงพ้นอกของแม่ไปได้ ลูกไก่ที่โตจนเป็นไก่ใหญ่ขึ้นมาแล้ว มีตัวไหนบ้างที่เลี้ยงแม่ไก่ตอบแทนบ้าง ไม่มีเลยเพราะมันเป็นสัตว์จึงไม่รู้คุณของแม่ที่เลี้ยงมันมา อนิจจาแม่ไก่ เลี้ยงลูกมาแล้วแต่ไม่ได้พึ่งลูกเลย พ่อแม่ก็เป็นเหมือนแม่ไก่ โดยต้องลำบากเพราะเลี้ยงบุตรธิดามาแต่ต้นด้วยความรักอันแท้จริงจับใจ ต้องหมดเปลืองและเหนื่อยกายเหนื่อยใจมามากมาย แต่ลูกบางคนเป็นเหมือนลูกไก่ จงเอาเยี่ยงแม่ไก่ที่ไม่ยอมทิ้งลูก แต่อย่าเอาอย่างลูกไก่ซึ่งโตแล้วละทิ้งแม่ของตน พ่อแม่เรานั้นมีเพียง ๒ คนและจะอยู่ให้เราเลี้ยงไม่นานปี.

ความหลง

พูดถึงความหลง ไม่ว่าหลงอะไรไม่ดีทั้งนั้น คนเดินทางหลงก็เสียเวลา กว่าจะรู้ว่าเดินทางผิดก็เหนื่อยเสียพอแรง คนเดินเรือทะเลถ้าหลงทิศก็ล่องเรือวกไปเวียนมา กว่าจะถึงที่หมายปลายทางได้ก็เสียเวลาไป

มากมาย ดีไม่ดีอาจถูกคลื่นลมอับปางไปก็ได้ เด็กหลงเล่นก็ลืมเวลากินเวลานอน ลืมเวลาเล่าเรียนเขียนอ่านการศึกษาก็ไม่ได้เรื่อง คนหลงการพนันก็เล่นหามรุ่งหามค่ำเสียเวลาทำมาหากิน ทรัพย์ก็วอดวาย คนหลงสุรายาดองก็กลายเป็นคนขี้เมา พูดจาเอะอะโวยวายเสียสมบัติผู้ดี คนหลงการมคนอื่นก็ยอมเชื่อโดยไม่มีเหตุผล ถูกเขาจูงจมูกไปทางไหนก็ได้ คนหลงในความรู้ของตนเองก็ทะนงตน จะพูดจะคุยก็มักจะพูดมักจะคุยข่มขู่คนอื่นสำคัญตนว่าเป็นคนเก่งคนอื่นสู้ตนไม่ได้ บางทีพูดคุยยกตนเองจนกลายเป็นเหยียดหยามคนอื่นไปก็มี นอกจากนี้ยังมีความหลงอย่างอื่นอีกมากมายซึ่งล้วนแต่ให้โทษเสียหายทั้งนั้นเลย ความหลงทำให้คนหน้ามืดตามัวเห็นผิดเป็นชอบประพฤติเสียหายทำอะไรเกินพอดี มีสติปัญญาก็เหมือนไม่มี มีความรู้ก็เอาตัวไม่รอด ไม่ว่าใครลงได้หลงแล้วเป็นเสียหายทั้งนั้นเป็นเด็กก็เสีย เป็นผู้ใหญ่ก็เสีย ดังนั้นทางพระจึงสอนให้มีสติคอยระวังตัวอย่าให้หลงได้ คนที่เคยหลงมาแล้วแม้ภายหลังจะกลับตัวได้แต่ก็เสียประวัติ เป็นคนที่ถูกรังเกียจ จะไปอยู่กับใครจะไปสมัครงานที่ไหน จะไปขอความช่วยเหลือจากใคร ก็ยากที่เขาจะให้ความไว้วางใจและให้ความช่วยเหลือ เพราะฉะนั้นถ้าหวังความเจริญแล้วก็อย่าปล่อยตนให้หลงถึงเสียประวัติได้เป็นการดี.

ยิ้มดีกว่าบึ้ง

วันหนึ่ง ๆ ตั้งแต่ตื่นนอนเช้าขึ้นมา จนกว่าจะค่ำมืดและกลับเข้านอนอีก ดูเหมือนว่าน้อยวันเหลือเกินที่อารมณ์ของเราจะปลอดโปร่ง

ไปได้ตลอดวัน ถ้าไม่เกิดขัดใจตนเอง ก็ต้องขัดใจกับคนอื่น ถ้าไม่โกรธตัวเองก็ต้องโกรธคนอื่น น้อยวันเหลือเกินที่จะมีอารมณ์ผ่องใสไปได้ตลอดวัน ถ้าเรายังต้องติดต่อกับคนอื่นอยู่ตราบใด ก็ต้องเกิดอารมณ์ชอบบ้าง ไม่ชอบบ้างเป็นธรรมดา ถ้าไม่ชอบในตัวบุคคล ก็ต้องไม่ชอบในกระแสเสียงในคำพูดของเขา หรือบางทีก็ไม่ชอบกิริยาท่าทางการกระทำของเขา เรื่องของคนจะต้องเป็นเช่นนี้เสมอ ทีนี้ถ้าเราไม่คอยระวังตัวไว้เราอาจจะเผลอ แสดงกิริยาอาการ ที่ไม่งามตามอารมณ์ ที่เกิดขึ้น นั้นออกมาเช่นหน้านิ่ว คิ้วขมวด โกรธตึงตังโผงผางเป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นกิริยาที่ทำลายเกียรติ ทำลายคุณงามความดีในตัวเราทั้งนั้น ดังนั้นนักปราชญ์จึงให้คติเตือนใจไว้ว่า "ยิ้มดีกว่าบึ้ง" และคติธรรมข้อนี้ตรงกับหลักของคำสอนของพระพุทธองค์ข้อ โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม นั่นเอง ฉะนั้นเมื่อมีอะไรมากระทบจะทำให้อารมณ์เสียแล้ว ก็จงนึกถึงโสรัจจะธรรม ยิ้มอยู่เสมอ แม้จะโกรธ จะเกลียด จะไม่ชอบ ก็ขอให้เก็บไว้ในใจ พยายามรักษากิริยาภายนอกให้สงบเสงี่ยมไว้เสมอ หัดทำได้เช่นนี้ก็จะช่วยเพิ่มความน่ารัก และความน่านับถือในตัวขึ้นอีกมิใช่น้อย.

จงมองโลกในแง่ดี

ความวุ่นวายของโลก ความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสังคม ความไม่แน่นอนของชีวิต อาจทำให้การดำเนินชีวิตของเราได้รับความ

กระทบกระเทือน ประสบความผิดหวัง หรือได้รับเคราะห์กรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็อย่าเพิ่งประณามโลกนี้ว่า ช่างโหดร้ายทารุณเสียเหลือเกิน ความจริงเรื่องของชีวิตจะต้องเป็นอย่างนี้ โลกได้เป็นอย่างนี้มานานแล้วตั้งแต่ก่อนเราเกิด และจะเป็นอย่างนี้ต่อไปอีกนานเท่าไรกี่กัปป์กี่กัลป์ไม่มีใครกำหนดได้ ดังนั้นเมื่อถึงคราวประสบเคราะห์กรรมหรือผิดหวัง ก็ค่อย ๆ ใช้สติปัญญาหาทางแก้ไขด้วยความสุขุมรอบคอบ ค่อย ๆ พิจารณาถึงความจริงว่า ไม่ใช่เราคนเดียวเท่านั้นที่ต้องประสบเช่นนี้ คนทั้งโลกเขาก็ต้องประสบเช่นนี้เหมือนกัน ไม่มีใครเลยในโลกนี้ที่จะครองชีวิตตั้งแต่การเกิดจนตายไปได้ โดยไม่ต้องกลุ้มใจ ไม่ต้องผิดหวัง ชีวิตของคนเราต้องเป็นไปตามจังหวะ ถึงฉากสุขก็สุข ถึงฉากทุกข์ก็ทุกข์ คราใดทุกข์ก็จงทำจิตใจให้เข้มแข็ง อย่าท้อแท้ หัดปล่อยวางความยึดถือต่าง ๆ เสียบ้าง เรื่องที่เกิดแล้วก็ปล่อยให้แล้วกันไป ไม่ต้องนำมาคิดคำนึงอีก หาทางต่อสู้เพื่อประคองชีวิตในวันข้างหน้าต่อไปใหม่ หัดทำใจได้อย่างนี้ ก็เชื่อว่าความทุกข์จะลดน้อยลงได้.

ความสงบ

มีพระพุทธภาษิตอยู่บทหนึ่งว่า "สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี" พระพุทธภาษิตนี้ทรงความจริงอย่างยิ่งยวดไว้ ขอให้ท่านสังเกตดูธรรมชาติในภายนอกเถิด วันใดที่เกิดดินฟ้าอากาศวิปริต เช่นเกิดพายุฝนอย่างรุนแรง ความเสียหายแห่งชีวิตทรัพย์สินก็เกิดขึ้นเสมอ นี่เป็นเพียงความ

ไม่สงบของธรรมชาติ กล่าวถึงความเป็นอยู่ของคนมาก ๆ ถ้าเกิดความไม่สงบขึ้น เช่น เกิดรบราฆ่าฟันกัน ความสุขของคนหมู่นั้นก็ไม่มี หากเป็นความไม่สงบอย่างใหญ่ เช่นเกิดสงครามโลก ความเสียหายก็มีเป็นทับทวีคูณ ความสงบจึงเป็นจุดรวมของความสุข แม้คนเพียงคนเดียวถ้าไม่เป็นคนสงบ ก็เป็นผู้หาสุขไม่ได้ และการทำให้สงบนี้ไม่ต้องไปพะวงถึงคนอื่นว่าทำไมเขาไม่สงบ ตนของตนนี่แหละเป็นจุดรวมของความสงบ ทำตนให้กายสงบ วาจาสงบ ใจสงบ ชื่อว่าให้ความสงบแก่คนทั้งโลกแท้ ฉะนั้น ความสงบจึงเป็นยอดแห่งความสุขทั้งหลาย.

ชีวิตเป็นไปตามโลกธรรม

พระท่านว่า โลกธรรม คือ ธรรมประจำโลกมี ๘ ประการ ได้แก่ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ ถูกนินทา ได้รับสรรเสริญ มีสุข และได้รับทุกข์ ผู้เกิดมาในโลกนี้ ต้องประสบโลกธรรม ๘ ประการนี้ ไม่อย่างใด ก็อย่างหนึ่ง ไม่วันใด ก็วันหนึ่ง แม้แต่องค์พระพุทธเจ้า ผู้ทรงบริสุทธิ์มีคุณงามความดีบริบูรณ์ ก็ยังถูกด่า ถูกนินทาจะป่วยการกล่าวไปไย ถึงเราท่านทั้งหลายซึ่งเป็นปุถุชนคนธรรมดา

ฉะนั้น เมื่อใดท่านได้ลาภ ได้ยศ ได้รับการสรรเสริญ หรือมีสุข ก็จงอย่าประมาทลืมตน สิ่งเหล่านั้น อาจเสื่อมสลายไปได้ไม่วันใดก็วันหนึ่ง และเมื่อใดท่านเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ประสบทุกข์ ถูกนินทาก็อย่าโศกเศร้าเสียใจจนขาดสติ สิ่งเหล่านั้นต้องเสื่อมสลายไป ไม่วันใด

ก็วันหนึ่ง จงอดทนต่อสู้กับชีวิตนี้ต่อไป ชีวิตของคนมิใช่จะต้องประสบโชคร้ายเสมอไป ถ้าท่านมีความขยันมีความพยายาม บากบั่นสร้างความดีต่อไป โชคดีจะเป็นของท่านเสมอ.

ความปล่อยวาง

ผู้ทรงคุณธรรมแม้จะได้ประสบอารมณ์ร้าย เช่น เสียงตำหนิติเตียนที่ไม่เป็นธรรม หรือเสียงด่าว่าเสียดสีก็จะพิจารณาความจริงได้ว่า ผู้ที่ติเตียนด่าว่าเสียดสีเรานั้นยังมีใจห่างไกลธรรมะอีกมาก จึงถูกกิเลสครอบงำ แสดงอาการน่าเกลียดเช่นนั้นออกมาให้ผู้อื่นเห็น ซึ่งเป็นการกระทำที่ส่อถึงน้ำใจว่าเป็นคนพาลสันดาลเกเร เพราะฉะนั้น ผู้เป็นบัณฑิตจึงไม่ค่อยถือเป็นเรื่องสำคัญนัก

ในทางปฏิบัติเมื่อประสบอารมณ์เช่นนั้นเข้า ท่านสอนให้ปล่อยวางเสีย คืออย่าถือเอาเป็นอารมณ์ โดยตั้งหลักความคิดง่าย ๆ ว่า เรารักความสงบสุข รักความเย็นหูเย็นตาเย็นใจ ถ้าเราไปรับอารมณ์เช่นนั้นเข้าไว้ก็เท่ากับเราไม่รักความสงบ ชอบหาเรื่องกวนใจมาใส่ตัว เพราะฉะนั้นเราไม่รับ และขอคืนให้เจ้าของเขาตามเดิม และไม่ควรจะโต้ตอบอะไรทั้งสิ้น พยายามทำใจให้เป็นปกติไว้ หัดแผ่เมตตาให้อภัยในการกระทำอันโง่ ๆ ของเขานั้นเสีย แล้วเราจะสบายใจ ถึงแม้จะต้องใช้ความอดทนข่มใจมากสักหน่อย ก็คงไม่เดือดร้อนอะไรมากนัก ถือหลักอุทานธรรมคำกลอนที่ว่า

"ไม่รู้ไม่ชี้ดีนักรู้จักใช้
นึกอะไรแล้วทิ้งนั่งนิ่งเฉย
ไม่ต่อเรื่องเครื่องทุกข์สุขเสบย
ใครไม่เคยลองดูจะรู้ดี"

อย่าใจร้อน

การกระทำทุกอย่างต้องรอให้ถูกจังหวะจึงจะได้ผลดี เรื่องบางเรื่องก็อาจต้องการเวลาอยู่บ้าง ก่อนที่จะถึงเวลานั้นก็ต้องรอคอยไปก่อน อย่าใจร้อนรีบด่วน มิฉะนั้นจะเกิดผลเสียขึ้นได้ เช่นมะม่วงแม้ผลจะโตแล้วแต่ยังไม่แก่เต็มที่ก็ต้องรอคอยไปก่อน ถ้าขืนรีบเก็บมาบ่ม รสก็ต้องเปรี้ยวไม่อร่อย เสียของเสียราคา หุงข้าวก็ต้องรอให้เดือดจนเมล็ดข้าวบานพอดีจึงยกลงเช็ดน้ำ ถ้ารีบร้อนเกินไปข้าวจะดิบรับประทานไม่ได้ หรือได้ก็คงแข็งกลืนไม่ลง

เรื่องรอคอยเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความอดทนและใจเย็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน เรื่องรัก เรื่องเลี้ยงชีพ และเรื่องอื่น ๆ ที่เราปรารถนาต้องปล่อยให้ค่อยเป็นค่อยไป ต้องระวังจังหวะให้เหมาะสมแล้วจึงค่อยดำเนินการคล้าย มะม่วงที่รอให้แก่จัดแล้ว จึงเก็บมาบ่มย่อมสุกได้ในเร็ววันและมีรสหวานอร่อย การทำงานอย่างอื่นก็เช่นเดียวกัน หากทำด้วยใจร้อนขาดการพิจารณาให้รอบคอบย่อมเสียหายไร้ผล ดังที่โบราณเรียกว่า "ชิงสุกก่อนห่าม" เมื่อเสียหายไปแล้วก็ยากที่จะแก้ให้คืนดีได้ เพราะฉะนั้นการฝึกหัดนิสัยให้ใจเย็นรอบคอบ จึงเป็นคุณธรรมที่จะช่วยป้องกันมิให้ดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ง่ายอย่างดียิ่ง

สุคโต-ไปดี

ผู้ที่เดินทางออกจากบ้าน ไม่ว่าจะไปทำงาน ไปติดต่อธุระกิจอย่างอื่น ไปเยี่ยมญาติ มิตรสหาย ตลอดจนไปพักผ่อนหย่อนใจ เราย่างเท้าไปก้าวหนึ่งก็ชื่อว่าเราเดินทางแล้ว การเดินทางออกจากบ้านไปนั้น ไม่ว่าจะไปไหน ๆ ระยะใกล้หรือระยะไกลก็ตาม ทางพระสอนว่าให้ไปอย่างสุคโต คือไปดี อย่าไปมีเรื่องมีราว อย่าไปให้มีเวรมีภัย อย่าไปให้เขาเกลียด อย่าไปให้คนอื่นเดือดร้อน ก่อนเดินทางออกจากบ้าน พึงตั้งใจสำรวมสติตรวจดูตัวเองให้รอบคอบก่อนว่า ที่เราจะไปนี้จะไปไหน ไปเพื่ออะไร เมื่อไปถึงที่นั้นแล้วจะได้ไม่ลืมสติ เช่นถ้าไปทำงานก็พึงนึกถึงเรื่องที่เรารับผิดชอบ ตั้งใจทำงานให้เต็มความสามารถ ไม่หลีกเลี่ยง ไม่บิดพริ้ว ถ้าต้องทำงานเกี่ยวข้องกับคนอื่น ก็พึงระวังอย่าให้มีเรื่องกระทบกระเทือนจิตใจกัน อย่าทำงานเอาแต่ใจ อย่าแข็งในที่ไม่ควรแข็ง แม้จะมีเรื่องอะไรที่ไม่พอใจเกิดขึ้นก็พึงอดทนไว้ อย่าใจร้อนวู่วาม ค่อย ๆ คิดแก้ปัญหาเอาภายหลัง การไปติดต่อธุรกิจอย่างอื่นก็เช่นเดียวกัน จะพูดจาปราศรัยกับใคร ต้องระวังคำพูดอย่าให้แสลงใจคนอื่น อย่าพูดให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อน คำพูดทุกประโยคที่พูดออกไป พึงพูดด้วยความระมัดระวัง พูดด้วยความมีสติ เพราะคำพูดที่พูดออกไปแล้วเราไม่อาจจะเรียกกลับคืนมาพูดใหม่ได้ มีคนเป็นอันมากต้องเสียใจต้องเดือดร้อนเพราะคำพูดของตน บางทีเราพูดด้วยเจตนาดี แต่เพราะเหตุที่ไม่ระวังคำพูด ก็อาจทำให้คนอื่นเข้าใจผิดโกรธเคืองเอาได้ รวมความว่า เมื่อออกจากบ้านแล้วจะไปไหนก็ตาม ควรไปด้วยสุคโต คือไปดี อย่าไปให้มีเวรมีภัย

กับใคร ๆ ก่อนลงบันไดออกจากบ้านไป ถ้าได้ภาวนาคาถา สุคโต ไปดี สุคโต ไปดี ทุก ๆ วันแล้ว จะช่วยทำให้การออกจากบ้านไปของเรา ปราศจากเวรภัยได้เป็นอย่างดี

ความพยาบาท

ความพยาบาทเกิดจากความผูกใจเจ็บ โกรธคนอื่นแล้วทำอะไรเขาไม่ได้ก็ผูกใจเจ็บไว้ ความพยาบาทนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความอาฆาต เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ใดแล้ว ทำให้จิตใจของผู้นั้นเศร้าหมอง หน้าดำคร่ำ-เครียดหมดสง่าราศี คนที่เคยมีใบหน้าสวยเก๋ ถ้ามีพยาบาทอยู่ในใจ ใบหน้าจะลดความสวยลงทันที ถ้าพยาบาทแรงและเก็บไว้ในใจนานๆ ใบหน้าจะค่อย ๆ เปลี่ยนไป แววตาที่เคยอ่อนหวานจะกลายเป็นแข็งกร้าวถมึงทึง ใบหน้าที่เคยเกลี้ยงเกลาจะปรากฏเป็นริ้วรอย อารมณ์ที่เคยแจ่มใสสนุกสนานรื่นเริง กลับขุ่นมัวเศร้าหมองหมดสนุก เห็นอะไรมองอะไรขวางหูขวางตาไปหมด นานเข้าก็จะกลายเป็นคนเสียสุขภาพจิต สมองเสื่อมความจำเลอะเลือน จิตใจหงุดหงิดในที่สุดก็กลายเป็นคนที่มีทุกข์อยู่ตลอดเวลา ความพยาบาทมีโทษมากมายหลายสถาน เพราะฉะนั้นทางพระจึงสอนให้ทำลายเสีย พระพุทธองค์ตรัสว่า "เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร" ความพยาบาทก็คือการจองเวรนั่นเอง ถ้าต่างฝ่ายต่างก็ยังผูกพยาบาทกันอยู่แล้ว เรื่องที่เกิดขึ้นก็ไม่มีวันสงบลงได้ วิธีที่จะกำจัดความพยาบาทคือการแผ่เมตตา ปรารถนาความสุขความเจริญให้เกิดแก่บุคคลอื่น สัตว์อื่นแม้แต่กระทั่งศัตรู ถ้าหัดทำใจให้กว้างขวางได้ดังนี้ ความพยาบาทก็จะ

ค่อย ๆ ลดน้อยหายไป เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีจิตมักพยาบาทจึงควรเจริญเมตตาเสมอ หากปฏิบัติได้เชื่อแน่ว่านิสัยพยาบาทจะต้องหมดไปอย่างแน่แท้

โมหะลดความดี

ความมืดนั้นว่ากันที่จริงแล้ว มันเป็นของไม่มีสกุลรุนชาติอะไรเลย แต่มันก็เก่งอยู่ทางหนึ่ง คือมันสามารถครอบคลุมได้ทุกสิ่งทุกอย่าง นับแต่กระท่อมยาจก โรงนา บ้าน คฤหาสน์ จนกระทั่งปราสาทราชวัง มันครอบคลุมได้ทั้งนั้น และยังสามารถแทรกเข้าไปได้ทุกตรอกทุกซอย ห้องเล็กห้องน้อย ถ้าไม่ต่อต้านให้ดีแล้ว มืดเข้าได้ทั้งนั้น สิ่งใดก็ตาม ถ้าความมืดคลุมมิดแล้ว ความวิจิตรสวยงามทุกอย่างจะถูกปิดมิดเสียทั้งนั้น ระหว่างทองคำกับตะกั่วถึงจะก้อนโตเท่าลูกมะพร้าว ถ้ามันตกอยู่ในความมืดมิดก็อาจได้รับการตีราคาเท่ากัน เช่นเดียวกับโมหะเป็นความมืดใน มืดทางใจ ถ้าไม่ต่อต้านให้ดีแล้ว มันก็อาจแทรกแซงได้ทุกอย่าง

เรารักกันโมหะมันก็แทรกได้ ทำให้หลงรัก เราโกรธกันโมหะก็แทรกได้ ทำให้เราหลงโกรธ เรารวยโมหะมันก็แทรก ทำให้เมาสมบัติ เรามีอำนาจ โมหะมันก็แทรก ทำให้เราเมาอำนาจ เรามียศโมหะมันก็แทรก ทำให้เราเห่อยศ ว่าโดยย่อโมหะคอยลดความดีของเราทุกอย่าง ฉะนั้นจึงต้องคอยระวังให้ดี (จากนิตยสาร สามมุข)

รอจังหวะ

การกระทำทุกอย่าง ต้องพยายาม บางเรื่องทำให้ถูกจังหวะคือพอเหมาะกับเรื่องราวนั้น ๆ จึงจะได้ผลเต็มที่ เพราะบางอย่างต้องอาศัย

เวลาอันสมควร ก่อนถึงเวลานั้นจำต้องรู้จักรอ คือคอยให้ได้จังหวะเหมาะ มิฉะนั้นจะเสียหายได้ เช่น มะม่วง แม้ผลจะโตแต่ยังไม่แก่เต็มที่ ก็ต้องคอยไปก่อน ถ้าขืนรีบเก็บมาบ่มรสก็ต้องเปรี้ยวไม่อร่อย เสียของเสียราคา หุงข้าวก็ต้องรอให้เดือดจนเมล็ดบานพอดี จึงควรยกลงเช็ดน้ำ แล้วดงให้ระอุ ถ้ารีบร้อนเกินไปข้าวจะดิบและแข็งจนกลืนไม่ลง

เรื่องรอจึงเป็นเรื่องที่ต้องอดทน พระพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้แล้วยังทรงรอเวลาให้ล่วงไปนานปีจึงเสด็จไปโปรดพระพุทธบิดาและพระประยูรญาติให้ได้บรรลุมรรคผล เพราะทรงพิจารณาเห็นว่า ถ้าขืนรีบร้อนเสด็จไปตั้งแต่ตรัสรู้ใหม่ ๆ จักยากต่อการทรงสอนพระญาติให้เชื่อถือได้

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน เรื่องรัก เรื่องเลี้ยงชีวิต แม้ในสิ่งปรารถนาทั่วไป จักต้องรอ คือคอยให้ได้จังหวะเหมาะ แล้วจึงให้เป็นไปตามที่ตั้งใจ เช่นนี้ย่อมไม่ไร้ผลเปล่า คล้ายบ่มมะม่วงที่แก่จัดย่อมสุกได้ในเร็ววัน โดยมีรสหวานอร่อยตามพันธุ์ หากทำอะไรด้วยใจร้อนขาดการพิจารณาให้รอบคอบ ย่อมเสียหายไร้ผล ดังที่โบราณเรียกว่า "ชิงสุกก่อนห่าม" อันยากที่จะแก้คืนให้ดีได้ต่อไป

สร้างเสน่ห์

ความรัก ความเกลียด ความชอบ ความชัง มันเป็นเพียงอาการอย่างหนึ่งของจิต เมื่อมีอารมณ์ชอบเกิดขึ้น ความรักก็พลอยเกิดขึ้นด้วย เมื่ออารมณ์นั้นดับไป ความรักก็พลอยดับไปด้วย ในทำนองเดียวกัน เมื่ออารมณ์ไม่ชอบเกิดขึ้น อารมณ์ชังก็เกิดขึ้นด้วย และเมื่ออารมณ์นั้นดับไป ความชังก็ดับไปด้วย

คนเราทุกคนต้องการให้คนอื่นรัก แต่มีปัญหาอยู่ว่า ทำไมเขาจึงจะรักเรา ข้อนี้เป็นปัญหาที่น่าศึกษา คำสอนของพระพุทธศาสนาสอนให้มองในมุมกลับ คือสอนว่าทำอย่างไรเราจึงจะเป็นคนน่ารักของผู้อื่น ถ้าเราทำตัวให้คนอื่นรักเราได้ คนอื่นก็จะต้องรักเราอย่างไม่มีปัญหา หมายความว่าให้ปรับปรุงที่ตัวเราเอง สมมติว่าเรากำลังยืนอยู่ที่หน้ากระจกบานใหญ่ ถ้าเราอยากจะเห็นเงาตัวเองในกระจกยิ้ม เราควรจะทำอย่างไร จะเอาปืนมาขู่เอามีดมาจี้ ดูซิจะยิ้มไหม ? จ้างก็ไม่ยิ้ม เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำอย่างไร เราก็ยิ้มเสียเอง เมื่อเรายิ้มเงาในกระจกมันก็ยิ้มเหมือนกัน เพราะฉะนั้น เมื่อเราอยากให้คนอื่นรักเรา ก็ต้องทำตัวเราให้เป็นที่น่ารักก่อน ครั้นแล้วคนอื่นก็จะรักเราเท่านั้นเอง

ค่าของการรู้จักคอย

คนเราแม้จะเกิดมาในตระกูลที่ไม่เหมือนกัน แต่ก็ควรภูมิใจในข้อที่ว่าเราเกิดมาเป็นมนุษย์ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการทำความดี ตามที่เราต้องการ ไม่มีใครที่เกิดมาแล้วไม่ปรารถนาความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่ทั้งที่เราปรารถนาอย่างแรงกล้า มันก็ไม่เป็นไปตามที่เราปรารถนาเสมอไป บางครั้งถึงกับทำให้เราท้อแท้ใจ มองอะไรเป็นของน่าเบื่อและไม่มีความหมายเอาเสียเลย หนักเข้าชีวิตอันมีค่าก็กลับเป็นไร้ค่า ความสมปรารถนาหรือไม่สมปรารถนานี้เป็นสิ่งที่มนุษย์เราทุกคนจะต้องประสบด้วยกัน ไม่มีใครเลยที่ประสบแต่ความสมปรารถนาหรือความไม่สมปรารถนาตลอดไปในชีวิต ขอให้เราหลับตาย้อนนึกไปในอดีต เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าของเรา กำลังแสวงหาสัจจธรรม พระองค์ทรงได้ความคิดว่า

"เมื่อมีมืดก็มีสว่างแก้ เมื่อมีร้อนก็มีเย็นแก้ฯ" นี่ก็บ่งชัดอยู่แล้วว่าทุกอย่างย่อมมีสิ่งเป็นคู่ของมันเสมอ แล้วจะมีประโยชน์หรือที่เราจะมัวมาคิดท้อแท้ใจในความไม่สมปรารถนา เราควรจะยิ้มรับกับมันด้วยความภาคภูมิใจ ที่มันได้เกิดขึ้นมาให้เราได้ต่อสู้ เพราะเบื้องหน้าอีกไม่นานเราก็จะประสบกับความสมปรารถนาแล้ว มิเป็นการโง่เกินไปหรือที่เราเห็นกลางคืนเป็นของน่าเบื่อและน่ากลัว แล้วมาเศร้าโศก-ท้อแท้ใจ ซึ่งเบื้องหน้าของกลางคืนนั้นอีกไม่นาน กลางวันก็จะมาถึง เราอย่าลืมว่า "โชค-ความสมปรารถนา" ย่อมจะต้องมีแก่ผู้รู้จักคอยด้วยความอดทนเสมอ

ความจริงเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ

ความจริงที่มีชื่อเรียกเป็นศัพท์ว่า "ความสัตย์" เป็นคุณธรรมที่ประเสริฐยิ่ง ความจริงที่ทางพระศาสนาประสงค์ ต้องเป็นความจริงที่เป็นธรรมคือไม่เบียดเบียนผู้ใดให้เดือดร้อน และเป็นความจริงที่เป็นประโยชน์ คือ เป็นความจริงที่ประพฤติแล้วอำนวยความสุขให้ในปัจจุบันนี้บ้าง ทั้งชาติหน้าบ้าง ตลอดถึงสุขอย่างแท้จริง คือความดับกิเลสได้สิ้นเชิงบ้าง

ความจริงที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์นี้แล บุคคลมีแล้วเป็นเหตุให้ทำกิจที่มุ่งหมายสำเร็จเสมอ มีเรื่องเล่าว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วใหม่ๆ ได้เสด็จไปโปรดพระภิกษุเบญจวัคคีย์ก่อนใครหมด แต่เพราะพระพุทธเจ้ามิได้ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ด้วยวิธีทรมานตนอย่างสาหัส ซึ่งเป็นวิธีที่ภิกษุเบญจวัคคีย์เชื่อมั่นแน่วแน่ ฉะนั้น เมื่อพระ-พุทธองค์ตรัสบอกว่า ได้บรรลุโมกขธรรมแล้ว ให้พวกเธอตั้งใจฟังธรรม

เถิด พระภิกษุเบญจวัคคีย์ไม่เชื่อได้กราบทูลคัดค้านถึง ๓ ครั้ง พระ-พุทธเจ้าตรัสถามว่า "ในกาลก่อนแต่นี้ ตถาคตเคยกล่าววาจาอย่างนี้บ้างหรือไม่"

พระภิกษุเบญจวัคคีย์จึงระลึกได้ว่า เป็นความจริง พระวาจาอย่างนี้พระพุทธเจ้ามิได้เคยตรัสเลย เคยตรัสแต่ความจริงเสมอมา ต่อแต่นั้นก็ตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาโดยเคารพ ไม่ช้าก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทั้ง ๕ รูป

การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงทำให้เบญจวัคคีย์ตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาโดยเคารพได้ ก็เพราะพระองค์ทรงตั้งอยู่ในความจริงตลอดมา ความจริงจึงเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ ฉะนี้.

บุคคล ๓ พวก

พิจารณาดูคนทั้งหลายรอบตัวเรา แม้จะจำนวนมากมายสุดจักคณนา แต่ว่าพอจะย่นย่อให้เหลือน้อยลงได้เพียง ๓ คนเท่านั้นเอง คือ

คนที่เสมอกับเรา ๑ คน คนที่สูงกว่าเรา ๑ คน คนที่ต่ำกว่าเรา ๑ คน

คนที่เสมอกับเรา ได้แก่เพื่อนฝูง มิตรสหาย จำต้องซื่อสัตย์ไม่ทำตัวเป็นภัยต่อเขา เพื่อนกันจึงจะรักและสนับสนุนในที่ทุกสถาน

คนที่สูงกว่าเรา ได้แก่ผู้ใหญ่ หรือผู้มีหน้าที่บังคับบัญชา ถ้าเราเป็นคนมีนิสัยขยัน และแสดงความเคารพ นบนอบต่อท่านเนืองนิตย์ย่อมผูกจิตให้ท่านเมตตาและปรารถนายกย่องให้เราเจริญขึ้นทุกวิถีทาง

คนที่ต่ำกว่าเรา ได้แก่ผู้น้อย หรือผู้ใต้บังคับบัญชา จำต้องมีความเที่ยงตรง ยุติธรรม และปกครองให้เขามีความเบาใจ โดยไม่เอนเอียงไปด้วยอำนาจอคติ เช่นนี้ ผู้น้อยย่อมยกย่องเทิดทูนเคารพรักด้วยจริงใจ

เมื่อเราต้องอยู่ร่วมกับคน หรือมีการงานเนื่องด้วยคน ก็ต้องปะปนกับคนทั้ง ๓ คน หรือ ๓ จำพวกนี้เท่านั้น ไม่มากกว่านี้ไปได้ ฉะนั้น ถ้าวางตัวเหมาะเจาะปฏิบัติตัวกับคนทั้ง ๓ ตามวิธีที่กล่าวมา ย่อมเป็นที่รักใคร่พอใจของคนทุกคน

โครงการชีวิต

การดำเนินชีวิต ก็เหมือนกับการประกอบกิจอย่างอื่น จำต้องมีโครงการที่แน่นอน ผู้ที่ดำเนินชีวิตโดยไม่มีโครงการนั้น มักไม่ค่อยประสบความรุ่งเรือง เพราะต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอยู่เสมอ ใครเขาว่าอะไรดีก็เกิดใจรวนเรหันเหตามเขาไป เลยกลายเป็นคนจับจด ทำอะไรไม่จริงจัง การเปลี่ยนแปลงกิจการหรืออาชีพครั้งหนึ่ง ๆ ก็เท่ากับเริ่มต้นใหม่ เวลาชีวิตไม่รอเรา ประเดี๋ยวก็ปี ประเดี๋ยวก็สองปี เผลอประเดี๋ยวเดียวอายุล่วงเข้าไปครึ่งคนค่อนคนแล้ว ถ้ามัวรวนเรจับจดอยู่จะสร้างฐานะไม่ทันเพื่อนฝูง ชีวิตข้างหน้าจะลำบาก

ทางพระสอนว่าถ้าจะทำอะไรก็ให้ทำจริง ๆ มีโครงการที่แน่นอน มีกำลังใจเข้มแข็ง มีความมานะอดทนเพียงพอ มีปัญญารอบคอบ คิดถึงผลได้ผลเสีย คิดถึงความเจริญความเสื่อม คิดถึงอุปสรรคและการแก้ไข

เมื่อคิดรอบคอบดีแล้ว หากจะเกิดความไม่ราบรื่นเกิดความขัดข้องขึ้นก็ต้องมีกำลังใจเข้มแข็ง อดทน ต่อสู้ ไม่ท้อถอยหรือหมดกำลังใจเอาง่าย ๆ การทำงานสำคัญอยู่ที่กำลังใจ ถ้ากำลังใจยังเข้มแข็งอยู่ แม้จะเกิดอุปสรรคอย่างไร ก็พยายามผ่าฟันไปจนสำเร็จ โครงการชีวิตนั้นควรจะมีทั้งระยะสั้นและระยะยาว และควรกำหนดลงไปเป็นขั้น ๆ ทำงานขั้นนี้จะใช้เวลานานเท่าไร กี่ปี เมื่อขั้นนี้สำเร็จแล้วจะต้องทำขั้นนั้นต่อไป หากได้จัดสรรวิถีชีวิตให้มีระเบียบและโครงการที่แน่นอน ประกอบกับการดำเนินชีวิตด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความอดทนเพียงพอดังกล่าวแล้ว เชื่อว่าคงตั้งหลักฐานะได้โดยไม่ยากนัก

ชีวิตในวันนี้

เมื่อวันวานนี้เรารู้สึกเสียใจ เพราะประสบกับความผิดหวัง หรือมีเรื่องทำให้เขาต้องกลุ้มใจ หรือตรงกันข้ามคือเรารู้สึกดีใจ เพราะมีความสมหวังบางอย่าง แต่เหตุการณ์ของเมื่อวานได้ล่วงเลยมาแล้วไม่สามารถจะเรียกร้องกลับคืนมาได้ มันมีความหมายแก่เราในวันนี้เพียงเป็นบทเรียนเท่านั้น อย่าได้ครุ่นคิดถึงมันอีกเลย

สำหรับวันพรุ่งนี้เล่า เป็นเรื่องอนาคต ชีวิตของเราจะดีหรือร้ายก็พยากรณ์ไม่ถูก เราไม่มีอิทธิพลอันใดที่จะไปบังคับเหตุการณ์ในวันพรุ่งนี้ตามความประสงค์ของเราได้ เมื่อมัวแต่ไฝ่ฝันคิดถึงชีวิตในวันพรุ่งนี้ก็มีแต่จะทำให้เราเกิดความวิตกกังวลต่าง ๆ และเสียพลังความคิดไปเปล่า ๆ

แต่วันนี้มันเป็นวันของเรา เรามีอำนาจเด็ดขาดที่จะบังคับผลดีผลร้ายให้กับชีวิตของเรา เราต้องการให้ชีวิตของเราก้าวหน้าสดใสมิใช่หรือ ดังนั้นเราควรลืมเหตุการณ์ในอดีตเสีย และอย่าสร้างมโนภาพถึงถึงเหตุการณ์ในอนาคต แต่จงคิดถึงเฉพาะภารกิจในวันนี้ และพยายามดำเนินชีวิตของเราในวันนี้ ให้ดีที่สุดด้วยความพากเพียรและสุขุมรอบคอบ แล้วผลงานในวันนี้แหละมันจะกลายเป็นอดีตที่งดงามให้เราได้ปลาบปลื้ม และช่วยพยุงหล่อเลี้ยงชีวิตของเรา ให้ราบรื่นสดใสไปถึงอนาคตอีกด้วย

แก่ให้หวาน

จะอยากแก่หรือไม่อยาก ไม่ตายเสียแต่ยังหนุ่มหนีไม่พ้น ความแก่ชราไม่มีใครต้องการ เพราะแก่แล้วไม่แต่ตัวเอง คนอื่นเขาก็ไม่ต้องการ ราชการก็ปลด ความแข็งแรงในตัวก็ถูกเรียกคืน ความจำ ความแคล่วคล่องว่องไว สิ่งดีๆ ที่เคยมีเคยได้รับยกย่องชมเชย ถูกเรียกคืนหมด แก่แล้วเหมือนกับหมดดี ถ้ายิ่งปล่อยให้แก่จริง ๆ ไปกับเขาในทุกสิ่งทุกอย่าง ทำนองทอดอาลัยแล้ว ดีจะหมดจริง ๆ

ไหน ๆ ก็จะแก่หนีไม่พ้นแล้ว อย่าพยายามคิดหนีเลย จงตั้งหน้าสู้กับความแก่ต่อไป โดยเอาดีเข้าต่อแก่ คือแก่ให้ดี แก่อย่างผลไม้ แก่ให้มีรสหวาน อย่าแก่ให้เปรี้ยว แก่แล้วต้องเจียมตัว อย่าคิดว่าอาบน้ำร้อนมาก่อนเด็ก เอาแต่ใจตัว ทำตัวให้แก่สมวัย แก่ความรู้ แก่ความเมตตากรุณา แก่คุณธรรม ไม่เป็นคนจู้จี้จุกจิก คิดถึงความหลังไว้เสมอสมัยเป็นเด็ก เป็นหนุ่ม เป็นสาว และอะไร ๆ ที่ล่วงมาแล้ว ทบทวนความ

จำ อันจะช่วยให้เกิดความเห็นใจ และให้ความเมตตากรุณาแก่อนุชนทุกรุ่น เข้ากับบุตรหลานได้โดยไม่ลำบากใจตนเอง จะเป็นคนแก่ที่เด็กเคารพและสนใจ ไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว เป็นการประจานลูกหลานของตน จะแก่ก็แก่ให้เขารักและเคารพ อย่าแก่อย่างปล่อยแก่ จงแก่อย่างผลไม้ ยิ่งแก่ยิ่งมีรสหวาน

ราชสีห์ไม่ยอมกินหญ้า

คัมภีร์ธรรมนิติ มีกล่าวถึงราชสีห์ไว้หลายตอน เช่นตอนหนึ่งปรากฏว่า

"สีโห นามะ ชิฆัจฉาปิ ปัณณาทีนิ นะขาทติ"

แปลว่า "ธรรมดาว่าราชสีห์ แม้ถึงจะหิว ย่อมไม่ยอมกินของที่ไม่มีรส เช่นหญ้าหรือใบไม้เป็นต้น" ดังนี้

เรื่องที่ยกมาอ้างเพียงเล็กน้อยนี้ ถ้าถอดความอธิบายให้เห็นข้อปฏิบัติ ก็เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ไม่น้อยอยู่เหมือนกัน กล่าวคือ.-

ราชสีห์นั้น เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในนิยาย ถือว่ามีความดุร้ายและมีกำลังมาก แสวงหาอาหารโดยจับสัตว์เป็น ๆ บริโภค ไม่ยอมกินสัตว์ที่ตายเอง หรือซากสัตว์ที่เป็นเดนสัตว์อื่น แม้จะหิวโหยอย่างไรก็ยอมอด จึงได้รับยกย่องว่าเป็นยอดของจตุบาท คือสัตว์สี่เท้าทั่วไปทั้งมวล ทั้งถือตัวจักไม่ยอมลิ้มหญ้า-ใบไม้ อันเป็นอาหารของสัตว์ประเภทอื่น นี่เป็นเรื่องการแสวงหาอาหาร และการบริโภคอาหารของราชสีห์

คนทุกคนเปรียบประดุจเป็นราชสีห์ เพราะต่างมีกำลังเรี่ยวแรงประจำร่าง นอกจากนั้นยังอุดมไปด้วยสติปัญญาอันสัตว์อื่นไม่มีเหมือน ถ้าทำตัวได้เยี่ยงราชสีห์เกี่ยวกับการแสวงหาอาหาร จะยิ่งเพิ่มราคาของตนให้สูงเด่นขึ้น สมกับเป็นมนุษย์ซึ่งได้รับยกย่องว่าเลิศกว่าสัตว์ทั่วไป.

มนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยมนุษยธรรม ย่อมหาเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีพโดยชอบ ไม่หลอกลวง คดโกง หรือหากินในทางทุจริตชั่วช้า และไม่ยอมรับเงินทองของไม่บริสุทธิ์ อันได้โดยวิธีไม่ชอบ เยี่ยงเดน ดังราชสีห์ซึ่งต้องจับสัตว์เป็น ๆ กินด้วยแรงตน และไม่ยอมกินซากสัตว์อันเป็นเดนของสัตว์อื่น

ของไม่เคยกินเช่นหญ้า ใบไม้ ราชสีห์ไม่ยอมกิน แม้จะอดจนหิวโหย ถ้าคนทุกคนจำคติข้อนี้ไว้ให้มั่น และไม่ยอมรับอามิสคือสิ่งของทั้งปวงจากผู้หวังประโยชน์ของเขาซึ่งนำมาล่อใจ และแบ่งปันเพื่อเป็นสินน้ำใจ เพื่อให้ได้รุ่งเรืองด้วยอาชีพอันไม่ชอบธรรม หรือต้องการตัวเราเป็นผู้ช่วยเหลือให้งานมิจฉาชีพ เขาดำเนินโดยสะดวก โดยทนงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง และรักษาอุดมการณ์ข้อนี้ไว้ได้มั่นคง ย่อมได้ชื่อว่าทำตัวเป็นราชสีห์และเป็นราชสีห์ที่ไม่ยอมกินหญ้าอันน่าภาคภูมิใจตนเป็นที่สุด.

พระเดชและพระคุณ

ในโลกนี้มีสภาพให้เกิดแสงสว่างตามธรรมชาติ ๒ ประการ คือพระอาทิตย์ และพระจันทร์

พระอาทิตย์นั้นมีลักษณะร้อนแรง มีอำนาจ มีเดชานุภาพ เป็นที่เกรงขาม พระอาทิตย์เป็นดาวเพลิงดวงใหญ่ลอยเด่นดวงเดียว ไม่มีดาวอื่นเป็นบริวาร พระจันทร์มีดาวเป็นบริวารแวดล้อมมากมาย เป็นที่งามสง่าในหมู่ดาวทั้งหลาย

พระอาทิตย์นั้นเปรียบประดุจพระเดชมีแต่อำนาจ มีคนเกรงกลัวแต่ไม่มีคนรักใคร่ ไม่มีบริวารแวดล้อม ส่วนพระจันทร์อุปมาดังพระคุณมีแต่ความเย็นใจให้ความเมตตา ให้ความเยือกเย็นมีคนรักใคร่ มีคนจงรักภักดี ทั้งพระเดชพระคุณนี้ แม้จำเป็นที่ผู้ใหญ่จักต้องใช้ก็จริง แต่ควรหนักเรื่องพระคุณให้ยิ่งกว่าพระเดช เพราะถ้าใช้พระเดชหรือหนักด้วยพระเดช แม้เกิดผลได้ก็เกิดแบบพระอาทิตย์ คือ ถึงร้อนสว่างเป็นประโยชน์ แต่ก็ไม่มีบริวาร คือไม่มีผู้จงรักภักดีใกล้ชิด เพราะเขาต่างหวั่นเกรงกลัวอำนาจ

ส่วนผู้ใหญ่ที่ใช้พระคุณ ย่อมให้ความเยือกเย็นแก่ผู้น้อยทั่วไป แม้จะสว่างไม่มากก็ไม่ร้อน พอเป็นประโยชน์ได้ โดยจะได้รับความจงรักภักดีมีบริวารแวดล้อม ดุจดาวทั้งหลายซึ่งเกิดแวดล้อมดวงจันทร์ อันปรากฏให้เห็นในราตรีแห่งสุกกปักข์ คือ คืนข้างขึ้น ฉะนั้น

ผู้ฉลาดย่อมทำตัวเป็นพระจันทร์ คือใช้พระคุณเป็นที่ตั้ง ไม่ทำตัวเป็นพระอาทิตย์ คือไม่ใช้พระเดชในเมื่อยังไม่ถึงคราวจำเป็นจะต้องใช้ เราท่านทุกคนชอบความเยือกเย็นด้วยกัน จงพยายามทำตัวให้หนักไปในเรื่องใช้พระคุณ เพื่อเป็นพระจันทร์โดยทั่วกัน จักได้มีดวงดาว คือบริวารแวดล้อมเป็นสง่าราศี.

ลาตามฝูงโค

พระพุทธองค์เคยตรัสคำอุปมาเกี่ยวกับการทำอะไรไม่ทำจริง ไว้อย่างน่าฟังว่า

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ลาเดินตามฝูงโคไป แม้จะร้องว่า "ข้าเป็นโค ข้าเป็นโค" ดังนี้ แต่สีของมันไม่เหมือนโค เสียงก็ไม่เหมือน รอยเท้าก็ไม่เหมือน มันจึงได้เดินตามฝูงโคร้องไปว่า ข้าเป็นโคข้าเป็นโค เท่านั้น แต่ตัวของมันเองหาได้เป็นโคจริง ๆ ไม่" อุปมานี้พอถอดใจความเป็นปฏิบัติได้ดังนี้

คนทุกคน ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ต่างก็มีหน้าที่ต่างกัน เด็กต้องศึกษาหาความรู้ ผู้ใหญ่ต้องประกอบการงานอาชีพ หน้าที่ซึ่งจะต้องทำนั้นจำต้องปลูกฉันทะ คือ ความพอใจให้เกิดมีเป็นพื้นฐานก่อน จึงจะพยุงใจให้เกิดอุตสาหะ พยายาม และปฏิบัติหน้าที่ให้ดีสมกับที่เป็น

เป็นอะไร มีหน้าที่อย่างไร ต้องทำด้วยความขยัน หมั่นไตร่ตรองปรับปรุงตนให้คู่ควรกับงาน อย่างนี้เรียกว่าเป็นได้จริงและสมหน้าที่ เช่น เป็นนักเรียนก็นักเรียนจริง ๆ เป็นพ่อค้าแม่ค้า ก็พ่อค้าแม่ค้าจริง อย่าทำสักแต่ว่าทำ หรือเป็นแต่ว่าสักแต่ว่าเป็น เพราะถ้าทำไม่จริง เป็นไม่จริง ก็เหมือนลาซึ่งเดินตามฝูงโค แม้จะร้องว่า "ข้าเป็นโค ข้าเป็นโค" ก็คงเป็นลาอยู่นั่นเอง และเป็นลาที่ตามฝูงโคอันผู้รู้จับตาดูเห็นได้ง่ายอีกด้วย

จงอย่าทำตัวเป็นลาตามฝูงโค เพราะว่าไม่ได้ประโยชน์อะไรแก่ตนเลย มีแต่จะได้รับความเย้ยหยันให้ต้องอับอายถ่ายเดียว

องค์ ๓ ของบ้าน

บ้านที่ไม่มีคนแก่ ย่อมขาดเสียงบ่นจู้จี้ ไม่มีเด็ก ๆ ด้วยย่อมขาดเสียงร้องไห้และหัวเราะ แต่ถ้าขาดพ่อบ้าน ย่อมว้าเหว่และไม่อุ่นใจ

เสียงบ่นของคนแก่เป็นเรื่องตำหนิว่า อย่างนั้นไม่ดีอย่างนี้ไม่ชอบ เสียงร้องไห้ของเด็กแสดงถึงถูกขัดใจ และไม่มีผู้ยอมตามใจ แต่เสียงหัวเราะเป็นเรื่องเกิดจากสบายใจและสนุกสนาน ถึงจะมีเสียงต่าง ๆ เหล่านี้พร้อม แต่ขาดพ่อบ้านเสียคนหนึ่งคล้ายบ้านไม่มีหลังคา คือไม่มีผู้คอยคุ้มกันให้ความอบอุ่นใจ

บ้านที่สมบูรณ์แบบจึงต้องประกอบย่อ ๆ ด้วยองค์ทั้ง ๓ ดังกล่าว จึงควรเป็นบ้านที่เต็มไปด้วยอารมณ์และความอบอุ่นใจได้

ร่างกายของคนพระท่านก็เปรียบว่า "คล้ายเป็นบ้าน" เพราะอาศัยอยู่ยังอัตภาพ ให้เป็นไปด้วยเวลาอันจำกัด เมื่อยังต้องเป็นบ้านคือเป็นสังขารที่มีใจครองอยู่ ก็ควรสร้างอารมณ์ให้แก่สังขารคือบ้านของตนด้วยองค์ ๓ เช่นกัน กล่าวคือ

บางครั้ง ต้องเป็นคนแก่ โดยต้องจู้จี้สำรวจความประพฤติของตนเองบ้าง ว่าเท่าที่ประพฤติไปนั้นอย่างไรควร อย่างไรไม่ควร หรือหมั่นตำหนิติเตียนดูโทษของตนเอง แล้วปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นเพื่อเป็นที่น่านิยมของคนทั่วไป

บางครั้ง ต้องเป็นเด็ก โดยร่ำร้องหาความสุขบ้าง ความสบายบ้าง ความสงบบ้าง ใส่ตนเองเท่าที่ควร อย่าให้เครียดในอารมณ์ใดโดยเฉพาะ เพื่อให้ใจคอเบิกบาน จะมีส่วนช่วยให้ทำงานได้ดีขึ้น

แต่บางครั้ง ต้องเป็นพ่อบ้าน โดยเป็นตัวของตัวเอง ใช้สติควบคุมพิจารณาให้ถ่องแท้ทุกเรื่อง ก่อนจะทำ จะพูด จะคิด หรือกำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด เป็นต้น เพื่อคุ้มครองตนเองมิให้ผิดพลาด เป็นที่อบอุ่นใจแก่ตนเอง คล้ายบ้านที่มีพ่อบ้านฉะนั้น

จงให้สิ่งที่เขาต้องการ

ฝนที่ตกลงในที่ลุ่ม ซึ่งสมบูรณ์ด้วยน้ำ เพราะนองเจิ่งทั่วทั้งผืนนาจนมากเกินไปแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์อะไรแก่ต้นข้าว และไม่เป็นที่ยินดีของชาวนา มีแต่จะทำให้ชาวนาต้องเป็นทุกข์ เกรงไปว่าถ้าตกหนักลงมาอีก ต้นข้าวที่ปักดำหว่านเอาไว้ จะถูกน้ำท่วมจมตายไปหมด

แต่ว่าเมื่อแห้งแล้งกันดารน้ำ ยิ่งนาดอนด้วยขาดน้ำหล่อเลี้ยงต้นข้าว "เจ้าประคุณเอ๋ย พระช่วยด้วย ขอให้ฝนตกหนักลงมาโปรดต้นข้าวซึ่งกำลังแห้ง ให้ชุ่มชื่นงอกงามต่อไปจนได้เก็บเกี่ยวรวงเถิด" ชาวนาที่นาตนประสบความแห้งแล้ง ต่างภาวนาขอให้ฝนตกลงมาช่วยต้นข้าวของตน และถ้าฝนตกลงมาจริง ๆ ย่อมปลาบปลื้มดีใจ อุตส่าห์กรำฝนยืนดูต้นข้าวที่จวนจะแห้งกำลังได้รับน้ำฝน คล้ายจะพูดด้วยว่า "ต่อนี้เจ้าจะสดชื่นสบายละนะ"

ต้นข้าวที่แห้งได้ฝนชุ่มก็กลับสดชื่น งอกงาม แต่ชาวนาผู้เจ้าของ กลับเบิกบานใจเสียยิ่งกว่าต้นข้าวเป็นไหน ๆ เพราะได้สิ่งที่ต้องการ คือ "ฝน" อันใฝ่ฝันเกือบทุกวันมา

ฝนที่ตกในที่ดอนย่อมเป็นที่ยินดีของคน แต่ตกลงในที่ลุ่ม ซึ่งสมบูรณ์ด้วยน้ำแล้ว เขาไม่พอใจด้วยเกรงว่าน้ำจะท่วม

จงเอาอย่างฝนซึ่งตกลงในที่ดอน คือจะให้อะไรแก่ใคร จงเลือกให้เฉพาะแต่สิ่งที่เขาต้องการ เพราะให้เขาไปแล้ว เป็นบุญด้วย เป็นคุณด้วย ผู้รับได้ประโยชน์อย่างพอใจ แต่อย่าเป็นฝนซึ่งตกในที่ลุ่ม คือเมื่อเขาไม่ต้องการ จงอย่าให้ทั้งสิ้น ให้เขาเราเสียไปแล้ว แต่ไม่มีประโยชน์ไม่เป็นบุญคุณอะไรทั้งสิ้น ซึ่งบางครั้งเขาผู้ให้อาจต้องเสียใจอีก โดยผู้รับไม่เห็นเจตนาอันดี และมีปฏิกิริยาตอบให้ต้องชอกช้ำใจ เพราะการให้ของเรานั้น เป็นการให้สิ่งที่เขาไม่ต้องการ คล้ายฝนที่ตกลงในที่ลุ่ม **ฉะนั้น** เมื่อจะให้ก็จงพยายามให้เฉพาะแต่สิ่งที่เขาต้องการเถิด

เตือนตนเอง

พระพุทธองค์ตรัสว่า "อตฺตนา โจทยตฺตานํ" จงเตือนตนด้วยตน มีอรรถาธิบายว่า คนอื่นแม้จะมีความรัก มีความหวังดี คอยตักเตือน คอยว่ากล่าวเราในโอกาสที่ทำไม่ดี ประพฤติไม่ชอบ ก็นับว่าเป็นการดีอยู่ แต่ยังไม่ดีเท่ากับการเตือนตนเอง เพราะคนอื่นนั้น เขาไม่รู้ว่าเมื่อไรจิตใจของเราจึงจะตกต่ำ คิดชั่ว คิดการไม่ดี คนอื่นใครที่ไหนจะมารู้ดีไปกว่าตัวเราเอง เพราะฉะนั้น ถ้าจะรอให้คนอื่นคอยว่ากล่าวตักเตือน ก็อาจไม่ทันการ กว่าคนอื่นจะรู้ เราก็ได้ดำเนินการนั้น ๆ ไปแล้ว กว่าจะรู้ตัวว่าเดินทางผิด บางทีก็สายเกินไปที่จะแก้ไขได้เสียแล้ว อีกอย่างหนึ่ง คนอื่นแม้จะหวังดีต่อเรามากเพียงไร เขาเหล่านั้นก็ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับเราตลอดเสมอไป ในขณะที่จิตใจของเรากำลังจะตกต่ำคิดทำไม่ดีนั้น ถ้าบังเอิญผู้นั้นไม่ได้อยู่ใกล้ชิด เราก็หมดโอกาสที่จะ

มีคนอื่นมาตักเตือน ด้วยเหตุนี้แหละพระพุทธองค์จึงตรัสสอนให้เตือนตนเอง และการเตือนตนเองนั้นก็ได้ผลดีกว่าคนอื่นเป็นอันมาก คนอื่นเตือนเราดีไม่ดีเวลาอารมณ์เสียขึ้นมาเราอาจจะโกรธ อาจจะไม่พอใจคนที่มาเตือนเอาก็ได้ หรือบางครั้งเราอาจจะไม่ยอมรับฟังก็ได้ ประโยชน์ของการเตือนตนเองนี้มีมากมายนัก โดยเฉพาะก็คือทำให้เป็นผู้ไม่ประมาทลืมตัว วิธีการเตือนตนเองนั้นก็คือหาหลักธรรมคำสอนข้อใดข้อหนึ่ง มาเป็นเครื่องพิจารณา เช่นอาจจะพิจารณาว่า วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ดังนี้ก็ได้ ถ้าจะไม่ใช่ข้อนี้จะหาข้ออื่นที่มีความหมายสอนใจ สะกิดใจ ให้สำนึกตัวอยู่เสมอ ๆ มาพิจารณาก็ได้ แต่ข้อสำคัญต้องให้ได้สติ ไม่ประมาทลืมตัวก็แล้วกัน

สะดุ้งมาร

พระพุทธรูปปางสะดุ้งมาร มีพุทธลักษณะประทับนั่งสมาธิพระหัตถ์ซ้ายแบหงายบนพระเพลา (คือตัก) พระหัตถ์ขวาภุมพระชานุ (คือเข่า) ขวามั่น พระพุทธรูปปางนี้ นิยมสร้างเป็นพระประธานตามโบสถ์หรือวิหารในวัดต่าง ๆ

มีอธิบายเกี่ยวกับพระพุทธรูปปางสะดุ้งมารนี้ว่า "ในคืนที่พระมหาบุรุษประทับนั่งสมาธิ เพื่อทรงบำเพ็ญเพียรให้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ขณะที่จวนจะสำเร็จนั้นพญามารได้ยกพยุหเสนามาขับไล่และประสงค์จักคุกคามเพื่อมิให้ทรงตรัสรู้ ครั้งแรกเมื่อทรงสดับสุรสำเนียงเสียงโห่ร้องและขู่จากมารทั้งปวง ทรงสะดุ้งกลัวตกพระทัยจะเสด็จลุกขึ้น

แต่บังเกิดเวลารัชชะธรรม ทำให้ทรงกล้าหาญ ไม่ครั่นคร้ามต่อมารทั้งมวล และทรงตั้งอธิษฐานจิตมั่นคงที่จะต่อสู้ไม่ยอมแพ้มาร ฉะนั้นจึงใช้พระหัตถ์ขวา กดกุมที่พระชานุคือเข่าขวามั่นคงไม่ยอมลุกขึ้น และในที่สุดด้วยบารมีธรรม ทรงสามารถชนะมารได้ตรัสรู้สมที่ตั้งพระทัย

มองดูพระพุทธรูปปางสะดุ้งมารแล้ว เป็นคติสอนใจคนทุกคนได้ว่า "เมื่อตั้งใจจะทำงานสิ่งใดแล้ว ย่อมมีอุปสรรคศัตรู ขัดขวาง ข่มขู่ให้เกิดท้อถอยกลัวเกรงตลอดไป ซึ่งอุปสรรคและศัตรูเหล่านี้ เสมือนพญามารและเสนามาร ฉะนั้นจงเพียงสะดุ้งมาร คือรู้ว่าศัตรูกำลังมาคุกคาม แต่ต้องสู้อุปสรรคทั้งปวง ด้วยมีจิตใจมั่นคง กล้าหาญ และบากบั่นให้งานที่มุ่งหมายสำเร็จดังตั้งใจในภายหลัง" ถ้าทำได้เช่นนี้เรียกว่าชนะมาร ไม่แพ้มาร ดุจดังพระพุทธองค์ทรงสะดุ้งมารเท่านั้น แต่ผลที่สุดมารย่อมพ่ายแพ้ไปเอง

สิ่งที่ควรเป็นห่วง

เรามักจะได้ยินได้ฟังกันบ่อย ๆ ที่ใครคนหนึ่งพูดกับท่านว่า งานอย่างคุณสบาย เป็นการชมเชยว่าท่านโชคดีที่ทำงานอย่างนั้น เป็นการแสดงว่า เขาโชคร้ายได้งานไม่สบาย มีแต่สิ่งยุ่งยาก ผู้พูดอย่างนี้เป็นคนมองเพียงด้านเดียว และดูความสบายของคนอื่นเฉพาะตอนที่เขาว่างหรือพักมาสนทนาปราศรัยกับตัวเขาเท่านั้น เขาไม่ได้มองในด้านอื่น ๆ ให้ทั่วถึง เช่นไม่ได้มองดูรายได้ ความรับผิดชอบว่ามีอยู่อย่างไร เพียงใด

คนโดยสารรถส่วนมาก คิดว่าคนขับรถสบายเหลือเกิน ไปไหนไม่ต้องเดิน ใครว่าจ้างให้ไปไหนก็ไป ไปแล้วได้เงินค่าจ้างเมื่อส่งถึงที่ ๆ ตกลงกันแล้ว เขาไม่เคยคิดว่าการขับรถลำบากหรือหนักใจอย่างไรบ้าง รายได้คุ้มกับการครองชีพหรือไม่ ? เขาต้องหนักใจและฝืนใจอย่างไรบ้าง เป็นสิ่งที่เราไม่อาจทราบได้ นอกจากจะได้ทำหน้าที่อย่างนั้น ถ้าถามเขาก็คงได้รับคำตอบว่าแย่ครับ รายได้ไม่คุ้ม โสหุ้ยมากมาย ซ่อมรถแต่ละครั้งเกือบต้องขายรถ และอุปสรรคอะไรต่ออะไรอีกมากมาย ถ้ามีอาชีพอื่นผมเลิกแน่

การที่คนเราชอบนึกคิดว่างานของคนอื่นสบาย กว่างานของตนนี่แหละ คือเหตุหนึ่งที่รั้งความก้าวหน้า ประสิทธิภาพของงานไว้ เพราะเมื่อคนเราเห็นงานของตนไม่สำคัญเสียแล้ว ความเอาใจใส่ ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่โดยขยันขันแข็งจะไม่มีอยู่เลย การทำงานจะสักแต่ว่าทำ พอให้เวลาผ่านไปหมดไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้นเอง ข้อนี้แหละเป็นภาวะที่ควรเป็นห่วงมาก ไม่น้อยกว่าการเป็นห่วงอนาคตของเยาวชนของชาติ

การชนะที่เลิศ

เกมกีฬา การแพ้การชนะไม่แน่นอน ผู้แพ้กลับชนะได้ ผู้ชนะอาจแพ้ได้ เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งทรงพลังดีขึ้นและเหนือกว่า กับทั้งโอกาสอำนวยให้ ท่านจึงสอนว่าเป็นนักกีฬาต้องรู้จักแพ้และรู้จักชนะ คือไม่เสียใจเมื่อแพ้ ไม่ลิงโลดเมื่อชนะ ไม่ให้ถือว่าการแพ้ชนะเป็นเรื่องจริงจังจีรังยั่งยืน

การแพ้ที่ควรกลัวและไม่ควรยอมแพ้ ไม่ใช่เรื่องกีฬา เป็นเรื่องของการทำความดี การสร้างความดี เป็นเรื่องยอมแพ้ไม่ได้ ต้องพยายามเอาชนะให้ได้ ใครยอมแพ้ต่อการทำดี ชื่อว่าแพ้อย่างราบคาบ แพ้แล้วจะไม่มีวันกลับชนะได้อีกเลย

การแพ้ศัตรูผู้คิดทำลายเราอีกอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ยอมแพ้ไม่ได้ ต้องพยายามเอาชนะให้ได้ การยอมแพ้ศัตรูจะทำให้เราหมดอิสระในความเป็นอยู่ ต้องพยายามหาทางเอาชนะ แต่การเอาชนะศัตรูนั้น ท่านห้ามมิให้เอาชนะด้วยกำลังและอำนาจ เพราะกำลังและอำนาจมีเวลาเสื่อม เมื่อใดอ่อนกำลังลง เสื่อมอำนาจลง ศัตรูก็กลับชนะเราได้อีก เหมือนเกมกีฬา ชนะศัตรูต้องชนะให้เด็ดขาด ไม่เปิดโอกาสให้กลับแก้ได้ ต้องชนะศัตรูด้วยความดี พยายามทำให้ศัตรูนั้นกลับใจมาเป็นมิตรกับเรา คือต้องทำดีต่อศัตรู พยายามสร้างความดีให้ศัตรูเกิดความรู้สึกว่า เราเป็นมิตรกับเขา ไม่ใช่ศัตรูกับเขา แล้วเขาก็จะกลับมาเป็นมิตรกับเราอย่างดีที่สุด และจะเป็นการชนะที่ไม่มีวันกลับแพ้อีก เป็นการชนะเลิศจริง ๆ

ท่านเคยชนะศัตรูอย่างนี้บ้างหรือยัง ถ้ามีศัตรูอยู่ลองเริ่มต้นดำเนินการตามวิธีเอาความดีชนะความชั่ว ทำศัตรูให้กลับมาเป็นมิตร ชนะได้ท่านจะมีความสบายที่สุดในชีวิตของท่าน เพราะศัตรูที่กลับมาเป็นมิตรนั้น คือผู้ที่ยอมมอบชีวิตให้กับท่าน

ความระแวง

ความระแวง คือความสงสัยไม่ไว้ใจและไม่เชื่อในความสุจริตใจของผู้อื่นนั้น นับว่าเป็นภัยอันร้ายแรงของความสามัคคีในหมู่คณะอย่าง

หนึ่ง เป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกวงการ เป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกกันระหว่างบุคคลต่อบุคคลแล้ว และทำให้สมรรถภาพของการงานเสื่อมโทรมได้ เป็นข้อที่คนที่มีการศึกษาส่วนมากรู้กันอยู่แล้ว และรู้ด้วยว่าเป็นเรื่องควรแก้ไขป้องกัน ถ้ามีขึ้นในวงการใด

"ใครจะเอาลูกกะพรวนไปผูกคอแมว" เป็นคำถามที่หนูทุกตัวที่เป็นเจ้าของเรื่องถามกัน และแล้วก็ไม่มีหนูตัวใดตอบได้ เรื่องความระแวงนี้ ก็มีอุปมัยอย่างเดียวกัน ใครจะเป็นผู้แก้ความระแวงที่เกิดขึ้นในวงงานของตนได้บ้าง เพราะเป็นความนึกคิดอยู่ในใจของผู้ที่คิดระแวง ไม่มีการแสดงออกโดยชัดเจนว่าไม่เข้าใจเรื่องอะไร คือไม่มีการสอบถาม เพราะถ้าถามก็มีผู้ตอบ เมื่อมีผู้ตอบความระแวงก็สิ้นไปได้ เรื่องก็หมดปัญหา แต่เมื่อเรื่องเป็นข้อคิดอยู่ในใจเท่านั้น ไม่มีใครตอบแก้ข้อสงสัยจะมีทางแก้อย่างไร

ในทางปฏิบัติมีอยู่ทางเดียว คือไม่เก็บความระแวงไว้ในใจตัวคนเดียว เกิดความระแวงอะไรต้องระบายออกทางใดทางหนึ่ง เปิดทางคือให้โอกาสแก่จำเลยในความระแวงของตนแก้คดี ความระแวงก็จะหมดไป เป็นการช่วยให้ความสามัคคีสมบูรณ์ได้

"อย่าให้ความระแวงติดอยู่ในใจเรา จงตั้งตนเป็นโจทก์ ให้โอกาสแก่จำเลยในความระแวงของเรา ความระแวงจะหมดไปได้"

การถ่อมตัว

การถ่อมตัว คือการตีราคาตัวให้ต่ำ อันมีลักษณะตรงกันข้ามกับการทะนงตน ตีค่าตัวสูงจนเกินกว่าความจริง

การถ่อมตัว คือยอมลดตัวนั้นเป็นโอกาสให้ได้รับความเมตตากรุณาจากผู้อื่น เป็นวิสัยของผู้ใคร่ต่อการศึกษา ครูอาจารย์ทุกคนย่อมเต็มใจที่จะแนะนำสั่งสอน ถ่ายวิชาความรู้ให้แก่ผู้ที่ยอมตัวเป็นศิษย์ ไม่ใช่ผู้ทะนงตนอวดรู้กับท่าน การถ่อมตัวเป็นลักษณะของการต้อนรับ น้ำไหลไปสู่ที่ลุ่มฉันใด ความเมตตากรุณาย่อมไหลไปสู่ผู้ถ่อมตัวฉันนั้น

การศึกษาเป็นกรณียกิจประจำชีวิต ไม่มีวันสิ้นสุด วันสุดท้ายจบการศึกษาของคนคือวันตาย เพราะวิชาการทั้งหลายเกิดใหม่มีใหม่ทุกวัน ต้องศึกษากันเรื่อยไป การศึกษานั้นมิได้หมายความว่าจะต้องศึกษาเฉพาะแต่ในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัยเท่านั้น เหตุการณ์และบุคคลย่อมเป็นบทเรียนของชีวิตทั้งสิ้น

ความทะนงตนว่า เรารู้แล้ว รู้หมดแล้ว ไม่มีใครรู้เท่าเราหรือรู้มากกว่าเราอีกแล้ว เป็นการสำคัญผิด เพราะคนเราจะรู้ดีหมดไม่ได้ คนฉลาดอาจโง่ในบางอย่างบางกรณี พระอรหันต์ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าที่จัดว่าเป็นผู้รู้จริง ๆ ยังเลิศในทางต่าง ๆ กัน เช่น พระสารีบุตรเลิศในทางปัญญา พระโมคคัลลานะเลิศในทางอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นต้น ซึ่งแสดงชัดว่า คนเราจะรู้เลิศไปทุกอย่างไม่ได้ ยิ่งเราเป็นปุถุชนด้วยแล้ว จะรู้ไปทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้ บางคนหาเงินเก่งแต่ไม่ร่ำรวย เพราะรู้เก่งแต่ในทางหา ไม่เก่งในทางเก็บ บางคนเก่งในทางเก็บ แต่ไม่รู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์แม้กับตัวเอง ฉะนั้น การยอมตัว ถ่อมตัวเพื่อโอกาสการศึกษาจึงเป็นลักษณะประเสริฐของนักศึกษา

เป็นคนให้เต็มคน

คนเราเป็นสัตว์โลกชั้นพิเศษผิดแปลกกับสัตว์โลกอื่น ๆ ในข้อที่เมื่อให้กำเนิดลูกแล้วยังทำหน้าที่เลี้ยงดูอุปการะลูกตลอดกาล ไม่ทอดทิ้งกลางคันเหมือนสัตว์อื่น ๆ ที่อย่างดีก็เลี้ยง และ คุ้มครอง เพียงชั่วขณะ ที่ยังอ่อนเลี้ยงตัวเองไม่ได้ เช่นแม่ไก่ พอลูกโตแล้วก็หมดความเป็นพ่อเป็นแม่กัน แต่คนเรามิได้เป็นดังนั้น ขึ้นชื่อว่าลูกแล้ว ดีชั่วอย่างไรก็ยังนับว่าเป็นลูก พยายามติดตามคุ้มครองเต็มความสามารถ เป็นห่วงเป็นใยอยู่ตลอดเวลา เพราะเหตุนี้เอง ในระหว่างพ่อแม่และลูกจึงมีข้อเกี่ยวพันกันจนเป็นหน้าที่ คือหน้าที่อุปการะกับหน้าที่ตอบแทน

จะเป็นฝ่ายใดก็ตาม ถ้าไม่ทำหน้าที่ของตนให้ดี หรือทำผิดหน้าที่ ไม่ยอมทำหน้าที่ เช่นเป็นพ่อเป็นแม่คนแล้วไม่อุปการะเลี้ยงลูกทอดทิ้งลูก หรือเป็นลูกท่านแล้วไม่รู้คุณ ไม่คิดตอบแทนเมื่อสามารถจะทำได้ ตรงกันข้ามกลับทารุณกับพ่อแม่เข้าอีก เหล่านี้ก็เรียกว่าเป็นคนไม่เต็มคน จะเป็นได้เพียงครึ่งคนครึ่งสัตว์ โดยเฉพาะถ้ายิ่งทำทารุณต่อพ่อแม่ด้วยแล้ว ก็เท่ากับเป็นสัตว์ทีเดียว

ฉะนั้น การเกิดมาเป็นคนแล้วอย่าลืม จงพยายามทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง เมื่อเป็นพ่อคนแม่คนก็จะต้องเป็นให้ถูก เมื่อเป็นลูกก็จงเป็นให้สม อย่าทำตนให้กลายสภาพเป็นอย่างอื่น.

วิธีดูคน

ดูคนมีบุญมีโชควาสนาดูได้ไม่ยากนัก เพราะเขามีตำราทั้งทางโหราศาสตร์ และตำราดูลักษณะ และดูลายมือ แต่การดูคนตามธรรมดา

ด้วยสายตาดูยากมาก เพราะไม่มีตำราให้ศึกษา ตามปกติธรรมดาโลก เป็นเรื่องของการตบตาเป็นส่วนมาก การดูคนจำเป็นต้องกะเทาะเปลือกให้แตก จึงจะรู้ว่าคนดีหรือไม่ดี

มีคนถามกันบ่อย ๆ ว่า การทำบุญทางศาสนาพุทธเรา สอนว่าให้เลือกทำ ทำกับพระที่ดีได้บุญมาก พระดีพระไม่ดี เราไม่ได้บวชได้เรียนจะรู้จะดูได้อย่างไร คำตอบคำถามนี้ได้มีผู้ตอบคนหนึ่งให้คำตอบน่าฟังน่าคิดและเป็นหลักตัดสินได้ดีพอใช้

คำตอบนั้นมีว่า คนสมคนเป็นคนดี พระสมพระเป็นพระดี จะเป็นอะไรดูให้สมเป็นดีทั้งนั้น ทองเป็นทอง เพชรเป็นเพชร เป็นของดี ไม่ใช่เทียม และอธิบายต่อไปว่า ทหาร ตำรวจ มีระเบียบวินัยเป็นเครื่องชี้บอกลักษณะ กิริยาท่าทางเข้มแข็งองอาจ ตรงกันข้าม ถ้าเป็นพลเรือน ก็มีแบบเป็นอย่างพลเรือน เป็นชายก็ต้องมีลักษณะท่าทางเป็นชาย ไม่ใช่หญิงหรือกะเทยกระตุ้งกระติ้ง เป็นหญิงก็มีลักษณะท่าทางแช่มช้อย ไม่โลดโผน ขึงขัง เป็นพระสงฆ์องค์เจ้าก็มีสมณะสารูปสงบเสงี่ยม สำรวมทั้งกิริยาวาจา เป็นคนสมคนอย่างนี้คือคนดี

การตบตาด้วยการแสดงนั้น จะเจาะให้ทะลุเห็นเนื้อแท้ได้จากสายตา ถ้าไม่ขาดการพิจารณาพินิจ ผู้ดีแท้สิ่งที่แสดงออกจะมีลักษณะนิ่มนวลละเมียดละไม ไม่ขัดนัยน์ตาเลย ตรงกันข้าม ผู้ดีดัดทั้งท่าทางกิริยาวาจา จะแสดงความขัดนัยน์ตาอยู่เสมอ ปิดไม่มิด เข้าทำนองโบราณว่า สำเนียงบอกภาษา กิริยาส่อสกุล

ระวังการถอยหลัง

การศึกษาที่แปลกประหลาด คือการศึกษาปฏิบัติธรรม เพราะทั้งผลและวิธีการศึกษาวิชาการอื่น ๆ ตามปกติการศึกษานั้นเราหาความรู้จากสิ่งที่อยู่ไกลตัว ศึกษาเก็บเอาความรู้มาใส่ตัวหรือสมองเรา พยายามทำตัวให้เป็นตู้เก็บเอกสารอย่างสมบูรณ์ สามารถจะหยิบดูได้เมื่อต้องการให้เป็นประโยชน์กับตน ใช้ความรู้นั้นยกฐานะตัวให้สูงขึ้น

การศึกษาปฏิบัติธรรมนั้น ต้องศึกษาที่ตัวเองออกไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัว เพื่อใช้ความรู้นั้นทำตัวไม่ให้ติดอยู่ในความเป็นตัวเป็นตน ทำตัวที่ใหญ่ให้เล็กลง จนในที่สุดตัวเราไม่มี ทำให้อัสมิมานะ ความสำคัญตัวเองในลักษณะต่าง ๆ หมดไป เห็นว่าคนทุกคนมีสภาวะอย่างเดียวกัน งดเว้นการเบียดเบียนกัน ทุกคนควรมีแต่เมตตาปรานีกัน ไม่ต้องมีประกาศนียบัตรรับรอง

ผลของการศึกษาปฏิบัติ เป็นสิ่งที่รู้ได้ด้วยตัวเอง โดยการได้สำนึกในจิตใจตัวเองว่า ความเป็นตัวเองของเราลดน้อยลงเพียงใด หมดความรู้สึกเป็นตัวเราหรือยัง ถ้าความรู้สึกดังกล่าวหมดไป ก็จัดว่าเข้าถึงระดับธรรมที่สูง ยังมีความเป็นตัวอยู่มาก หรือว่ากลับเพิ่มขึ้น เช่น ยังคิดว่าเรารู้ดีกว่าคนอื่น คนอื่นสู้เราไม่ได้ ยังมีความไม่พอใจและโกรธเคืองเมื่อผู้อื่นขัดขวางหรือขัดใจ ไม่ยอมรับหรือเห็นตาม ในลักษณะนี้แสดงว่าศึกษาธรรมผิด คือยังไม่ได้รับผลที่ถูกต้องจากการศึกษาปฏิบัติธรรมเลย

การศึกษาปฏิบัติธรรมนั้น สิ่งที่ควรระวังคือ การถอยหลัง เพราะการปฏิบัติธรรมนั้น ความมุ่งหมายเพื่อถอนตัวจากหลุมลึกขึ้นสู่แดนสุขาวดี ถ้าศึกษาแล้วทำให้กิเลสที่พอกตัวอยู่ตามปกติมากขึ้น มีน้ำหนักเพิ่มขึ้น ก็เป็นการถ่วงตัวให้ยิ่งจมลงไป แทนที่จะเบาตัวลอยขึ้นสู่แดนสุขาวดี คือนิพพาน ความสิ้นทุกข์ กลับจะดำดิ่งลงไปลึกกว่าเดิม

กรรมบันดาล

มีคนเป็นจำนวนไม่น้อย ที่เสี่ยงโชคด้วยการซื้อสลากกินแบ่งของรัฐบาล และเสี่ยงมาตั้งแต่มีสลากเกิดขึ้นในเมืองไทย แต่ไม่เคยถูกรางวัลเลย แม้แต่รางวัลเลขท้าย แต่ก็มีคนหลายคนมีโชคดี ถูกนับครั้งไม่ถ้วน แต่ไม่เคยถูกรางวัลใหญ่ ๆ เลย บางคนนาน ๆ ถูกครั้งแต่ถูกรางวัลใหญ่ คนที่ถูกทั้งรางวัลใหญ่และน้อยส่วนมากก็ไม่ได้รู้มา ไม่ได้เลือก ส่วนคนที่เลือกซื้อกลับไม่ถูก เป็นเรื่องน่าคิดว่าเหตุใดจึงเป็นดังนั้น พระพุทธศาสนาสอนว่า กรรมจำแนกสัตว์ให้ต่างกัน ทำดีทำชั่วผลต่างกัน โชคหรือวาสนาของคนเนื่องมาจากกรรมที่ทำไว้แน่นอน

คนบางคนเป็นคนดีไม่มีใครเกลียดชัง แต่ถูกขโมยลักทรัพย์ทั้ง ๆ ที่คอยระแวดระวังเป็นอย่างดี ในที่ที่ไม่มีใครถูกขโมยก็ถูกขโมยจนได้ บางคนไม่ต้องระวังรักษาปล่อยปละละเลย แต่ก็ไม่มีใครขโมยมีอะไรแต่ละอย่างเป็นสมบัติของตัวจริง ๆ

ไม่มีทางที่จะสันนิษฐานเป็นอย่างอื่นได้ นอกจากเป็นการใช้หนี้กรรมเก่าที่ตนได้ก่อไว้ และข้อนี้ฉันใด การไม่มีโชคหรือมีโชคดี ดีมากดีน้อย ก็หนีไม่พ้นผลกรรมที่ทำไว้ ซึ่งเรารู้ไม่ได้ว่าทำไว้แต่ครั้งใด

คนบางคนพบหน้ากันเป็นครั้งแรก ไม่เคยมีอะไรต่อกันมาเลย บางรายพบกันก็นึกรักใคร่ชอบพอกันทันที บางคนก็เกลียดกันทันทีทั้ง ๆ ที่หาสาเหตุไม่พบ ถ้าไม่ใช่เพราะกรรมเก่าแล้วจะเอาอะไรตัดสิน จงเชื่อเถิดว่ากรรมเท่านั้นเป็นผู้บันดาล อยากดีจงทำแต่กรรมดีเถิด

งานไม่ใช่เงิน

การประกอบธุรกิจต่าง ๆ เรียกว่า งาน พจนานุกรมฉบับราช-บัณฑิตสถาน ปี ๒๔๙๓ ให้ความหมายว่า งาน เป็นนามได้แก่หน้าที่กิจการที่ต้องทำ การพิธีหรือการรื่นเริงที่เกี่ยวด้วยผู้คนมาก ๆ พจนานุ-กรมฉบับนี้รับรองเป็นทางราชการที่เชื่อถือได้

เมื่องานมีความหมายว่าหน้าที่ หรือกิจที่ต้องทำ ก็หมายความว่าการทำงานก็คือทำหน้าที่ หน้าที่ของคนเรามีอะไรบ้าง เป็นเรื่องที่ตอบยากด้วยคำจำกัด เพราะหน้าที่ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน หน้าที่ของคนเพียงในครอบครัว พ่ออย่างหนึ่ง แม่อย่างหนึ่ง ลูกอย่างหนึ่ง คนใช้ก็อีกอย่างหนึ่ง ขยายออกไปถึงคนทั้งประเทศ หน้าที่ก็ขยายออกไปอีก ซึ่งจะแยกประเภทของงานก็จะได้ ๒ ประเภท คืองานส่วนตัว กับงานส่วนรวม

ส่วนตัวทำเพื่อหารายได้เลี้ยงตัวและครอบครัว ส่วนรวมเป็นงานสาธารณะ เพื่อหมู่คณะ เพื่อประเทศชาติ งานบางอย่างทำเพื่อได้มา บางอย่างทำเพื่อเสียสละ งานเพื่อเสียสละเป็นงานสันติโดยส่วนเดียว งานส่วนตัวไม่ใช่สันติโดยตรง แต่ถ้าเป็นงานดี ก็เป็นทั้งสันติส่วนตัว

และส่วนรวมคู่กันไป ผลงานนั้นเป็นเครื่องวัดระดับของคน บอกให้รู้ว่าเป็นคนดีหรือเลวมากน้อยเพียงไรเท่านั้น ไม่ปรากฏจากหลักการใดว่างานคือเงิน เพราะเงินเป็นเพียงผลพลอยได้จากงานเท่านั้น

ทำงานทุกอย่างจงนึกถึงผลงานโดยตรง อย่าคำนึงเฉพาะแต่เงินเท่านั้น เพราะคนตื่นเงินนั้นย่อมประพฤติตนจนเป็นที่ดูหมิ่นของคนทั้งปวง

คนเต็ม คนพร่อง

มะพร้าวตื่นดก ยาจกตื่นมี เป็นภาษิตสอนใจคนอย่างดี เป็นข้อเตือนใจให้รู้จักเจียมตัว ไม่เห่อเหิมตื่นเต้นในวิชาความรู้และทรัพย์สินที่ตนได้ อันเป็นเหตุให้คุณค่าตัวและสิ่งนั้น ๆ ต่ำลง มะพร้าวตื่นดกนั้น แม้ว่าจะมีมากผลแต่ผลเล็กราคาต่ำ ยาจกตื่นมี เพราะความยากจนขัดสนเป็นพื้นฐาน พอได้อะไรมีอะไรเล็กน้อยก็ลิงโลดเสียเต็มประดาดังที่กล่าวกันว่า มีทองเท่าหนวดกุ้ง นอนสะดุ้งจนเรือนไหว คิดกลัวขโมยขโจรต่าง ๆ นานา คิดว่าตนมีมากมายก่ายกอง เป็นเรื่องของความเห่อเหิม และอวดตัว

การตื่นนั้น ดีอย่างเดียวคือตื่นจากหลับ เพราะเป็นการได้สำนึกตัวเต็มที่ อาจรู้ตัวเมื่อมีอันตรายเกิดขึ้น สามารถป้องกันตัวและหนีภัยได้ แต่การตื่นด้วยความเห่อเหิมนั้น เป็นภยันตรายแก่ตัวเอง เป็นที่ดูหมิ่นเกลียดชังของคนอื่น การตื่นของคนนั้นมีมากมายก่ายกอง มีทั้งตื่นความรู้ ตื่นทรัพย์สมบัติ ตื่นลูกตื่นเมีย ตื่นในเหตุการณ์ทุกอย่างถ้าเป็นเรื่องตื่นแล้วหาดีไม่ได้เลย

คนบางคนเดินทางไปต่างประเทศชั่วขณะ เพียงเพื่อทัศนาจร กลับมาพูดไทยแกมฝรั่ง ทำตัวประหนึ่งว่าภาษาไทยเรามีไม่พอจะพูด ตรงข้ามกับบางคนไปศึกษาอยู่ต่างประเทศนับสิบ ๆ ปี กลับมาแล้วไม่ได้ยินสำเนียงไทยแกมฝรั่งเลย

บางคนศึกษาเล่าเรียนเจนจบเชี่ยวชาญ จนเป็นที่ทราบกัน แต่ไม่เคยแสดงนอกเวลาว่ารู้มากมายอะไร ไม่เคยแสดงทีท่าว่าอะไร ๆ ฉันก็รู้ แต่บางคนรู้พองู ๆ ปลา ๆ นั่งที่ไหนตั้งตัวเป็นศาสตราจารย์ ไม่มีการจำกัดเวลา

บางคนตื่นอำนาจวาสนาของตนเอง เป็นอะไรเข้าหน่อยก็รู้สึกตัวว่าเหนือคนอื่น แบบพอเป็นกำนัน ลูกเมียร่วมสำรับไม่ได้ ต้องแยกกันกิน ใครมาหาไม่เรียกว่า "ท่านกำนัน" ก็ไม่พอใจ

เหล่านี้เป็นลักษณะของความตื่น เข้าทำนองกลองจัญไร ไม่มีคนตีก็ดังเอง เข้าลักษณะภาษิตที่ว่า "สิ่งใดพร่องสิ่งนั้นดัง สิ่งใดเต็มสิ่งนั้นเงียบ คนโง่เหมือนหม้อน้ำที่พร่อง คนฉลาดเหมือนหม้อน้ำที่เต็มเปี่ยม"

จงเป็นคนเต็ม อย่าเป็นคนพร่อง. ▲

พ่อเตือนลูก

โดย

เจ้าคุณพระบัญญานันทมุนี

วัดชลประทานราษฎร์รังสฤษดิ์

อนุโมทนากถา

คุณวัลยา ปฏิพิมพาคม มาบอกว่าจะทำการฌาปนกิจศพนายยงยศ ปฏิพิมพาคม ผู้เป็นบุตรชาย ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ในงานนี้ใคร่ได้เรื่องพ่อเตือนลูก อันเป็นเรื่องที่อาตมาเขียนขึ้น และกรมตำรวจได้นำไปพิมพ์แจกในงานวันเด็ก ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ครั้งหนึ่งแล้ว คุณวัลยาได้อ่านแล้วเห็นว่าเหมาะสำหรับเยาวชนพึงอ่าน จึงใคร่จัดพิมพ์แจกอุทิศส่วนความดีแด่เยาวชนทุกคน

อาตมาได้ทราบแล้ว มีความยินดี อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามประสงค์

ขอส่วนธรรมทานอันมารดาผู้มีความรักในบุตรได้กระทำในครั้งนี้ จงบังเกิดผลดีแก่บุตรผู้ละโลกนี้ไปแล้วด้วย แก่บุตรทั้งหลายของมารดาที่ยังอยู่ในโลกนี้ด้วย ขอให้เยาวชนทั้งหลายได้สำนึกในความรักของมารดาบิดาแล้วจงประพฤติแต่สิ่งอันควรประพฤติจงทุกเมื่อ เพื่อทำใจของมารดาบิดาให้สบายใจถึงการกระทำของบุตรทุกเมื่อเถิด.

ภิกขุ ปัญญานันทมุนี

๑๙ มิ.ย. ๑๑

วัดชลประทาน

พ่อเตือนลูก

โดย

ภิกขุ ปัญญานันทมุนี

บ้านบุญรักษ์ สุโขทัย

วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๐

โกศล ลูกรักของพ่อ

เมื่อพ่อส่งลูกขึ้นรถไฟที่พิษณุโลก แล้วก็เดินทาง กลับบ้านพร้อมด้วยแม่และน้อง ๆ การเดินทางกลับไม่เหมือนตอนเดินทางมาส่งลูก ทุกคนบ่นคิดถึงลูกตลอดทาง โดยเฉพาะแม่ของเจ้ามีการแสดงออกว่ามีความคิดถึงลูกมากเป็นพิเศษ ข้อนี้เป็นเรื่องธรรมดา เพราะมารดาเป็นผู้อุ้มครรภ์มาถึงสิบเดือน ขณะที่ลูกอยู่ในครรภ์นั้น น้ำใจของมารดาต้องเป็นห่วงกังวลตลอดเวลา จะเดินนอนนั่งต้องระวังอยู่เสมอ มารดาที่กำลังมีครรภ์นั้น กลายเป็นคนสองคนสองใจ คนหนึ่งคือตัวเอง อีกคนหนึ่งคือลูกในท้อง ดูเหมือนว่าจะเป็นห่วงต่อลูกในท้องมากกว่าตนเสียอีก ภายหลังคลอดแล้วก็เอาใจใส่ทะนุถนอมเป็นพิเศษ แม่อาจจะสละชีวิตทุกอย่างเพื่อลูกได้ ความใกล้ชิดของแม่กับลูกนั้นมีมาก พ่อเสียอีกห่างลูกไปหน่อยเพราะชีวิตของพ่อต้องออกนอกบ้าน ต้องทำมาหากินมาเลี้ยงครอบครัว แต่ใจก็คิดถึงลูกเมียเสมอ หากแต่เวลาไม่ค่อยมีเท่านั้น ธรรมชาติสร้าง

หญิงให้เป็นแม่ สร้างชายให้เป็นพ่อ ถ้าหากพ่อได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แล้ว ลูก ๆ ในครอบครัวก็จะมีความสุขสบายมาก สำหรับพ่อนั้นได้สำนึกในข้อนี้เสมอจึงได้ทะนุถนอมลูกมาด้วยดี ลูกทุกคนเห็นการกระทำของพ่ออยู่แล้ว ถึงพ่อไม่พูดลูกก็รู้ได้เอง ขอให้ลูกจงมีความรักพ่อแม่ให้เหมือนพ่อแม่รักลูก ทำตนให้เป็นคนดีให้พ่อแม่ได้รับความชื่นใจก็เป็นเรื่องที่พ่อแม่ภูมิใจแล้วว่า พ่อแม่มีลูกดี

พระพุทธองค์ท่านสอนว่า ลูกของพ่อแม่ในโลกนี้มีอยู่สามจำพวกด้วยกัน คือ

๑. อภิชาตบุตร บุตรที่ดีกว่าพ่อแม่

๒. อนุชาตบุตร บุตรที่เสมอกับพ่อแม่

๓. อวชาตบุตร บุตรที่เลวกว่าพ่อแม่

คำว่าดีกว่า, เลวกว่า, และเสมอตนนั้น หมายถึงความคิดความเห็น ความรู้ความสามารถของบุตรธิดา ถ้าสูงกว่าก็ดีกว่า ถ้าขนาดเดียวกันก็เสมอกัน ถ้าต่ำกว่าก็เลวกว่า

โลกจะเจริญก้าวหน้า ก็เพราะบุตรธิดาของ ทุกครอบครัวมีฐานะทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติดีกว่าพ่อแม่ ถ้าต่ำกว่าหรือพอเสมอตนฐานะของโลกก็จะตกต่ำ เพราะความเป็นอยู่ของโลกมาจากความเป็นอยู่ของคน ข้อนี้พ่ออยากให้ลูกได้จำไว้ในใจด้วย

คุณแม่เขาบ่นว่ากลัวลูกจะลำบาก ไม่มีใครดูแลในการเป็นอยู่ไม่เหมือนกับอยู่ที่บ้าน พ่อได้บอกกับแม่ของเจ้าว่า "ในเรื่องนี้แม่ไม่

ต้องเป็นทุกข์อะไรให้มากนัก เพราะการเลี้ยงลูกนั้น เราต้องเลี้ยงให้เขารู้จักพึ่งตนเองตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตรัสว่า "อตฺตา หิ อตฺตโนนาโถ ตนเป็นที่พึ่งของตน" การฝึกคนให้รู้จักพึ่งตนเองเป็นเรื่องสำคัญมาก เด็ก ๆ ที่อยู่ภายใต้อ้อมอกของพ่อแม่ มีคนใช้คอยตามใจ ต้องการอะไรมีผู้ทำให้ทุกอย่าง โตขึ้นทำอะไรไม่เป็น ก็กลายเป็นบุคคลประเภทอ่อนแอไปได้ง่าย จงดูสัตว์ดิรัจฉานเช่นไก่เป็นต้น เมื่อลูกยังเล็ก ๆ แม่เขี่ยดินพบอาหารก็ร้องให้ลูกมากิน แต่เมื่อลูกโตพอเขี่ยกินเองได้แล้ว แม่จะปล่อยให้หากินเองตามชอบใจ นี้คือวิธีการสอนลูกให้รู้จักพึ่งตนเอง สัตว์ทำตามธรรมชาติ มนุษย์ต้องทำดีกว่าสัตว์ดิรัจฉาน เมื่อพ่อพูดให้ฟังอย่างนี้ดูอาการของแม่เจ้าค่อยสดชื่นขึ้นหน่อย แต่ก็ยังไม่วายวิตกกังวล นี่แหละความรักทำให้เป็นทุกข์ ขอให้เจ้าได้เข้าใจในความหมายของเรื่องนี้ไว้ด้วย

เมื่อลูก ได้รับจดหมาย ฉบับนี้ เจ้าคงเดินทาง ถึงพระนคร และได้พักผ่อนเรียบร้อยแล้ว ลูกอาจจะนึกสงสัยว่าทำไมพ่อจึงส่งเจ้าไปพักที่วัดกับท่านพระครู ไม่ให้ไปอยู่หอพักซึ่งสะดวกสบายกว่าการพักที่วัด พ่อจึงขอทำความเข้าใจกับลูกในเรื่องนี้สักเล็กน้อย

กรุงเทพพระมหานครเป็นนครใหญ่มีคนอยู่กันมาก มีทั้งดีทั้งเสีย มีทั้งสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ เป็นสถานที่ ๆ อาจทำคนให้ดีก็ได้ ให้เสียก็ได้ ลูกยังเป็นคนในวัยอ่อน ยังอ่อนต่อทุกสิ่งในโลก จิตใจก็ยังไม่

เข้มแข็งเพียงพอ เป็นเด็กยังชอบความสนุกสนาน ถ้าขาดการควบคุมก็จะเสียคนได้ง่าย การอยู่หอพักสะดวกสบายบางประการแต่ก็เสียตรงที่ไม่มีขอบเขต ลูกอาจจะไปไหนมาไหนได้ตามใจชอบ ความเป็นเด็กหนึ่ง, ความมีเงินอยู่ในกระเป๋าหนึ่ง, ความมีสิ่งยวนใจหนึ่ง, อาจทำให้ลูกเสียคนได้ พ่อมีความประสงค์ดีต่อลูกจึงให้ลูกปลอดภัยในที่ทุกสถาน

การพักอยู่กับท่านพระครูที่วัดนั้น ลูกจักได้รับความสะดวกสบายพอสมควร สำหรับที่อยู่อาจคับแคบไปบ้าง เพราะเด็กอยู่ด้วยกันหลายคน ลูกต้องทนต่อความลำบากในเรื่องนี้ ความลำบากช่วยสร้างคนให้เป็นคน แต่ความสบายทำลายคนให้เสียคน ลูกจึงต้องมีใจหนักแน่น การพักอยู่วัดลูกต้องหัดตนไปด้วยในตัว คือ

๑. ต้องตื่นแต่เช้าตรู่

๒. ต้องทำงานตามหน้าที่ ๆ ตนมี

๓. ต้องปฏิบัติท่านอาจารย์ด้วยความเคารพ

๔. ต้องรักษาเวลาของการงานให้ดีอยู่เสมอ

ข้อปฏิบัติเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการฝึกฝนตนเองให้เจริญงอกงามทั้งนั้น เช่นการตื่นแต่เช้าเป็นประโยชน์แก่ร่างกายมาก เพราะอากาศตอนเช้าสดชื่น เราตื่นขึ้นได้รับอากาศบริสุทธิ์ ทำให้สบายทั้งกายทั้งใจ ทั้งเป็นการเพาะนิสัยให้เป็นคนขยันด้วย ชาติใดมีคนขยันขันแข็งชาตินั้นจักก้าวหน้า ลูกเป็นหน่วยหนึ่งของชาติอย่าได้เป็นอยู่อย่างถ่วงความเจริญ

ของชาติเป็นอันขาด จงเพาะนิสัยการตื่นแต่เช้า, ก้าวไปข้างหน้า, ทำงานแข่งกับเวลาเพื่อพัฒนาตนเองให้เจริญไว้เสมอเถิด

การทำงานตามหน้าที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิต เพราะงานคือชีวิต ชีวิตคืองาน งานทำคนให้เป็นคนอย่างแท้จริง คนจักเป็นคนมีค่ามีราคาก็เพราะการทำงาน คนไม่ทำงานคือคนรกแผ่นดิน ประเทศไทยต้องการคนประเภทรักงาน สร้างงาน ทำงานให้ก้าวหน้า การฝึกฝนตนเองให้ทำงานนั้นต้องฝึกไปตั้งแต่เยาว์วัย จักได้ทำใจให้เคยชินกับงานนั้น ๆ ถ้าไม่ฝึกฝนทำงานก็จักกลายเป็นคนเกียจคร้านไป คนขี้เกียจเป็นคนหนักแผ่นดิน รกโลก เปล่า ๆ

งานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นกวาดขยะ ถูพื้น ล้างกระโถน ถ้วยชามอะไรเหล่านี้ เป็นงานที่ทำให้ผู้กระทำมีนิสัยดีงามทั้งนั้น ขอให้เธอตั้งใจทำ ๆ ให้ดีให้เรียบร้อยที่สุด อย่ารังเกียจว่าเป็นงานต่ำ ๆ เป็นอันขาด งานสุจริตทุกอย่างเป็นงานมีเกียรติทั้งนั้น งานทุจริตเป็นงานไร้เกียรติ สุภาพชนไม่พึงยอมตนให้ตกต่ำด้วยการทำงานทุจริตเป็นอันขาด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ธมฺมํ สุจริตํ จเร พึงทำงานคือหน้าที่ให้สุจริต ผู้ทำงานสุจริตย่อมได้รับความเจริญเสมอ พ่อขอให้ลูกได้กระทำตนในรูปนี้

การปฏิบัติท่านอาจารย์ซึ่งเป็นผู้นำทางวิญญาณของลูกก็เป็นเรื่องสำคัญ เมื่อลูกอยู่บ้านมีพ่อแม่เป็นผู้นำ อยู่โรงเรียนมีครูเป็นผู้นำ อยู่วัดมีพระอาจารย์เป็นผู้นำ พระท่านสอนว่าคนดีต้องมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ใคร ๆ ก็ตามได้ทำบุญคุณแม้เพียงเล็กน้อย ต้องจำใส่ใจไว้เสมอ จงหาทางตอบแทนให้ได้ การคิดถึงบุญคุณของผู้ที่ทำคุณแก่ตน

และคิดทำการตอบแทนเป็นกิจดีงาม เป็นการเปลื้องหนี้ไปในตัว คนไทยมีนิสัยกตัญญูกตเวที คนไทยควรคิดตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณเสมอ

ท่านพระครูท่านให้ที่อยู่อาศัย ให้น้ำให้อาหาร ให้คำแนะนำพร่ำเตือนแก่ลูก ๆ จึงควรตอบแทนด้วยการปฏิบัติท่าน เช่นคอยรับใช้ในการงานต่าง ๆ แสดงความเคารพต่อท่าน ประพฤติตนให้ท่านเบาใจ สิ่งใดท่านไม่ชอบ ท่านห้ามแล้ว ลูกไม่ควรประพฤติสิ่งนั้นเป็นอันขาด ไปไหนควรบอกลา กลับมาก็ควรรายงานให้ทราบ ท่านผู้ปกครองจะได้เบาอกเบาใจ ลูกจำไว้ว่าอยู่กับใครอย่าอยู่ให้เขาหนักใจเป็นการประพฤติชอบประการหนึ่ง

เรื่องเกี่ยวกับเวลา เวลานี้ลูกยังเป็นเด็กรู้สึกว่าเวลายาวนาน เพราะชีวิตไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อน แต่เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ขนาดพ่อ จักรู้สึกว่าเวลาน้อยสั้น หนึ่งปีผ่านไปเร็วมากยังมิได้ทำอะไรก็หมดเวลาเสียแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงสอนให้ทุกคนต้องคิดว่า "วันเวลาล่วงไป ๆ บัดนี้ทำอะไรอยู่" การคิดเช่นนี้ทำให้รู้จักคุณค่าของเวลา จักได้รีบทำกิจที่ควรทำให้เสร็จไปโดยเร็ว เวลาไม่คอยท่าใคร คนไทยเราจึงพูดว่า "เวลาและวารีไม่เคยที่จะคอยใคร" เวลาผ่านไปมิได้ผ่านไปเปล่า ๆ แต่ทำให้ชีวิตของเราแก่และใกล้ความตายเข้าไปด้วย หน้าที่ของเราจึงต้องนึกไว้เสมอ ๆ ว่าเวลาเป็นของมีค่า ควรจักใช้มันให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด

ลูกมีฐานะเป็นนักเรียน หน้าที่สำคัญคือการศึกษาเล่าเรียน เรื่องอื่นเป็นเรื่องเล็ก เรื่องการเรียนเป็นเรื่องใหญ่ ต้องนึกถึงการเรียนไว้

เสมอ หนึ่งปีมีค่ามาก ถ้ามีความรู้ไม่สมชั้น สอบไม่ได้ก็เสียเวลาไปปีหนึ่ง เสียเงินไปก้อนหนึ่ง พ่อแม่ต้องพลอยได้รับทุกข์ไปด้วย ขอลูกอย่าได้ทำให้พ่อแม่ต้องผิดหวังเป็นอันขาดนะลูกรัก เกี่ยวกับเรียนต้องมีระเบียบ ลูกควรทำตารางเวลาไว้ เวลาไหนควรทำอะไร เช่นเวลาอ่าน-เขียน-ทำการบ้าน เวลาพักผ่อน เล่นกีฬา ทำตามระเบียบที่วางไว้อย่างซื่อตรงที่สุด อารยชนคือคนที่มีความเป็นอยู่อย่างมีระเบียบ อนารยชน คือคนประเภทตามใจตนเอง ขอให้ลูกจำภาษิตที่พ่อเคยพูดกับลูกเสมอ ๆ ว่า "นนาริย กริสสามิ แปลว่าฉันจักไม่กระทำสิ่งที่ต่ำทราม" คนเจริญย่อมรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางหาความรู้ใส่ตน คนโง่ใช้เวลาว่างด้วยการหลับนอนคุยกันในเรื่องที่ไม่เป็นสาระแก่นสาร ขอให้ลูกทำตนให้เจริญทันสมัยทันกาลไว้เสมอ

มีสิ่งหนึ่งที่พ่อเป็นห่วงมาก อยากขอเตือนลูกไว้ในที่นี้ด้วยคือเรื่องการคบหาสมาคม พ่อได้ทราบว่าเยาวชนผู้อ่อนต่อโลกต้องเสียคนไปเป็นจำนวนมากเพราะการทำผิด อันเนื่องมาจากการคบหาสมาคม พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า "ถ้าพูดถึงปัจจัยภายนอกที่ทำคนให้ดีและเสีย แล้วไม่มีอะไรจะยิ่งไปกว่าการคบหาสมาคม" ขอให้ลูกคิดดูให้ดี เด็กบางคนเมื่ออยู่กับพ่อแม่เป็นเด็กดี มีความประพฤติเรียบร้อย พอจากพ่อแม่ไปอยู่ตามลำพัง กลายเป็นเด็กเสียไปทันที สืบเสาะเรื่องราวดูก็ทราบได้ว่าไปคบกับเพื่อนชั่วเลยกลายเป็นคนชั่วไป พ่อเคยเล่าเรื่องนกแขกเต้าสองตัวให้ลูกฟังแล้ว นกตัวหนึ่งตกไปอยู่กับโจรกลายเป็นโจรไป อีกตัวหนึ่งตกไปอยู่กับพระฤาษี ก็กลายเป็นศิษย์ดีของพระฤาษีไปเช่นกัน นกทั้ง

สองเกิดจากพ่อแม่เดียวกัน แต่ตกไปในสิ่งแวดล้อมที่ผิดกัน สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจิตใจไปได้

กรุงเทพพระมหานครมีวัดวาอารามงาม ๆ มาก มีสถาบันการศึกษาดี ๆ หลายแห่ง แต่ก็มีโรงหนัง โรงแรม สถานท่องเที่ยวในยามค่ำคืนมากแห่ง คนดีก็มี คนชั่วก็มาก ในวัดที่เธออยู่อาจมีทั้งเด็กดีและเด็กทราม, ในโรงเรียน ในบ้าน ตามถนนหนทางย่อมมีดีมีชั่วด้วยกันทั้งนั้น ลูกจึงควรใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ คนโบราณได้สอนไว้ว่า คบคนต้องดูหน้า ซื้อผ้าต้องดูเนื้อ คำนี้เป็นคำเตือนใจให้รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาคนอย่างรอบคอบ อย่าสนิทสนมกับใคร ๆ ง่าย ๆ เร็วเกินไป แต่ก็ควรดูนาน ๆ ดูนิสัยการคิดการพูดของผู้นั้นให้รู้จักอย่างทั่วถึงจริง ๆ ถ้าไม่ดูให้ดี ไปคบหาคนพาลเข้าก็ขาดทุน เพราะคนพาลย่อมแนะนำในทางฉิบหาย เช่นจูงให้ลูกไปเที่ยวยามค่ำคืน ชวนให้ดื่มของเมา ชวนให้ไปดูหนังหรือไปสู่สถานอันไม่สมควร ล้วนแต่เป็นทางผิดทั้งสิ้น พ่อเป็นห่วงในเรื่องนี้ จึงขอให้ลูกจำคำพระไว้ว่า "ถ้าไม่ได้เพื่อนที่ดีกว่าตน คนเดียวเที่ยวไปประเสริฐกว่า เพราะการเดินทางร่วมกับคนชั่วมีแต่ทำตัวให้ขาดทุน"

ในการดูคนนั้นขอให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ถ้าใครมาชวนเราให้เกิดความขยันขันแข็ง, ให้รักการเขียน, ให้อดทน, ให้รู้จักบังคับตนเอง, ให้ประหยัด, ให้เคารพเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่เป็นต้น พอจะตัดสินได้ว่าเขาเป็นคนดีควรคบ ถ้าใครมาชวนให้เกียจคร้าน ให้เบื่อการเรียน ให้ชอบสนุกพาไปดูหนังฟังเพลง ให้ใช้สตางค์เปลือง ให้ตามใจ

ตนเอง พูดแต่เรื่องสนุกสนานท่าเดียว ไม่พูดเรื่องการเรียนเขียนอ่าน ก็พอตัดสินได้ว่าเป็นคนเหลวไหลไม่ควรคบ

การแต่งกายก็บอกความดีความชั่วได้ พวกนุ่งกางเกงขาแคบ ๆ ใส่เสื้อตัวโต ๆ สวมรองเท้าหัวแหลม ไว้ผมแบบสี่เต่าทองมองแล้วน่าหมั่นไส้ เขาเรียกกันว่าจิ๊กโก๋จิ๊กกี๋ ลูกอย่าได้คบหาสมาคมเป็นอันขาดมันจักพาให้ลูกต้องตกต่ำไปเปล่า ๆ

ลูกรักของพ่อ ลูกเกิดมาในครอบครัวไทย มีหลักพระพุทธธรรมเป็นแนวทางชีวิต มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศชาติ ลูกควรภูมิใจในเกียรติของตน และควรรักษาเกียรติของตนไว้เสมออย่าทำลายตน อย่าฆ่าตนเอง อย่าปล่อยตนเองไปในทางที่ชั่วที่ต่ำเป็นอันขาด จงเป็นคนไทยที่มีใจเป็นไทยอย่างแท้จริง ใจไทยคือใจที่ไม่ตกเป็นทาสของความชั่วความร้าย คนใจชั่วมิใช่คนไทยแต่เป็นคนชาติทาส น่าละอายในการเป็นทาส ลูกเป็นศิษย์ของพระพุทธองค์ จงถือเอาพระพุทธองค์เป็นผู้นำทางชีวิต อย่าทิ้งพระ เดินตามพระไว้เสมอ ทางเดินของชีวิตคือ ธรรม พระสงฆ์เป็นพี่เลี้ยงในการเดินทาง จงฟังเสียงพระ เดินตามเสียงนั้นตลอดไปเถิด ลูกจักปลอดจากภัยอันตรายทั้งปวง

พ่อเขียนจดหมายฉบับนี้อย่างยืดยาว เขียนมาด้วยความเป็นห่วงลูก พ่อแม่อยากเห็นอนาคตของลูกเจริญก้าวหน้า ขอให้ลูกอ่านจดหมายของพ่อด้วยความตั้งใจ และจงเดินตามทางที่พ่อแนะนำนี้ การประพฤติชอบตามคำสอนของพ่อแม่เป็นพรอันประเสริฐสำหรับชีวิตของลูก แม้พ่อแม่จักไม่พูดว่าขอให้ลูกจงเป็นสุข ลูกก็เป็นสุขแล้วด้วยการกระทำของลูกเอง ชีวิตของทุกคนขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเอง

พ่อและแม่ตลอดถึงน้อง ๆ ของลูกมีความสุขสบายดี บ่นคิดถึงลูกเสมอ แต่ลูกไม่ต้องเป็นห่วงกังวลมากนัก ถ้าคิดถึงพ่อแม่และน้อง ๆ ขอให้ลูกจงทำดี, ทำหน้าที่ของลูกให้เรียบร้อยทุกเมื่อเถิด.

ขอฝากพระ ธรรม เมตตามายังลูก
จากพ่อ
ปัญญา บุณยรักษ์

เมื่อรักวัวกลัวทำไมท่านไม่ผูก
ถ้ารักลูกก็อย่าปล่อยคอยว่าขาน
หากพ่อแม่พนอลูกไม่ถูกกาล
ก็เหมือนหว่านพืชฉิบหายในสกุล

สุนทรภู่

มารยาทในสังคม

โดย

นายประสงค์ อิศรภักดี

ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย

คำอนุโมทนา

นางวัลยา ปฏิพิมพาคม ขออนุญาตพิมพ์หนังสือมารยาทในสังคม ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียบเรียงไว้ เพื่อแจกในงานฌาปนกิจศพนายยงยศ ปฏิพิมพาคม ผู้เป็นบุตร ในวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๑ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ข้าพเจ้ายินดีอนุญาตเพื่อหนังสือนี้จักได้แพร่หลายเป็นการเผยแพร่ความรู้ อันเป็น ประโยชน์ แก่ กุลบุตรกุลธิดา และ บุคคลทั่วไป และเป็นการร่วมกุศลกับเจ้าภาพด้วย

ขอให้ความดีทั้งหมด ของหนังสือนี้จงดลบันดาล ให้ดวงวิญญาณของนายยงยศ ปฏิพิมพาคม ประสบสุขในสัมปรายภพตามความปรารถนาของเจ้าภาพทุกประการ.

(นายประสงค์ อิศรภักดี)
ผู้ตรวจราชการ กระทรวงมหาดไทย
กรกฎาคม ๒๕๑๑

คำนำ

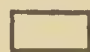
(เมื่อพิมพ์ครั้งแรก)

หนังสือมารยาทในสังคม ซึ่งคุณประสงค์ อิศรภักดี ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย ได้เรียบเรียงและรวบรวมขึ้นนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นหนังสือที่มีประโยชน์ต่อข้าราชการ พนักงานเทศบาล และบุคคลทั่วไปเป็นอันมาก จึงได้ให้โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่

ข้าพเจ้าขอชมเชยคุณประสงค์ อิศรภักดี ที่ได้อุตส่าห์เรียบเรียงและรวบรวมหนังสือนี้ขึ้น เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนข้าราชการและพนักงานเทศบาล และขอขอบคุณที่ได้มอบให้กรมการปกครองจัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่.

นายชำนาญ ยุวบูรณ์
อธิบดีกรมการปกครอง

สารบาญ

มารยาทในสังคม

มารยาทในสังคมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นแก่คนทุกชั้น โดยเฉพาะบุคคลชั้นผู้นำแล้วมีความจำเป็นอย่างมาก มารยาทต่าง ๆ ในสังคมนั้นมุ่งประสงค์ทำให้คนอยู่กันด้วยความเป็นสุข ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันและกัน และรวมถึงระเบียบมารยาทที่ติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด คุณธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือวัฒนธรรมทางสังคม หรือสหธรรมนั่นเอง

ระเบียบมารยาทในสังคมนั้น มีมากมายเหลือที่จะนำเอามากล่าวทั้งหมดได้ แต่ที่นำมากล่าวนี้เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น

มารยาทต่าง ๆ จัดเป็นหัวข้อใหญ่ ได้ดังนี้

๑. การเคารพ

๒. การแนะนำ

๓. การต้อนรับ แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง

ก. เมื่อเราเป็นเจ้าของบ้านต้อนรับแขก

ข. เมื่อเราเป็นแขกไปหาผู้อื่น

๔. การสนทนา

๕. การใช้นามบัตร

๖. การใช้โทรศัพท์
๗. มารยาทสำหรับผู้นั่งโต๊ะ
๘. การเดินโต๊ะ

๑. การเคารพ

การเคารพนั้น มีวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง เช่น การกราบ การไหว้ การโค้งคำนับ การเปิดหมวก การจับมือ การยืน แต่ละอย่างเหล่านี้ควรจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การเคารพมีหลักกว้าง ๆ ที่ควรปฏิบัติดังนี้

๑. การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งอยู่แห่งเดียวกันหลายคน ควรจะเคารพให้เป็นไปตามลำดับอาวุโสของผู้ใหญ่เหล่านั้น
๒. ถ้ามีผู้อาวุโสสูงยิ่งอยู่ในที่นั้น ให้ทำความเคารพแต่เฉพาะท่านผู้นั้นผู้เดียว ไม่ต้องแสดงความเคารพผู้อื่นอีก
๓. ถ้าเราอยู่กับผู้ใหญ่ทรงอาวุโสอยู่แล้ว แม้จะมีท่านผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสรองลงไปเข้ามาในที่นั้น ก็ไม่ต้องทำความเคารพเช่นกัน เว้นแต่ในโอกาสลำลอง คือไม่ได้อยู่กับผู้ใหญ่แล้ว
๔. ไม่ควรแสดงท่ายิ้มแย้มให้ปรากฏในขณะแสดงความเคารพผู้ใหญ่ แม้ว่าการยิ้มแย้มจะเป็นสิ่งสำคัญในการทักทายปราศรัยก็ตาม ควรแสดงกิริยาและวาจาให้สำรวม
๕. เมื่ออยู่ในสถานที่ประชุมที่มีประธานในที่นั้น เช่น ห้องปาฐกถา, ห้องประชุม ไม่ต้องลุกขึ้นทำความเคารพใคร

นอกจากจะมีสัญญาณจากผู้เป็นประธานให้ลุกขึ้นแสดงความเคารพ

๖. เมื่อทำความเคารพผู้ใหญ่ หรือสนทนากับผู้ใหญ่ ถ้าสวมแว่นตาดำ ควรถอดเสียก่อน

๗. ขณะแสดงความเคารพอย่าคาบบุหรี่เป็นอันขาด

๘. การเข้าไปในสถานที่ราชการ วัด ไม่ว่าของศาสนาใด ตลอดจนการเข้าไปสู่พระบรมมหาราชวัง ปูชนียสถาน สำนักงาน องค์การต่าง ๆ และเคหสถานของเอกชน ต้องถอดหมวกออกถือไว้เสมอ

๙. สุภาพบุรุษจะต้องเปิดหมวกพร้อมกับกล่าวคำ ขอบใจ, เสียใจ และขออภัยเสมอ

๑๐. ต้องสำรวมอิริยาบถ เช่น ไม่ล้วง แคะ แกะ ต่อหน้าธารกำนัลอันมิใช่ที่รโหฐาน

๑๑. ขณะที่เรานั่งอยู่ มีผู้แสดงท่าตรงเข้ามาขอจับมือด้วย เราต้องลุกขึ้นและแสดงท่าตอบทันที

๑๒. เมื่อสุภาพสตรีกล่าวคำขอบใจ สุภาพบุรุษต้องเปิดหมวกหรือโค้งคำนับรับคำขอบใจ เช่นขอบใจที่สุภาพบุรุษให้ที่นั่งบนรถเมล์เป็นต้น

๑๓. การเก็บของตกได้ ถ้าเป็นของสตรีเวลาส่งคืนให้ สุภาพบุรุษควรเปิดหมวกเพื่อแสดงความสุภาพ

๑๔. สุภาพบุรุษต้องลุกยืนต้อนรับหรือพูดกับสตรีผู้เข้ามาหาเสมอ เว้นแต่สตรีผู้นั้นจะอยู่ร่วมสำนักเดียวกัน

๑๕. การโค้งคำนับ ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงชนิดหนึ่งเหมือนกัน แต่ไม่ใช่เป็นการแสดงความสนิทสนม

๒. การแนะนำ

มารยาทในการแนะนำ มีข้อที่ควรปฏิบัติดังนี้ คือ

- ต้องแนะนำสุภาพบุรุษให้รู้จักกับสุภาพสตรี คือต้องนำสุภาพบุรุษไปแนะนำต่อสุภาพตรีเสมอไป
- ต้องนำผู้มีอาวุโสน้อย (หรือมีอายุน้อย) ไปแนะนำต่อผู้มีอาวุโสมาก (หรืออายุมาก)
- ต้องนำสตรีที่ยังไม่ทำการสมรสไปแนะนำต่อสตรีที่สมรสแล้ว

เว้นแต่ สตรีที่ยังไม่ได้ทำการสมรสมีฐานะในวงการสมาคมสูงกว่าสตรีที่ทำการสมรสแล้ว จึงจะนำสตรีที่สมรสแล้วไปแนะนำต่อสตรีที่ยังมิได้ทำการสมรส

สำหรับหลักเกณฑ์ข้อนี้อนุโลมให้ใช้กับผู้ชายเช่นเดียวกัน

- ต้องนำคนที่เรา (ผู้จะทำการแนะนำ) ไม่สนิทสนมด้วยไปแนะนำต่อคนที่เรารู้จักคุ้นเคยกว่าเสมอ

ข้อสังเกต

- การแนะนำให้ผู้หนึ่งผู้ใดได้รู้จักกันนั้น เป็นมารยาทในการสมาคมที่ดีมาก ๆ เพราะเท่ากับเป็นการขยายวงการสมาคมให้

กว้างขวางออกไป และมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับวงสมาคมที่กำลังดำเนินอยู่ เป็นต้น ในงานสโมสรสันนิบาต งานลีลาศ หรืองานชุมนุมต่าง ๆ ความจริงในงานเช่นนี้เจ้าภาพจะเป็นผู้มีหน้าที่แนะนำผู้ที่ได้รับเชิญให้ได้รู้จักกันโดยตรง แต่บางครั้งเจ้าภาพอาจทำหน้าที่แนะนำได้ไม่ทั่วถึง เราเป็นแขกที่ได้รับเชิญก็อาจจะกระทำหน้าที่แทนเจ้าภาพได้สำหรับวงการสนทนาของเรา การแนะนำเช่นนี้เป็นการแนะนำที่ไม่ต้องคำนึงว่า ใครจะถูกชะตากับใครหรือไม่ เพราะเป็นการช่วยเจ้าภาพสำหรับเหตุการณ์เฉพาะหน้า เพื่อที่ผู้ที่ได้รับเชิญซึ่งไม่ค่อยจะรู้จักกับใครไม่ก้อเขินในวงสมาคมนั้น

- ตามปกตินั้นการที่จะแนะนำให้ใครรู้จักกับใครนั้น ควรคำนึงถึงความต้องการของผู้ที่เราจะแนะนำนั้นด้วยว่า เขายินดีที่จะรู้จักกันหรือไม่ มิฉะนั้นแล้วความลำบากใจจะตกอยู่แก่คนกลางนั้นเอง วิธีที่ดีที่สุดสำหรับการแนะนำคือ ต้องสอบถามความสมัครใจของทั้งสองฝ่ายเสียก่อน ถ้าเขาไม่ยินดีจะรู้จักกันเราก็ต้องปล่อยโอกาสนั้นให้ผ่านไป แต่มีข้อที่ควรคิดอยู่ประการหนึ่ง คือ คนบางคนที่ยังไม่เคยรู้จักกันเลย หรือมีเรื่องขุ่นเคืองใจกันแต่เล็กน้อยทั้งที่ยังไม่เคยรู้จักกัน เราได้ทราบเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดีมาก่อน มีความปรารถนาที่จะให้คนทั้งสองได้เข้าใจกัน เราก็อาจแนะนำให้

รู้จักกันได้ เพราะการได้คุ้นเคยกันอาจจะขจัดความไม่เข้าใจกันนั้นเสียได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแนะนำดังกล่าวนี้ควรกระทำกับบุคคลผู้อยู่ในหน่วยงานเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีของหน่วยงาน การแนะนำเช่นนี้จะบังเกิดผลดีแค่ไหน ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ "ศิลปะ" และ "ความแนบเนียน" ของคนกลาง

- โอกาสที่จะแนะนำก็เป็นเรื่องสำคัญอีกเช่นกัน ในสถานที่เช่นไร ไม่ควรแนะนำบุคคลให้รู้จักกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัย หลักมีอยู่ว่า ไม่ควรแนะนำคนให้รู้จักกันในถนนหลวง เว้นแต่จะมีเหตุผลเป็นพิเศษ

คำพูดที่ใช้แนะนำ

- ควรเป็นคำพูดสั้น ๆ แต่อ่อนโยนและสุภาพ เป็นต้น "ผมขอแนะนำให้รู้จัก คุณ ก–นี่คุณ?" จะใช้มือประกอบคำพูดด้วยก็ได้ โดยผายมือไปทางคนที่เราแนะนำ
- ถ้าถูกคนหนึ่งคนใดขอร้องให้เราช่วยแนะนำให้รู้จักกับอีกคนหนึ่ง เราก็แนะนำว่า "คุณ ก ครับ คุณ ข อยากทำความรู้จักกับคุณ" หรือจะพูดว่า "คุณ ก ครับ คุณ ข ขอให้ผมช่วยแนะนำให้รู้จักกับคุณ" ก็ได้
- การเอ่ยชื่อ หรือนามสกุล ควรพูดให้ชัดเจน อย่าบอกแต่ชื่อเฉย ๆ และอย่าพูดจนเร็วเกินไปจนฟังไม่ทัน และไม่

ควรอย่างยิ่งที่จะแนะนำให้รู้จักกัน โดยกล่าวชื่อ "เล่น" หรือ "นิกเนม" ซึ่งมักนิยมทำกันกว้างขวางในขณะนี้ เพราะชื่อ "เล่น" นี้จะใช้เรียกขานกันก็แต่เฉพาะในวงญาติหรือเพื่อนฝูงที่สนิทสนมกันเท่านั้น

- ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ยินชื่อไม่ถนัด จะถามกับเจ้าตัวเขาเองก็ได้ ไม่ถือว่าเป็นการไม่สุภาพแต่ประการใด ดีกว่าจะเรียกชื่อ หรือจำชื่อเขาผิดไปเสียอีก เช่น "ขอโทษเถิดครับเมื่อครู่นี้ผมฟังชื่อคุณไม่ถนัด"

การใช้จดหมายหรือนามบัตรแนะนำให้รู้จักกัน

การแนะนำให้รู้จักกันด้วยจดหมายนั้น มีหลักปฏิบัติตามที่นิยมกันระหว่างเจ้าของจดหมาย คือผู้แนะนำ ผู้ถูกแนะนำ ซึ่งถือจดหมายไป และผู้รับจดหมาย ดังนี้

ก. <u>เจ้าของจดหมายผู้แนะนำ</u>

- การเขียนจดหมายแนะนำต้องทำด้วยความระมัดระวัง
- อย่าเขียนจดหมายแนะนำตัวให้แก่คนอื่นที่เรายังไม่รู้จักนิสัยและความประพฤติ ถ้าจำเป็นต้องเขียนก็ควรมีจดหมายส่วนตัวตามไปทีหลังด้วย
- เพื่อมิให้ผู้ได้รับจดหมายต้องมีภาระและลำบากใจในภายหลัง เพราะหลักมีอยู่ว่า เรามีจดหมายแนะนำใครก็เท่ากับเรารับรองความประพฤติของคนผู้นั้น

- จดหมายแนะนำตัวควรมอบให้ผู้จะถูกแนะนำถือไปโดยไม่ต้องผนึกซอง การจ่าหน้าซองต้องเขียนให้ชัดเจน
- การแนะนำด้วยนามบัตรแทนจดหมายนั้น ต้องคำนึงด้วยว่านามบัตรมีค่าไม่เท่าจดหมาย เพราะถือว่า การใช้นามบัตรแนะนำนั้น แสดงว่า ผู้ให้นามบัตรมีฐานะสูงกว่า ผู้ถือนามบัตรแนะนำไป ฉะนั้นในวงสมาคมจึงไม่ค่อยนิยมกันนอกจากวงการค้า

ข. <u>ผู้ถือนามบัตรแนะนำ</u>

- ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ แล้ว อย่านำจดหมายแนะนำตัวไปยื่นแก่ผู้รับด้วยตนเอง เพราะการไปนั่งรอระหว่างผู้ที่รับอ่านจดหมายอยู่นั้นเป็นการไม่สมควร
- ผู้ถือจดหมาย ควรสอดนามบัตรลงในซองจดหมายแนะนำตัว แล้วผนึกซองเสีย นำส่งยังบ้านผู้รับ
- ถ้าผู้ถือจดหมายเป็นหญิง ผู้รับเป็นชาย หญิงจะต้องสอดนามบัตรของตนและเขียนข้อความสั้น ๆ ว่า ได้รับจดหมายแนะนำนี้มาจากผู้แนะนำซึ่งรู้จักรวมเข้าซองแล้วส่งจดหมายนั้นไปทางไปรษณีย์

ค. <u>ผู้รับจดหมายแนะนำ</u>

- เมื่อได้รับจดหมายแนะนำตัวแล้ว ต้องรีบนัดหมายเพื่อพบกับผู้ถือจดหมายโดยเร็ว

- ถ้าผู้รับจดหมายเป็นชาย มีหน้าที่ต้องไปหาผู้ถือจดหมาย ไม่ว่าผู้ถือจดหมายจะเป็นชายหรือหญิง แต่ถ้าผู้รับจดหมายเป็นหญิง ไม่จำเป็นต้องไปหาให้รีบส่งคำเชิญไป
- ถ้าเป็นจดหมายแนะนำชาย ครอบครัวใดที่มีทั้งสามีและภรรยา สามีมีหน้าที่ต้องไปหาผู้ถือจดหมาย
- ถ้าผู้ถือจดหมายเป็นหญิง ผู้รับจดหมายจะต้องไปพบผู้ถือจดหมายภายใน ๓ วัน เมื่อไปหาแล้วจะต้องเชิญมารับประทานอาหารกลางวัน หรือน้ำชาด้วย

หมายเหตุ

มารยาทในการแนะนำตัวโดยใช้จดหมายหรือนามบัตรนี้ แม้ว่าจะนิยมกันอยู่ทั่วไปในสังคมของเราก็ตาม ก็มักจะไม่ปฏิบัติตามมารยาทดังกล่าวมานี้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกและความเคยชิน ตลอดจนความเข้าใจผิดหลายประการ ที่นำมาเผยแพร่ในที่นี้ก็หวังที่จะเสนอมารยาทสากลที่เขานิยมปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป และเพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง

การจับมือ

ในปัจจุบันนี้ เรามีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมากขึ้น ทั้งในชีวิตการรับราชการและชีวิตส่วนตัว ฉะนั้นการเรียนรู้มารยาทในการติดต่อทักทายกับชาวต่างประเทศไว้บ้างก็ไม่เสียหลาย

- ถ้าผู้ได้รับการแนะนำทั้งสองฝ่ายเท่าเทียมกันก็จับมือพร้อมกัน หรือเปิดหมวกให้กัน

- การจับมือ อย่าจับหลวม ๆ และอย่าจับแต่ปลายนิ้ว ต้องจับให้แน่นและแข็งแรง แต่ไม่ถึงกับทำให้ฝ่ายหนึ่งเจ็บ
- จับมือพร้อมกับเขย่าครั้งหนึ่ง ไม่ควรเขย่าหลายครั้ง ค่อยถอนมือออก อย่ากระชากมือกลับมาโดยเร็วเกินไป
- หญิงต้องส่งมือให้ชายจับก่อนเสมอ ชายอย่าเป็นฝ่ายยื่นมือให้จับก่อนจะเสียมารยาท
- ถ้าเป็น หญิงสาว จะไม่ ยื่นมือ ให้จับ เมื่อได้ รับการ แนะนำ เพียงแต่กล่าวคำทักทายก็พอ
- การจับมือ ต้องใช้มือขวา และถ้าเป็นชายต้องถอดถุงมือออกก่อนเสมอ ถ้าเป็นหญิงไม่ต้องถอดถุงมือ
- ถ้าฝ่ายได้รับการแนะนำซึ่งเป็นชายนั่งอยู่ ต้องยืนขึ้นในขณะที่ถูกแนะนำ ถ้าเป็นหญิงไม่ต้องยืนขึ้น

เมื่อได้รับการแนะนำให้รู้จักกันแล้ว การสนทนาก็เริ่มต้นโดยพยายามนำเรื่องที่บุคคลทั้งสองจะสามารถร่วมในการสนทนานั้นได้ อาจจะเริ่มจากเรื่องการอาชีพ การท่องเที่ยว ฯลฯ หลังจากนั้นแล้วผู้ทำหน้าที่ก็หมดพันธะ ในโอกาสต่อไปบุคคลที่ได้รับการแนะนำแล้วพบกันอีก ณ ที่หนึ่งที่ใด มีหลักในการทักทายกัน ดังนี้

- ฝ่ายชายแม้จะจำฝ่ายหญิงได้ ถ้าฝ่ายหญิงไม่แสดงออกมาว่าจำได้แล้วก็ไม่ควร เข้าไปทักทายฝ่ายหญิงก่อน

- การได้รับการแนะนำให้รู้จักกันระหว่างชายหญิงนั้น จะคบหาสมาคมกันต่อไปอีกหรือไม่ให้ถือเป็นเอกสิทธิ์ของฝ่ายหญิง
- ระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ถ้าถูกแนะนำให้รู้จักซ้ำอีก จะต้องกล่าวว่า "ดูเหมือนผมเคยรู้จักคุณมาครั้งหนึ่งแล้ว"
- ระหว่างบุคคลที่ยังไม่มีใครแนะนำให้รู้จักกันโดยตรง แต่ทั้งสองฝ่ายเคยเล่นกีฬาด้วยกัน เคยรับประทานอาหารร่วมกัน ถ้าได้พบกันอีกในโอกาสใดก็ตาม บุคคลทั้งสองควรจะก้มศีรษะแสดงคารวะต่อกัน

๓. การต้อนรับ

การต้อนรับนี้จะขอแยกอธิบายออกเป็น ๒ อย่าง คือ ในฐานะที่เราเป็นเจ้าของบ้านต้อนรับแขก และในฐานะที่เราเป็นแขกไปหาผู้อื่น มีหลักควรปฏิบัติดังนี้

ก. ในฐานะที่เราเป็นแขกไปหาผู้อื่น ควรปฏิบัติดังนี้

๑. มีของติดมือไปเยี่ยมกันบ้าง เป็นการแสดงอัธยาศัย เพราะสังคมอยู่ได้ด้วยการให้และการรับ

๒. ถามทุกข์สุขคนในครอบครัวตามสมควร

๓. ในยามที่ครอบครัวผู้เป็นมิตรสหายได้รับทุกข์ และความเดือดร้อน หรือคนในครอบครัวนั้นเกิดอันตราย หรือเจ็บไข้ขึ้น ต้องหาโอกาสไปเยี่ยมเยียน

๔. ถ้าบ้านที่ไปเยี่ยมเยียนนั้น มีประตู มีรั้วรอบขอบชิด ก่อนเข้าบ้านต้องเคาะประตู หรือถ้าบ้านนั้นติดกริ่งก็กดกริ่งเสียก่อน เพื่อรอให้คนมาเปิดรับ ก่อนจะเข้าหาเจ้าของบ้าน ถ้าเป็นการไปครั้งแรก ควรจะส่งนามบัตร หรือแจ้งความประสงค์ฝากไปให้คนที่ตนต้องการพบเพื่อเจ้าของบ้านจะได้ให้โอกาสหรืออยู่คอยพบ

๕. เมื่อเข้าไปพบแล้ว ทำความเคารพเจ้าของบ้าน

๖. ต้องไม่พร่ำเพรื่อนัก ซึ่งจะเป็นเหตุให้เจ้าของบ้านได้รับความรำคาญ ควรไปหาเป็นครั้งคราวตามโอกาสอันสมควร

๗. การไปหา ไม่อยู่นานเกินสมควร เมื่อหมดธุระที่ต้องการต้องรีบกลับ หรือคะเนว่าจะถึงเวลารับประทานอาหารของเจ้าของบ้านก็ลากลับ

๘. ในการไปหาผู้ที่ยังมิได้มีความสนิทชิดชอบ ไม่ควรเอาเพื่อนฝูงหรือบุตรหลานไปด้วย เพื่อมิให้เป็นการก่อความรำคาญแก่เจ้าของบ้านโดยใช่เหตุ

ข. ในฐานะที่เป็นเจ้าของบ้านต้อนรับแขก ควรปฏิบัติดังนี้

๑. เมื่อมีแขกมาเยี่ยม เจ้าของบ้านต้องแสดงกิริยาชื่นชมต้อนรับด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใส และทักทายปราศรัยด้วยความสุภาพอ่อนหวาน

๒. เชิญให้แขกนั่งในที่อันสมควร และจัดน้ำ บุหรี่ มาตั้งเป็นการต้อนรับแขกในชั้นต้น

๓. ไม่ควรถามแขกเป็นอันขาดว่ามาหาด้วยธุระอะไร เพราะถ้าแขกไม่มีธุระอะไรแต่ตั้งใจเพียงมาเยี่ยมเพื่ออัธยาศัยไมตรีแล้ว ก็จะทำให้แขกเก้อเขินกระดากอายได้ เจ้าของบ้านควรรอจนกว่าผู้เป็นแขกจะเริ่มพูดขึ้นถึงธุระ

๔. ถ้าถึงเวลารับประทานอาหาร ก็ควรชวนแขกให้เข้าร่วมด้วย หากไม่มีอาหารเพียงพอหรือติดขัดประการใด ก็ควรรอเวลารับประทานไว้ก่อน

๕. ถ้าแขกมาขอความช่วยเหลือ ก็ช่วยตามสมควร หากขัดข้องก็ควรพูดจาชี้แจงให้เขาเข้าใจโดยสุภาพ และแสดงความเสียใจ

๖. เจ้าของบ้านควรชวนให้แขกคุยอย่าให้เหงา อย่าแสดงกิริยารังเกียจด้วยการวางสีหน้าบึ้งชาบอกบุญไม่รับ จะทำให้แขกเข็ดขยาด ไม่กล้ามาเยี่ยมบ้านนั้นอีก

๗. เจ้าของบ้านต้องเป็นคนไม่ขัดคอแขก ไม่หนีแขก ไม่ว่าแขกนั้นจะเป็นแขกของพ่อบ้าน หรือแขกของแม่บ้าน และถ้าเป็นเรื่องที่ต้องการพูดกับใครโดยเฉพาะ ก็ให้โอกาสเขาพูดกันส่วนตัว

๘. ในเวลาที่แขกลากลับ ควรตามไปส่งที่ประตูเรือนหรือประตูบ้าน ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับฐานะของแขกที่มาเยี่ยมนั้น ๆ แต่ถ้ามีแขกผู้ใหญ่นั่งอยู่ ก็ไม่จำเป็นต้องออกไปส่ง

๔. การสนทนา

การสนทนาจะเกิดประโยชน์ทั้งด้านความรู้ ความคิด และสติปัญญา ถ้าผู้สนทนามีหลักและรู้จักการสอบถามหรือมีวิธีจูงใจที่ดี และ

ในโอกาสเดียวกันจะไม่เสียประโยชน์ ทั้งทางส่วนตัว และความลับของทางราชการ หลักดังว่านี้พอจะเป็นคติเตือนใจได้ คือ

๑. อย่าพูดมากนัก พูดเท่าที่จำเป็น แต่ต้องฟังให้มาก
๒. อย่าเล่าเรื่องส่วนตัวมากเกินไป คนอื่นจะเบื่อ
๓. อย่าอวดอ้างว่าสามีหรือภรรยาอยู่ในอำนาจของตน
๔. อย่าบ่นว่ามีเคราะห์กรรมใด ๆ หรือบ่นว่ามีงานมาก
๕. ไม่ควรแสดงให้ผู้อื่นทราบว่า ตนยากจน
๖. อย่าอวดโต อวดมั่งมี
๗. อย่านินทาคนในครอบครัวของตน
๘. อย่าบ่นไม่ชอบใครต่อใคร
๙. อย่าบ่นว่ามีคนไม่ชอบตน
๑๐. อย่าเอาความลับของเพื่อนมาล้อเลียน
๑๑. อย่ากล่าวคำหยาบหรือใช้วาจาสามหาว
๑๒. อย่าติเตียนผู้ที่ตนหรือผู้ที่มาหาเคารพ
๑๓. อย่าปิดความหวังดีของเพื่อน
๑๔. อย่าขัดคอหรือโต้เถียงจนเกินควร

สิ่งสำคัญที่ควรฝึกตนให้เป็นนิสัย เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพ อันก่อให้เกิดประโยชน์ในการสนทนา คือ

"ความยิ้มแย้มแจ่มใสด้วยความจริงใจ"

"การแสดงทั้งกิริยาและวาจาเป็นกันเอง"

"การหยั่งรู้ถึงความรู้สึก, นิสัยใจคอ ผู้สนทนาด้วย"

สิ่งที่ควรจะก่อให้เกิดความรู้สึกของนักปกครองทั้งหลาย เพื่อผลในการปกครองคือ

"กระทำตนให้เป็นคน" (คนตัวอย่าง)

"มองคนให้เป็นคน" (ถือว่าทุกคนสุจริต)

"ทำคนให้เป็นคน" (ช่วยสร้างชีวิตจิตใจ)

๕. การใช้นามบัตร

มารยาทในการใช้บัตรชื่อนั้น มีดังนี้

๑. การวางบัตรชื่อ เป็นการแสดงมารยาทอย่างหนึ่ง จึงไม่ควรจะขอพบผู้ที่วางบัตรชื่อเยี่ยม และไม่ควรถามถึงว่าผู้ที่รับบัตรเยี่ยมนั้นอยู่บ้านหรือไม่

๒. การวางบัตรชื่อนั้น โดยปกติ นอกจากเยี่ยมผู้ป่วย ไม่ควรวางบัตรในตอนเช้า ควรวางในตอนบ่าย ภายหลัง ๑๕.๐๐ น. ล่วงแล้ว แต่ไม่เกิน ๑๘.๐๐ น.

๓. หญิงมักทำหน้าที่แทนสามีในการไปวางบัตรชื่อเยี่ยม หรืออาจให้เลขานุการส่วนตัวหรือผู้หนึ่งผู้ใดนำบัตรชื่อไปวางแทนก็ได้

๔. การวางบัตรชื่อให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ณ ที่ทำการ เช่น ตามกระทรวงทบวงกรม สถานทูตหรือที่พัก โรงแรม ควรเขียนชื่อผู้ที่จะรับบัตรชื่อนั้นไว้ที่มุมซ้ายมือส่วนบนของบัตรชื่อ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการสับสนหรือตกหล่น และถ้าจะมีเขียนข้อความลงบนบัตรชื่อก็ควรบรรจุบัตรไว้ในซอง และจ่าหน้าซองมอบฝากไว้

๕. เพื่อจะให้ทราบว่าผู้เป็นเจ้าของบัตรไปวางบัตรเยี่ยมด้วยตนเอง ให้พับมุมบนขวามือหรือพับด้านขวามือโดยตลอด

๖. การเขียนข้อความลงบนบัตรนั้น ควรเขียนด้านหน้าของบัตร และจะเขียนด้วยหมึกหรือดินสอก็ได้ เพียงให้อ่านได้ชัดเจนเท่านั้น

การวางบัตรชื่อนั้นใช้ในโอกาสต่อไปนี้

๑. วางบัตรเยี่ยมเป็นทางการ

๒. วางบัตรเยี่ยมฉันกันเอง

๓. วางบัตรภายหลังที่ได้ไปในการเลี้ยงอาหาร

๔. วางบัตรเยี่ยมเพื่อแสดงความยินดี

๕. วางบัตรเยี่ยมในยามที่อีกฝ่ายหนึ่งป่วยไข้ได้ทุกข์

๖. วางบัตรเยี่ยมแสดงความเสียใจ

๗. วางบัตรเพื่ออวยพร

๘. วางบัตรเยี่ยมเพื่อลา

๙. ใช้บัตรชื่อแนะนำบุคคลให้รู้จักกัน

๑๐. แจ้งการเปลี่ยนตำบลที่อยู่หรือเปลี่ยนวันรับแขก

๖. การใช้โทรศัพท์

โทรศัพท์เป็นระบบการสื่อสารที่มีความรวดเร็วและมีความจำเป็นที่สุดในการติดต่อปัจจุบันนี้ วันหนึ่ง ๆ สำหรับสำนักงานหนึ่ง ๆ จะมีการติดต่อสื่อสารโดยทางโทรศัพท์ไม่น้อยเลย ยิ่งสำนักงานที่เป็นหน่วยกลางด้วยแล้วเกือบจะมีการใช้โทรศัพท์อยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น มารยาท

ในการใช้โทรศัพท์จึงมีความ สำคัญมากเท่า กับการพบปะ พูดจากัน ต่อหน้า ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า

โทรศัพท์ในสำนักงานไม่ใช่โทรศัพท์ส่วนตัว ใช้พูดเรื่องส่วนตัว ได้เท่าที่จำเป็น

- อย่าผูกขาดการพูดโทรศัพท์เสียคนเดียวจนกลายเป็น "ดาราโทรศัพท์" หมายถึงการใช้บ่อยจนเกินความจำเป็น
- อย่า พูดนานเกินไป ควรพูดเฉพาะเรื่องที่จำเป็น ต้องคำนึงถึงด้วยว่ายังมีคนในสำนักงานเดียวกับเรา หรือมิฉะนั้นหน่วยงานภายนอกอาจจะติดต่อเข้ามาได้

การพูดโทรศัพท์ควรปฏิบัติ ดังนี้ คือ

- เมื่อรับโทรศัพท์ตาม สัญญาณ ที่อีก ฝ่าย หนึ่ง เรียก มา หรือเราเป็นฝ่ายเรียกไปก็ตาม ควรกล่าวคำทักทายด้วยคำว่า "สวัสดี" ทุกครั้ง
- บอกชื่อสถานที่ หรือสำนักงานของเราทันทีโดยไม่รอให้อีกฝ่ายหนึ่งถาม
- บอกชื่อของเราทันทีที่รับโทรศัพท์ ถ้าความประสงค์ของผู้ที่เรียกมาต้องการพูดกับผู้อื่น หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เราก็ควรเชิญเจ้าหน้าที่มาพูดด้วย
- ถ้าเราเป็นฝ่ายเรียกไป หรือฝ่ายที่ต่อโทรศัพท์เข้ามามิได้เจาะจงจะพูดกับผู้หนึ่งผู้ใด ควรแจ้งนามของเราให้เขาได้ทราบด้วยว่า เขากำลังพูดอยู่กับใคร

- ถ้าจำเป็นต้องรับโทรศัพท์แทนบุคคลอื่น ควรจะมีสมุดบันทึกจดข้อความที่บุคคลโทรศัพท์มา เวลาที่รับโทรศัพท์ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานและป้องกันการลืม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อความนั้นส่งถึงผู้บังคับบัญชา
- ไม่ควรพูดความลับทางโทรศัพท์

๗. มารยาทสำหรับผู้นั่งโต๊ะ

ผู้นั่งโต๊ะอาหาร ซึ่ง จะจัดโต๊ะ แบบไทยหรือ แบบดินเนอร์ ก็ตาม ควรระมัดระวังมารยาทดังต่อไปนี้

๑. เมื่อจะไปในการเลี้ยง ควรแต่งกายให้เรียบร้อยตามบัตรหรือตามประเพณี และดูงามพอสมควร

๒. การไปถึงต้องไม่ช้ากว่าเวลา ควรถึงก่อนกำหนดประมาณ ๑๕ นาที เป็นดี

๓. เวลาจะนั่งโต๊ะ ต้องไม่นั่งก่อนสุภาพสตรี หรือก่อนเจ้าของบ้านเชิญให้นั่ง

๔. เวลานั่งโต๊ะแล้วไม่ควรแนะนำใครต่อใครให้รู้จักกัน เวลาที่จะใช้สำหรับการแนะนำต้องเป็นเวลาก่อนหรือหลังการเข้านั่งโต๊ะ

๕. เวลาสตรีลุกขึ้นและออกไปจากห้อง สุภาพบุรุษต้องลุกขึ้นยืน (เว้นแต่สตรีนั้นจะกล่าวขอโทษและขอร้องไม่ให้ยืน)

๖. เวลารับประทานอาหาร ต้องระวังการไอ จาม ขาก และบ้วนน้ำลาย แต่ถ้าจำเป็นต้องใช้ผ้าป้อง ส่วนการสะอึก ขากและบ้วนถ้าจำเป็นก็ควรขออนุญาตเจ้าของบ้านออกไปข้างนอกสักครู่

๗. ต้องไม่ร้องรำทำเพลงด้วยประการใด ๆ ในเวลานั่งโต๊ะ

๘. เมื่อได้ทำอะไรผิดพลั้งไปแล้ว ต้องปล่อยให้เลยตามเลย อย่าพยายามแก้ตัว

๙. อย่าดูหนังสือหรืออ่านหนังสือใด ๆ ในเวลานั่งโต๊ะ เว้นแต่บัญชีอาหาร แต่ถ้าจำเป็นในบางโอกาสต้องขออนุญาตเจ้าของบ้านก่อน

๑๐. อย่าทำอาหารหกใส่เสื้อผ้า เพราะจะสกปรกและดูเป็นคนซุ่มซ่ามด้วย

๑๑. อย่าทำเครื่อง ประกอบการ รับประทาน อาหารใด ๆ ตกจากโต๊ะ แต่ถ้าได้ตกแล้วต้องบอกขอใหม่จากคนใช้ในโอกาสอันควร

๑๒. อย่านั่งพิงพนักเก้าอี้ปล่อยอารมณ์ตามสบาย หรือนั่งโยกเก้าอี้ ควรนั่งตัวตรงเสมอ

๑๓. อย่าเอาข้อศอกขึ้นท้าวโต๊ะ หรือท้าวคาง หรือเอาตัวยันกับโต๊ะ

๑๔. อย่าจิ้มฟันเวลารับประทานอาหาร ถ้าจำเป็นต้องเอาผ้าหรือมือบ้อง

๑๕. อย่าพูดในเวลามีอาหารเต็มปาก

๑๖. อย่าเล่นช้อนส้อมหรือผ้าเช็ดมือ

๑๗. อย่ากางข้อศอกในเวลารับประทานอาหาร ควรทิ้งข้อศอกให้แนบกับตัว

๑๘. ต้องเอื้อเฟื้อช่วยเหลือสตรีที่อยู่ข้างเคียงและคู่ จงช่วยทุกอย่างตามแต่จะช่วยได้

๑๙. อย่าเอื้อมมือหยิบสิ่งของใด ๆ ข้ามเครื่องใช้ในการรับประทานของผู้อื่น ถ้าต้องการอะไรควรบอกเบา ๆ ให้คนใช้ส่งให้ และไม่ควรใช้เพื่อนร่วมโต๊ะเลย แต่ถ้าเพื่อนร่วมโต๊ะกรุณาหยิบส่งให้เองต้องขอโทษและขอบคุณในการนั้น

๒๐. อย่าถ่มกระดูกหรือก้างหรือเมล็ดจากปากลงไปในจานอาหาร เวลาจะคายควรเอามือป้องคายลงจาน การเอาส้อมหรือช้อนจากปากเป็นการไม่เหมาะ เพราะย่อมจะต้องใช้ส้อมหรือช้อนนั้นรับประทานอาหารต่อไปอีก แต่ก็ปรากฏว่ามีผู้นิยมใช้วิธีที่กล่าวหลังนี้มากเหมือนกัน (อเมริกันใช้อยู่) และมักจะใช้ในเมื่อจะไม่ใช้เครื่องมือนั้น ๆ ในการรับประทานอาหารแล้ว

๒๑. เวลาดื่มเหล้าหรือน้ำ ไม่ควรยกแก้วสูงจนต้องหงายศีรษะ

๒๒. การหยิบถ้วยแก้วเหล้าหรือถ้วยแก้วน้ำ ควรหยิบด้วยมือขวา

๒๓. อย่าเสพสุรามากจนลืมมารยาทอันดีงาม

๒๔. การรับประทานซุป ถ้าใช้ช้อนปลายแหลม ควรรับประทานจากข้างช้อน แต่ถ้าเป็นช้อนป้าน ก็รับประทานจากปลายช้อนได้ (การตักซุปนิยมตักออกจากตัวตามแบบตะวันตก แต่ไทยเรานิยมตักเข้าหาตัว เวลาดินเนอร์ควรตักตามแบบฝรั่ง)

๒๕. การรับประทานขนมปัง ควรบิเป็นชิ้นเล็ก ๆ อย่ากัดรับประทานทั้งก้อนหรือทั้งแผ่น และไม่ควรบิขนมปังเป็นชิ้นน้อยใหญ่ลงไปในซุปด้วย

๒๖. การบิขนมบั๋งใช้มือซ้าย ถ้าใช้มือขวา จะใช้ขนมบั๋งผิดจาน เพราะจานขนมบั๋งของตนอยู่ทางซ้ายมือ ส่วนจานที่อยู่ทางขวานั้นเป็นของผู้อื่นที่อยู่ต่อไปทางขวามือ

๒๗. อย่าใช้ขนมบั๋งทั้งแผ่นทาเนย ควรบิเป็นชิ้นเล็กทารับประทานเป็นคำ

๒๘. อย่ารับประทานผักด้วยช้อน ถ้าอะไรใช้ส้อมได้ก็ต้องใช้ส้อมเสมอ

๒๙. การรับประทานอาหารปลา ถ้ามิได้มีมีดเงินไว้ให้ ต้องใช้ส้อมและกระโหลกขนมบั๋งช่วยกันหรือจะใช้ส้อม ๒ อันก็ได้

๓๐. อาหารที่เขาตัดมาแจกเป็นชิ้นแล้ว ต้องตักไว้เพียงชิ้นเดียว

๓๑. ถ้าเป็นอาหารที่มีเครื่องประกอบในการรับประทานหลายอย่าง จะเป็นรวมกันมาหรือแจกแยกทอย ๆ กันก็ดี จะต้องตักไว้ทุกอย่างหรือจะเลือกตักเอาไว้แต่ที่ชอบก็ได้ แต่ต้องไม่รับประทานแยกกันต้องรอเมื่อแจกเครื่องประกอบพร้อมแล้ว จึงค่อยรับประทานรวมกัน

๓๒. อาหารที่นำมาแจก ถ้าตนไม่ต้องการก็บอกคนใช้ว่า ไม่ต้องการหรือยกมือห้ามการแจก แต่ต้องไม่บอกว่าไม่ชอบหรือเกลียดของนั้น

๓๓. อย่ารับประทานอาหารคำใหญ่เกินควรนัก

๓๔. อย่าเคี้ยวอาหารให้มีเสียง

๓๕. อย่าใช้มีดตักอาหารใด ๆ ขึ้นรับประทาน และไม่ควรเอามีดเข้าปากเลยเป็นอันขาด

๓๖. ส้อมนั้นโดยธรรมดาเขาถือกันด้วยมือซ้าย และถือมีดด้วยมือขวา แต่ถ้าการรับประทานอาหารนั้นใช้ส้อมอย่างเดียว ก็ต้องถือส้อมด้วยมือขวา

๓๗. ไม่ว่าจะเป็นอาหารน้ำหรือแห้ง อย่ารับประทานจนเกลี้ยงจาน

๓๘. สุภาพบุรุษสูบบุหรี่ต่อเมื่อสุภาพสตรีลุกขึ้นจากโต๊ะไปหมดแล้ว หรือถ้ายังอยู่ก็ต้องเป็นบุหรี่ที่เจ้าของบ้านนำมาแจกให้สูบ ไม่ควรควักออกมาจากกระเป๋าของตน ถ้าผู้สูบอยู่ในที่ใกล้สตรีก่อนสูบควรจะกล่าวขออนุญาตสตรี เพื่อแสดงมารยาทอันดีงาม

๓๙. อย่าคะยั้นคะยอให้แขกรับประทานอาหารใดอีก เพราะจะเป็นการแย่งหน้าที่แม่บ้าน

๔๐. เมื่อเสร็จการรับประทานอาหารแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องพับผ้าเช็ดมือ ควรวางไว้เฉย ๆ อย่างที่ใช้แล้ว

ก่อนลงมือรับประทานอาหาร ควรคลี่ผ้าเช็ดมือออก แล้ววางไว้ที่หน้าตักเพื่อกันเปื้อน

๔๑. ภายหลังการเลี้ยง ไม่ควรขอบใจเจ้าของบ้าน เพราะถือกันว่าเป็นการไม่แสดงตัวเป็นกันเอง แต่ถ้ากล่าวว่าตนได้รับความสนุกสนานและมีความบันเทิงใจมาก ทั้งการรับประทานอาหารก็เอร็ดอร่อยแล้ว แม่บ้านมักรู้สึกเป็นเกียรติและมีความพอใจ

๔๒. อย่ารินน้ำชากาแฟลงในจานรองถ้วย และรับประทานจากจานนั้นหรือใช้ช้อนตักรับประทาน

๔๓. อย่าทิ้งช้อนกาแฟไว้คาถ้วย

๔๔. เจ้าของบ้านต้องไม่อิ่มก่อนแขก การขอร้องให้แขกเติมอาหารอีก ต้องทำเพียงพอดีอย่าให้ถึงจนเป็นการไม่พอใจแขก

๔๕. อย่าลุกจากโต๊ะโดยลำพัง ต้องรอลุกพร้อม ๆ กับผู้อื่น

๔๖. ถ้ามีการต่อยไข่ลวกรับประทานด้วย ต้องไม่ใช้มีดต่อย ถ้าต่อยด้วยช้อนให้ต่อยเป็นช่องใหญ่พอสำหรับสอดช้อนลงไปในช่องนั้นได้ แล้วก็ตักรับประทาน ระวังอย่าต่อยไข่ให้แตกไม่เรียบร้อย หรือต่อยให้ไข่หกออกมาอาบลงไปข้าง ๆ จนเลอะเทอะ เพราะเป็นการสกปรกแลดูไม่งามตา ทั้งไม่ควรเทไข่ลงใส่ถ้วยแล้วรับประทานจากนั้นด้วย (เว้นแต่จะจัดถ้วยไว้ให้เป็นพิเศษ)

๔๗. การสอดเก้าอี้ให้สตรีนั่ง และการถอนเก้าอี้ออกเมื่อสตรีลุกขึ้นแล้ว ถือว่าเป็นมารยาทของสุภาพบุรุษที่ควรกระทำ

๘. การเดินโต๊ะ

เพื่อความสะดวกในการเลี้ยงอาหารแบบชาวตะวันตก จะเป็นแบบดินเนอร์หรือแกรนด์ดินเนอร์ก็ตาม ควรจะได้ทราบการเดินโต๊ะดังต่อไปนี้

๑. ให้ทราบประเพณีว่าจะนำอาหารอะไรไปแจกก่อนหลัง เพราะการวางช้อนส้อม มีด จะต้องให้สัมพันธ์กัน เช่น ซุป ใช้ช้อน, อาหารปลาใช้มีดสำหรับตัดปลา (มีดเงิน) กับส้อม และอาหารเนื้อ, ไก่ ใช้มีด (มีดโต๊ะธรรมดา) กับส้อม ถ้าคนเดินโต๊ะนำอาหารไปผิดจาก

ที่ลำดับไว้จะก่อความยุ่งยากแก่ผู้นั่งโต๊ะ จึงควรจัดให้มีหัวหน้าคนหนึ่งสำหรับจัดเรียงลำดับอาหารตามบัญชีอาหาร

๒. การถือจานเปล ให้วางจานเปลตามยาวทาบกับแขนซ้ายท่อนล่าง ปลายด้านหนึ่งจดข้อพับ อีกด้านหนึ่งใช้นิ้วทั้ง ๔ บังคับไว้ ส่วนแขนขวาให้ไขว้หลังเพื่อไม่ให้ไปเกะกะถูกผู้อื่น

๓. อาหารทุกชนิด เข้าทางซ้ายมือและให้ใช้ข้อศอกซ้ายหรือแขนท่อนล่างส่วนใดส่วนหนึ่งจดริมโต๊ะอาหาร ทาบแขนท่อนล่างติดกับพื้นโต๊ะ ถ้ามีสิ่งของวางอยู่ไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้ ก็ให้ลดลงต่ำเท่าที่ผู้นั่งโต๊ะจะตักอาหารได้สะดวก

๔. น้ำและสุรา เข้าทางขวามือ ควรเอาผ้าขาวสะอาดพันคอขวด แล้วถือตรงกลางขวดเมื่อรินกะได้ตามกำหนดแล้วบิดข้อมือเล็กน้อยเพื่อไม่ให้น้ำหรือเหล้าหยดลงบนโต๊ะ

๕. การเข้าแจก ถ้าเข้าเพื่อแจกอาหารให้เดินตรงไปข้างหลังของผู้นั่งโต๊ะ แล้วชิดเท้าขวาก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปข้างหน้าเล็กน้อย แล้วโน้มตัวลงพร้อมกับทอดแขนที่ถือจานอาหารตามกล่าวในข้อ ๓

ถ้าเป็นน้ำหรือสุราให้ชิดด้วยเท้าซ้าย และก้าวเท้าขวาเฉียงไปข้างหน้าแล้วจึงรินน้ำหรือสุราตามกล่าวในข้อ ๔

๖. ต้องเสิฟอาหารให้แก่แขกผู้มีเกียรติสูงสุดหรือแขกสำคัญก่อน แล้วแจกตามลำดับเรียงตัวไปโดยไม่ต้องคำนึงถึงผู้ใดมีความสำคัญแตกต่างกันอย่างไร โดยปกติจะเสิฟให้เจ้าของบ้านที่หลังคนอื่น

๗. การเสิฟอาหาร ควรจัดเข้า ๒ สาย เพื่อความรวดเร็วและสะดวก ไม่ต้องให้แขกรอนานจนเกินควร

๘. การถอนจานออกหรือถอนเครื่องใช้อย่างอื่น เช่น แก้วเหล้า โดยปกติเข้าทางขวามือ การเข้าไปถอนปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ ๔

๙. การแต่งกายของคนเดินโต๊ะ ถ้าเป็นการเลี้ยงแบบแกรนด์-ดินเนอร์ควรแต่งแบบอิเวนนิ่งเดรสส์ แต่ถ้าเป็นเพียงดินเนอร์ จะแต่งสากลผูกโบว์ก็เป็นการสมควร (ไม่ควรใช้เน๊คไทเพราะเวลาก้มตัวบางครั้งเน๊คไทลงมาที่จานอาหาร แต่ถ้าจะใช้ก็ควรมีที่เสียบเน๊คไทติดไว้กับเสื้อเชิ้ต)

๑๐. การสั่งการใด ๆ หรือดุแก่คนเดินโต๊ะในขณะเดินเสิฟอยู่ เจ้าของบ้านไม่ควรกระทำเว้นแต่แขกจะขอร้อง เช่น ขอเปลี่ยนช้อนส้อมในเมื่อช้อนส้อมตกไปใต้โต๊ะ

๑๑. การฝึกควรให้ทำจริง ไม่ใช่แต่เพียงบอกให้รู้ และต้องให้มีความชำนาญพอสมควร มิเช่นนั้นอาจผิดพลาดได้ง่าย และเจ้าของบ้านเองเป็นผู้ได้รับความอับอาย

๑๒. ก่อนมีการเลี้ยง ควรจะได้มีการซ้อมกันเสียก่อนทุกครั้งไป เพื่อป้องกันลืม การซ้อมเช่นว่านี้ควรกำหนดรายชื่ออาหารตามที่ได้จัดการเลี้ยงในครั้งนั้นด้วย

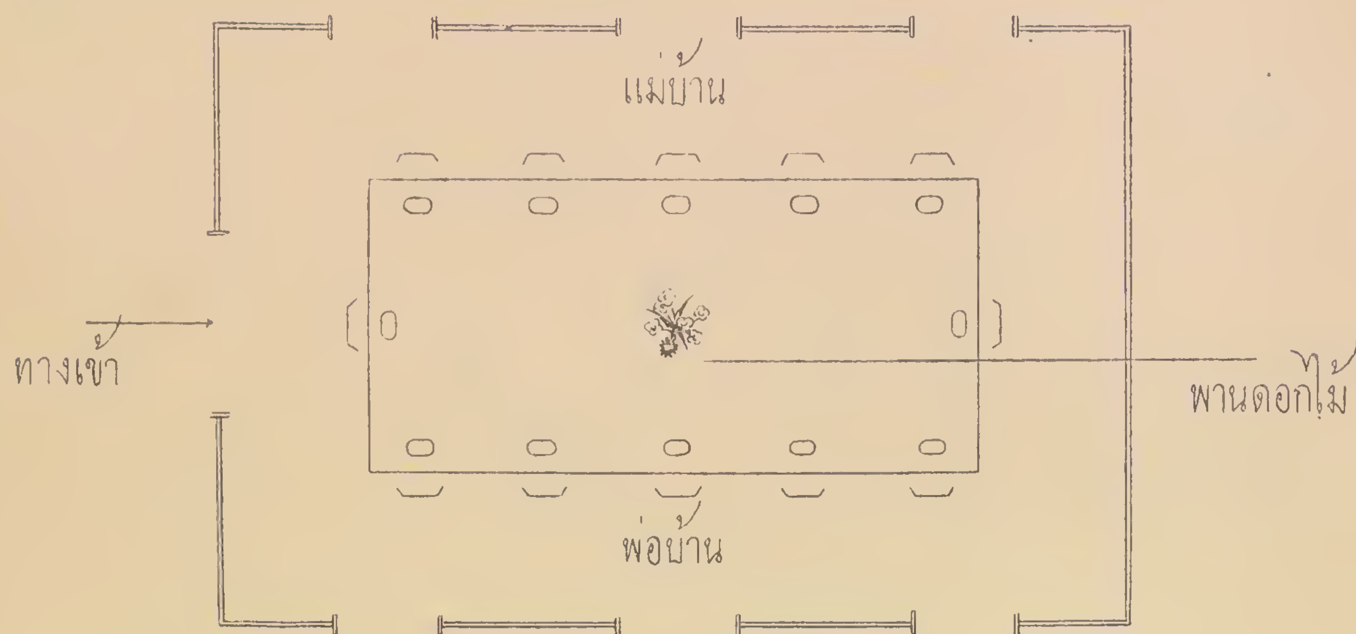
เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับมารยาทในสังคม เท่าที่บรรยายมานี้เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเห็นว่ามีความจำเป็นและสำคัญสำหรับนักปกครอง ส่วนเรื่องอื่น ๆ ยังมีอีกมากที่จัดว่ามีความสำคัญไม่น้อย แต่ก็

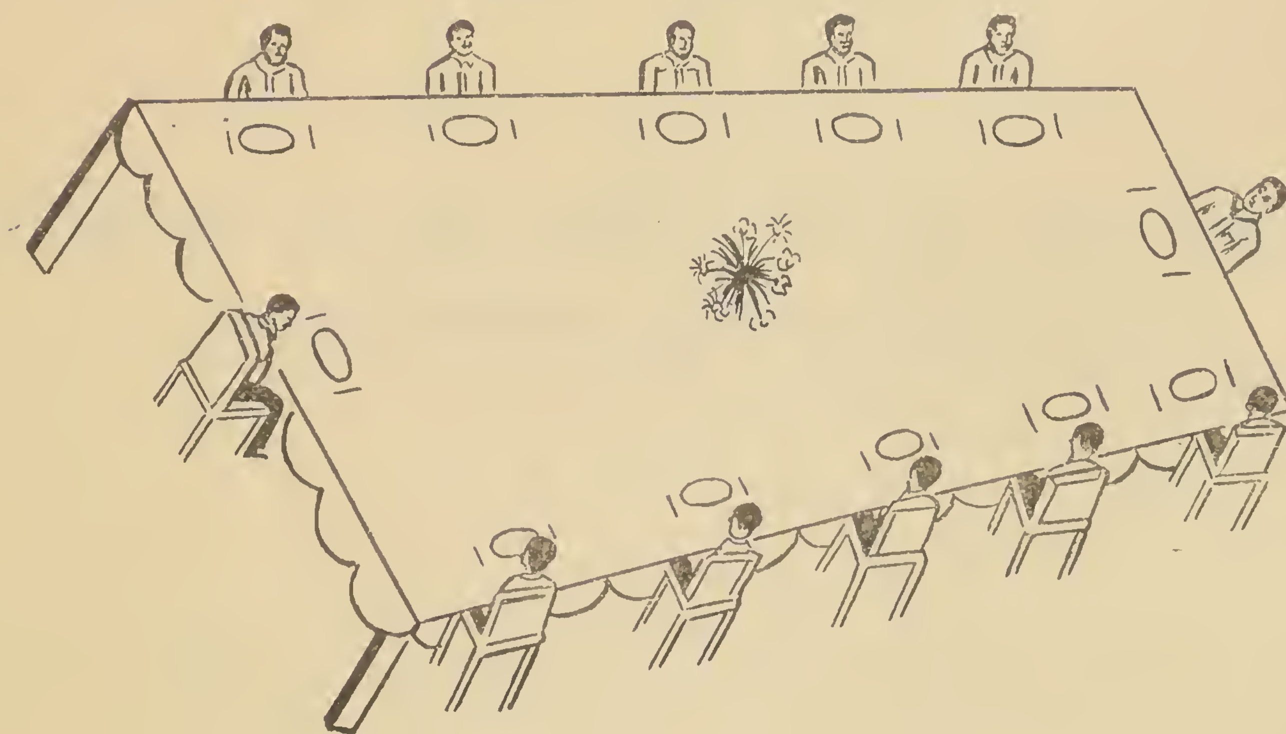
เชื่อแน่ว่าผู้รับการอบรมทุกท่านคงจะได้ศึกษาหาความรู้เอาเองในเวลาต่อไป และสามารถปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับสังคมได้ และขอให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนสำนึกว่า มารยาทในสังคมนั้น เป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นมาก ถึงแม้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะเป็นบัณฑิตมาแล้วก็ตาม หากขาดมารยาทที่ดีในสังคมแล้ว ก็จะเป็นนักปกครองที่ดีไม่ได้ แต่จะอย่างไรก็ตาม หากเราจำเป็นที่จะต้องไปในงานเลี้ยงใด และเรายังไม่ทราบว่าจะต้องปฏิบัติในระหว่างรับประทานอย่างไร ก็ขอให้อยู่ในความสงบอย่าตื่นเต้น วางท่าทางให้เป็นปกติและคอยสังเกตคนอื่น ๆ ว่าเขาปฏิบัติกันอย่างไร แล้วเราก็ปฏิบัติตามนั้น อย่าก้มหน้าก้มตาทำไปโดยไม่มองซ้ายมองขวา เพราะอาจจะไม่ถูกต้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีได้.

แผนผังการจัดโต๊ะอาหารแบบไทย

จากหนังสือการสมาคมของพระยาอนุภาพไตรภพ

การจัดที่นั่ง

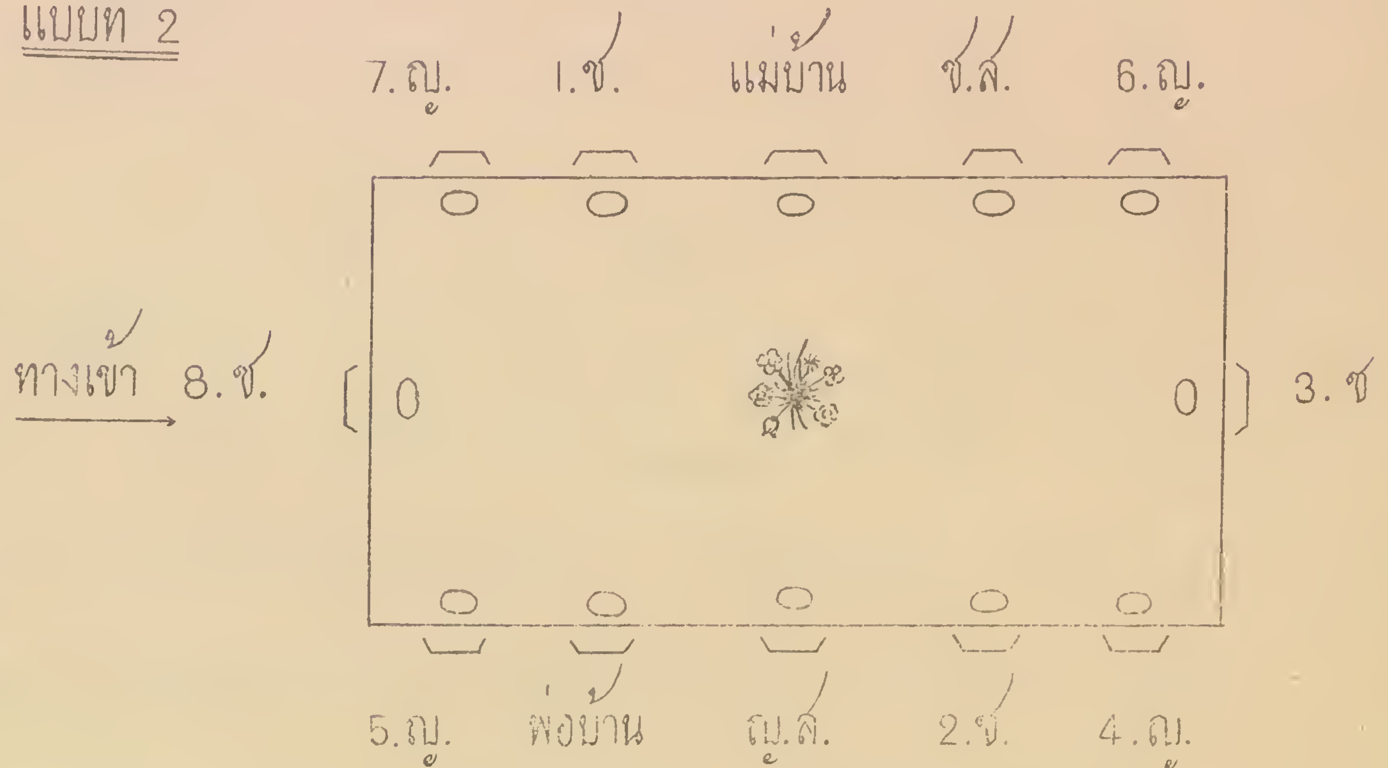

แผนผังการจัดโต๊ะอาหารแบบไทย

จากหนังสือการสมาคมของพระยาอานุภาพไตรภพ

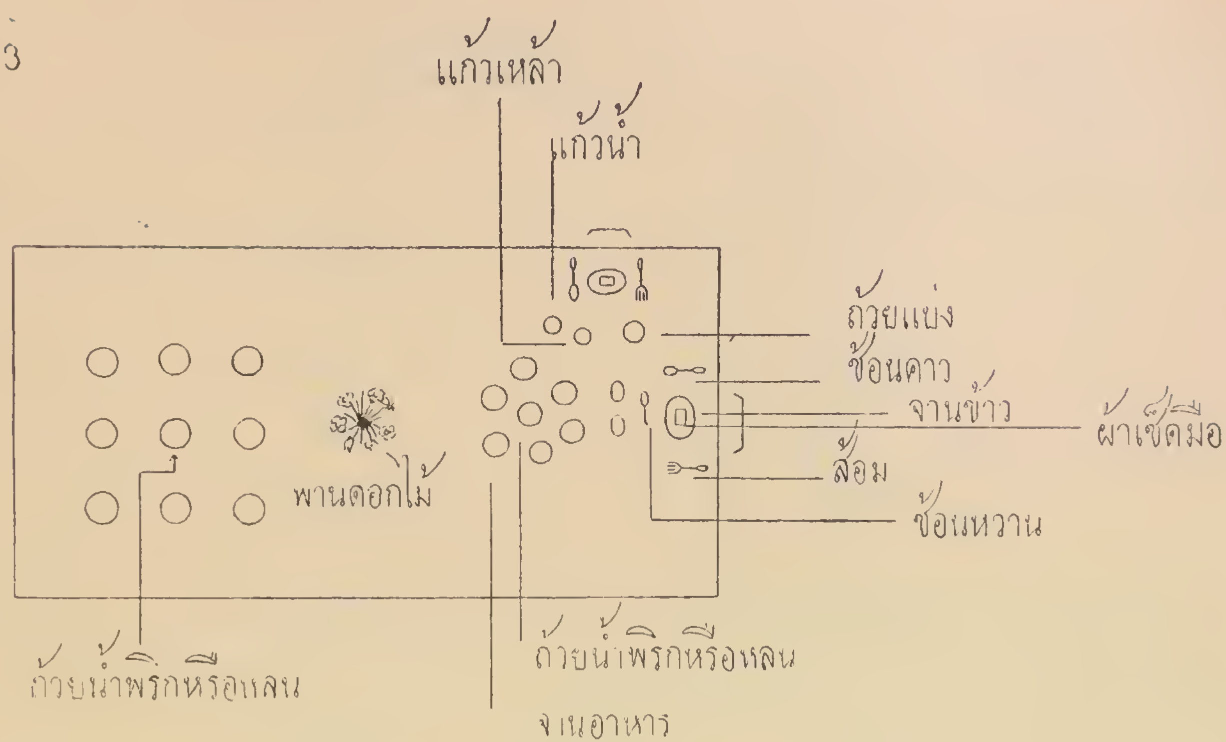
การจัดที่นั่ง

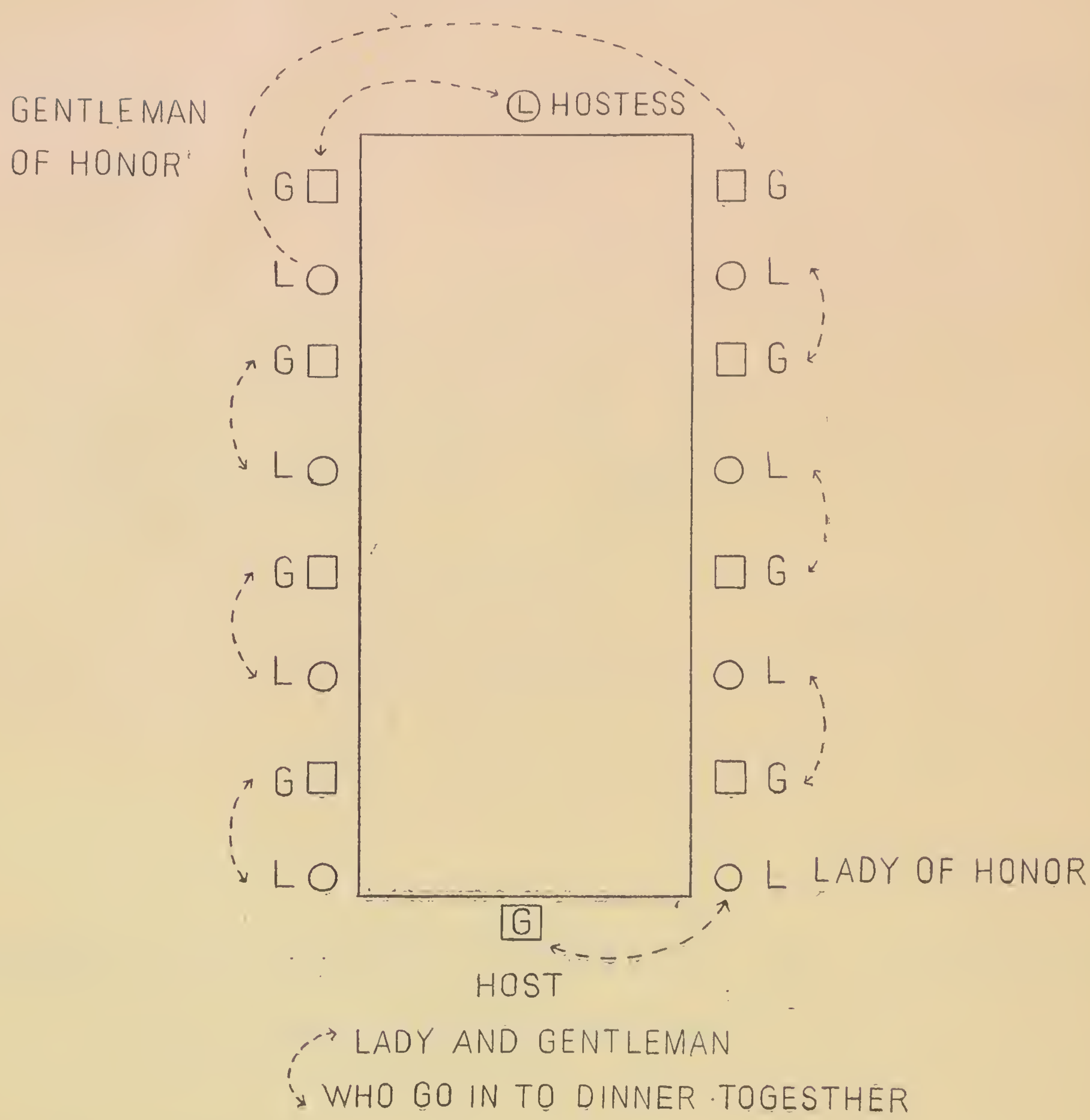
หมายเหตุ *ช.–ชาย ญ.–หญิง ส.–สำคัญ เช่น ญ.ส. – แขกหญิงที่สำคัญ หมายเลขน้อยมีความสำคัญมากตามลำดับไปหาเลขมาก*

การวางอาหารและอุปกรณ์

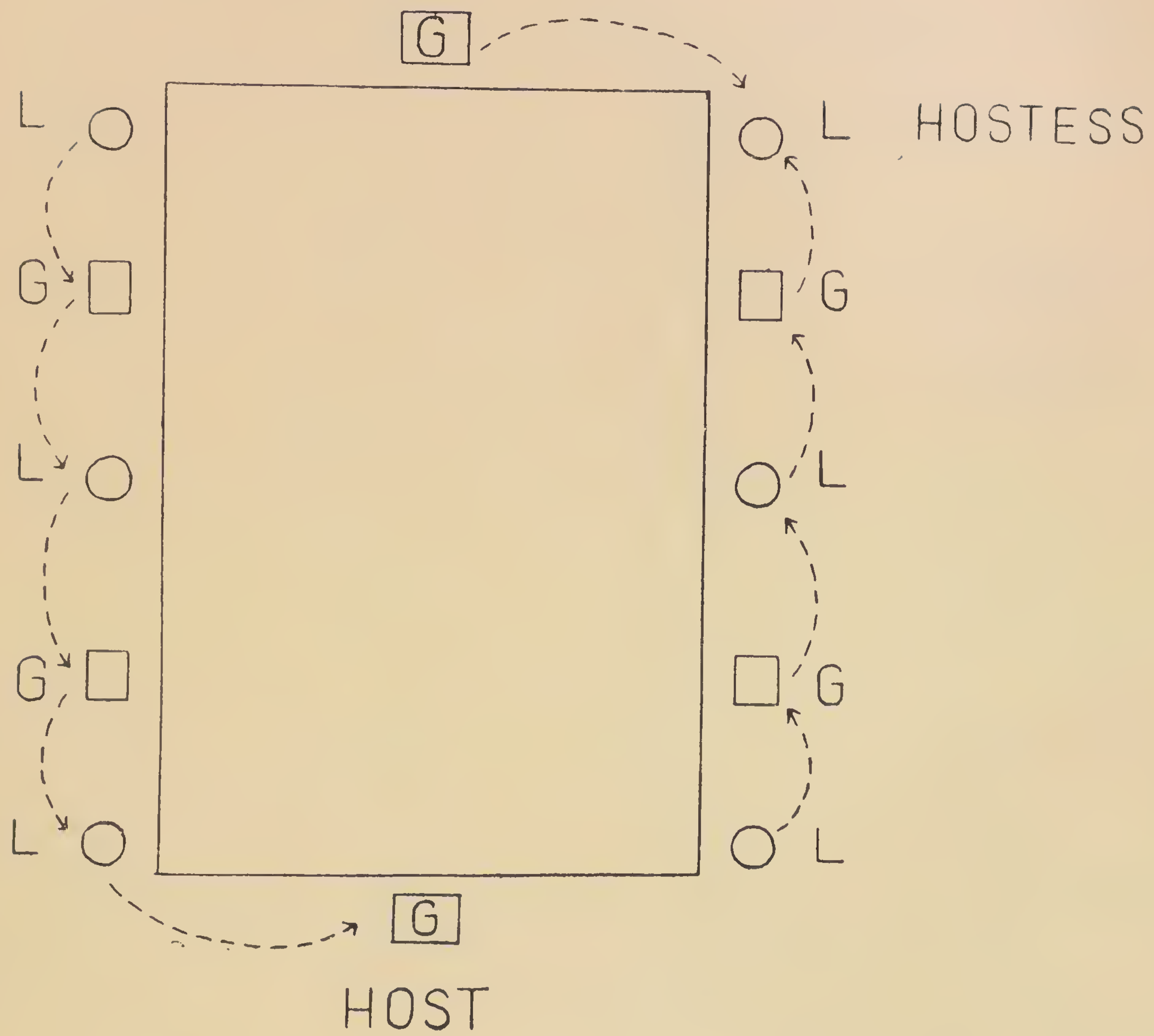
แบบที่ 3

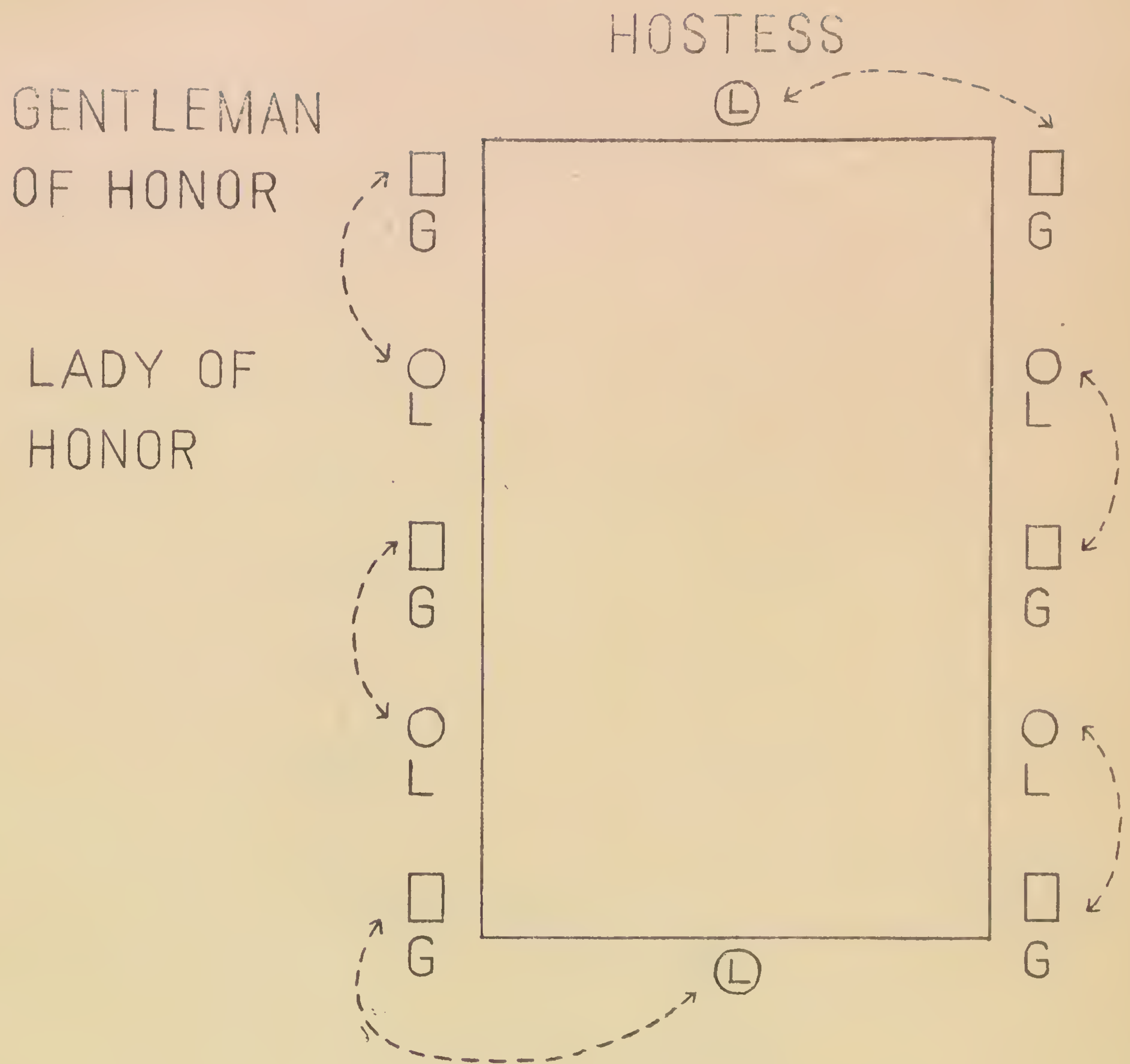
การจัดที่นั่งดินเนอร์ แบบที่ ๑ (๑๖ คน)

แบบที่ ๒

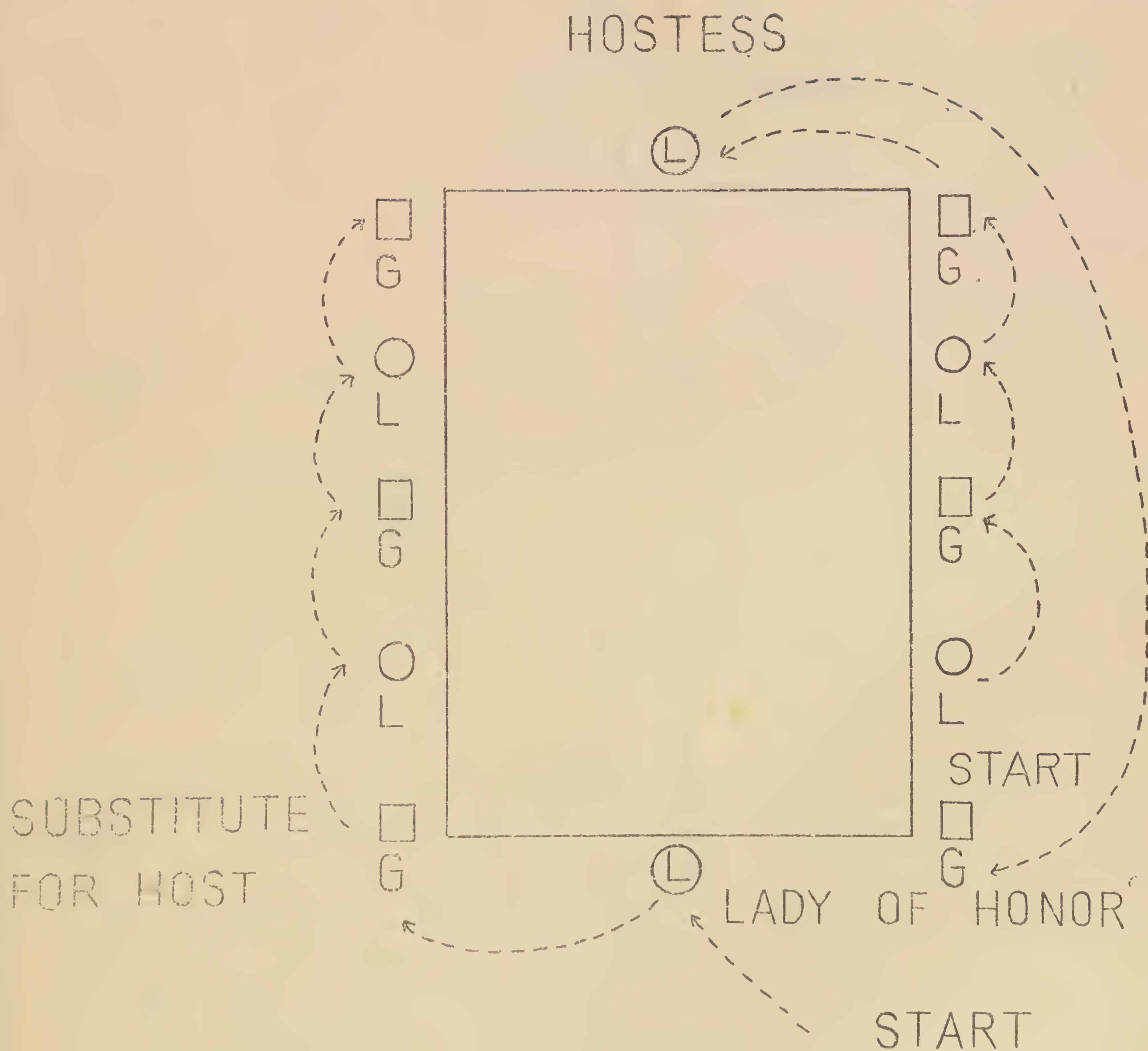

แบบที่ ๓

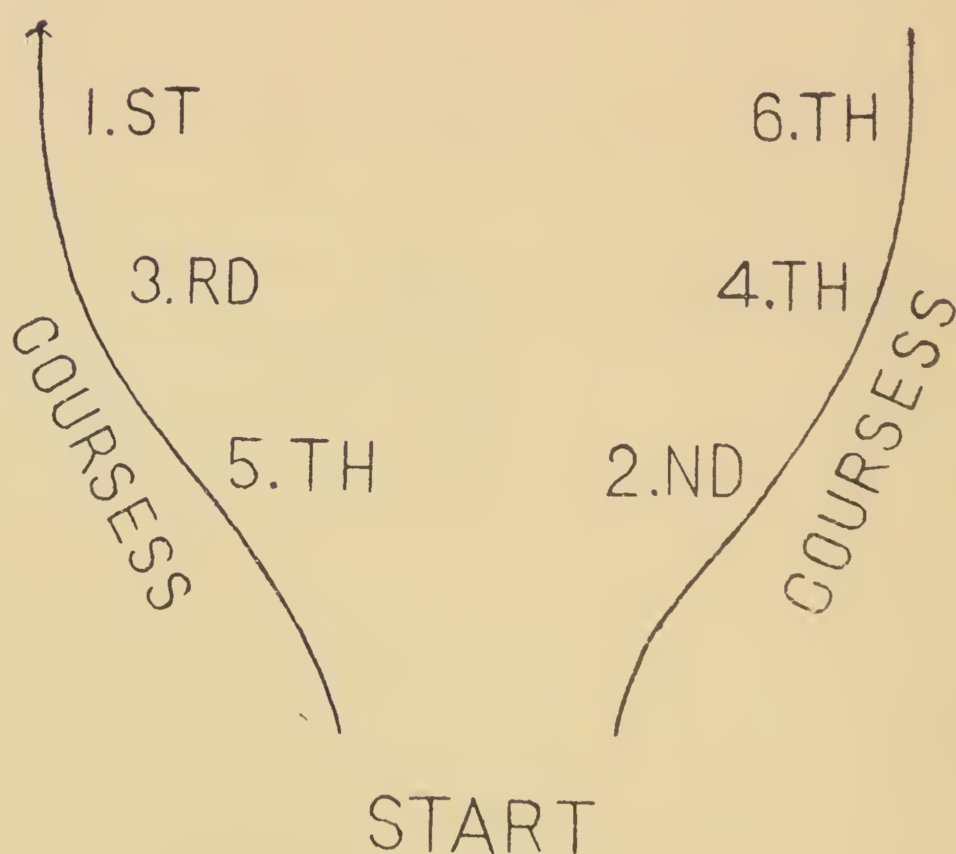
แบบที่ ๔

การจัดที่นั่งดินเนอร์ ๑๒ คน

GENTLEMAN OF HONOR

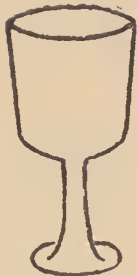
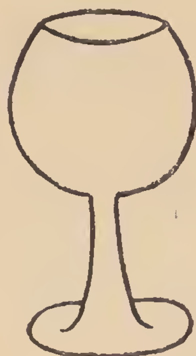
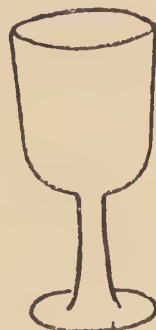
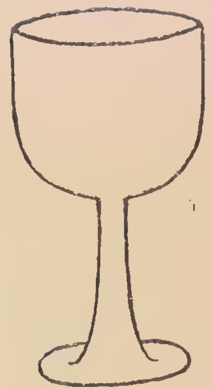
LADY OF HONOR

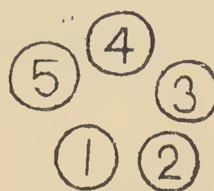
แบบที่ ๕

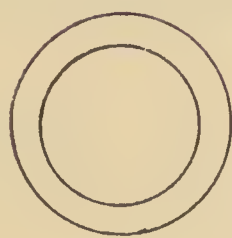
ในกรณีที่เป็นการเลี้ยงอาหารเพียง ๘ คนนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ว่าจะต้องเสิฟผู้ใดก่อน ตามปกติมักจะเริ่มเสิฟสุภาพสตรีที่นั่งหัวโต๊ะ แล้วจึงเวียนเสิฟอาหารแต่ละชุดไปทางซ้ายและขวาสลับกัน ดังในภาพ

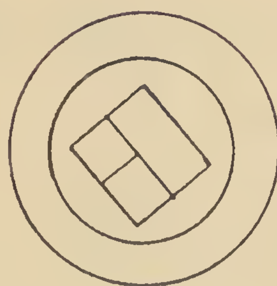
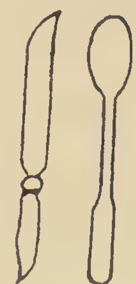
ตัวอย่าง การตั้งถ้วยเหล้าและเครื่องโต๊ะ

๑	๒	๓	๔	๕
น้ำหรือโซดา	เชอรี่	ฮ๊อค	แคลแรต	แชมเปญ

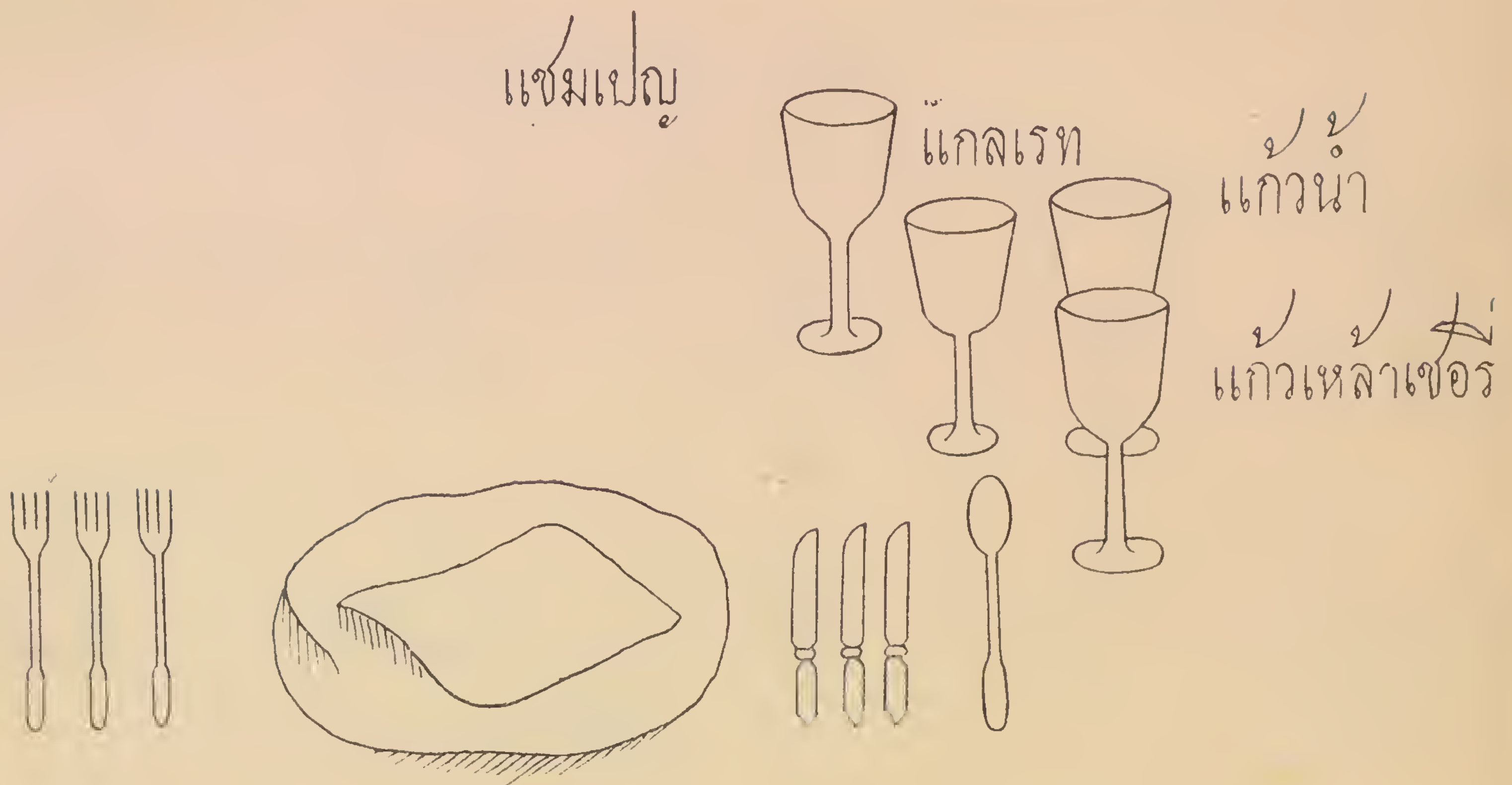

จานแบ่ง จานอาหาร

ภาพแสดงการตั้งถ้วยแก้วเหล้าเพื่อให้เห็นถนัด

การจัดเครื่องอุปกรณ์โต๊ะดินเนอร์

แสดงการจัดโต๊ะดินเนอร์ เครื่องใช้สำหรับคนเดียว แบบนี้ไม่ใช้จานขนมปังซึ่งอยู่ทางซ้ายมือต่อจากส้อม เป็นแบบอเมริกัน แต่ถ้าจะตั้งจานขนมปังก็ได้ ซึ่งเป็นแบบของอังกฤษและเคยจัดกันเสมอในประเทศไทย

ตั้งแก้วเหล้าและรินเหล้าให้ตรงตามลำดับของอาหาร คือ

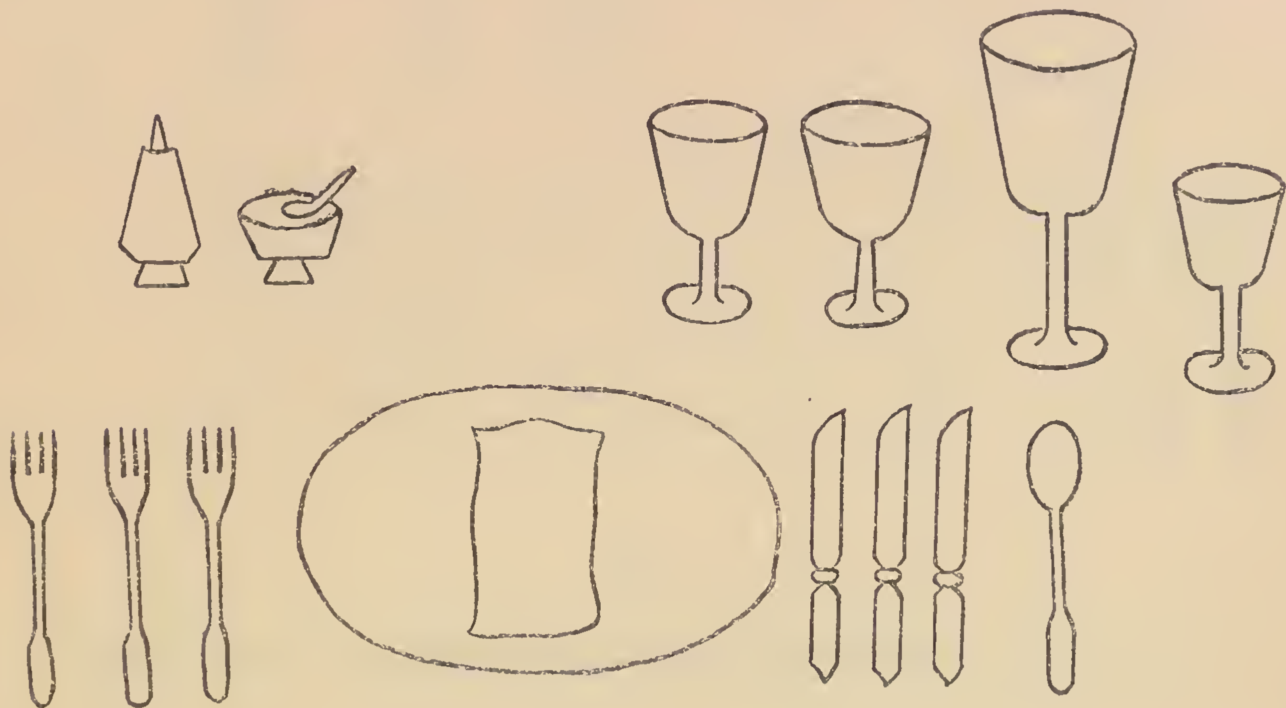
เหล้าเชอรี่	ใช้กับอาหารพวก หอย
เหล้าฮ๊อค	ใช้กับอาหารพวก กุ้ง ปลา
เหล้าแคลแร๊ท	ใช้กับอาหารพวก นก เนื้อ ไก่
แชมเปญ	ใช้กับของหวานและดื่มอวยพร

หมายเหตุ ถ้าใช้แชมเปญอย่างเดียว เรียกว่า แชมเปญดินเนอร์

หมายเหตุ ถ้ามีแก้วเหล้ามากกว่า ๓ อาจเพิ่มแก้วเหล้าเชอรี่กับแก้วเหล้าแคลแร๊ท หรือเติมเหล้าวายน์ ต่อแก้วเหล้าเชอรี่ก็ได้

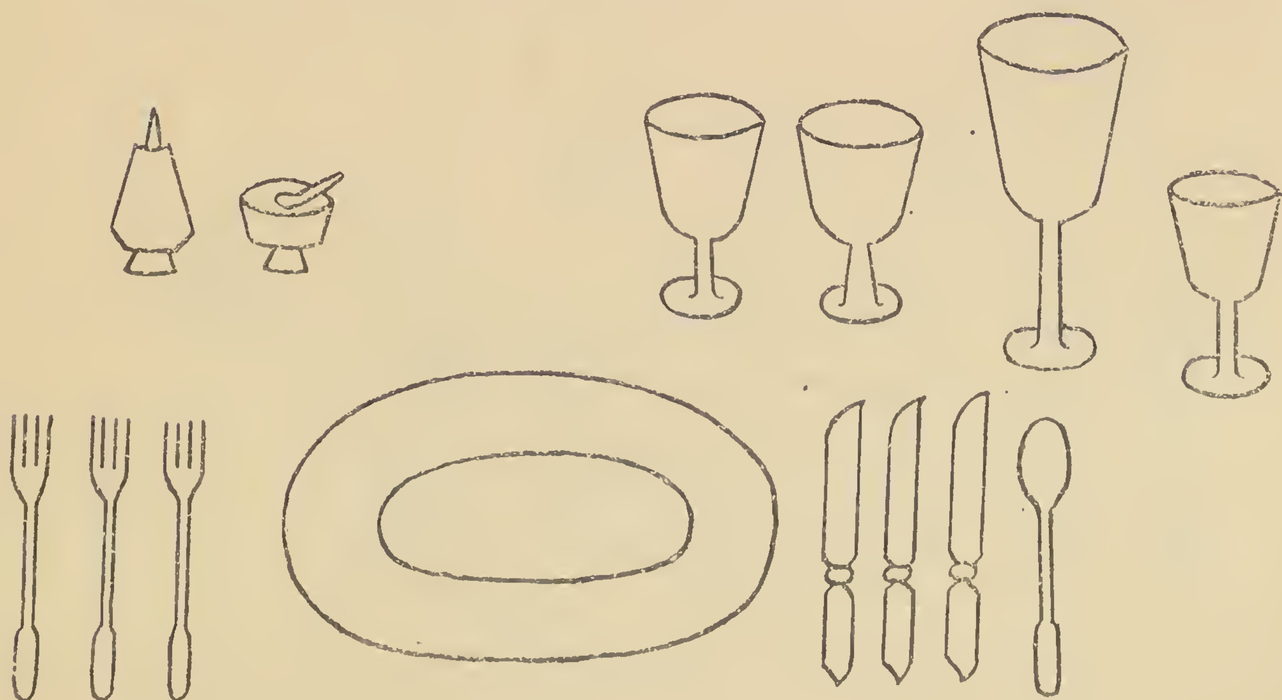
การจัดโต๊ะดินเนอร์

แสดงให้เห็นการถอนช้อนส้อม มีด และแก้วเหล้า ตามลำดับ คือ

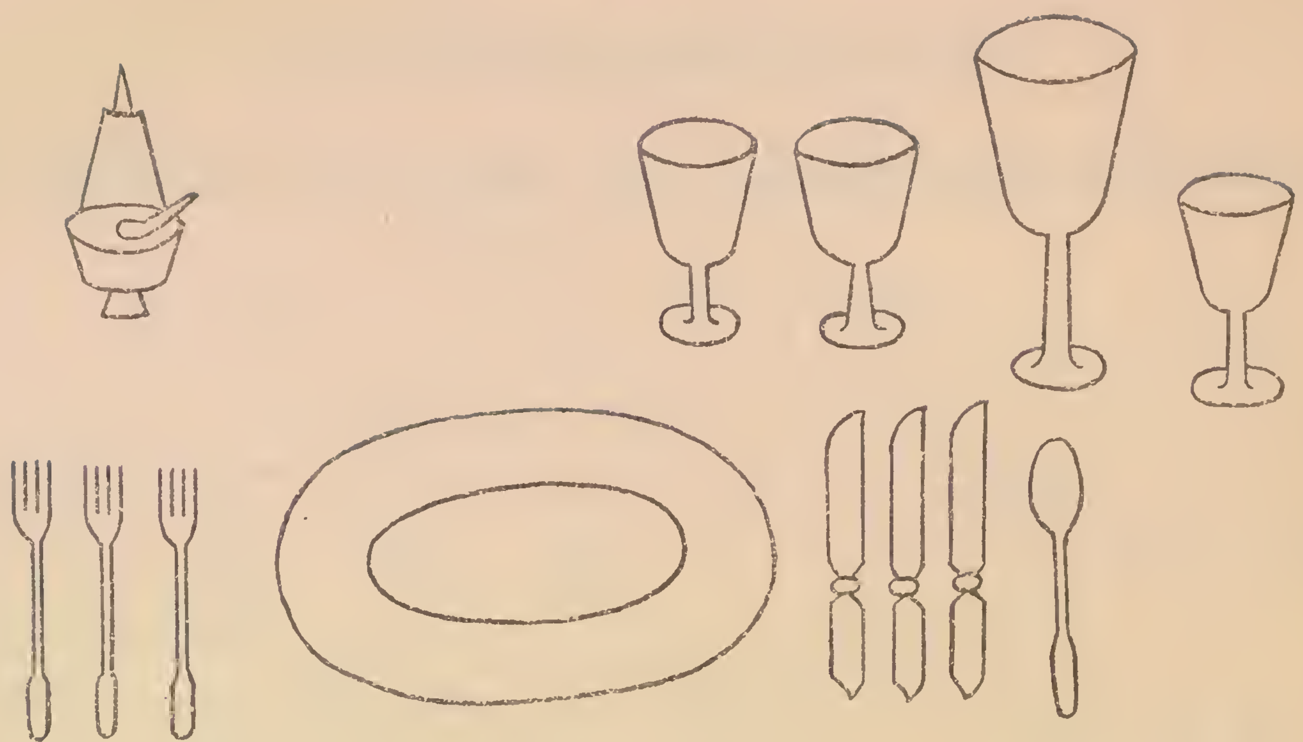
๑

ชุดอาหารเย็นเตรียมพร้อม ไม่ได้ใช้จานขนมปังและเนย

๒

ชามซุปวางบนจานรอง ถ้าเป็นชามเคลือบต้องเป็นสีเดียวกับจานรอง

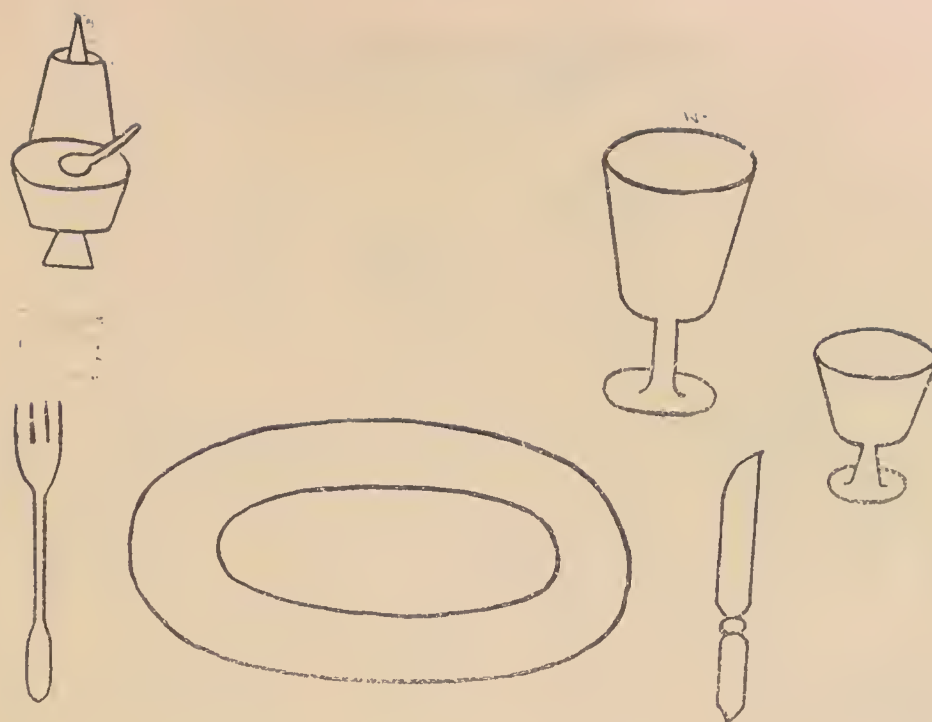
๓

จานปลาแทนที่ชามซุปและจานรองพร้อมแก้วเหล้าเชอรี่

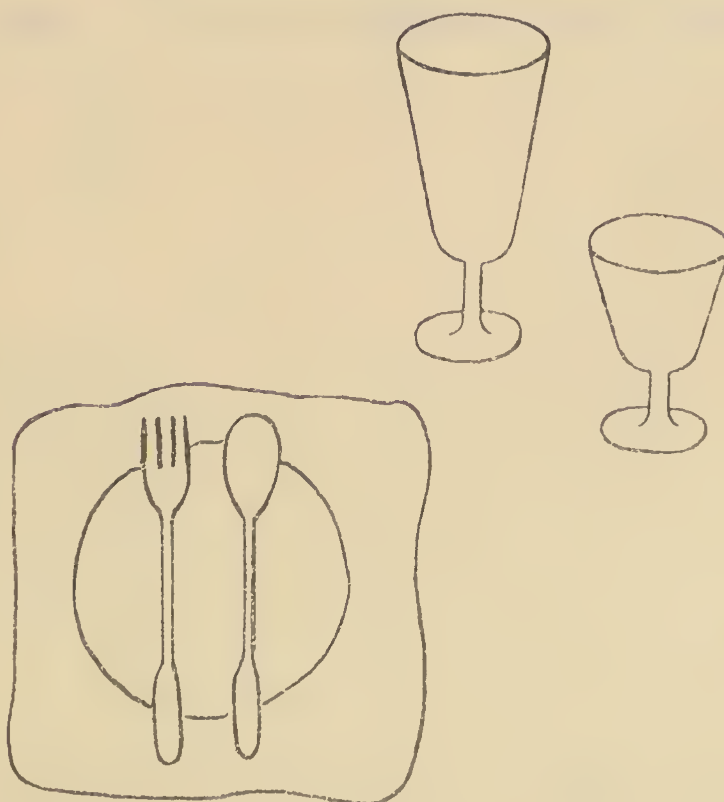
๔

จานเนื้อแทนจานปลา

๕

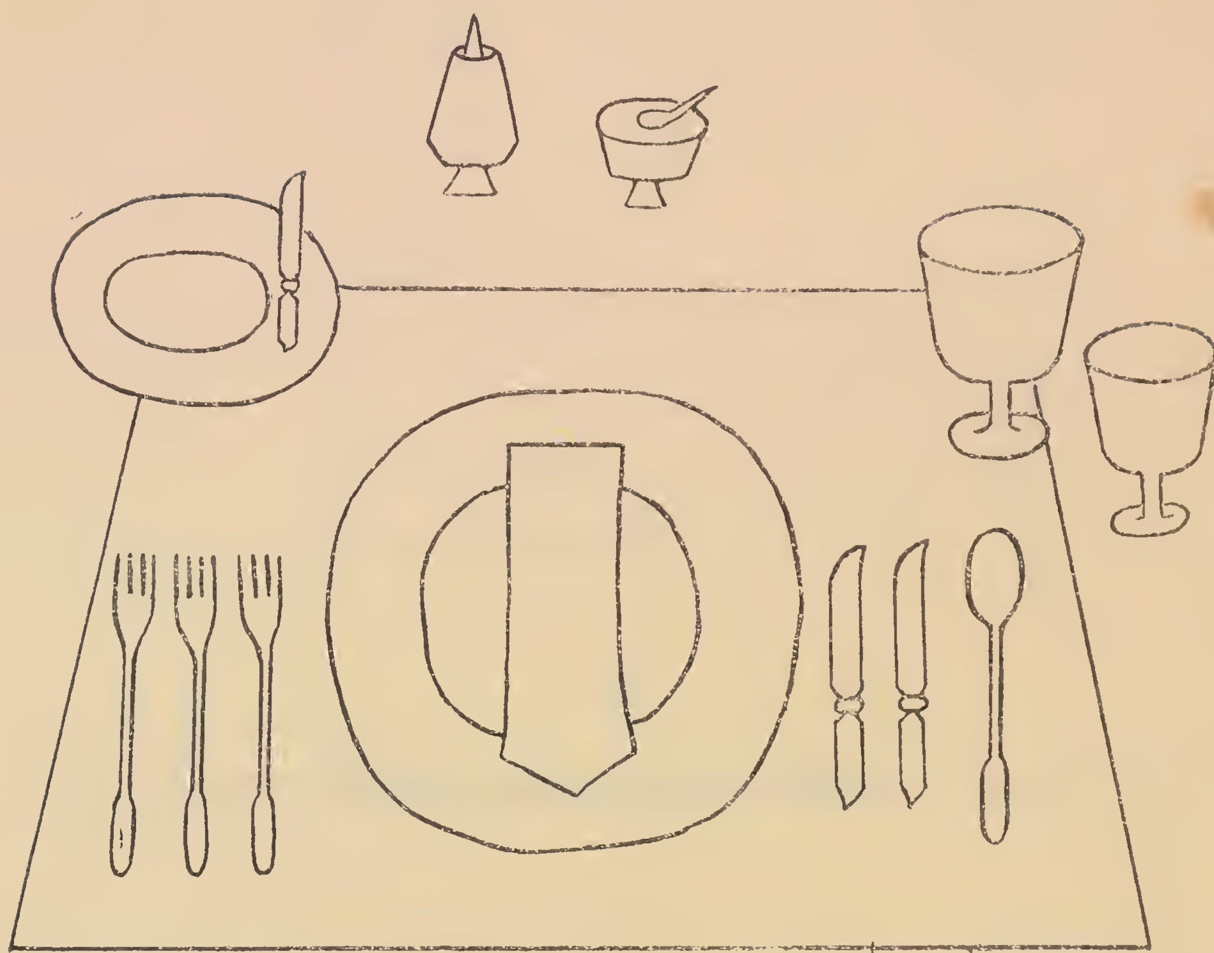
สลัดพร้อมด้วยมีดและส้อม

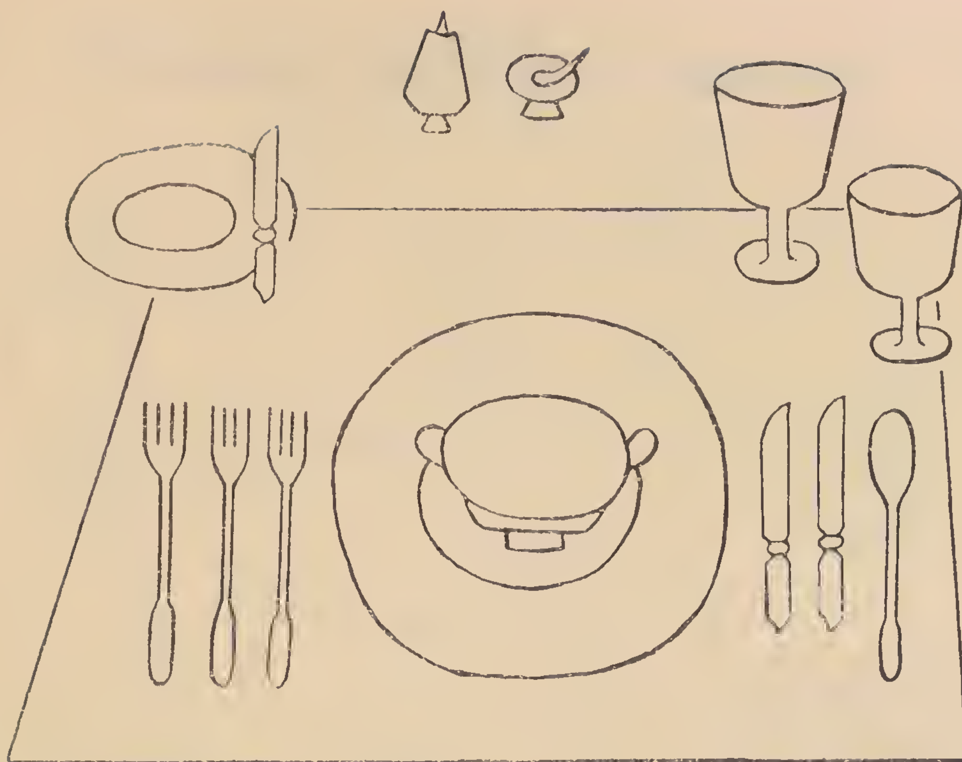
๖

เก็บโต๊ะก่อนวางจานของหวาน ส้อม และช้อน บนโต๊ะ

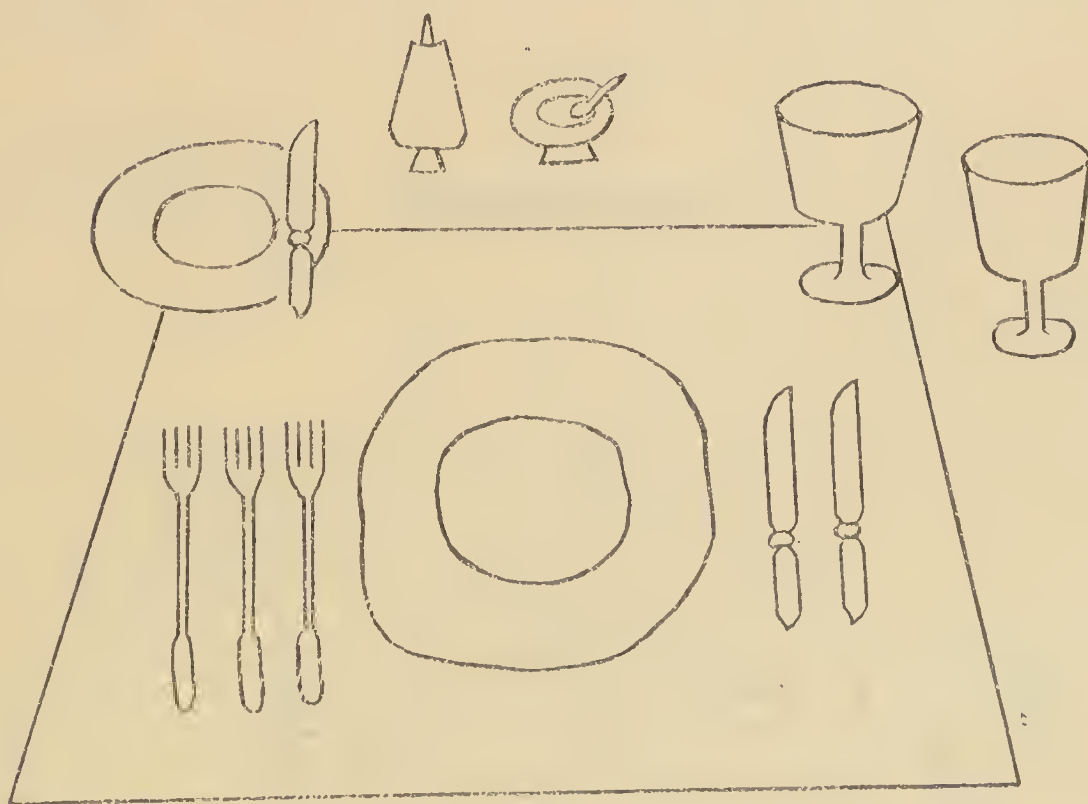
การจัดชุดอาหารกลางวัน

ชุดอาหารกลางวันพร้อมจานขนมปัง และจานเนย

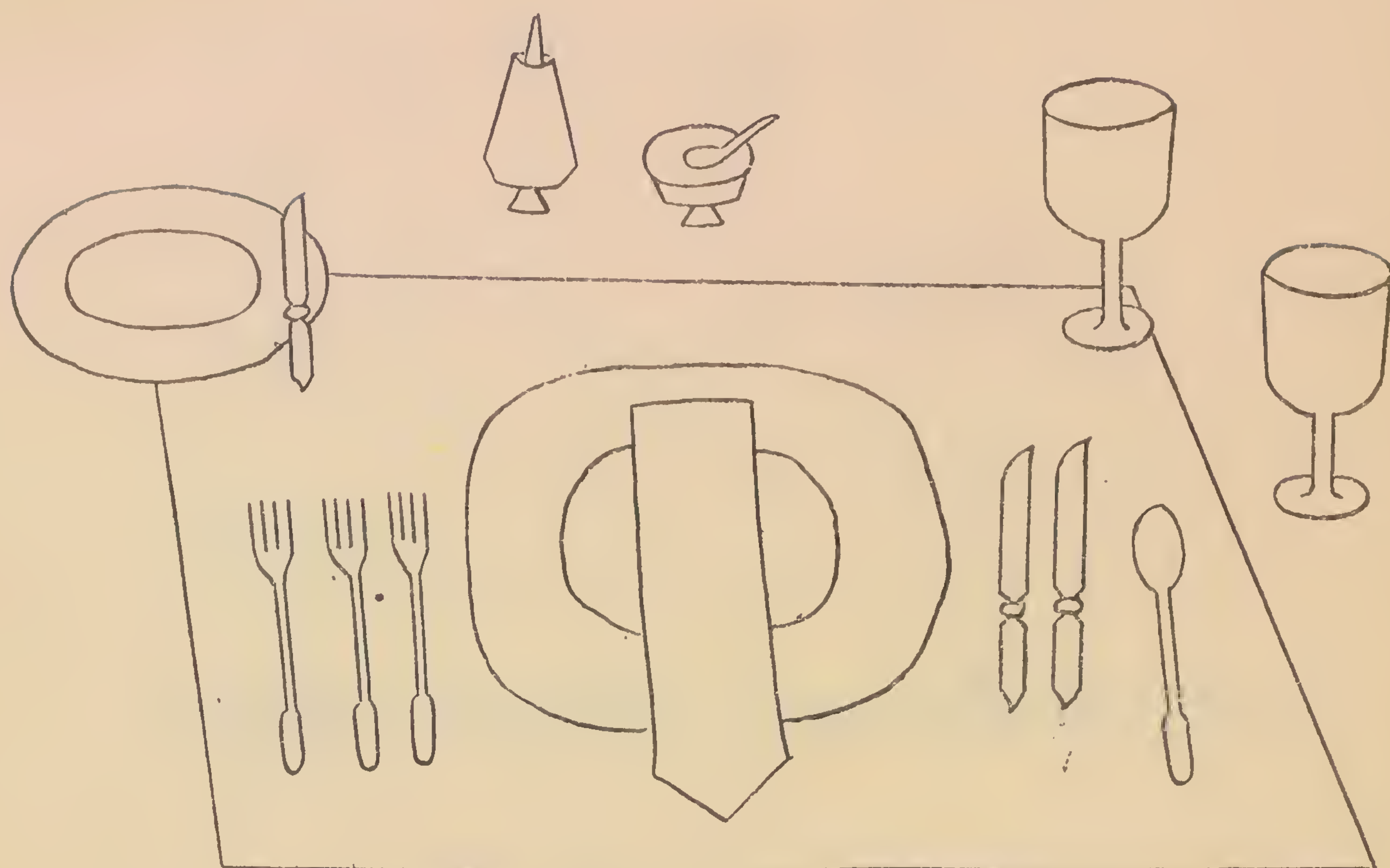

ชามซุปเนื้อพร้อมจานรอง ซึ่งเปลี่ยนใหม่ให้เข้าชุดกัน

จานอาหารแทนที่จานซุป ก่อนอาหารเนื้อควรมีอาหารอื่นสลับเพียงชนิดเดียว

แสดงแบบการจัดโต๊ะอาหารกลางวัน

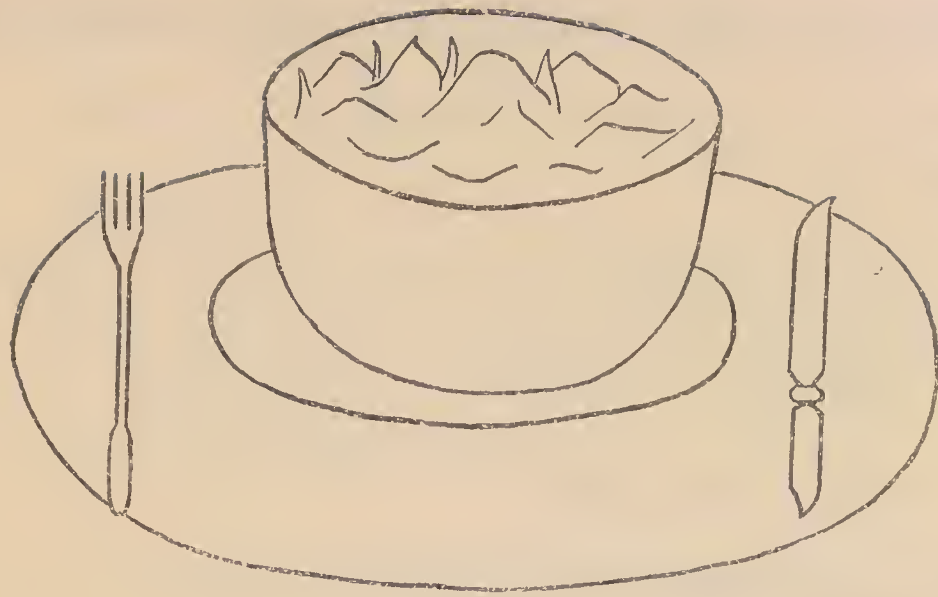

การวางภาชนะ

๑. Dinner

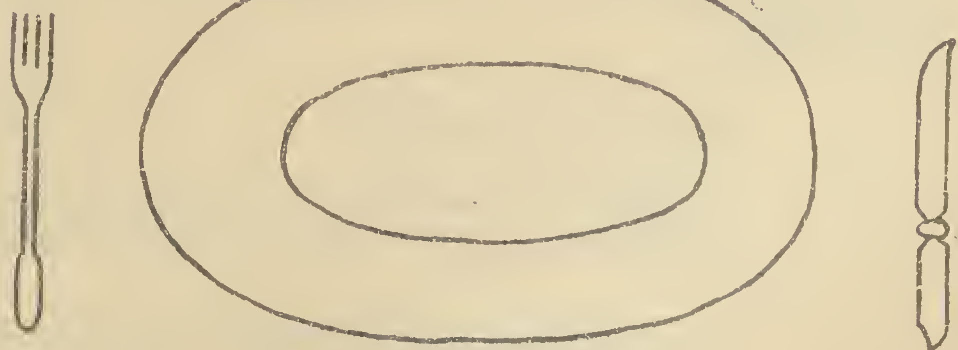

๒. การวางจานหวาน มีด ส้อมผลไม้ แก้วล้างมือ และผ้ารองแก้วล้างมือ

เมื่อบริกรนำมาวางดังภาพข้างบนแล้ว ผู้รับประทานต้องแยกมีด ส้อม ออกวางข้างจาน แล้วใช้มือขวาหยิบแก้วน้ำล้างมือยกขึ้น มือซ้ายหยิบผ้ารองแก้วออก วางเหนือจานทางด้านซ้าย แล้ววางแก้วน้ำล้างมือทับลงบนผ้ารองนั้น

หัวข้อที่ควรทราบโดยสังเขปเกี่ยวกับมารยาทในสังคม

๑. การเคารพ

- ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกาลเทศะเพราะมีหลายแบบ
- การกราบ การไหว้ การโค้งคำนับ การเปิดหมวก การยืน การจับมือ
- หลักสำคัญการแสดงเคารพ
  - ไม่ควรแสดงท่ายิ้มแย้ม
  - กิริยาวาจาให้สำรวม
  - ถ้าสวมแว่นตาดำ ควรถอด
  - อย่าคาบบุหรี่เป็นอันขาด
  - ท่าทางเคารพให้งามเหมาะสม อย่าทำอย่างเสียไม่ได้
- การโค้งคำนับ มีข้อควรระวัง
  - ก้มศีรษะโค้งพองาม
  - ศิลปในการโค้งคำนับอยู่ที่ท่าทางแสดงคารวะโดยจริงใจ
  - ไม่ลุกลนจนเห็นการโค้งคำนับไม่ต่างกับการพยักหน้า

๒. การแนะนำ

- นำบุรุษให้สตรีรู้จัก
- นำผู้น้อยไปรู้จักผู้ใหญ่ เพศเดียวกัน
- เฉพาะสตรีสมรสหรือโสด ต้องนำสตรีโสดให้สตรีที่ครองเรือนแล้วรู้จัก เว้นแต่สตรีโสดมีตำแหน่งสูงกว่า

- ผู้ทำหน้าที่ชักนำต้องค่อย ๆ ดำเนินการด้วยความสุภาพนิ่มนวลและไม่ลืมก้มศีรษะพองามให้แก่ฝ่าย ที่ตนประสงค์จะให้รู้จักกัน
- ควรระลึกด้วยว่า คนทั้งสองเขายินดีจะรู้จักกัน
- การจับมือมีหลักกว้าง ๆ
    - ผู้น้อยอย่ายื่นมือให้ผู้ใหญ่ก่อนเป็นอันขาด
    - บุรุษจะยื่นมือให้สตรีจับไม่ได้ ต้องให้สตรีเป็นผู้ยื่น ไม่ว่าบุรุษจะยิ่งใหญ่เพียงใด นอกจากจะสูงอายุและอาจยื่นมือให้ลูกหลานจับก่อนก็ได้

๓. การต้อนรับ

เมื่อเป็นเจ้าบ้าน

- อย่าให้แขกรอนาน
- มิบังควรถามแขกก่อนว่ามีธุระอะไร ควรรอให้แขกเอ่ยก่อน
- ต้องแสดงยิ้มแย้มแจ่มใส อย่าทำหน้าชนิดบอกบุญไม่รับ
- ไม่ตั้งท่าวางปึ่ง
- ไม่ควรขัดคอแขกและไม่หนีแขก
- ควรชวนแขกสนทนาอย่าให้เหงา

เมื่อเป็นแขก

- กดกริ่งหรือเคาะประตูก่อนเข้าไป
- ไม่อยู่นานเกินสมควร เมื่อหมดธุระต้องลากลับ
- อย่าไปตอนใกล้เวลาอาหารของเจ้าบ้าน
- ถ้ายังมิได้มีความสนิทชิดชอบ ไม่ควรเอาเพื่อนฝูงหรือบุตรหลานไปด้วย จะก่อความรำคาญแก่เจ้าของบ้านโดยใช่เหตุ

ข้อสังเกตในการเชิญเลี้ยง

- เจ้าภาพต้องพร้อมที่จะต้อนรับก่อนแขกมา
- พยายามให้แขกพบกันโดยทั่วถึง

๔. การสนทนา

- วาจาสุภาพ อ่อนหวาน
- พูดเท่าที่จำเป็น อย่าพูดมาก
- อย่าพูดแต่เรื่องของตัวเรา ครอบครัวของเราฝ่ายเดียว
- มิบังควรพูดเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องที่แขกมาหาหรือมาเยี่ยม เพราะจะทำให้แขกเก้อ
- เมื่อใกล้เวลารับประทานอาหาร หรือเห็นว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีธุระต้องรีบไป ควรยุติการสนทนา
- สนใจต่อคู่สนทนา
- อย่าล้วง แคะ แกะ เการ่างกายส่วนใด ๆ เวลาสนทนา

๕. การใช้นามบัตร

ลักษณะของนามบัตร

- กระดาษขาว
- ค่อนข้างบาง
- ควรเป็นชนิดไม่ขัดมัน
- ไม่มีลวดลายใด ๆ
- รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ข้อความในนามบัตร

- ควรลงคำว่า นาย นาง นางสาว
- ประเทศเรา สตรีสมรสแล้วไม่ใคร่พิมพ์คำว่า นาง ลงด้วย มักพิมพ์ชื่อเฉย ๆ
- ถ้ามีศักดิ์โดยกำเนิดหรือมียศ เช่น ม.ร.ว. หรือพันตรี ก็พิมพ์หน้าชื่อ
- นามบัตรสามีและภรรยา พิมพ์นามคู่กันได้ เช่นนายกอ และนางขอ ชอบงาม ถ้าเป็นภาษาต่างประเทศใช้ว่า MR. & MRS. KAU CHORBNGARM โดยตัดชื่อตัวภรรยาออก

สีของตัวอักษร

- ปกติใช้หมึกสีดำ หรือสีน้ำเงินแก่
- ไม่ควรเป็นสีฉูดฉาด

๖. การใช้โทรศัพท์

- ธุรกิจในปัจจุบันมีมาก การติดต่อด้วยตนเองทำให้ล่าช้า โทรศัพท์จึงเป็นการสื่อสารที่จำเป็น
- ความสำเร็จในการงานขึ้นอยู่กับผู้ใช้
  - มีมารยาทในการพูดจา
  - พูดชัดถ้อยชัดคำ
  - ใช้ถ้อยคำสุภาพ คำพูดและน้ำเสียงให้ผู้ฟังพอใจ
  - ประหยัดเวลาในการพูด

๗. มารยาทสำหรับผู้นั่งโต๊ะ

- ใช้เครื่องใช้ในการรับประทานอาหารให้ถูกต้อง
- นั่งตามที่จัดไว้ ถ้ามีชื่อประจำที่นั่ง เจ้าภาพก็จะทำแผนผังให้ทราบ
- เมื่อถึงห้องอาหาร อย่านั่งก่อนสุภาพสตรี
- เวลานั่งโต๊ะแล้ว อย่าแนะนำใครให้รู้จักกันอีก
- อย่าใช้มือหยิบอาหารที่มีกระดูกขึ้นรับประทานเป็นอันขาด
- อย่าถ่มกระดูก ก้าง เมล็ด จากปากลงในจานหรือบนพื้น ถ้าจำเป็นต้องใช้ส้อมรองรับจากปากใส่ข้างจานไว้
- อย่าจามพื้นเวลารับประทาน ถ้าจำเป็นต้องเอามือป้องเวลาจามพื้น
- อย่าพูดหรือดื่มเวลามีอาหารเต็มปาก

- เวลาใช้มีดส้อมหรือส้อมช้อน พยายามอย่าให้มีเสียงกระทบกันระหว่างมีด ส้อมช้อน จาน
- อย่าใช้มีดสำหรับนำอาหารเข้าปากเป็นอันขาด

๘. การเดินโต๊ะ

- เจ้าภาพจะมีหน้ามีตาเนื่องจากการเลี้ยงย่อมขึ้นอยู่กับคนรับใช้
- คนรับใช้ ในการเลี้ยง ต้องได้รับการฝึก จนคล่องแคล่ว ทำงานได้อย่างเหมาะสม
- ควรให้คนรับใช้รับประทานอาหารเสียก่อน
- มารยาทของคนรับใช้
  - เวลาเสิฟอย่าหายใจรดแขก
  - คนเสิฟไม่มีหน้าที่พูดกับคนนั่งโต๊ะ และระหว่างที่เดินโต๊ะ อย่าพยายามฟังการสนทนา ของผู้นั่งโต๊ะ เป็นอันขาด
  - อย่าแอบดื่มสุราติดถ้วยต่อหน้าแขก
  - พอเสิฟผลไม้แล้วคนรับใช้ต้องรีบออกจากห้องและอย่ามาถอนหรือเสิฟอะไรอีก เพราะเป็นเวลาที่จะกล่าวสุนทรพจน์

๙. การแต่งกาย

- ข้อสำคัญควรดูบัตรเชิญและแต่งให้ถูกต้อง
- สำหรับความนิยมของเรา

- สากลธรรมดา
  - ไม่ใช่เพียงแต่ผูกโบว์หรือเน๊คไทเท่านั้น ต้องสวมเสื้อนอกเสมอ
  - สีของผ้าต้องตามสมัยที่นิยมกัน คือสีคล้ำ หรือค่อนข้างคล้ำ หรือสีดำ (สีขาวสำหรับใช้ในการไปเคารพศพ)
  - แบบตามสมัย-การแบะคอต้องไม่โตมาก
  - เน๊คไท ไม่ใช่ชนิดแผ่นกว้าง ๆ ต้องเลือกขนาดพอควรตามสมัยนิยม
- สปอร์เช็ต (Sport shirt) คือเสื้อเช็ตธรรมดา หรือจะแต่งแบบที่เราเรียกกันว่าฮาวายก็ได้ แต่ควรเอาชายเสื้อเข้าไว้ในกางเกงเสีย
- Black tie แต่งกางเกงดำ เสื้อนอกขาว รองเท้าและถุงเท้าดำ ผูกโบว์ดำเงื่อนหูกระต่าย (อย่าใช้เน๊คไทดำเป็นอันขาด)

๑๐. การกล่าวสุนทรพจน์

กล่าวเฉพาะความมุ่งหมายของการเลี้ยง

- ยกย่องชมเชย แล้วสรุปอวยพร
- ไม่ควรยืดยาวจนผู้ฟังเบื่อ
- ควรกล่าวขณะเสิฟผลไม้

๑๑. การลากลับ

- ไม่ต้องแสดงความขอบใจเจ้าภาพ
- ควรพูดเพียงว่า เราได้รับความสนุกสนานและได้รับประทานอาหารอร่อย
- อย่าพยายามเลี่ยงหนีกลับ
- ปกติเจ้าภาพ จะคอยรับการลา ของแขก เมื่อได้เวลาพอควรแล้วเสมอ

๑๒. การจัดอาหาร

อาหารเช้า

อาหารกลางวัน

อาหารบ่าย

อาหารค่ำ

การเลี้ยงแบบบุฟเฟ่ท์

การเลี้ยงแบบบุฟเฟ่ท์

มีข้อควรระลึกสำหรับการจัดเลี้ยง

- ควรจัดอาหารที่รับประทานได้ง่าย
- อาหารไม่ควรมีกระดูกหรือก้าง
- ควรมีโต๊ะเก้าอี้ตั้งลอย ๆ ไว้ด้วย
- คอยเติมอาหารคาวหวานเสมอ ๆ
- คนรับใช้ต้องคอยรับจานจากผู้ที่อิ่มแล้ว หรือจัดที่สำหรับรับไว้

การจัดอาหารตามความนิยมของเรา

- อาหารตั้งกลางโต๊ะ
- ช้อนกลางทุกจาน
- ถ้วยแบ่งประจำทุกคน

อาหารเช้า "BREAKFAST"

๑. เมื่อผู้รับเชิญจะเข้านั่งรับประทาน บริกรต้องช่วยเลื่อนเก้าอี้ให้นั่งแล้วเข้าเปิดฝาเนยแยมออก (ใช้แยมผิวส้ม)

๒. นำน้ำผลไม้คั้น เข้าวางทางขวา ของแก้วน้ำเย็น เหนือถ้วยน้ำชา ในเมื่อเปิดฝาเนยแยมทั่วแล้ว

๓. เสิฟไข่ดาวหมูแฮม เมื่อวางน้ำผลไม้คั้นทั่วแล้ว และรินน้ำ

๔. เก็บแก้วน้ำผลไม้คั้นต่อจากเสิฟไข่ดาวหมูแฮม

๕. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อม บริกรเข้าเก็บจาน

๖. นำจานคาวก้นตื้น และมีดส้อมคาวเข้าวางเปลี่ยนเพื่อรับประทานเนื้อเย็นผักดอง

๗. เสิฟเนื้อเย็นผักดอง

๘. กาแฟหรือน้ำชาเข้ารินระหว่างผู้รับเชิญรับประทานเนื้อเย็น

๙. นม น้ำตาล เสิฟต่อจากรินน้ำชากาแฟ

๑๐. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อม ให้บริกรเข้าเก็บจานที่รับประทานเนื้อเย็น แล้วเลื่อนจานขนมปังเข้าแทนที่จานคาว

๑๑. เมื่อผู้รับประทาน ๆ ขนมปังปิ้งเนยแยมแล้ว ให้บริกรเข้าเก็บจานขนมปังและมีดหวานปาดเนย

๑๒. นำจานมีดส้อมหวานเข้าวางเปลี่ยนเพื่อรับประทานผลไม้

๑๓. ถอนพาน ผลไม้ ออกเสิฟ ในเมื่อวาง เปลี่ยนจาน หวานทั่วแล้ว

๑๔. บุหรี่ เสิฟเมื่อผู้รับเชิญรับประทานผลไม้เสร็จแล้ว

๑๕. นำที่เขี่ยบุหรี่เข้าวางกลางโต๊ะต่อจากเสิฟบุหรี่ แล้วเก็บจานมีดส้อมที่รับประทานผลไม้

อาหารกลางวัน "LUNCH"

๑. เมื่อผู้รับเชิญจะเข้านั่งโต๊ะ บริกรต้องช่วยเลื่อนเก้าอี้ให้นั่ง และเข้าเปิดฝาเนย

๒. ซุป เสิฟเมื่อเปิดฝาเนยทั่วแล้ว

๓. น้ำโซดา รินต่อจากเสิฟซุป

๔. เมื่อผู้รับประทานรวมช้อน ให้เข้าเก็บจานซุป

๕. กุ้งทอด ซอสแดง เสิฟเมื่อเก็บจานซุปทั่วแล้ว

๖. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อม บริกรเข้าเก็บจานที่รับประทานกุ้ง

๗. นำจานคาวก้นตื้นและมีดส้อมคาวเข้าวางเปลี่ยน เพื่อรับประทานเนื้ออบและสลัด

๘. เสิฟเนื้ออบและสลัด

๙. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อม บริกรเข้าเก็บจานมีดส้อม และจานขนมปังและมีดหวานปาดเนย

๑๐. นำจานคาวก้นลึก จานแบ่ง ถ้วยแบ่งกาว ช้อนกระเบื้อง และช้อนส้อมคาวเข้าวางเปลี่ยนเพื่อรับประทานอาหารไทย

๑๑. เสิฟข้าว

๑๒. เสิฟแกง ผัด ยำ หลนและผักต่าง ๆ ต่อจากข้าว เมื่อเสิฟทั่วแล้ววางไว้กลางโต๊ะ

๑๓. เมื่อผู้รับประทานรวมช้อนส้อม บริกรเข้าเก็บจานข้าว จานแบ่งและถ้วยแบ่ง

๑๔. นำจานหวานเข้าเปลี่ยนเพื่อรับประทานผลไม้

๑๕. เก็บอาหารคาวในโต๊ะ ต่อจากนำจานหวานเข้าเปลี่ยนแล้ว

๑๖. นำอาหารหวานเข้าเสิฟ

๑๗. ถอนพานผลไม้ออกเสิฟต่อจากอาหารหวาน

๑๘. เสิฟบุหรี่ เมื่อผู้รับเชิญรับประทานผลไม้เสร็จแล้ว

๑๙. นำที่เขี่ยบุหรี่เข้าวางกลางโต๊ะแล้วเก็บจานหวาน

อาหารบ่าย "TEA"

การจัดวางอาหาร

๑. ผลไม้ต่าง ๆ จัดใส่พานวางกลางโต๊ะ

๒. แซนด์วิช วางต่อจากจานผลไม้ พร้อมด้วย ช้อนส้อมกลางวางไว้ในจานด้านขวา หันด้ามลงทางริมโต๊ะ

๓. กะหรี่ปั๊บวางต่อจากแซนด์วิช พร้อมด้วยช้อนส้อมกลางวางอย่างเดียวกับแซนด์วิช

๔. ขนมปั้นสิบ ขนมจีบ วางต่อจากกะหรี่ปั๊บ พร้อมด้วยช้อนส้อมกลางวางอย่างเดียวกับแซนด์วิช

๕. ขนมเค๊กวางต่อจากขนมปั้นสิบ พร้อมด้วยช้อนส้อมกลางวางอย่างเดียวกับแซนด์วิช ถ้าเป็นขนมเค๊กอันเล็กชนิดหน้าต่าง ๆ ใช้ส้อมวางไว้คันเดียว

๖. แยมสะตรอเบอร์รี่ หรือแยมผลไม้ วางต่อจากพานผลไม้ พร้อมด้วยช้อน สำหรับตักแยม วางพาด ไว้ทางด้านขวาหันด้ามลงทางริมโต๊ะ

๗. เนยสดวางคู่กับแยมพร้อมด้วยมีดเนย วางพาดไว้ทางด้านขวาหันด้ามลงทางริมโต๊ะ ต้องวางก่อนเวลารับประทานประมาณ ๓ นาที

๘. ขนมปังปิ้ง วางต่อจากเนยหรือแยม ต้องวางก่อนเวลารับประทานประมาณ ๓ นาที

การบริการ

๑. เมื่อผู้รับเชิญจะเข้านั่งโต๊ะ บริกรต้องช่วยเลื่อนเก้าอี้ให้นั่งแล้วเข้าเปิดฝาเนย แยมและสิ่งปกปิดอาหารออก

๒. รินน้ำชาฝรั่ง

๓. เสิฟนม น้ำตาล

๔. ในระหว่างรับประทาน บริกรต้องคอยช่วยเลื่อนหรือถอนจานขนม คาวต่าง ๆ ที่วางอยู่ในโต๊ะเสิฟให้ผู้รับประทานให้ได้รับทั่วกัน

๕. รินน้ำเย็นหรือน้ำโซดาต่อจากเสิฟนม น้ำตาลแล้ว

๖. เมื่อรับประทานขนมคาวแล้ว ให้เข้าเก็บจานมีดส้อม

๗. นำจานมีดส้อมและช้อนไอสครีมเข้าวางเปลี่ยน

๘. ไอสรีมตักใส่ถ้วยนำเข้าวางเหนือปลายส้อมหวาน

๙. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อมและช้อนไอสครีมให้เข้าเก็บจานมีดส้อมและถ้วยไอสครีม

๑๐. นำจานมีดส้อมสำหรับรับประทานผลไม้เข้าวางเปลี่ยน

๑๑. ถอนพานผลไม้ออกเสิฟ

๑๒. เสิฟบุหรี่ เมื่อรับประทานผลไม้เสร็จ

๑๓. นำที่เขี่ยบุหรี่เข้าวางกลางโต๊ะ แล้วเก็บจานมีดส้อมที่รับประทานผลไม้

โต๊ะอาหารค่ำ "DINNER"

ก่อนผู้รับเชิญเข้าโต๊ะรับประทาน

๑. นำบุหรี่ไปวางในห้องรับแขกในระหว่างผู้รับเชิญหรือเจ้าภาพสั่ง

๒. บริกร ทุกคน ช่วยกัน หงายแก้ว น้ำเย็น และแก้วเหล้าต่าง ๆ ก่อนเวลารับประทานอาหารประมาณ ๑๕ นาที

๓. เมื่อผู้รับเชิญทะยอยกันมา ให้นำเหล้าค๊อกเทลและออร์เดิฟไปเสิฟในห้องรับแขก ก่อนผู้รับเชิญเข้าโต๊ะประมาณ ๕ นาที หรือในเมื่อได้รับคำสั่งเจ้าภาพ

๔. เริ่มนำขนมปังสดและเนยสดเข้าวางในโต๊ะรับประทานได้

๕. บริกรทุกคนยืนประจำที่ซึ่งกำหนดในห้อง รับประทาน

ในระหว่างรับประทานอาหาร

๑. เมื่อผู้รับเชิญ และเจ้าภาพ ผ่านเข้ามา ในห้อง รับประ-ทาน บริกรทุกคนทำความเคารพพร้อมกัน และผู้รับเชิญจะเข้านั่ง บริกรต้องเลื่อนเก้าอี้ออกเสิฟให้นั่ง แล้วเข้าเปิดฝาเนยนำฝาไปเก็บ

๒. หัวหน้าสายบริกรนำเหล้าเชอรี่ เข้ารินเมื่อเปิดฝาเนยทั่วแล้ว

๓. ผู้ช่วยหัวหน้าสายบริกร นำซุปเข้าเสิฟต่อ จากรินเหล้าเชอรี่

๔. บริกรประจำสายนำน้ำโซดาเข้ารินต่อจากเสิฟซุป

๕. เมื่อผู้รับประทานรวมช้อน ให้เข้าเก็บจานซุป

๖. หัวหน้าสายนำเหล้าฮอค เข้ารินเมื่อเก็บจานซุปทั่วแล้ว

๗. ผู้ช่วยหัวหน้า ฯ เสิฟปลาต่อจากรินเหล้าฮอคแล้ว

๘. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อม ให้เก็บจานปลา

๙. นำจานคาวก้นตื้นและมีดส้อมคาวเข้าวางเปลี่ยน ต่อจากเก็บจานมีดส้อมปลาเพื่อรับประทานเนื้อสันอบ

๑๐. หัวหน้าสายนำเหล้าแคลเรตเข้ารินในเมื่อวางจานทั่วแล้ว

๑๑. ผู้ช่วยหัวหน้าสาย ฯ นำเนื้อสันอบเข้าเสิฟต่อจากรินเหล้าแคลแรต พร้อมกับบริกรนำซอสเข้าเสิฟตาม

๑๒. เมื่อผู้รับเชิญรวมมีดส้อมให้เข้าเก็บจาน

๑๓. นำจานคาวก้นตื้นและมีดส้อมคาวเข้าวางเปลี่ยน เพื่อรับประทานไก่สลัดต่อจากเนื้อสัน

๑๔. หัวหน้าสาย ฯ นำไก่เข้าเสิฟเมื่อเปลี่ยนจานทั่วแล้ว

๑๕. บริกรนำซอสเข้าเสิฟต่อจากไก่

๑๖. ผู้ช่วยหัวหน้าสาย ฯ นำสลัดเข้าเสิฟต่อจากเสิฟไก่และซอส (ข้อควรจำ อาหารใดที่มีซอสต้องเสิฟซอสตามทุกครั้ง เว้นแต่ผู้จัดได้ราดมาแล้ว)

๑๗. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อมให้เก็บจานได้ และครั้งนี้ให้เก็บจานขนมปังและมีดปาดเนยเสียด้วย

๑๘. นำจานคาวก้นลึก จานแบ่ง ถ้วยแบ่งคาว ช้อนกระเบื้องและช้อนส้อมคาวเข้าเปลี่ยน เพื่อรับประทานอาหารไทย

๑๙. หัวหน้าสายนำข้าวเข้าเสิฟเมื่อวางเปลี่ยนจานทั่วแล้ว

๒๐. ผู้ช่วยหัวหน้าสายนำแกงเข้าเสิฟต่อจากข้าว

๒๑. บริกรนำเครื่องเคียงเข้าเสิฟต่อจากเสิฟแกง

๒๒. เมื่อผู้รับประทานอาหารรวมช้อนส้อม ให้เก็บจานข้าว จานแบ่ง ถ้วยแบ่ง

๒๓. นำจานหวานและแก้วไอสครีมเข้าวางเปลี่ยน แล้วแยกส้อมหวานเล็ก ช้อนไอสครีม และมีดหวานเล็กที่วางอยู่เหนือจานออกวางข้างจาน

๒๔. หัวหน้าสายนำแชมเปญเข้ารินเมื่อวางจานหวานและแก้วไอสครีมทั่วกันแล้ว

๒๕. ผู้ช่วยหัวหน้า ฯ นำไอสครีม เข้าเสิฟต่อจากรินเหล้าแชมเปญ (ข้อควรจำ-ไอสครีม ถ้าผู้จัดอาหารตักใส่แก้วเสร็จ ให้ผู้ช่วยนำเข้าวางในจานหวาน ต่อจากรินเหล้าแชมเปญ)

๒๖. บริกรนำขนมเค๊กหรือขนมหวานเข้าเสิฟ ต่อจากเสิฟไอสครีมแล้ว

๒๗. เมื่อผู้รับประทานรวมมีดส้อมและช้อนไอสครีมแล้ว ให้เก็บจานมีดส้อมและแก้วไอสครีม

๒๘. นำจานหวาน มีดส้อมผลไม้ ชามแก้วล้างมือและผ้ารองชามแก้วล้างมือเข้าวางเปลี่ยนเพื่อรับประทานผลไม้

๒๙. หัวหน้าสายถอนพานผลไม้ออกเสิฟ ในเมื่อวางเปลี่ยนจานอาหารแล้ว และเมื่อเสิฟทั่วแล้วให้วางจานผลไม้ไว้ที่เดิม

๓๐. หัวหน้าสายนำบุหรี่เข้าเสิฟ เมื่อผู้รับเชิญรับประทานผลไม้เสร็จ

๓๑. บริกรนำที่เขี่ยบุหรี่เข้าวางกลางโต๊ะต่อจากเสิฟบุหรี่ แล้วเก็บจานหวานมีดส้อมผลไม้ (แต่ชามแก้วล้างมือและผ้ารองชามแก้วไม่ต้องเก็บ)

๓๒. เมื่อเก็บจานหวานผลไม้ทั่วแล้ว ให้บริกรยืนประจำที่คอยช่วยเหลือเลื่อนเก้าอี้ให้ผู้รับประทาน เมื่อลุกออกจากโต๊ะ (เลื่อนให้ผู้ใหญ่ก่อน)

หลังจากรับประทาน

เมื่อผู้รับประทานลุกจากโต๊ะจะไปพักในห้องรับรอง

๑. หัวหน้าสาย ฯ นำกาแฟหลังอาหารซึ่งรินใส่ถ้วยเรียบร้อยแล้วใส่ถาดไปเสิฟทุกคน

๒. ผู้ช่วยหัวหน้า ฯ นำถาดนม น้ำตาลเสิฟตามแผน

๓. หัวหน้าสายนำถาด เหล้าหลังอาหาร มี เปปเปอร์มินท์ บรั่นดี เฮนเนสซี่ ฯลฯ โดยผู้ช่วยหัวหน้าสายนำถาดแก้วเหล้าเปล่า (ใช้แก้วบรั่นดี) เสิฟก่อน โดยเสิฟผู้มีอาวุโสก่อน ถ้าในหมู่นั้นมีสตรีต้องเสิฟสตรีก่อน

๔. เมื่อผู้รับประทานวางถ้วยกาแฟและแก้วเหล้าแล้ว ให้บริกรทุกคนช่วยกันเก็บ

๕. หัวหน้าสายหรือผู้ช่วย ฯ นำถาดเหล้าวิสกี้ออกเสิฟให้ทั่ว (เสิฟเป็นระยะ) จนกว่าผู้รับเชิญจะกลับ
(ข้อควรจำ ปกติสตรีไม่ชอบวิสกี้ ขณะเสิฟวิสกี้ ถ้าสตรีขอเปปเปอร์มินท์ ก็ให้บริกรนำเสิฟเฉพาะบุคคล)

ข้อที่น่ารู้บางประการ
เกี่ยวกับการแนะนำบุคคลให้รู้จักกัน

หลักในการแนะนำบุคคลธรรมดา

การแนะนำตัวบุคคลให้รู้จักกันมีหลักทั่วไป ดังนี้

(๑) ถ้าเป็นเพศเดียวกัน ให้แนะนำผู้ที่อ่อนอายุกว่าต่อผู้สูงอายุ

(๒) ถ้าต่างเพศกัน ให้แนะนำสุภาพสตรี (แม้สุภาพบุรุษจะสูงอายุกว่า)

การจับมือ

(๑) ผู้ที่แนะนำให้รู้จักต้องเป็นฝ่ายยื่นมือให้ก่อน

(๒) เมื่อแนะนำให้รู้จัก เป็นแบบธรรมเนียมว่า ถ้าเป็นสุภาพบุรุษต่อสุภาพบุรุษ ต้องจับมือกันเสมอไป แต่ถ้าเป็นสุภาพสตรีต่อสุภาพสตรีแล้วมักไม่จับมือกัน

(๓) สุภาพบุรุษเมื่อถูกแนะนำให้รู้จักกับสุภาพสตรี ต้องคอยดูว่าสุภาพสตรีจะยื่นมือให้หรือไม่ แต่โดยปกติแล้วสุภาพสตรีจะเพียงแต่ยิ้มและโค้งศีรษะให้เล็กน้อย

(๔) เป็นแบบธรรมเนียมว่า ในงานเลี้ยง แขกผู้ได้รับเชิญจะต้องเดินเข้าไปหาเจ้าภาพที่คอยยืนต้อนรับอยู่ (เจ้าภาพหญิงก่อนเจ้าภาพชาย) ในกรณีนี้เจ้าภาพหญิงจะต้องเป็นฝ่ายยื่นมือให้ก่อนเสมอไป ไม่ว่าแขกที่ได้รับเชิญนั้นจะเป็นชายหรือหญิง

คำพูดในโอกาสที่ถูกแนะนำให้รู้จักกัน

ฝรั่งใช้ How do you do แต่สำหรับคนไทยเห็นจะไม่มีคำใดที่เหมาะสมเท่ากับพูดว่า "ยินดีมากครับที่ได้รู้จัก" หรืออะไรก็ได้ที่มีข้อความทำนองเดียวกัน แต่ต้องสุภาพ

มารยาทในการยืน

(๑) เป็นแบบธรรมเนียมว่า ในงานเลี้ยงซึ่งจัดขึ้นแบบ formal เจ้าภาพทั้งหญิงและชายต้องคอยยืนรับแขกที่หน้าประตูบ้าน (ตัวอาคาร) แต่ถ้าเป็นแบบ Informal อาจจัดคนที่ไว้เนื้อเชื่อใจ ทำหน้าที่ต้อนรับแทน แต่ทั้งเจ้าภาพชายและหญิง ต้องคอยต้อนรับอยู่ภายใน ทั้ง ๒ กรณีนี้ เจ้าภาพจะไม่ยอมนั่งก่อนแขกที่ได้รับเชิญมาร่วมงานโดยเด็ดขาด และต้องรอจนกว่างานเลี้ยงจะดำเนินไปแล้วพอสมควร

(๒) มารยาทโดยทั่วไปเกี่ยวกับการยืนที่ไม่ใช่ในงานเลี้ยง

ก) สุภาพบุรุษต้องยืนขึ้นเสมอไป เมื่อมีผู้สูงอายุเดินเข้าไปหา สุภาพสตรีไม่ต้องยืน

ข) สุภาพบุรุษต้องยืนขึ้นเสมอไป เมื่อมีสุภาพสตรีเดินเข้ามาและจะร่วมกลุ่มสนทนาด้วย เมื่อสุภาพสตรีนั่งลงแล้ว จึงนั่งตาม

(๓) ในโอกาสที่แนะให้รู้จักกัน ต้องยืนขึ้นเสมอไปแต่ถ้าเป็นการแนะให้สุภาพบุรุษรู้จักกับสุภาพสตรี ถ้าสุภาพสตรีนั่งอยู่ก่อนแล้ว สุภาพสตรีไม่จำเป็นต้องยืนขึ้น

(๔) เป็นแบบธรรมเนียมว่าแขกที่มาบ้าน เจ้าของบ้านต้องยืนให้เสมอไป ไม่ว่าแขกนั้นจะเป็นหญิงหรือชาย

(๕) การร่วมรับประทานอาหารแบบนั่งโต๊ะ สุภาพบุรุษจะไม่นั่งโต๊ะก่อนสุภาพสตรี

(๖) การรับประทานอาหารในภัตตาคาร ถ้าสุภาพบุรุษนั่งประจำโต๊ะอยู่ก่อนแล้ว ถ้าสุภาพสตรีเข้ามาภายหลัง สุภาพบุรุษทุกคนจะต้องยืนขึ้น เมื่อสุภาพสตรีนั่งลงเรียบร้อย จึงนั่งลง

มารยาทการใช้คำพูดเมื่อจะจากกันในงานเลี้ยง

เป็นธรรมเนียมว่า เสร็จงานเลี้ยง เจ้าภาพ (ทั้งหญิงและชาย) ต้องไปส่งแขกถึงประตูบ้าน หรือถ้าเป็นการเลี้ยงนอกบ้านตามสถานที่ต่าง ๆ ก็ต้องไปคอยยืนส่งในที่อันสมควร และเจ้าภาพมักใช้คำพูดซึ่งถือเป็นแบบธรรมเนียมคล้าย ๆ กันว่า

- หวังว่าคงจะได้พบกันอีก
- ปัญหาที่คุณพูดถึงวันนี้ น่าสนใจมาก ผมจะหาโอกาสคุยกับคุณอีก

- ผมเพิ่งตาสว่างเมื่อได้คุยกับคุณในวันนี้

- ขอฝากความระลึกถึงไปยังครอบครัวของท่านด้วย

สรุปแล้วอะไรก็ได้ ที่จะเป็นการยกย่องแขก ตอนจะจากกันนี้ เจ้าภาพต้องพยายามใช้ศีรษะให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด คือขณะที่กล่าวอำลากันนี้ ต้องโค้งศีรษะให้เล็กน้อยประกอบคำพูดไปด้วย.

(จาก "Etiqette" ของ Emily Post ปี ๑๙๖๐)

ตัวอย่าง MENU รายการอาหาร

DINNER (อาหารเย็น)

VEGETABLE CLEAR SOUP (ซุบผักน้ำใส)

FRIED PRAWN (กุ้งทอด)

ROASTED MEAT (เนื้ออบ)

SALAD (สลัด)

ICE-CREAM (ไอสครีม)

COFFEE (กาแฟหลังอาหาร)

LUNCH (อาหารกลางวัน)

FRIED FISH (ปลาทอด)

PORK OMELET (ไข่เจียวหมูสับ)

VEGETABLE CLEAR SOUP (ซุบผักน้ำใส)

FRIED RICE (ข้าวผัด

FRUITS (ผลไม้)

COFFEE (กาแฟหลังอาหาร)

ข้อน่ารู้เกี่ยวกับการแต่งกายบางอย่าง

การแต่งกายสากล

เครื่องแต่งกายสากล ตามปกติก็มีเสื้อนอก กางเกง เสื้อเชิ้ต ผ้าหรือโบว์ผูกคอ รองเท้า ถุงเท้า

สีของเสื้อกางเกงนอกจากขาวแล้ว เขาก็นิยมสีแก่ ๆ เช่น น้ำเงินแก่ เทาแก่ น้ำตาลแก่ ดังนั้นเมื่อเราเสียเงินตัดมาแล้วก็ให้ได้ประโยชน์พอให้คุ้มค่า สีแก่ ๆ ดังกล่าวแต่งได้ทุกโอกาส สกปรกยาก ในต่างประเทศก็นิยมกัน ดังนั้นถ้าเรามีชุดสีแก่ ๆ อยู่แล้ว เวลาจะไปต่างประเทศก็จะไม่ต้องตัดใหม่ ใช้ของที่เรามีอยู่ไปได้เลย ในเรื่องแบบร้านเขาก็คงจะสำรวจสมัยให้เองว่าเป็นอย่างไร อย่างเช่นคอแหลม คอเหลี่ยม สมัยนี้คอแหลมหายากแล้ว จะมีแบบก็อยู่ในพวกเสื้อกระดุมสองแถว นอกนั้นคอเหลี่ยมทั้งนั้น

เสื้อพวกนี้เองที่นำความยุ่งมาให้ เพราะมีหลายแบบ เช่นกระดุมสองแถว กระดุมสองเม็ด กระดุมสามเม็ด แล้วก็ไม่มีหลักเกณฑ์บอกไว้ว่าใส่เสื้อแบบนั้นต้องกลัดกระดุมอย่างนี้ ใส่เสื้อแบบนี้ต้องกลัดกระดุมแบบนั้น แต่ละคนก็กลัดกันตามอัตโนมัติ แต่งกันแล้วบางคนก็เหมือนกระบอกเพราะมีกระดุมกี่เม็ดก็กลัดกันจนเรียบ เพราะแบบเสื้อนอกกระดุม ๕ เม็ดของเรามันต้องกลัดมาตั้งแต่ขอคอจนกระดุมทั้ง ๕ เม็ด จึงจะถือว่าสุภาพ ดังนั้น เวลาเราแต่งสากลเราก็กลัดจนหมดเพื่อให้มันสุภาพ แต่ความจริง

ตรงกันข้าม การที่เราแต่งไม่เป็นไปตามแบบเขากลายเป็นไม่สุภาพ เช่น เสื้อกระดุม ๕ เม็ดของเขาถ้าเราไม่กลัดขอคอ หรือกลัดกระดุมไม่ครบ ๕ เม็ดถือว่าไม่สุภาพ เครื่องแต่งกายสากลก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือจำพวกเสื้อกระดุม ๒ แถว เราต้องกลัดทั้ง ๒ เม็ด ไม่เช่นนั้นมันจะดูห้อยน่าเกลียด เสื้อกระดุม ๒ เม็ด เขานิยมกลัดเม็ดบนเม็ดเดียว ปล่อยเม็ดล่างไว้เฉย ๆ ในบางประเทศช่างตัดเสื้อเขาทำรังดุมหรอกไว้สำหรับรังดุมล่าง ส่วนเสื้อกระดุม ๓ เม็ด เขากลัดกันแต่เฉพาะเม็ดกลาง เม็ดล่างเม็ดบนเขาปล่อยไว้ไม่กลัด

ที่ผมเรียนมานี้ ลองปฏิบัติตามผมบอก แล้วลองปฏิบัติในด้านตรงข้าม แล้วลองมอง ๆ ดูสิครับรูปร่างมันจะต่างกันอย่างไร

เรื่องเสื้อเชิ้ตก็เหมือนกัน บางคนก็ใส่อย่างคอคับ บางคนก็คอหลวม ทั้งนั้นและทั้งนี้ก็เนื่องด้วย ความไม่เอาใจใส่หรือสนใจของตัวเรานี่เอง ความจริงเราควรจะรู้ว่าคอของเรานั้นมันขนาดกี่นิ้วแน่ เสื้อเชิ้ตที่เขาขาย ๆ กันเขาทำคอเป็นนิ้ว ๆ และแขนเป็นนิ้ว เช่น ที่ตราคอเสื้อเขาเขียนว่า ๑๕-๓๑ หรือ ๑๕ ๑/๒-๓๒ เขาหมายความว่า เสื้อตัวนั้นคอขนาด ๑๕ นิ้ว แขนยาว ๓๑ นิ้ว หรือคอขนาด ๑๕ นิ้วครึ่ง แขนยาว ๓๒ นิ้วเป็นต้น ดังนั้นถ้าเราวัดขนาดคอและขนาดแขนของเรา แล้วเราก็จะซื้อได้ขนาดของเราพอดี ไม่ตึงไปหรือหลวมไป ถ้าเราจำไม่แน่หรือเลือน ๆ ไป ก่อนซื้อให้ร้านขายวัดคอเราก่อน แล้วเอาครึ่งนิ้วบวกเข้าไป เช่น เขาวัดรอบคอเราได้ ๑๔๑/๒ นิ้ว ถ้าเราซื้อเสื้อขนาดคอ ๑๕ นิ้วจะสบายที่สุด ท่านพวกหนุ่ม ๆ อาจจะว่าหลวมไป จะเชยไป

สักหน่อย แต่ลองอย่างผมว่าดูหน่อยเถอะครับ แล้วจะว่า แหมเป็นสุข อะไรอย่างนี้

สำหรับผ้าผูกคอ บางชนิดเขามีตราติดมากับผ้าผูกคอนั้นเลยว่า ใช้ผูกกับเครื่องแต่งตัวสีอะไร แต่ถ้าไม่มีบอกไว้ เราก็จะต้องเอาเทียบกันว่า พอไปกันได้หรือไม่ แล้วขนาดของผ้าผูกคอก็มีต่าง ๆ กัน ของเดิมที่เรามีอยู่ ตอนปลายแผ่นเบ่อเร่อ ขึ้นผูกมาคนตามดูเป็นเกรียว เราก็จำเป็นต้องเลือกขนาดพอควรแบบอเมริกันดูจะหนุ่มเกินไป เอาขนาดท้วม ๆ แบบอังกฤษกลาง ๆ ไม่เล็กไม่โตไป ก็ดูจะสวยดี แล้วการผูกก่อนที่เราจะรูดขึ้นไปรัดคอเสื้อก็จะต้องดูให้ได้รูปได้ร่างเสียก่อน แล้วจึงรูดขึ้นไปจนติดคอเสื้อ ตอนนี้ต้องระวังหน่อยบางคนรูดขึ้นไม่สุดจะดูน่าเกลียด แต่ทั้งนี้อยู่ที่คอเชิ้ตด้วย เชิ้ตคอเล็กไป ใส่กระดุมคอไม่ได้ หรือคอใหญ่ไป ก็ผูกผ้าผูกคอได้ไม่สวย

คราวนี้มาว่ากันถึงผ้าเสียบกระเป๋าเสื้อนอก เขาใช้กันสองแบบ แบบหนึ่งพับเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างเท่ากระเป๋า แล้วก็ใส่ลงไปให้โผล่ออกมาราว ๆ หนึ่งเซ็นติเมตร บางแบบก็พับเป็นสามเหลี่ยมให้โผล่เป็นมุมแหลมออกมา ผ้าที่ใช้บางชนิดก็สีเดียวกับผ้าผูกคอ บางชนิดก็เป็นขาวล้วน ดำล้วนสุดแต่จะดูงาม

ถุงเท้ารองเท้าก็เหมือนกัน ความจริงถ้าเป็นสีเดียวกันก็จะดูสวยดี ถ้าถุงเท้ามีลวดลายก็ควรจะมีสีคล้ายสีรองเท้าเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตัวรองเท้าก็ควรจะเป็นแบบมีเชือกผูก แต่พวกนิยมความสะดวกมักใช้แบบคัทชูอ้ายได้น่ะมันได้อยู่ดอกครับ แต่มันไม่เรียบร้อยไปสักนิด

การแต่งเครื่องแบบปกติกากีคอพับ

เครื่องแบบปกติกากีคอพับ เขามีกำหนดกฎเกณฑ์ไว้แล้วว่า ต้องมีอะไรบ้าง ดังนั้นผมจะพูดก็เฉพาะแต่ที่สังเกตเห็นว่า แต่งกันยังไม่ค่อยจะถูกต้องกันดี จึงลองแย็บ ๆ กันไว้นิดหน่อย

เสื้อมีทั้งแขนสั้นและยาว ส่วนใหญ่ถ้าเป็นงานเป็นการเขาใช้แขนยาว และผูกผ้าผูกคอสีดำ เสื้อแขนสั้นใช้ในยามแต่งไปทำงานตามปกติหรือเดินทางในภูมิประเทศ

กางเกงเป็นกางเกงขายาว ไม่พับปลายขา

รองเท้า ถุงเท้า ต้องเป็นสีเดียวกัน คือ ถุงเท้าดำ รองเท้าดำแล้วก็ควรจะเป็นรองเท้าชูหรือบู๊ท ไม่ควรเป็นคัทชู และถุงเท้าก็ไม่ควรมีลวดลาย

คราวนี้มาว่ากันถึงเครื่องหมายชั้นที่ติดบนอินทรธนู ว่ามีกำหนดกฎเกณฑ์จะต้องติดกันอย่างไร แล้วเรา ๆ ก็ขาดการพิถีพิถัน จับได้ก็สอดเข้าไปในอินทรธนู จะอยู่ในแบบและสภาพอย่างไรไม่สนใจ บางครั้งก็เลื่อนมาอยู่กลางอินทรธนูหรือเลยมาจนถึงรังดุมก็มี

เรื่องการสวมเครื่องหมายชั้นเข้าในอินทรธนูนั้น ผมก็เที่ยวถามเขาดูว่าใส่อย่างไรกัน ท่านผู้รู้บอกว่าเครื่องหมายอย่างนี้เอามาจากทหารเรือเขา ฉะนั้นการประดับก็จะต้องประดับแบบทหารเรือ คือเอาปลายที่ทับบนพุ่งไปด้านหลัง เมื่อสวมเครื่องหมายชั้นเข้าไปในอินทรธนูแล้วก็จะต้องรูดลงจนถึงโคนอินทรธนูแล้ว ใส่เข็มหมุดตรึงด้านหลังตอนวงกลมเข้าไว้

โดยซ่อนตัวเข็มไว้ด้านหลังอินทรธนู ถ้าปฏิบัติดังกล่าวตัวเครื่องหมายจะไม่เลื่อนไปเลื่อนมา แล้วปลายตัวเครื่องหมายจะไม่โก่งหรือกระดกเหมือนปีกตัวละครด้วย

เฉพาะเสื้อเครื่องแบบปกติกากีคอพับ ก็ดูจะเถียง ๆ กันอยู่ ท่านผู้ใหญ่บางท่านก็สั่งว่า กลัดกระดุมที่คอเสียเพื่อความเรียบร้อย อ้ายผมก็เที่ยวสอบ ๆ ดูอีกว่าอย่างใดถูก อย่างใดผิด ท่านผู้รู้ก็บอกผมอีกว่าเรื่องนี้ไม่มีคำสั่งและระเบียบสั่งการไว้เช็ตแบบนี้เอาตัวอย่างมาจากทหาร **ดังนั้น**ก็จะต้องดูว่าทหารเขาแต่งกันอย่างไร ผมก็ไปดู และก็สอบถามเขา ๆ ก็ตอบว่า เวลาแต่งเครื่องแบบ ถ้าไม่ผูกผ้าผูกคอ เขาไม่กลัดกระดุมคอเม็ดบน

เครื่องแบบปกติกากีคอพับ ที่ถูกต้อง ถ้าไม่ผูกผ้าผูกคอ **จึงไม่ต้องกลัดกระดุมคอเม็ดบน**

ขอต่อสักนิดถึงการแต่งตัวลำลอง คือ ใส่เสื้อเชิ้ต นุ่งกางเกงขายาว คุณลองกลัดกระดุมเชิ้ตเม็ดบนดู แล้วให้เพื่อน ๆ ดู หรือดูกับกระจกเงา จะเห็นภาพ “เชย” ที่กระจกเงานั้นแน่ครับ

อาหารมังสะวิรัต

โดย

พระยาภรตราชสุพิช

ไม่มีเนื้อสัตว์เลย

(คัดจากอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพรองอำมาตย์โทขุนอดุลถิรเขต)

อาหารมังสะวิรัต

---

๑. แกงต้มส้มเห็ด

เครื่องปรุง เห็ดสด (จะเป็นเห็ดโคนหรือเห็ดบัวเห็ดฟางก็ได้) หอม กระเทียม พริกไทย รากผักชี เต้าหู้ยี้ น้ำปลาถั่ว น้ำมันถั่ว ส้มมะขามเปียก น้ำตาลปีบ ต้นหอม ขิงสด พริกชี้ฟ้า

วิธีทำ หอม กระเทียม เผาไฟพอสุกปอกเปลือกล้างน้ำ แล้วเอาลงครกโขลกรวมกับรากผักชีพริกไทย เติมเต้าหู้ยี้เล็กน้อย ยกหม้อขึ้นตั้งไฟ ใส่น้ำมันถั่วพอควร แล้วเอาเครื่องที่โขลกไว้ ลงผัดให้หอม แล้วเอาเห็ดซึ่งหั่น เป็นชิ้นพองามใส่ลงผัดด้วย ต่อไปก็เติมน้ำลงพอควร แล้วใส่น้ำตาล น้ำปลาถั่ว น้ำส้มมะขามเปียก และต้นหอมที่หั่นเป็นฝอยไว้ลงในหม้อด้วย ชิมดูรสตามชอบ ตักใส่ชามแล้วโรยพริกชี้ฟ้าและผักชีที่หั่นไว้ เป็นเสร็จรับประทาน

๒. แกงตะพาบน้ำ (มี่กึน)

เครื่องปรุง มี่กึนเป็นเนื้อ พริกแห้ง ลูกผักชี ลูกยี่หร่า เปราะหอม ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด หอม กระเทียม ผิวมะกรูด

เกลือ น้ำตาล น้ำปลาถั่ว ลูกตาลอ่อน ลูกมะอึก ระกำ พริกชี้ฟ้า มะพร้าว

วิธีทำ เอาเครื่องแกงใส่ครกโขลกให้ละเอียด คั้นกะทิเอาแต่หัวขึ้นตั้งไฟเคี่ยวพอเป็นมันแล้ว เอาน้ำพริกผัดพอหอม เอาหางกะทิใส่พอเดือดจึงเอามีกินที่เป็นเนื้อหั่นเป็นชิ้นยาว ๑ องคุลี มะอึกผ่า ๔ ระกำหั่นเป็นชิ้น พริกสดหั่น ใบมะกรูดฉีก หั่นลูกตาลอ่อนเป็นชิ้นเหมือนหั่นหมู เอาของเหล่านี้ใส่ในหม้อแกงแล้วเติมน้ำปลาถั่ว น้ำตาล ชิมดูรสตามต้องการ

๓. แกงมัสมั่นเต้าหู้

เครื่องปรุง เต้าหู้ขาวเป็นเนื้อ (คือเต้าหู้อย่างที่เจ๊กทอดขาย) พริกแห้ง หอม กระเทียม ลูกผักชี ลูกยี่หร่า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ เปราะหอม อบเชย ข่า ตะไคร้ เกลือ น้ำส้มซ่า น้ำตาล น้ำซีอิ๊ว มะพร้าว มันฝรั่ง หัวหอม (จะใช้หอมหัวใหญ่หรือหัวเล็กก็ได้) ถั่วลิสงคั่ว น้ำมันถั่ว

วิธีทำ เอาพริกแห้ง หอม กระเทียม ลูกผักชี ลูกยี่หร่า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ เปราะหอม อบเชย ข่า ตะไคร้ ใส่กะทะคั่วพอหอมแล้วโขลกให้ละเอียด เต้าหู้ทอดน้ำมันถั่วพอเหลืองแล้วตักขึ้นไว้ก่อน ขูดมะพร้าวคั้นกะทิเคี่ยวให้แตกมัน แล้วเอาเครื่องที่โขลกไว้นั้นลงผัดให้หอม เอา

เต้าหู้ที่ทอดทิ้งไว้นั้นใส่ แล้วเอาน้ำส้มซ่า น้ำปลาถั่ว น้ำตาล ใส่ชิมรสดูตามต้องการ (ถ้าจะเอาฟักทองแทนเต้าหู้ดังกล่าวแล้วก็ได้ แต่ไม่ต้องทอด)

๔. แกงนพเก้า

เครื่องปรุง ถั่วฝักยาว หน่อไม้สด ผักชะอม ยอดฟักทอง เนื้อฟักทอง ถั่วเหลือง มะเขือ พริกอ่อน เท่าๆ กันอย่างละพอควร พริกแห้ง หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ กะชาย ผิวมะกรูด มะพร้าว น้ำปลาถั่ว

วิธีทำ เอาข่า ตะไคร้ ผิวมะกรูด พริกแห้ง หอม กระเทียม ใส่ครกโขลกให้ละเอียด ขูดมะพร้าวคั้นกะทิ หั่นถั่วฝักยาวและผักบุ้งให้เป็นท่อนพองาม หั่นหน่อไม้ มะเขือ พริกอ่อน ยอดฟักทอง เนื้อฟักทอง ให้เป็นชิ้นพอควร (มากน้อยตามต้องการ) เด็ดผักชะอมล้างน้ำพักไว้ เอากะทิขึ้นตั้งไฟเคี่ยวให้แตกมัน แล้วเอาเครื่องที่โขลกไว้ใส่ลงพอเดือดจึงเอาเครื่องผักที่หั่นเตรียมไว้นั้นลงใส่ทุกๆ อย่าง เหยาะน้ำปลาถั่วลงไปแล้วชิมดูตามใจชอบ (แกงนี้จะไม่ใช้กระทะก็ได้)

๕. แกงกะหรี่

เครื่องปรุง ใช้มันฝรั่งเป็นเนื้อ พริกแห้ง มะพร้าว ข่า ตะไคร้ ลูกผักชี ลูกยี่หร่า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ เปราะหอม ขมิ้นชัน เมล็ดกระวาน เกลือ น้ำปลาถั่ว

วิธีทำ เอาลูกผักชี ลูกยี่หร่า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ เปราะหอม เมล็ดกระวาน คั่วพอหอม กระเทียม หอม คั่วพอสุก เอาพริก ตะไคร้ ขมิ้นชัน ข่า หั่นใส่ครกโขลกรวมกันให้ละเอียด แล้วคั้นกะทิเอาขึ้นตั้งไฟเคี่ยวพอเป็นมันจึงเอาน้ำพริกลงผัดกับกะทิ พอหอมแล้วเอาหางกะทิเติม เอามันฝรั่ง หอมฝรั่ง หั่นเป็นชิ้นพองามพอควร ถั่วเหลืองนั้นต้องต้มเสียก่อนและใส่ลงเพียงเล็กน้อย เมื่อแกงสุกแล้วใส่เกลือหรือน้ำปลาถั่ว แล้วชิมดูพอเหมาะก็ใช้ได้

๖. แกงเผ็ดลูกชิ้น

เครื่องปรุง เห็ดกับแป้งมี่เป็นเนื้อ มะพร้าว ลูกผักชี ลูกยี่หร่า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ข่า ตะไคร้ ผิวมะกรูด พริกแห้ง พริกอ่อน มะพร้าว หอม กระเทียม เกลือ ใบโหระพา น้ำปลาถั่ว น้ำตาล

วิธีทำ เอาลูกผักชี ลูกยี่หร่า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ข่า ตะไคร้ ผิวมะกรูด พริกแห้ง หอม กระเทียม เกลือ ลงครกโขลกให้ละเอียดเป็นน้ำพริกพักไว้ แล้วปอกเห็ดล้างน้ำให้สะอาด เอาแป้งมี่และเห็ดลงครกโขลกให้ละเอียด ปั้นเป็นลูกชิ้น ขูดมะพร้าวคั้นกะทิขึ้นตั้งไฟเคี่ยวให้แตกมัน

แล้วเอาน้ำพริกลงผัดพอหอม แล้วเติมหางกะทิลงไปให้พอแก่ความต้องการ ปิดฝาให้เดือด แล้วเอาลูกชิ้นที่ปั้นไว้ลงใส่ คะเนพอสุกแล้วใส่น้ำปลาถั่ว น้ำตาลทราย พริกอ่อน ใบโหระพา ชิมดูรสพอเหมาะ (รับประทานกับขนมจีนก็ได้)

๗. แกงจืดวุ้นเส้น

เครื่องปรุง วุ้นเส้นเป็นเนื้อ เห็ดหูหนู ดอกไม้จีน ฟองเต้าหู้ น้ำปลาถั่ว น้ำตาล ต้นหอมสด ผักชี พริกไทย กระเทียม เต้าหู้เหลือง

วิธีทำ เอากระเทียม พริกไทย รากผักชีโขลกให้ละเอียด แล้วเอาลงเจียวกับน้ำมันถั่วให้หอม เอาวุ้นเส้น เห็ดหูหนู ฟองเต้าหู้ ดอกไม้จีน ลงแช่น้ำล้างให้สะอาดและเอาเต้าหู้หั่นตามชอบ แล้วเอาลงผัดกับเครื่องที่เจียวไว้เอาน้ำใส่ พอเดือดเอาน้ำปลาถั่ว น้ำตาลทรายใส่ ตัดต้นหอมเป็นท่อนใส่ลง ชิมดูดีแล้วยกลง ผักชีและพริกไทยโรยรับประทานร้อน ๆ

๘. หมี่กรอบ

เครื่องปรุง เส้นหมี่เป็นเนื้อ เห็ดหอม เห็ดโคน หรือเห็ดบัว เต้าหู้ เต้าเจี้ยว หอม กระเทียม น้ำปลาถั่ว น้ำตาลทราย

น้ำมันถั่ว พริกป่น ใบกุยช่าย ผักชี กระเทียมดอง ผิวส้มซ่า พริกชี้ฟ้า มะนาว ถั่วงอก

วิธีทำ เอาเส้นหมี่ลวกน้ำร้อนแล้วผึ่งให้สะเด็ดน้ำ เอาลงทอดด้วยน้ำมันถั่วพอเหลืองกรอบดีแล้วพักไว้ หั่นเห็ดหอมหรือเห็ดโคน เห็ดบัว เต้าหู้ เป็นชิ้นพอสมควรและทุบกระเทียมเตรียมไว้ เด็ดถั่วงอก หั่นต้นคื่นช่ายเป็นท่อนสั้น ๆ และหั่นกระเทียมดอง ผิวส้มซ่า พริกชี้ฟ้า ผักชีไว้ให้พร้อม แล้วเอากระทะขึ้นตั้งไฟ ใส่น้ำมันถั่วพอร้อน เอาหอม กระเทียมลงเจียวพอหอม ใส่เต้าหู้ เห็ดหอมหรือเห็ดบัว เห็ดฟาง ถั่วงอก พอสุกใส่พริกป่นพอสมควร แล้วเอาเส้นหมี่ใส่ลง เติมน้ำปลาถั่ว น้ำตาลเต้าเจี้ยวชิมดูรสพอดี เสร็จแล้วเอาผักชี กระเทียมดองผิวส้มซ่า พริกชี้ฟ้า หั่นโรยหน้า ผ่ามะนาววางไว้ข้างจานรับประทานกับใบกุยช่าย ถั่วงอกดิบ

๙. หมี่เซี่ยงไฮ้

เครื่องปรุง เส้นหมี่ ผักกาน้ำ เห็ด (เห็ดอะไรก็ได้) เต้าหู้ทอด กระเทียม น้ำส้ม เกลือ น้ำปลาถั่ว น้ำมันถั่ว

วิธีทำ เส้นหมี่ลวกน้ำร้อนแล้วเทใส่กระชอนให้สะอาด สะเด็ดน้ำ ผักกาน้ำตัดก้านทุบให้แตกแล้วตัดเป็นท่อน ใบกาน้ำตัดอย่างเดียวกัน เต้าหู้ทอดหั่นชิ้นเล็ก ๆ เห็ดหั่นชิ้นบาง ๆ

เอากะทิขึ้นตั้งไฟ เทน้ำมันถั่วใส่พอร้อน ทุบกระเทียมตีน้ำมันพอหอม เอาเส้นหมี่ลงผัดพอเหนียวตักขึ้น เติมน้ำมันถั่วลงไปอีก แล้วเอาผักกาน้ำ เห็ด เต้าหู้ ลงผัดพอสุกแล้วเอาน้ำปลาถั่วใส่ ถ้าชอบหวานเดาะน้ำตาลนิดหน่อย แป้งมี่ละลายน้ำใส่คนพอข้น ยกตักใส่จานรับประทานกับพริกดอง

๑๐. หมี่น้ำ

เครื่องปรุง เส้นหมี่ขาวเล็ก ๆ เต้าหู้ขาวทอด กระเทียม เห็ดหอม เห็ดบัว เมล็ดบัว เห็ดหูหนู มะพร้าว ผักชี พริกไทย เกลือ น้ำปลาถั่ว

วิธีทำ เอาเส้นหมี่ลวกน้ำร้อน ให้สุกเหนียว แล้วเอาขึ้น พักไว้ให้สะเด็ดน้ำ ต้มเมล็ดบัวให้สุก คั้นกะทิขึ้นตั้งไฟพอน้ำเดือด แล้วเอาเมล็ดบัว เห็ดหอม หรือเห็ดโคน เห็ดบัว และเห็ดหูหนูหั่นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ลงในกะทิพร้อมด้วยเส้นหมี่ ใส่เกลือ ชิมดูรสตามชอบที่ต้องการแล้วยกลง เมื่อจะตักขึ้นไปรับประทาน เอาพริกไทยป่น ผักชี กระเทียมเจียวโรย น้ำปลาถั่วเติมเมื่อเวลารับประทาน

๑๑. ก๋วยเตี๋ยวกวางตุ้ง

เครื่องปรุง ก๋วยเตี๋ยวเส้นใหญ่ ผักกาน้ำ เห็ดหอม พริกชี้ฟ้า น้ำส้ม แป้งมี่ เต้าหู้ทอด กระเทียม น้ำปลาถั่ว น้ำมันถั่ว

วิธีทำ ก๋วยเตี๋ยวเส้นใหญ่พอสมควร เห็ดหอมแช่น้ำพอนิ่ม ผักกาน้า ตัดใบไว้ต่างหาก ก้านทุบพอแตกแล้วตัดเป็นท่อนยาวสององคุลี ใบตัดอย่างเดียวกัน ยกกระทะขึ้นตั้งไฟพอร้อน ใส่น้ำมันถั่ว ทุบกระเทียมเจียวน้ำมันพอหอม เอากาน้า เห็ดหอม ลงผัดพอสุกใส่เส้นก๋วยเตี๋ยวและเติมน้ำปลาถั่ว ผัดรวมกันไป แป้งมี่ละลายน้ำใส่คนพอข้นใส่รวมลงไป พอสุกดีตักใส่จานรับประทานกับพริกดองน้ำส้ม

๑๒. ก๋วยเตี๋ยวต้มแห้ง—น้ำ

เครื่องปรุง ก๋วยเตี๋ยวเส้นเล็ก ถั่วงอก เห็ดสด ถั่วลิสงคั่ว หัวผักกาดเค็ม เต้าหู้เหลือง ตั้งฉ่าย กระเทียม ผักชี พริกป่น น้ำตาลทราย น้ำปลาถั่ว น้ำมันถั่ว ต้นหอม พริกชี้ฟ้า มะนาว น้ำส้ม

วิธีทำ เอาหัวผักกาดเค็มหั่นละเอียดล้างน้ำ ถั่วลิสงคั่วละเอียด เต้าหู้เหลืองหั่นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ผักชีต้นหอมหั่นละเอียด เห็ดสดปอกล้างน้ำต้มสุกหั่นเป็นชิ้นแทนเนื้อสัตว์ แล้วเอากระเทียมทุบสับละเอียดลงเจียวกับน้ำมันถั่วให้เหลือง แล้วตักใส่ถ้วยไว้ ของอื่น ๆ แยกใส่จานไว้เป็นอย่าง ๆ เมื่อตั้งหม้อน้ำเดือดแล้ว เอาเส้นก๋วยเตี๋ยวกับถั่วงอกลง

ลวกให้สุก สะบัดน้ำแห้งแล้วลงใส่จาน เอากระเทียมที่เจียวน้ำมันลงคลุกให้ทั่ว แล้วจึงเอาเครื่องที่เตรียมไว้ใส่ลงทุกอย่าง รวมทั้งน้ำปลาถั่ว น้ำตาล น้ำส้ม บีบมะนาว พริกป่น ชิมรสดูตามชอบ

ถ้าต้องการให้เป็นก๋วยเตี๋ยวน้ำ ก็ตั้งน้ำให้เดือดแล้วตักใส่จาน ใส่เส้นก๋วยเตี๋ยว ถั่วงอก และเครื่องดังกล่าวแล้วทุกอย่างลงไป เว้นแต่ พริกป่น น้ำตาลเท่านั้น ถ้าจะให้เป็นต้มยำก็ใส่พริกป่น น้ำตาลลงไปด้วย

ถ้าต้องการให้เป็นก๋วยเตี๋ยวผัด ก็เอาน้ำมันถั่วเจียวกระเทียม แล้วเอาก๋วยเตี๋ยวพร้อมด้วยเครื่องทุกอย่างลงผัดพอสุกแล้วรับประทานกับพริกชี้ฟ้าดองน้ำส้ม

๑๓. ข้าวมันส้มตำ

เครื่องปรุง ข้าวสาร มะพร้าว มะละกอ กระเทียม พริกแห้ง ส้มมะขามเปียก มะนาว น้ำปลาถั่ว น้ำตาลปึ๊บ ถั่วลิสงคั่ว เกลือ พริกขี้หนู ใบผักต่าง ๆ

วิธีทำ ขูดมะพร้าวคั้นกะทิใส่หม้อ เอาข้าวสารซาวให้สะอาดแล้วเทใส่ในหม้อกะทิ ใส่เกลือนิดหน่อยให้น้ำกะทิเหนือข้าวขึ้นมาประมาณสององคุลี ตั้งไฟพอเดือด คนให้ทั่วราไฟแต่น้อย แล้วหมั่นคนพอกะทิแห้งแล้วฉีกใบตองปิด

ปากหม้อ ฝาละมีทับใบตอง เอาไม้ขัดฝาละมีหันรอบ ๆ จะได้สุกทั่วกัน

แล้วเอามะละกอปอกล้างน้ำให้สะอาดเอามีดสับให้เป็นเส้นฝอยมากน้อยตามต้องการ เอาพริกแห้งผ่าเมล็ดออกล้างน้ำ ปอกกระเทียมโขลกกับพริกแห้งให้ละเอียดแล้วตักขึ้น เคล้ากับมะละกอ พร้อมกับน้ำตาล น้ำปลาถั่ว มะนาว น้ำส้มมะขามเปียกให้ทั่วกัน ชิมดูรสตามชอบ แล้วโรยถั่วลิสงที่ป่นไว้ รับประทานกับผักต่าง ๆ เช่น ใบยอ ใบชะพลู ใบมันสำปะหลัง ใบมะยม เป็นต้น เจือพริกขี้หนูด้วย

๑๙. ข้าวผัด

เครื่องปรุง ข้าวสุก เห็ดบัวหรือเห็ดฟาง หอมหัวใหญ่ แตงกวา กระเทียม พริกชี้ฟ้า น้ำซ๊อส มะเขือเทศ น้ำซีอิ๊วอย่างดำ น้ำปลาถั่ว น้ำมันถั่ว น้ำส้ม

วิธีทำ ปอกเห็ดล้างน้ำผ่าเป็นชิ้นพองาม ยกกระทะตั้งไฟ ใส่น้ำมันถั่วลงไปพอสมควร ทุบกระเทียมลงเจียวน้ำมันให้หอม แล้วเอาเห็ดลงผัดพอสุก ใส่น้ำซ๊อสมะเขือเทศ ใส่น้ำปลาซีอิ๊วดำ น้ำปลาถั่วคนให้ทั่ว แล้วเอาข้าวสุกประมาณ ๑ จาน ใส่ลงในกระทะผัดกับเครื่องให้ทั่ว ชิมดู

รสตามชอบ เมื่อตักใส่จานแล้ว เอาแตงกวาหั่นไว้แล้วกับต้นหอม ผักชี วางข้างจาน รับประทานกับพริกชี้ฟ้าดองน้ำส้ม อาจเพิ่มถั่วฝักยาวสดหั่นบาง ๆ ผัดไปด้วยก็ดี หรือจะใส่ถั่วลันเตากระป๋องผัดปนไปด้วยยิ่งดี

๑๕. ผัดมักโรนี (หรือก๋วยเตี๋ยวอิตาลี)

เครื่องปรุง มักโรนี เนยแข็ง เห็ดหอม ซ๊อสมะเขือเทศ กระเทียม พริกไทย หอมหัวใหญ่ น้ำมันถั่ว น้ำปลาถั่ว

วิธีทำ มักโรนีมากน้อยตามต้องการ เป็นท่อนยาวสององคุลีแช่น้ำพอนิ่มแล้ว เอาหม้อตั้งน้ำให้เดือด เอามักโรนีต้มให้สุก สุกแล้วเทใส่กระชอนให้สะเด็ดน้ำ เห็ดหอมแช่น้ำพอนิ่มตัดรากล้างน้ำให้สะอาด หอมหัวใหญ่หั่นเป็นชิ้น ยกกระทะขึ้นตั้งไฟ เทน้ำมันถั่วใส่ ทุบกระเทียมเจียวน้ำมันพอหอม เอามักโรนี เห็ดหอม ที่เตรียมไว้ลงใส่ผัดพอจวนได้ที่แล้วเติมน้ำปลาถั่ว ซ๊อสมะเขือเทศลงไปแล้วชิมดู ได้ที่ดีแล้วตักใส่จาน หั่นเนยแข็งโรยหน้าและพริกไทยป่นด้วย รับประทานเป็นอาหารกลางวัน

๑๖. ข้าวผัดหน้าเห็ด

เครื่องปรุง ข้าวสุก เห็ดสด กระเทียม พริกไทย พริกชี้ฟ้า น้ำส้ม น้ำมันถั่ว น้ำปลาถั่ว แป้งมี่ ผักชี (จะใส่ถั่วฝักยาวถั่วลันเตาสด หรือถั่วกระป๋องอีกก็ยิ่งดี)

วิธีทำ ข้าวสุก ๑ ชาม (หรือมากน้อยตามต้องการ) ปอกเห็ดล้างน้ำ หั่นเป็นชิ้นพองาม ยกกระทะขึ้นตั้งไฟ เทน้ำมันถั่วใส่ พอร้อนทุบกระเทียมเจียวน้ำมันพอหอม แล้วเอาข้าวลงผัด คะเนพอร้อนทั่วกันตักขึ้นใส่จานพักไว้ ใส่น้ำมันถั่วลงไปนิดหน่อย เอาเห็ดที่หั่นเตรียมไว้นั้นผัดพอสุก ใส่น้ำปลาถั่วแบ้งมี่ละลายน้ำเทลงคนพอข้น ชิมดูพอได้ที่ตักเทลงบนข้าว เด็ดผักชีเป็นท่อน ๆ และพริกไทยโรยหน้า ยกไปตั้งรับประทานกับพริกดองน้ำส้ม

๑๗. น้ำยาขนมจีน

เครื่องปรุง ถั่วเหลืองเป็นเนื้อ หรือใช้เห็ดสด เช่น เห็ดบัว เห็ดโคนก็ได้ พริกแห้ง หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ กะชาย มะพร้าว ถั่วงอก ใบแมงลัก พริกชี้ฟ้า น้ำปลาถั่ว เกลือ

วิธีทำ ขูดมะพร้าวคั้นกะทิตั้งไฟ แล้วเอาพริกแห้ง หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ กระชาย ใส่ลงในกะทิที่เคี่ยวไฟพอสุก แล้วตักขึ้นโขลกให้ละเอียด เอาถั่วเหลืองต้มให้เปื่อยแล้วปอกเปลือกล้างน้ำให้สะอาด หรือเห็ดบัวสด เอาลงโขลกกับเครื่อง ที่ต้มไว้ให้ละเอียด แล้วละลายกับน้ำกะทิที่เคี่ยวไว้ (จะใช้กรองเสียก่อนหรือไม่กรองก็ได้) เอาขึ้นตั้งไฟ ใส่น้ำปลาถั่ว เกลือ ชิมดูรสตามชอบใจ รับประทานกับขนมจีน พร้อมกับถั่วงอกต้ม และใบแมงลัก พริกชี้ฟ้า

๑๘. น้ำพริกขนมจีน

เครื่องปรุง ถั่วทองเป็นเนื้อ พริกแห้ง หอม กระเทียม ถั่วลิสงคั่ว มะนาว มะขามเปียก มะกรูด สละ น้ำปลาถั่ว น้ำมันถั่ว มะพร้าว

วิธีทำ เอาพริกแห้ง หอม กระเทียม ใส่ครกโขลกให้ละเอียด ขูดมะพร้าวคั้นกะทิเคี่ยวให้แตกมัน เอาเครื่องที่โขลกไว้นั้นลงผัดกะทิพอสมควร พอหอมดีแล้วยกลง ถั่วทองคั่วแล้วโม่ หรือจะโขลกให้ละเอียดก็ได้ ถั่วลิสงโขลกให้ละเอียด ใส่ผสมกับกะทิที่เคี่ยวไว้นั้นและพริกที่ผัดไว้นั้นผสมกัน ใส่น้ำปลาถั่ว มะนาว มะขามเปียก น้ำมะกรูด น้ำตาล สละ ชิมดูให้พอเหมาะตามแต่จะชอบรสไหน เจียวกระเทียมด้วยน้ำมันถั่วโรยหน้า เครื่องที่จะรับประทานกับน้ำพริก ใช้ผักบุ้งผัดน้ำมันถั่ว พริกแห้งทอด ผักชุบแป้งมี่ทอด ใช้ใบผักเป็ด ใบพริก ใบเล็บครุฑ หรือผักอะไรก็ได้แล้วแต่จะชอบ ใช้รับประทานกับขนมจีน

๑๙. ขนมจีนซาวน้ำ

เครื่องปรุง ขนมจีนเป็นเนื้อ สับปะรด ขิง มะพร้าว กระเทียม พริกขี้หนู น้ำปลาถั่ว น้ำตาล เห็ดสด แป้งมี่ เต้าหู้

วิธีทำ ปอกเห็ดให้สะอาดเอาลงโขลกกับแป้งมี่ให้เหนียวแล้วปั้นเป็นก้อนลูกชิ้น ขูดมะพร้าวคั้นกะทิขึ้นตั้งไฟเคี่ยวให้แตกมันนิดหน่อย เอาลูกชิ้นลงต้มให้สุกแล้วยกลง สับปะรด

ขิง กระเทียมหั่นละเอียด พริกขี้หนูดอง น้ำปลาถั่วเต้าหู้ทอดหั่นชิ้นละเอียดทอดให้กรอบ รับประทานกับขนมจีนและแกงร้อน ถ้าสับปะรดไม่เปรี้ยวใช้มะนาวบีบเติมลงไปอีก

๒๐. ห่อหมกเห็ด

เครื่องปรุง เห็ดเป็นเนื้อ (ใช้เห็ดโคนหรือเห็ดฟาง เห็ดบัว) มี่กึน ข่า ตะไคร้ กะชาย พริกแห้ง หอม กระเทียม ผิวมะกรูด รากผักชี ใบมะกรูด ใบผักชี เกลือ ถั่วเหลือง แป้งมี่ ใบยอ (หรือใบโหระพา หรือใบแสงจันทร์ก็ได้) น้ำมันถั่ว

วิธีทำ เอาพริกแห้ง หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ ผิวมะกรูด กะชาย เกลือ รากผักชี โขลกอย่างน้ำพริกแกง แล้วถั่วเหลืองต้มให้เปื่อยปอกเปลือกให้สะอาด แล้วเอาลงโขลกกับน้ำพริก เอาน้ำพริกละลายกับหัวกะทิข้น เหยาะแป้งมี่ลงเล็กน้อย แล้วเอาเห็ดที่ปอกใส่น้ำปลาถั่ว แล้วเคล้าลงกับน้ำพริกพอทั่วกับมี่กึนที่ทำเป็นชิ้น ๆ ไว้ ชิมดูรสตามต้องการ แล้วรีบห่อหรือใส่กระทงโดยใช้ใบยอหรือใบโหระพา หรือใบแสงจันทร์รอง และเอาหัวกะทิหยอดหน้า ผักชีโรยหน้า เอาขึ้นนึ่ง เมื่อสุกแล้วใช้ได้ (ถ้าไม่มีเห็ดหรือมี่กึน จะใช้หัวปลีเผาหรือหน่อไม้สดก็ได้ แต่ต้องต้มเสียก่อนหั่นละเอียดแทน)

๒๑. โจ๊กเห็ด

เครื่องปรุง ข้าวสาร เห็ดบัวหรือเห็ดโคน ขิง เต้าหู้ขาวอย่างแข็ง (อย่างเจ๊กทอดขาย) ผักกาดสลัด ต้นหอม ผักชี พริกไทยป่น กระเทียมเจียว แป้งมี่กรอบ น้ำมันถั่ว น้ำปลาถั่ว

วิธีทำ ต้มข้าวให้เปื่อยดีแล้วยกพักไว้ก่อน ผ่าเห็ดเป็นชิ้น ๆ ขิงหั่นให้ละเอียด เต้าหู้ขาวหั่นชิ้นเล็ก ๆ ทอดน้ำมันถั่วพอสีนวล ผักกาดตัดเป็นท่อนสั้น ๆ ต้นหอม ผักชีหั่นละเอียด เจียวกระเทียมด้วยน้ำมันถั่ว พอเหลืองแล้วเอาเครื่องที่หั่นไว้นั้น (เว้นแต่ผักชี ต้นหอม กระเทียมเจียว) ใส่ลงในหม้อข้าวต้ม เวลารับประทานควรอุ่นให้ร้อน ๆ แล้วเติมน้ำปลาถั่ว โรยผักชี ต้นหอม กระ-เทียมเจียว พริกไทยป่น แป้งทอดกรอบ (ถ้าไม่มีเห็ดบัว หรือเห็ดโคน ใช้เห็ดหอมแทนก็ได้)

๒๒. เห็ดกิ๋น

เครื่องปรุง ฟองเต้าหู้ แป้งมี่ เต้าหู้ขาวอย่างแข็ง กระเทียม พริกไทย รากผักชี พริกขี้ฟ้า น้ำส้ม น้ำตาลทราย น้ำมันถั่ว เกลือ

วิธีทำ เอากระเทียม พริกไทย รากผักชี เกลือนิดหน่อย โขลกให้ละเอียดแล้ว เต้าหู้ขาว เห็ดสด แป้งมี่ เอาลงโขลกรวมกับของที่กล่าวแล้วให้ละเอียด ฟองเต้าหู้ชุบน้ำให้นิ่ม แล้วเอาของที่โขลกไว้ลงห่อให้เป็นท่อนหรือเป็นคำก็ได้ เสร็จแล้วใส่ลังถึงนึ่งให้สุกแล้วยกลง ถ้าห่อเป็น

ท่อนก็ต้องหั่นเป็นแผ่นบาง ๆ เอากระทะขึ้นตั้งไฟ เทน้ำมันถั่วใส่พอร้อนแล้วห่อ ท่อนที่ว่านี้ทอด ให้กรอบแล้วตักขึ้น ทำน้ำจิ้ม กระเทียม พริกชี้ฟ้า น้ำส้ม เกลือ น้ำตาลทราย ถ้าจะใช้ลูกเกี๊ยมบ๊วยก็ได้

๒๓. สะตูเห็ด

เครื่องปรุง เห็ดบัว หรือเห็ดโคน หรือเห็ดฟาง มะเขือเทศสุกแดง หอมฝรั่ง มันฝรั่ง บิทรู๊ด แป้งสาลี รากผักชี เกลือ

วิธีทำ เห็ดใช้ทั้งดอกลอกเปลือกยอกล้างน้ำให้สะอาด ต้มมะเขือเทศ คั้นเอาแต่น้ำ มันฝรั่ง หอมฝรั่ง บิทรู๊ด ผ่าชิ้นให้งามพอดี ตั้งน้ำพอเดือดแล้วเอามันฝรั่ง หอมฝรั่ง บิทรู๊ดใส่พอสุกดี ใส่น้ำมะเขือเทศที่คั้นไว้ ใส่เห็ดคะเนพอสุกดี ละลายแป้งมีอย่าให้ข้นนัก ชิมรสดู ถ้าอ่อนเค็มเติมเกลือพอเหมาะแล้วยกลง เวลาเคี่ยวใส่รากผักชีเคี่ยวไปด้วย

๒๔. สะตูถั่ว

เครื่องปรุง ถั่วเหลือง มันฝรั่ง ถั่วฝักยาว เห็ดบัวสด หอมหัวใหญ่ แป้งมี ซ๊อสมะเขือเทศ เกลือ น้ำมันถั่ว

วิธีทำ ถั่วเหลืองต้มให้เปื่อย มันฝรั่งปอกเปลือก ฝานแผ่นบางๆ ล้างน้ำ แล้วทอดให้กรอบตักขึ้นพักไว้ ถั่วฝักยาวตัดเป็นท่อนยาว ๒ องคุลี เห็ดบัวปอกล้างน้ำผ่าเป็นชิ้นพองาม หอมหัวใหญ่ หั่นตามหัวชิ้นเขื่อง ๆ เสร็จแล้วยก

ขึ้นตั้งไฟ เอาน้ำมันถั่วใส่พอร้อน เอาหอมหัวใหญ่ ถั่วฝักยาว เห็ดบัว ถั่วเหลืองลงผัด พอสุกจวนได้ที่แล้ว ผสมเกลือ น้ำซอสมะเขือเทศ แป้งมี่ลงคนให้ข้น ตัก ใส่มันฝรั่งที่ทอดไว้เอาลงวางข้างจานให้รอบ แล้วยกไป ตั้งให้รับประทานร้อน ๆ หากทิ้งไว้ให้เย็นจะนิ่ม รับ ประทานไม่อร่อย

๒๕. มันห่อ

เครื่องปรุง มันฝรั่ง เมล็ดบัว เห็ดหอม หอมฝรั่ง มะเขือเทศสุก เต้าหู้เหลือง รากผักชี กระเทียม พริกไทย น้ำปลาถั่ว แป้งมี่ น้ำตาล มะพร้าว

วิธีทำ ต้มมันฝรั่งให้สุกปอกเปลือกแล้วโขลกพอละเอียดแล้วพัก ไว้ ต้มเมล็ดบัวให้สุกแล้วล้างน้ำหั่นชิ้นพองาม เห็ดหอม แช่น้ำหั่นละเอียด มะเขือเทศ เต้าหู้หั่นดูให้ชิ้นพองาม เสร็จแล้วคั้นกะทิเคี่ยวให้แตกมัน เอาเครื่องที่หั่นไว้นั้น ลงผัดกับรากผักชี กระเทียม พริกไทย ที่ตำละเอียด เติมน้ำปลาถั่ว น้ำตาล ชิมดูรสกลมกล่อมดีแล้วยกลง หั่นผักชีเคล้าลงไปด้วย แล้วเอามันที่โขลกห่อไส้ที่ผัดนี้ ห่อแล้ว เวลาทอดต้องชุบแป้งมี่ละลายหัวกะทิ ทอด ด้วยน้ำมันถั่วพอเหลืองกรอบดีแล้ว ใช้รับประทานกับ น้ำซอส

๒๖. ป๋อเปี๊ยะสดสามแซ่

เครื่องปรุง แป้งป๋อเปี๊ยะ (อย่างแผ่นใหญ่) เห็ดโคนหรือเห็ดบัว หอมฝรั่ง หน่อไม้ไผ่ตง เต้าหู้เหลือง ถั่วงอก น้ำปลาถั่ว ผักกาดสลัด คื่นช่าย ต้นหอม ถั่วเหลือง ผักชี แตงกวา แป้งมี่ ซากำเจี่ย น้ำส้ม เกลือ พริกสดแดง

วิธีทำ ต้มเห็ดให้สุกตักขึ้นใส่ชามพักไว้ น้ำที่ต้มเก็บไว้ใช้ หั่นหัวหอมหน่อไม้ เต้าหู้ เป็นชิ้นเล็ก ๆ ยาวราวครึ่งนิ้ว เห็ด ถั่วงอกล้างน้ำให้สะอาด แล้วละลายแป้งมี่ด้วยน้ำต้มเห็ด เอากะทิขึ้นตั้งไฟใส่น้ำมันถั่วลงไปพอควร ทุบกระเทียม เจียว น้ำมัน พอหอม แล้วเอาของ ที่เตรียม ไว้ทั้งหมดลงผัด ใส่ถั่วเหลือง น้ำปลาถั่ว ถั่วงอก ใส่น้ำตาลนิดหน่อยหรือไม่ใส่ก็ได้ตามใจชอบ ชิมดูรสดีแล้วยกลง แล้วทำเครื่องประกอบต่อไป คือเอาซากำเจี่ยมาเลือกเอาเมล็ดออกให้หมดกรองด้วยผ้าขาวบางแล้วปรุง น้ำส้ม เกลือ พริกสด บี้นละเอียด ผสมชิมให้มีรสเปรี้ยวเค็มหวาน ใช้ป๋อเปี๊ยะ เวลารับประทานล้างผักกาดสลัด คื่นช่าย ต้นหอม แตงกวาให้สะอาดด้วยด่างทับทิมใส ๆ ฝานแตงกวาตามยาวบาง ๆ คื่นช่าย ใบผักกาดสลัดตัดสองจักต้นหอมหัวท้ายพองามแช่น้ำไว้ เสร็จแล้ววางผักเหล่านี้ลงบนป๋อเปี๊ยะ จะเป็นแป้ง ๒ แผ่นหรือ ๓ แผ่นก็ตาม แล้วตักเครื่องที่ผัดไว้ดังกล่าวข้างต้น ใส่ลงบนผักแล้วพับ

สองข้างม้วนให้แน่นทาซากำเจี่ย จัดใส่จานรับประทานกับต้นหอมที่จักแช่น้ำไว้

๒๗. สาคูบรรจุไส้

เครื่องปรุง สาคูเม็ดเล็ก เมล็ดบัว เห็ดหอม หอมหัวใหญ่ ถั่วลิสงคั่ว เต้าหู้เหลือง น้ำปลาถั่ว น้ำตาล มะพร้าว กระเทียม น้ำมันถั่ว ผักชี พริกชี้ฟ้า

วิธีทำ ขูดมะพร้าวคั้นกะทิเคี่ยวให้แตกมันแห้ง ๆ เมล็ดบัว เห็ดหอม เต้าหู้เหลือง หั่นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ถั่วลิสงโขลกอย่าให้ละเอียดนัก แล้วนำของที่กล่าวนี้ลงผัดในน้ำกะทิ เติมน้ำปลาถั่ว น้ำตาล ชิมรสดูพอดีแล้วพักไว้ นวดสาคูกับน้ำร้อนพอดิบ ๆ สุก ๆ นวดให้เหนียวแล้วห่อไส้ที่ผัดนั้นเป็นก้อนพอเหมาะแล้วนึ่งให้สุก เจียวกระเทียมด้วยน้ำมันถั่ว โรยบนก้อนสาคู รับประทานกับผักชี พริกชี้ฟ้าใช้รับประทานเป็นของว่าง

๒๘. แยนตาโฟ

เครื่องปรุง เต้าหู้ทอด ผักบุ้งจีน เห็ด แป้งมี่ น้ำเต้าหู้ยี้ พริกชี้ฟ้า กระเทียม พริกไทยป่น รากผักชี น้ำส้ม เกลือ น้ำปลาถั่ว

วิธีทำ พริกไทย กระเทียม รากผักชี โขลกให้ละเอียด เห็ดบัวปอกเปลือกล้างน้ำแล้วเอาลงโขลกรวมกันกับแป้งมี่ให้เข้ากัน เต้าหู้ผ่ากลาง เอาเครื่องที่โขลกลงยัดไส้ในเต้าหู้ทอด เสร็จแล้ว ถ้าไส้เหลือปั้นเป็นก้อนต่างลูกชิ้น เอา

น้ำใส่หม้อยกขึ้นตั้งไฟ พอน้ำเดือดเอาเต้าหู้ลูกชิ้นลงต้ม ให้สุกแล้วตักขึ้นใส่จานพักไว้ น้ำในหม้ออย่าเท เอาผักบุ้งตัดเป็นท่อนยาวสององคุลี เต้าหู้ลูกชิ้นตัดเป็นคำ ๆ จวนรับประทานยกหม้อน้ำขึ้นตั้งไฟให้เดือดแล้วเอาผักบุ้งลงลวก พอสุกตักขึ้น ถ้าจะรับประทานกันหลายคนก็ปรุงน้ำในหม้อให้หมด ถ้าน้ำเต้าหู้ยี้ไม่เค็มจะเติมน้ำปลาถั่วก็ได้ พริกต้องโขลกให้ละเอียดละลายน้ำส้มรับประทานร้อน ๆ จะมีรสดีมาก

๒๙. ยำสลัด

เครื่องปรุง เต้าหู้เหลือง ใบผักกาดสลัด แตงกวา หอมฝรั่ง มะเขือเทศ ผักชี ต้นหอม พริกชี้ฟ้าแดง มะพร้าว น้ำตาล เกลือ น้ำส้ม มัสตาด น้ำมันสลัด

วิธีทำ ทอดเต้าหู้เหลือง หั่นผักกาดสลัดล้างน้ำผึ่งไว้ แตงกวาหอมฝรั่งหั่นขวาง ลูกมะเขือเทศฝานแผ่นบาง ๆ ล้างน้ำต้นหอม และพริกชี้ฟ้าแดงจักให้ละเอียดแล้วจัดให้งาม ส่วนน้ำยำ สลัดนั้น ใช้หัวกะทิตั้ง ไฟพอเดือด แล้วยกลงมาปรุงใส่เกลือ น้ำตาล มัสตาด น้ำส้ม น้ำมันสลัดพอสมควรแล้วชิมดูพอเหมาะแก่ความต้องการ (จะใช้เห็ดโคนหรือเห็ดบัวแทนเต้าหู้ก็ได้ แต่ต้องลวกน้ำกะทิเสียก่อน) จะใช้มันฝรั่งฝานบางแช่น้ำเกลือแล้วผึ่งนิดหน่อย

ทอดน้ำมันพอเหลืองจัดแล้วใส่ผสมด้วยจะดีมาก พร้อมด้วยถั่วลันเตากระป๋อง

๓๐. น้ำพริกมะเขือพวง

เครื่องปรุง เห็ดบัวหรือเห็ดโคนก็ได้ กระเทียม เต้าหู้ยี้ เกลือ พริกชี้ฟ้า มะเขือพวง มะอึก ส้มเหม็น มะนาว ระกำ มะดัน น้ำปลาถั่ว น้ำตาลปึก

วิธีทำ เห็ดย่างกับเต้าหู้ยี้โขลกให้ละเอียด ซอยมะดัน หั่นมะอึก ส้มเหม็นทั้งเปลือก ระกำใส่โขลกพอควร เอามะเขือพวง พริกชี้ฟ้าใส่บุบพอแตก จึงใส่น้ำปลาถั่ว ใส่น้ำตาลหม้อ มะนาว ส้มเหม็น ให้มีรสเปรี้ยว เค็มหวาน ตามชอบใจ

๓๑. น้ำพริกมะขามสด

เครื่องปรุง มะขามสดหรือดอกมะขามเป็นเนื้อ กระเทียม พริกชี้ฟ้า พริกขี้หนู เต้าหู้เหลือง น้ำปลาถั่ว น้ำตาล

วิธีทำ มะขามสดผ่าเอาเมล็ดออกล้างน้ำให้สะอาดผสมกับเต้าหู้ทอดกรอบพอสมควร แล้วโขลกให้ละเอียดพร้อมกับกระเทียมที่ปอกแล้ว เมื่อโขลกละเอียดดีแล้ว ก็เอาพริกชี้ฟ้า พริกขี้หนูเด็ดก้านใส่โขลกพอเมล็ดแตกแล้วใส่น้ำปลาถั่ว น้ำตาล ชิมดูให้พอดีตามใจชอบ รับประทานกับผักต่าง ๆ มีมะเขือ แตงกวาสายบัวก็ได้ ตามแต่จะชอบผักอย่างไหน (น้ำพริกส้มมะขามนี้ ถ้าชอบผัดจะใช้ผัดกับน้ำมันถั่วก็ได้)

๓๒. น้ำพริกจิ้มผัก

เครื่องปรุง เต้าหู้ยี้หรือเต้าหู้เหลือง หรือเต้าเจี้ยว หรือลูกหนำเลี๊ยบเป็นเนื้อ (แทนกะปิ) กระเทียม พริกขี้หนู พริกชี้ฟ้า มะนาว น้ำปลาถั่ว น้ำตาล มะอึก ระกำ

วิธีทำ เต้าหู้เหลืองหรือเต้าหู้ยี้ หรือเต้าเจี้ยวหรือหนำเลี๊ยบ เอาโขลกกับกระเทียมปอกแล้วใส่พริกขี้หนูกับพริกชี้ฟ้าโขลกพอเมล็ดแตก แล้วใส่น้ำปลาถั่ว น้ำตาล มะนาวบีบชิมรสดูตามต้องการ ใช้ผักต้มกะทิหรือผักสดต่าง ๆ จิ้มรับประทาน มีแกล้มใช้เต้าหู้ขาวเป็นเครื่องแกล้ม (คือเต้าหู้ชนิดเจ๊กทอดขาย) ทอดให้สุกผสมเป็นแกล้มด้วยก็ได้

๓๓. พริกแห้ง

เครื่องปรุง หอม กระเทียม พริกแห้ง น้ำปลาถั่ว น้ำตาล ส้มมะขามเปียก

วิธีทำ เอาหอม กระเทียม พริกแห้ง เผาไฟแล้วเอาขึ้นปอกลงครกโขลกให้ละเอียด ส่วนมะขามเปียกนั้นเอาคั้นกับน้ำปลาถั่ว เสร็จแล้วใส่ลงไปในน้ำพริก เอาน้ำตาลเหยาะนิดหน่อย ตักใส่ถ้วยรับประทานกับสะเดาลวก หรือช่อมะม่วง

๓๔. น้ำพริกเผา

เครื่องปรุง พริกแห้ง หอม กระเทียม น้ำตาลปึบ ส้มมะขามเปียก น้ำปลาถั่ว น้ำมันถั่ว เต้าหู้ทอด

วิธีทำ หอม กระเทียมปอกแล้วหั่นบาง ๆ เอาลงเจียวด้วยน้ำมันถั่วให้เหลือง แล้วตักขึ้นพักไว้ให้น้ำมันแห้ง แล้วเอาลงโขลกให้ละเอียด พริกแห้งผ่าเอาเม็ดออก ล้างน้ำบีบให้แห้งแล้วลงครกโขลกให้ละเอียด ส้มมะขามเปียกสับให้ละเอียด เต้าหู้ทอดหั่นให้บาง ๆ เอาลงทอดให้กรอบแล้วตักขึ้นโขลกให้ละเอียด เอาของทุกอย่างมาผสมกับน้ำปลาถั่ว น้ำตาลเข้ากันดีแล้วยกกระทะขึ้นตั้งไฟ เทน้ำมันถั่วลงกระทะพอร้อน แล้วเอาของ ที่กล่าวแล้วลงผัดให้หอม และชิมดูรสตามชอบเป็นเสร็จเก็บ ไว้รับประทานได้นาน ๆ

๓๕. **มี่กึน**

เครื่องปรุง เอาแป้งหมี่อย่างดี (มากน้อยตามต้องการสัก ๑ หรือ ๒ กิโลกรัม) ใส่ลงในชามกาละมังแล้วเจือน้ำลงพอสมควรค่อย ๆ นวดไปจนเกาะกันกลม (กินเวลา ๑ ชั่วโมง) แล้วเอาน้ำใส่ค่อย ๆ ล้างเนื้อแป้งออกจนหมด เหลือแต่กาก เอาเกลือป่นเจือลงสัก ๑ ช้อนโต๊ะ แล้วขยำไปจนเหนียวเหมือนตังเม สังเกตดูว่าหมดรสเค็มแล้วก็ปั้นเป็นก้อนไว้ (ก้อนเล็กใหญ่เท่าใดตามใจชอบ นี่แหละเรียกว่า มี่กึน คือกากของแป้งหมี่นั่นเอง) ปั้นเป็นก้อนแล้วเอาลงต้มให้สุก ๆแล้วเอาขึ้นวางในกระชอนให้สะเด็ดน้ำ เก็บไว้สำหรับปรุงอาหารแทนเนื้อสัตว์และเครื่องใน

สัตว์ได้แทบทุกอย่าง ทำคราวหนึ่งจะเก็บไว้ได้ประมาณ ๗ วัน (แต่ต้องหมั่นอุ่นไฟอย่าให้บูด)

๓๖. แตงโมหน้ามะพร้าว

เครื่องปรุง แตงโมเป็นเนื้อ มะพร้าว หอม งาคั่ว เกลือ น้ำตาลทราย

วิธีทำ งาชนิดขาวคั่วให้เหลือง แล้วตำให้ละเอียด ขูดมะพร้าวด้วยกระต่ายจีนคั่วให้เหลือง หอมซอยให้ละเอียด แล้วเจียวด้วยน้ำมันถั่ว เอาของเหล่านี้ลง ใส่เกลือ น้ำตาลทราย ชิมดูรสให้พอเหมาะ หอมเจียวไว้โรยหน้า รับประทานกับแตงโมหรือสับปะรดก็ได้

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ถนนพหลโยธิน พระนคร
นายวงษ์ ช่อวิเชียร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๑